

Ola Kadefors och Mats Nilsson
med bidrag av Torbjörn Brorsson och Ida Feltzin

Väst om Stommakulle

Boplatsundersökning av lämningar
från bronsålder och förromersk järnålder

Halland, Falkenbergs kommun, Stafsinge socken, Stafsinge 2:194, 2:204, RAÄ 132, 133 och 148

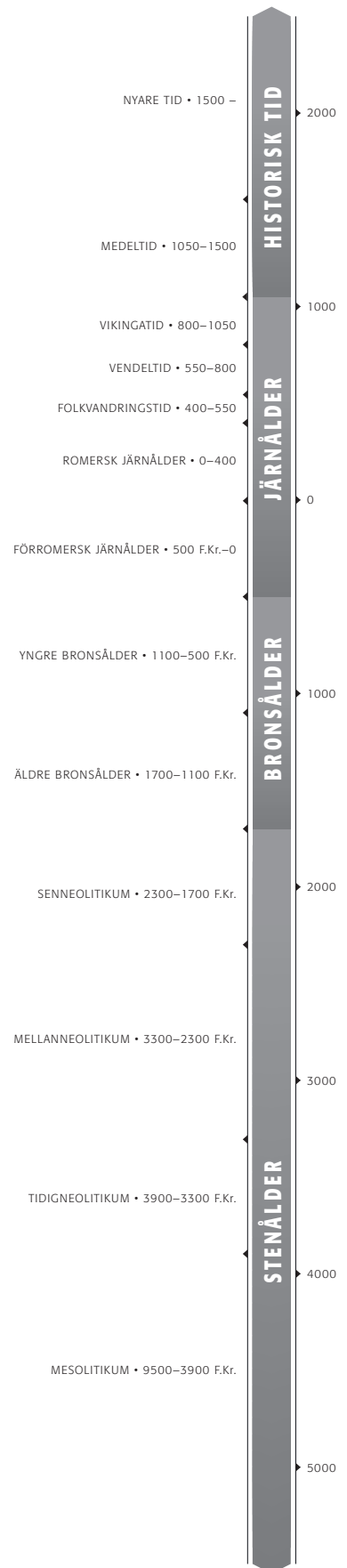
Arkeologiska Rapporter

Stiftelsen Hallands Läns museer

2018:1

KULTURMILJÖ
HALLAND

Ola Kadefors och Mats Nilsson

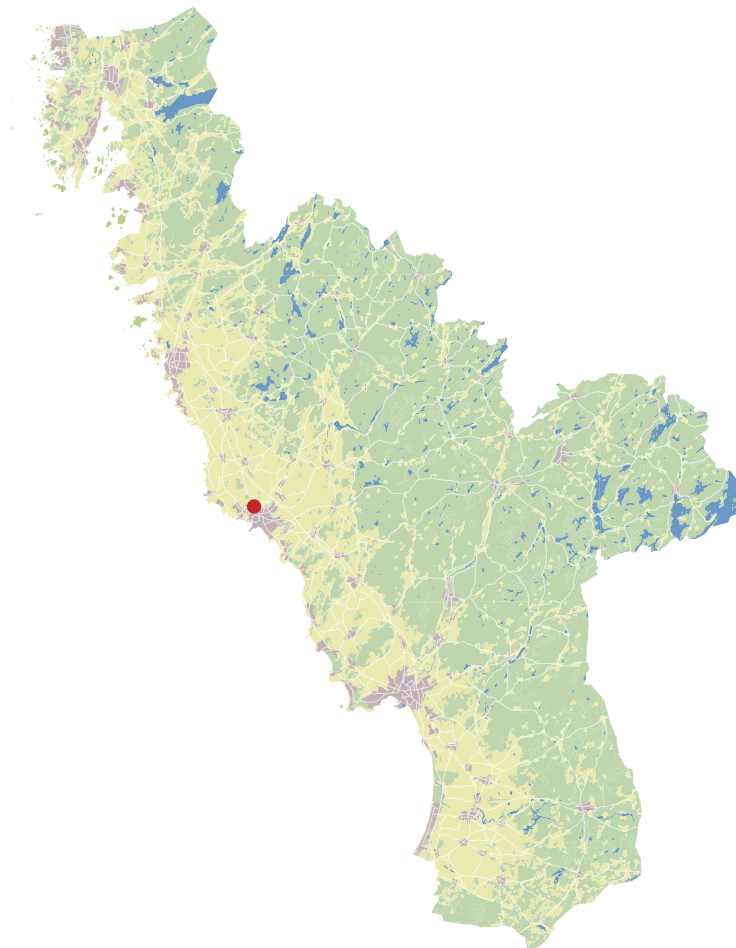
med bidrag av Torbjörn Brorsson och Ida Feltzin

Väst om Stommakulle

Boplatsundersökning av lämningar
från bronsålder och förromersk järnålder

KULTURMILJÖ
HALLAND

Hallands Länsmuseum, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2018

Arkeologisk undersökning 2016

Framsida: Vi hade ju i alla fall tur med vädret. Foto: Ola Kadefors. (fotonr. 2017-62-139).

Layout: A. Andersson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

Ärende nr ms2006/02316.

Innehåll

INLEDNING/BAKGRUND	7
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ	8
FRÅGESTÄLLNING	11
METOD	12
Undersökningsresultat RAÄ 133	14
Anläggningarna	15
Gropar, härdar och gravar i undersökningsområdets västra del	16
<i>Gropar i gropsystemet i undersökningsområdets sydvästra del, AG7835</i>	17
<i>Gropar och övriga anläggningar i bergsimpediment i den sydöstra delen av den västra delen av undersökningsområdet</i>	22
<i>Övriga gropar och härdar i den västra delen av undersökningsområdet.</i>	22
<i>Gropar och härdar i den centrala delen av undersökningsområdet.</i>	28
<i>Gropar och härdar i den östra delen av undersökningsområdet</i>	29
<i>OS28430, den mindre, schaktade ytan i den östra delen av undersökningsområdet</i>	31
Stolphål och stolphus	34
<i>Hus 1–26</i>	36
Sammanfattning husen inom RAÄ 133	92
<i>Något om de tvåskeppiga husen inom RAÄ 133</i>	92
<i>Husens kronologi inom RAÄ 133</i>	93
<i>Hus som bedöms som odaterade</i>	94
<i>Hus hörande till perioden neolitikum–äldre bronsålder</i>	94
<i>Hus hörande till perioden 1100–500 BC, yngre bronsålder</i>	94
<i>Hus hörande till perioden 500–0 BC, förromersk järnålder</i>	95
Provresultat	97
¹⁴ C- dateringar.	97
Arkeobotanisk analys	98
Vedartsanalys	99
FYND	100
Keramik	100
Flinta	104
Brända och obrända ben	106

Övriga fynd.....	107
<i>Bränd lera</i>	107
<i>Bergart</i>	107
<i>Brons</i>	108
<i>Kvarts</i>	108
<i>Fossil</i>	108
<i>Slagg och järn</i>	109
<i>Organiskt material och harts</i>	109
RAÄ 133 och 21:1 – sammanfattning av undersökningsresultaten	109
RESULTAT	111
RAÄ 132	111
Sammanfattning av undersökningen av RAÄ 132.....	111
Undersökningsresultat.....	111
<i>Stenåldersboplatsen</i>	113
<i>Hyddbottnen</i>	116
<i>Röseområdet</i>	117
RAÄ 132 – sammanfattning av undersökningsresultaten	124
Stafsinge RAÄ 148	126
Undersökningsresultat.....	127
FYND	129
RAÄ 148 – sammanfattning av undersökningsresultaten	129
Referenser	130
Tekniska och administrativa uppgifter	132
 BILAGOR	 133
Bilaga 1 Anläggningslistor	
Bilaga 2 Fyndlista	
Bilaga 3 Makrofossilanalys	
Bilaga 4 Keramik och bränd lera	
Bilaga 5 Osteologisk analys	
Bilaga 6 ¹⁴ C-analys	
Bilaga 7 Pedagogik	
Bilaga 8 Utvärdering av pedagogik	
Bilaga 9 3D-bild av Röse 1	
Bilaga 10 Ritningar	
Bilaga 11 Ritningslista	

INLEDNING/BAKGRUND

Med anledning av en planerad bostadsbyggnation av fastigheterna Stafsinge-Arvidstorp 2:194 och 2:204 har Kulturmiljö Halland utfört en särskild arkeologisk undersökning. Den arkeologiska undersökningen gjorde ingrepp i fyra fornlämningar. Dessa var RAÄ 132, 133, 148 och 21:1 i Stafsinge socken, Falkenbergs kommun. Undersökningen utfördes under perioden 8 augusti – 7 oktober 2016 och uppdragsgivare var Falkenbergs kommun. Undersökningen utfördes under sensommar – tidig höst under mycket torra förhållanden. Under den drygt två månader långa undersökningstiden föll knappt något regn alls. Detta gjorde att undersökningsområdet, framförallt RAÄ133, mycket hastigt sandade igen i den bitvis hårda blåsten.

De nu undersökta fornlämningarna påträffades vid en utredning av området 2009 som utfördes av Arkeologikonsult (härefter kallad AK). Denna utredning omfattade ett mycket stort område (totalt kring 840 000 m²) och inom detta utredningsområde identifierades totalt 38 ytor inom vilka det fanns indikationer på förhistoriska lämningar. Av denna ansenliga mängd ytor blev med tiden 22 ytor registrerade som fornlämningar (Runer & Connelid 2010). Innan denna första utredning utfördes fanns endast tre fornlämningar registrerade inom utredningsområdet. Bland dessa nyregistreringar fanns de nu undersökta RAÄ 132, 133 och 148 och inom 2016 års undersökningsområde fanns vid tiden endast sten-

sättningen RAÄ 21:1 registrerad. Mängden nyfunna fornlämningar vittnar om en stark närvaro av förhistorisk bosättning i området och att dessa är av sådan art att det behövdes grävande arkeologi för att komma dem på spåren. Dessa nyfunna fornlämningar bestod till övervägande delen av boplatser, totalt 16 stycken. De övriga nyfunna fornlämningarna bestod av ett gravfält, en stensättning, en hålväg, en husgrund (medeltida/historisk), en härd och en väghållningssten (ibid).

Endast en liten del av de nyregistrerade fornlämningarna gick vidare till förundersökning. Det området som underkastades denna förundersökning utfördes av AK 2011. I olika omgångar förundersöktes flera fornlämningar av olika konsulter, dels av AK, dels av Kulturmiljö Halland och dels av UV-väst. 2012 förundersöktes fornlämningarna RAÄ140, 146 och 147 av UV-väst. Dessa var samtliga boplatser, men bedömdes ej vara av sådant innehåll att ytterligare antikvariska insatser krävdes (Streiffert 2012). Samma år utförde Kulturmiljö Halland en förundersökning av RAÄ Stafsinge 134, 136 – 139 och 143, samt RAÄ Falkenberg 49-52. Dessa fornlämningar var belägna strax söder om RAÄ Stafsinge 132, 133 och 148. (Wranning 2012).

Den förundersökning som utfördes av AK omfattade RAÄ 132, 133 och 148. Förundersökningens syfte var att närmare diagnostisera dessa fornlämningar och att avgränsa dessa. De olika lämningarnas inneboende

struktur analyserades vid förundersökningen och de respektive fornlämningsområdena begränsades ytterligare. Fornlämningarna bedömdes såsom adekvata för ytterligare undersökning. Två av dessa, RAÄ 133 och RAÄ 148, utgjordes av boplatslämningar från framfö-

rallt bronsåldern. RAÄ 132 innehöll även den boplatslämningar, men av en något annan karaktär än de båda övriga då lämningarna inom RAÄ132 framförallt föreföll vara från stenåldern (Berger 2012).

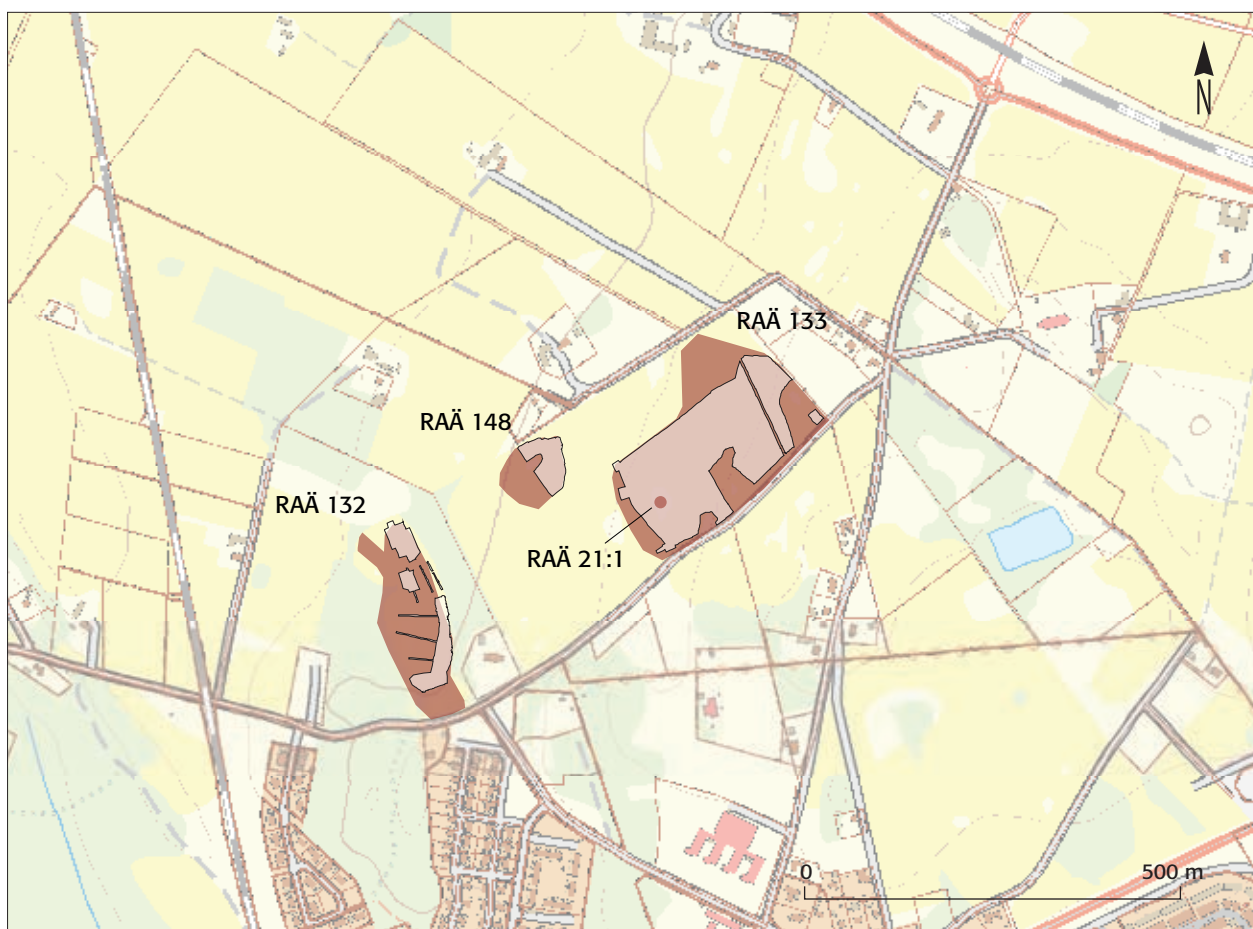
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Stafsinge är en av Hallands kustsocknar belägen direkt nord, nordöst och nordväst om Falkenbergs stad. Sockennamnet Stafsinge är en -inge avledning som bedöms komma ur Stafsjön, en idag utdikad sjö. Inge-namnen bedöms höra till de äldsta ortsnamnen. Var denna sjö skulle befunnit sig är dock oklart, men det kan syfta till våtmarker strax norr om Stafsinge by (Berger 2012, Connelid 2004).

Invid kusten utgörs socknens topografi av flacka betes- och åkermarker och strandängar. Markmiljö utgörs här i huvudsak av sand. Längre inåt land blir landskapet kulligt och även om urberg kommer i dagen här och var i de höglänta områdena så utgörs markmiljön även här i huvudsak av sand eller grusig sand. Fickor finns dock av andra jordarter. Exempelvis utgörs området i och kring den gamla Ramsjön (en sjö som dikades bort vid början av 1800-talet) av en markmiljö som i huvudsak utgörs av lera och kärrtorv. Dessa områden av lera och kärrmarker fanns representerade inom undersökningsområdet vid undersökningen av RAÄ 132 där marken utgjordes av en våt siltig sand innehållande torvfickor. Denna markmiljö var mycket olik markförhållandena på RAÄ 133 där geologin helt bestod av antingen grusig sand eller ren sand.

Fornlämningsbilden i området präglas av en myckenhet av synliga lämningar såsom gravhögar. Inom en tvåkilometers radie runt RAÄ 133 finns 20 högar ellerstensättningar registrerade. Den mest markanta av dessa är RAÄ 1:1, *Stomma Kulle*, som ligger på en mycket välmarkerad förhöjning i landskapet och som därtill har en rest sten i sin direkta närhet. Även i övrigt präglas närområdet runt undersökningsområdet av en stor

fornlämningstäthet. Inom sagda radie runt undersökningsområdet finns totalt 125 lämningar registrerade. Dessa är av flera olika typer, men särskilt märks boplatser, gravar eller gravfält och fyndplatser. Ett antal arkeologiska undersökningar har utförts i närområdet under årens lopp. Av de 125 fornlämningarna är 55 stycken i FMIS registrerade som antingen *undersökt och borttagen* eller *delundersökt*, vilket är 44% av de i närområdet befintliga lämningarna. Detta måste betraktas som en mycket hög andel och vittnar om att området har befunnit sig under ett högt exploateringsstryck. Därtill har även mycket kunskap om områdets tidiga historia kommit i dagen. I det direkta närområdet till RAÄ 133, 148 och 132 har angränsande ytor undersökts i senare tid. Direkt sydöst om Stafsinge RAÄ 133, inom det utredningsområde som AK gjorde 2009, förundersökte Kulturmiljö Halland tio fornlämningar vid en stor sammanhängande förundersökning. Några av de förundersökta platserna befinner sig på betesmarkerna på andra sidan vägen direkt sydost om RAÄ 133. Den närmaste av de förundersökta fornlämningarna är RAÄ 134, vilket är en boplatz som ligger i en för boplatser ganska ovanlig markmiljö i det att där är omfattande partier av gråbergshällar. Området innehåller rikligt med boplatslämningar från sannolikt förromersk järnålder och äldre bronsålder. Bredvid denna plats finns också en hålväg, Stafsinge RAÄ 143 och direkt öster om dessa lämningar finns Stafsinge RAÄ 139 som även denna är en boplatslämning. Drygt 600–700 meter åt sydost från Stafsinge RAÄ 133 finns ytterligare två boplatslämningar, Falkenbergs stad RAÄ 50 och 52, samt flatmarksgravfältet Stafsinge RAÄ 138. Vid förun-

Figur 1. Utdrag ur fastighetskartan. Skala 1:10 000.

dersökningen av RAÄ 138 påträffades ett tiotal gravar från förromersk järnålder (Wranning 2012). En intressant iakttagelse från denna stora förundersökning är att dessa boplatssytor och gravar som undersöktes daterades till en ganska begränsad förhistorisk period om drygt 1500 år, från yngre bronsåldern till äldre romersk järnålder (ibid). Detta ger en fingervisning om vilka tider som har starkast närvaro i det direkta närområdet till Stafsinge RAÄ 133, 132 och 148. Det kan dock tilläggas att även andra tider finns representerade i området. Drygt 900 meter sydöst om Stafsinge RAÄ 133 slutundersökte Kulturmiljö Halland 2009 Stafsinge RAÄ129, Stafsinge RAÄ130, samt Falkenbergs stad RAÄ 48. Stafsinge RAÄ 130 innehöll lämningar från mellersta bronsåldern samt fynd i form av flintor från mesoliti-

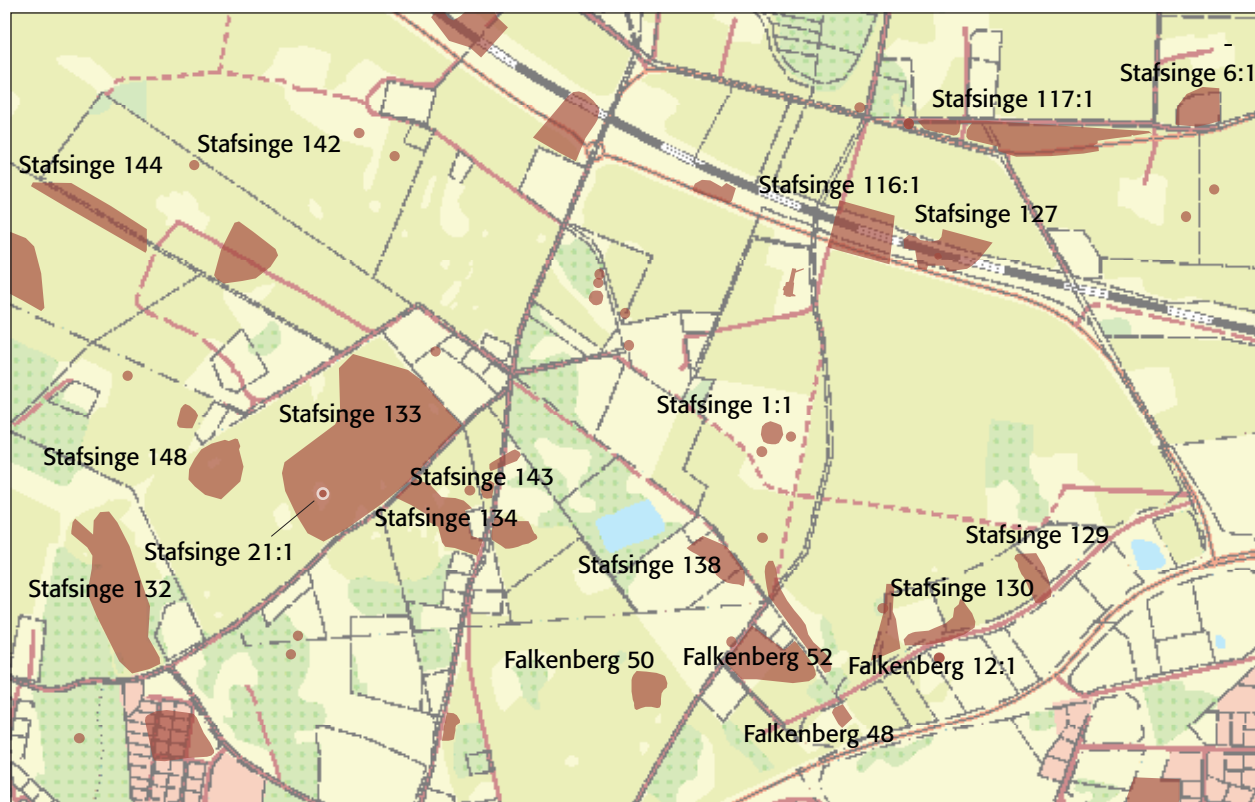
kum och neolitikum. Bland flintorna kan nämnas ett skaft till en flintdolk (Kadefors 2011). I anslutning till Stafsinge RAÄ 130 undersöktes även Falkenbergs stad RAÄ 12:1, vilket var en stensättning från yngre bronsåldern. I denna påträffades brända ben, flintföremål och keramik. Under stenpackningen fanns även skålgropar inristade i hälleberg (ibid). Vid Stafsinge RAÄ 129 påträffades en huslämning från neolitikum, samt ett stolphus som har likheter med hus från vendeltid/tidig vikingatid (Svensson 2017).

Till följd av den arkeologiska utredningen 2009 påträffades även nya fornlämningar norr om RAÄ 132, RAÄ 133 och RAÄ 148. Några av dessa förundersöktes 2015. Dessa lämningar var Stafsinge RAÄ 135, RAÄ 142 och RAÄ 144. Fornlämningarna innehöll i

huvudsak boplatslämningar från bronsåldern och neolitikum, men även med mesolitiska fynd och dateringar (Nordin 2016).

I samband med byggnationen av dubbelspåret undersöktes ett antal fornlämningar. Närmast RAÄ 133, drygt 500 meter norr om denna, undersöktes Stafsinge RAÄ 118. Denna fornlämning är en boplat som bl.a. innehåller hus från mellersta och yngre bronsålder (Johansson, Rosén, Streiffert 2001). Drygt 700 meter öster om Stafsinge RAÄ 133 undersöktes även Stafsinge RAÄ 116 och 127 där det påträffades flera hus från bronsåldern, samt hus från tidig medeltid (Nicklasson 2001). Ytterligare öster om denna lokal finns Stafsinge RAÄ 117, en fornlämning som genom åren undersökts i flera omgångar. Den sydvästra delen av denna lämning undersöktes 2008 i samband med en vägbyggnation. Vid denna undersökning påträffades bl.a. åtta hus från olika perioder. Det äldsta av dessa var ett så kallat Mossbyhus från tidigneolitikum. Vidare påträffades där

stolphus från senneolitikum, yngre bronsålder, romersk järnålder samt grophus och stolphus från tidig medeltid. Utöver dessa lämningar fanns även fynd av mesolitiska flintor (Mattsson 2010). Detta är att betrakta som ett mycket brett tidsspänn inom en och samma yta och platsen är en god illustration till hur rik på fornlämningar som Stafsingebygden är. Strax väster och norr om denna lokal undersöktes även 2010 ytterligare en del av RAÄ 117. Detta skedde i samband med att den gamla vägen som passerade Stafsinge gamla kyrkoruin (RAÄ 6:1-2) skulle tas bort och marken skulle återställas till åkermark. Under den borttagna vägen framkom rikligt med lämningar från vikingatid framförallt kopplade till hantverk. Här fanns spår av såväl järn- som brons-hantverk och vid undersökningen påträffades även en bit äkta slavisk keramik. Denna plats var mycket innehållsrik vilket visar att det i trakten torde funnits en vikingatida gård av högre ståndskaraktär (Kadefors 2013).

Figur 2. Fornlämningsöversikt i undersökningsområdets närområde. De i texten nämnda fornlämningarna är utsatta i kartan. 1:12 000.

FRÅGESTÄLLNING

I enlighet med Länsstyrelsens förfrågningsunderlag (431-9307-14) syftar undersökningen till att belysa totalt sex olika frågeställningar som listades i Kulturmiljö Hallands undersökningsplan. Dessa frågeställningar är i huvudsak kopplade till boplatsernas kronologi och ekonomi och är definierade utifrån följande samman-

fattning. I Kulturmiljö Hallands undersökningsplan *Väst om Stomma Kulle* (Länsstyrelsens dir nr 431-9307-14) definieras frågeställningen under sex rubriker. Dessa rubriker formulerades i enlighet med nedanstående rubriker och sammanfattning av varje fråga.

Fråga 1: Att klarlägga bosättningens kronologi, rumsliga struktur och typ av gårdslämnningar med förekommande långhus, ekonomibyggnader och enklare byggnader.

Denna fråga syftar till att klargöra de förmodade stolp- husens typ, kronologi och ekonomi utifrån detta hur gårdarna förändras över tid och även utröna om det

finns hus av olika funktioner (exempelvis som kan kopplas till en rituell praktik).

Fråga 2 & 3: Att klarlägga spår efter och möjliga sammanhang för hantverk knutet till bosättningen under olika tidsskeden (Fråga 2). Att klarlägga spår som kan relateras till bosätt- ningens ekonomiska försörjning under olika tidsskeden (Fråga 3).

Vilka hantverk har bedrivits på platsen och i vilken tid? I vilken mån kan detta hantverk kopplas till en särskild ekonomi? Vidare reses frågan om hantverket kan kopp- las till platsens geologiska förutsättningar, exempelvis

om keramiken kan kopplas till lokala leror. Frågan om ekonomi är också kopplad till huruvida spår av odling, djurhållning eller fiske finns i fyndmaterialet och i så fall till vilken tid dessa spår kan kopplas.

Fråga 4: Att vid undersökning av stensättning (Raä 21:1), och därtill förekommande anlägg- ningar i form av offergropar/gravar, klarlägga spår efter handlingar som kan relateras till ritualer och dess möjliga sammanhang.

Undersökningsplanen skrevs under förutsättningen att stensättningen RAÄ 21:1 skulle undersökas. Dock togs dettas bort vid den faktiska undersökningen då exploitören ansåg att platsen gjorde sig bäst som grön-

område inom det tänkta bostadsområdet (två provru- tor togs dock inom fornlämningen i syfte att värdera fornlämningens status).

Fråga 5: Belysa den undersökta bosättningen och dess gårdars lokalisering i landskapet uti- från topografiska, geologiska och hydrologiska förhållanden.

Frågan syftar till att sätta in bosättningen i ett större landskapsrum kopplat till platsen geologiska och topo-

grafiska förutsättningar.

Fråga 6: Ge en bild av den lokala bebyggelseutvecklingen i landskapet kring Stomma kulle norr om Ätran, sett ur ett långtidsperspektiv. Detta med kunskapsbild om den halländska och sydvästsvenska bebyggelseutvecklingen som fond.

Denna fråga syftar till att sätta in platsen i den övergripande fornlämningsbilden och hur bosättningsmönster och ekonomi förändrats över tid i ett övergripande landskapsperspektiv.

Flera av dessa frågor är av en bred och ingående natur och en fördjupning av dem kommer i första hand behandlas i steg två rapporten som ligger utanför den

tekniska rapportens ramar. Den tekniska rapporten syftar till att så tydligt som möjligt ge en adekvat bild av undersökningens resultat, medan den fördjupade rapporten med ett vetenskapligt perspektiv ska analysera platsens lämningar och diskutera i en större kontext utifrån undersökningsplanens frågeställning.

METOD

Schaktning. Undersökning utfördes med hjälp av flera vedertagna arkeologiska metoder. Tre av de undersökta fornlämningarna, RAÄ 133, RAÄ 132 och RAÄ 148, avschaktades med två bandgående grävmaskiner på 20 ton vardera. Jordmassorna lades på dumper som sedan tippade dessa massor på av exploatören bestämda platser. När det gäller schaktningsarbetet på den största av de tre fornlämningarna, RAÄ 133, så fanns stora bekymmer med att platsen var mycket torr. Den torra sommaren, samt att det under hela undersökningen knappt föll något regn alls, gjorde att marken fick en mycket lös konsistens. Då undergrunden i princip helt bestod av ren sand, med inslag av mindre partier av grusig sand, försvårades schaktningsarbetet därav betydligt. Problemet bestod i att det torra underlaget gjorde sanden blev mycket lätt, vilket skapade svårigheter för maskinisterna att hålla rätt nivå helt enkelt för att marken nästan helt saknade motstånd. Det torra underlaget gjorde även att de förhistoriska anläggningarna kunde vara svåra att upptäcka. Under stora delar av schaktningen hade de som schaktade högst en minut på sig att märka upp anläggningarna innan de helt torkade bort och blev otydliga mot det ljusa underlaget. Strax under matjordsnivå fanns stora mängder med bergsimpediment, vilka endast i undantagsfall syntes på den oschaktade ytan men som framkom vid schaktning. Dessa berg frigjordes med maskin, men fick i flera fall också handrensas. I den östra delen av området fanns en elkabel som gick diagonalt genom undersökningsområdets östra del. Då det enligt kabelutsättaren var

oklart hur djupt denna låg beslöts att undvika schaktning över denna.

Den torra markmiljön och den stora mängden hälleberg försvårade schaktningsarbetet betydligt, men tack vare mycket duktiga maskinister höll schaktarbetet ett bra tempo och ytan frigjordes på ett mycket tillfredställande vis trots de rådande omständigheterna. I den nordöstra kanten av undersökningsområdet frilades även en mindre yta på vilket en del rutor grävdes. Efter att matjorden avbanats och rutorna grävts, schaktades ytan ytterligare en gång så att all matjord togs bort. Vid förundersökningen hade här påträffats brända lerbitar som hade tolkats som degelfragment, varför det spekulerades om huruvida här fanns gjuterianläggningar. Tyvärr kunde inga sådana lämningar konstateras på platsen.

Schaktningen av RAÄ 132 led av en något annan problematik. På denna yta förväntades spridda boplatslämningar. Det kunde dock snart konstateras att platsen innehöll stora mängder av torvfickor i en våt och bitvis siltig markmiljö. Då det trots detta fanns lämningar inom ytan övergick schaktningen till att koncentreras på de ställen där lämningar förekom. Dessa fanns framförallt i den norra delen och sydöstra delen av ytan. Ytan innehöll också en stor mängd stenar och hälleberg, varför schaktningen bitvis hade svårt att hålla tempot. Det kan dock konstateras att de ytor som innehöll lämningar trots allt schaktades på ett tillfredställande vis.

Markmiljön inom RAÄ 148 var betydligt grusigare än inom RAÄ 133 och hade även ett betydande inslag

Figur 3. Under hela grävningen var översandning ett stort problem. Rensade ytor torkade snabbt och blåstes över av fin sand. Foto: Ola Kadefors. (Fotonr. 2017-62-138).

av knytnävsstor sten. Schaktningen här flöt bra, men grävmaskinen gick sönder mitt i friläggningen och ytan schaktades därför s.a.s i två omgångar med en veckas mellanrum.

Inmätning. De fyra platserna (graven RAÄ 21:1 inräknad) mättes med totalstation och med nätverks GPS. I stort flöt mätningen bra, men där fanns vissa problem framförallt i början. Då vi till undersökningsstarten hade vissa bekymmer med att få tag i erfarna fältarkeologer visade det sig att vi fick börja med att lära upp folk i inmätningens metodik. Det tar alltid en tid innan folk blir varma i kläderna och även tills det utkristalliserats vem som har läggning för just det arbetet. Därför låg inmätningen av framförallt RAÄ 133 de första veckorna en bra bit efter schaktningen. Det skall dock framhållas att det största problemet för de som skötte inmätningen var den torra markmiljön. Då det ständigt blåste uppstod en stor sandflykt på ytan och uppschaktade ytor sandade i princip omedelbart igen.

Därför fick de som mätte också lägga en stor andel tid på att rensa fram det som påträffats vid schaktningen. Detta var dock inte heller enkelt eftersom den torra marken gjorde en stor del av anläggningsbeståndet nästan helt osynligt. Dessa faktorer gjorde själva inmätningen mycket svår och ledde till att den fick prioriteras särskilt, varför det under en period mättes med tre instrument parallellt.

Fyndstrategi. Vid undersökningen deltog två experter på olika fyndmaterial. Dels var det Torbjörn Brorson från *Kontoret för keramiska studier*, expert på keramiskt material, dels var det Carl Persson, *Fornforskaren AB*, som har lång erfarenhet av bedömning av litiska material. Båda är disputerade i anknytning till sin respektive expertis. Torbjörn Brorson deltog i undersökningen en eller två gånger i veckan och utförde under fältarbetet såväl registrering av keramik som undersökning av keramik *in situ*. Carl Persson deltog under hela undersökningen och gav bedömningar av flinta i fält

till stöd för den övriga personalen.

Alla fynd mättes in direkt i fält i syfte att kunna ge en övergripande spridningsbild redan under fältarbetet. De två experternas bedömningar under fältfasen av fynden bidrog också till riktade insatser på platser där särskilt intressanta fynd förekom.

Det benmaterial som påträffades under undersökningen analyserades av osteologen Emma Maltin vid Bohusläns museum. Under undersökningen kunde Maltin även delta som grävande arkeolog som ett inlån från Bohusläns museum för att motverka en temporär brist på antikvarier vid fältarbetet. Därvid fanns den osteologiska expertisen med även i fältfasen, vilket bidrog till viss artbestämning redan i fält.

Prov. Totalt för de tre undersökningarna valdes 31 makrofossilprover ut, 27 ¹⁴C-prover och 40 vedartsprover. Makrofossilproven analyserades av Stefan Gustavsson, *Arkeologikonsult*. I undersökningsplanen angavs att arkeobotanikern Mikael Larsson skulle utföra analysen. Dock kunde inte detta göras, varför analytiker efter samråd med Länsstyrelsen ändrades till Stefan Gustavsson. Likaledes var det tänkt att vedartsanalytikern Thomas Bartholin skulle göra vedartsanalysen, men då Stefan Gustavsson även utför vedartsbestämning så bedömdes att han kunde utföra även den eftersom detta skulle korta analystiden betydligt. Även detta byte skedde i samråd med Länsstyrelsen. ¹⁴C-analyserna utfördes av Ångströmlaboratoriet i Uppsala.

Publik verksamhet. Vid undersökningen utfördes flera visningar. Dessa visningar var framförallt inriktade på skolklasser, där var även visningar för exploatören, för Falkenbergers museum och för allmänheten under Arkeologidagen. Som ansvarig för den publika verksamheten utsågs Ida Feltzin som lade upp och organiserade huvuddelen av den publika verksamheten. Ida Feltzin och projektledaren Ola Kadefors höll i merparten av alla visningar. Även Carl Person höll i visningar under arkeologidagen.

För ytterligare information om det publika arbetet se särskilt avsnitt (Bilaga 7) om detta.

Personal. Projektledare var Ola Kadefors. Biträdande projektledare var Mats Nilsson. Experter som deltog var keramikexpert Torbjörn Brorsson och Carl Persson som är expert på litiskt material. Organisatör för den publika verksamheten var Ida Feltzin som vid sidan av fältarkeologin även höll i visningar för framförallt skolelever. Den grävande personalen utgjordes av Hanna Gudmundsdottir, Gülbin Kulbay, Olof Siljedahl, Jan Zander, Rickard Tovesson och Lina Håkansdotter. Utöver dessa deltog även personal från andra läns museer, vilka lånades in för att motverka en brist på fältvana antikvarier (projektledaren bröt benet i början av undersökningen, vilket ledde till att behovet av erfaren fältpersonal ökade). Antikvarierna från de andra läns museerna deltog i varierande grad, från en vecka till tre veckor. Dessa utgjordes av Anna Ödeén från Jönköpings länsmuseum, Arwo Pajusi från Blekinge museum samt Emma Maltin från Bohusläns museum. Amanda Nord Axelsson deltog som praktikant.

Grävmaskinerna kördes av Jonas Pettersson från Axel & Hartvig Nylander AB samt av Jonas Håkansson (egen genom TC). Dumper kördes av Bengt Elofsson från Brogårds maskin AB samt av Salvatore Mazzitto från Johans schakt och transport. Maskinparken samordnades genom Transport Centralen i Halmstads försorg. Maskinarbetena sköttes med god kvalitet av väl erfarna förare som starkt bidrog till ett smidigt och välgjort schaktarbete.

Undersökningsresultat RAÄ 133

Undersökningsområdet var beläget i gräsbevuxen betesmark i höglänt terräng. Matjordslagret inom undersökningsområdet var mellan 0,2–0,3 meter tjockt. Markgeologin bestod till den absolut övervägande delen av sand eller grusig sand. I den nordvästra delen av undersökningsområdet var sanden delvis uppblandad med knyttnävsstor sten. Liknade partier med stenig sand fanns även fläckvis i vissa begränsade partier centralt inom undersökningsområdet. Inom ytan fanns inga partier av silt eller lera.

Ytan innehöll flera bergsimpediment. Flera av dessa var synliga i terrängen innan schaktningen inleddes, men det stora flertalet framkom när matjorden schaktades av. Inom undersökningsområdet lämnade också några biotopsskyddade områden där det största av dessa befanns inom undersökningsområdets västra del. På toppen av detta biotopsskydd, vilket utgjordes av ett bergsimpediment med ett stenbrott på sin norra sida, var graven RAÄ 21:1 belägen.

I den östra delen av undersökningsområdet lämnades ett stycke där det fanns en elkabel. Då osäkerhet rådde kring på vilket djup denna kabel låg, eller om den alls var aktiv, beslutades att lämna den därhän.

Anläggningarna

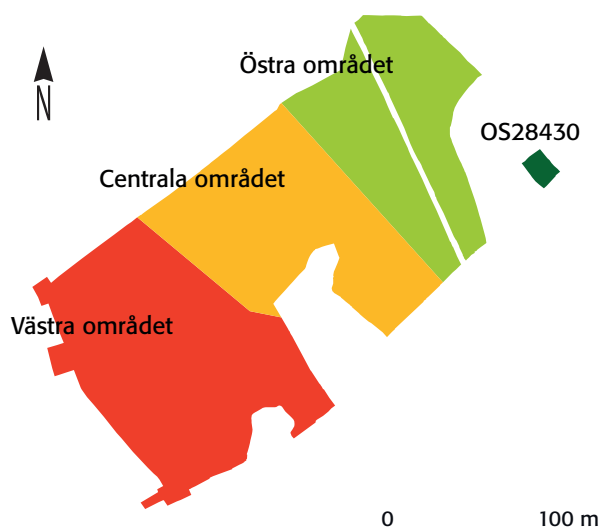
Vid undersökningen av RAÄ 133 inmättes totalt 6640 objekt som bedömdes som förhistoriska anläggningar. Dessa lämningar fördelar sig i enlighet med nedanstående tabell. Av dessa 6640 anläggningar undersöktes 742 stycken. Den undersökta andelen av anläggningarna korresponderar ej mot den förväntade undersökta andelen som angivits i undersökningsplanen. Den största anledningen till detta är att platsen innehöll betydligt fler anläggningar än vad som var förväntat. Den förväntade mängden anläggningar var beräknad till 5842. Ytterligare ett skäl till att den förväntade anläggningsmängden ej undersöktes var, som tidigare

nämnts, att den torra och blåsiga väderleken försvårade inmätningen av ytan i och med att ytan kontinuerligt måste rensas i samband med inmätningen. Därför blev inmätningen också mycket tidskrävande och resurser fick tas från det som skulle vara anläggningsgrävning till inmätning av anläggningar.

För att underlätta orienteringen och lägesbeskrivningen av anläggningsbeståndet har undersökningsområdet indelats i tre områden (se fig 4 nedan). Den västra delen av undersökningsområdet avser de västra ytorna i det stora biotopsskyddade områdets närhet. I detta område avses även det område med bergsimpediment i den södra delen av undersökningsområdet. Inom det västra området är hus 1, 2, 4, 5, 7, 15, 16, 17, 18, 19, 20 och 25 belägna. Den centrala delen avser ytorna med mycket anläggningar och även bergsimpediment i den centrala delen av undersökningsområdet. Inom det centrala området är hus 3, 6, 8, 9, 10, 14, 21, 22, 23 och 24 belägna. Den östra delen av undersökningsområdet avser området runt den jordbank där en elkabel lämnades. Även den yta allra längst i öster som är frikopplad från den övriga schaktade ytan hör till den östra zonen. Inom det östra området är hus 11, 12, 13 och 26 belägna.

Anläggningar	Antal	Undersökta
Brunn?	1	1
Grav	2	2*
Grop	591	119
Härd	389	64
Kokgrop	6	6
Lager	23	6
Pinnhål	108	0
Ränna	63	9
Stolphål	5349	428
Utgår	109	109
Totalt	6640	742

Tabell 1. Alla anläggningar inom RAÄ 133. *Gravarna utgörs av RAÄ 21:1, samt av AG50878 som är en möjlig grav.

Figur 4. Områdesindelning av undersökningsområdet. Skala 1:4000.

Gropar, härdar och gravar i undersökningsområdets västra del

Sammanlagt inom undersökningsområdet hittades 590 gropar och 389 härdar. Av dessa undersöktes 119 gropar och 64 härdar. Dessa båda anläggningskategorier var jämt fördelade på ytan, även om det fanns en viss koncentration invid de påträffade stolphusen. Undantag från detta var dock stora koncentrationer av gropar och härdar i undersökningsområdets sydvästra del. Groparna var de mest innehållsrika anläggningarna

på ytan i vilka 94 fyndposter av totalt 271 fyndposter keramik påträffas. Utifrån den typologiska dateringen av keramikmaterialet i groparna kan man konstatera att huvuddelen av dessa sannolikt härstammar från perioden yngre bronsålder–förromersk järnålder. Utöver undersökningen av de totalt 26 stolphusen som påträffades på ytan utfördes stor del av undersökningens grävinsats just på groparna.

I den västra delen av undersökningsområdet fanns totalt 348 gropar och 237 härdar. Av dessa undersöktes 66 gropar och 35 härdar. Dessa var tämligen jämt

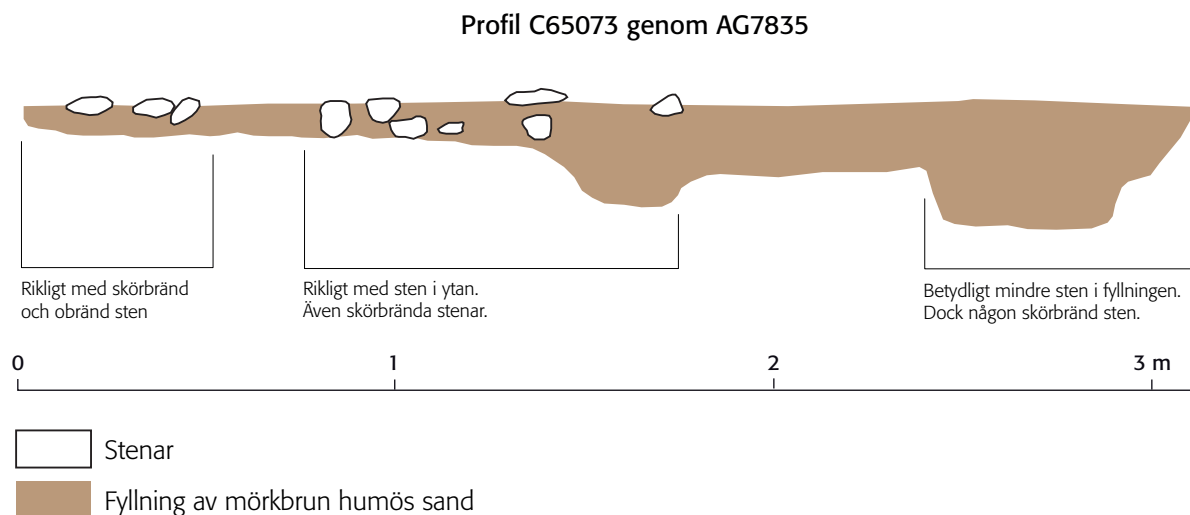
spridda över den västra delen av undersökningsområdet, men det fanns en koncentration av härdar i sydöstra delen. Möjligen kan man säga att det finns en viss koncentration av gropar runt det biotopsskyddade området. Inom den västra delen av undersökningsområdet var hus 1, 2, 4, 5, 7, 15, 16, 17, 18, 19, 20 och 25 belägna. I den västra delen av undersökningsområdet fanns ett gropssystem kopplat till AG7835, vilket beskrivs här. Likaså fanns ett parti med bergsimpediment som likaledes beskrivs i detta avsnitt. Därefter kommer en övergripande beskrivning av ett urval av gropar i undersökningsområdets västra del. Här beskrivs även graven RAÄ 21:1 och den möjligen graven AG50878

Gropar i gropssystemet i undersökningsområdets sydvästra del, AG7835

I undersökningsområdets sydvästra del påträffades en stor mängd gropar inom ett begränsat område på drygt 10 x 15 meter. Inom denna begränsade yta påträffades totalt 33 anläggningar som bedömdes som gropar. Av dessa undersöktes 15 stycken. Groparna låg i anslutning till en stor grop, AG7835, vilken initialt bedömdes som ett lager. AG7835 omtolkades efter undersökning som en grop bestående av ugnrester i form av ett gropssystem. Anläggningen var 6 meter långt, 3,6 meter brett och drygt 0,2 meter djupt. Fyllningen bestod av mörkbrun humös sand. Anläggningen ger intryck av att

blivit uppgrävd i flera omgångar, även om det genomgående är ungefär samma fyllning i anläggningen. I lagret hittades fem stycken brända ben (f.nr 123 och f.nr 302) bestående av 0,5 gram rörben från däggdjur. Ett makrofossilprov (PM200784) från fyllningen innehöll träkol från björk, hassel och ek. Förutom träkol

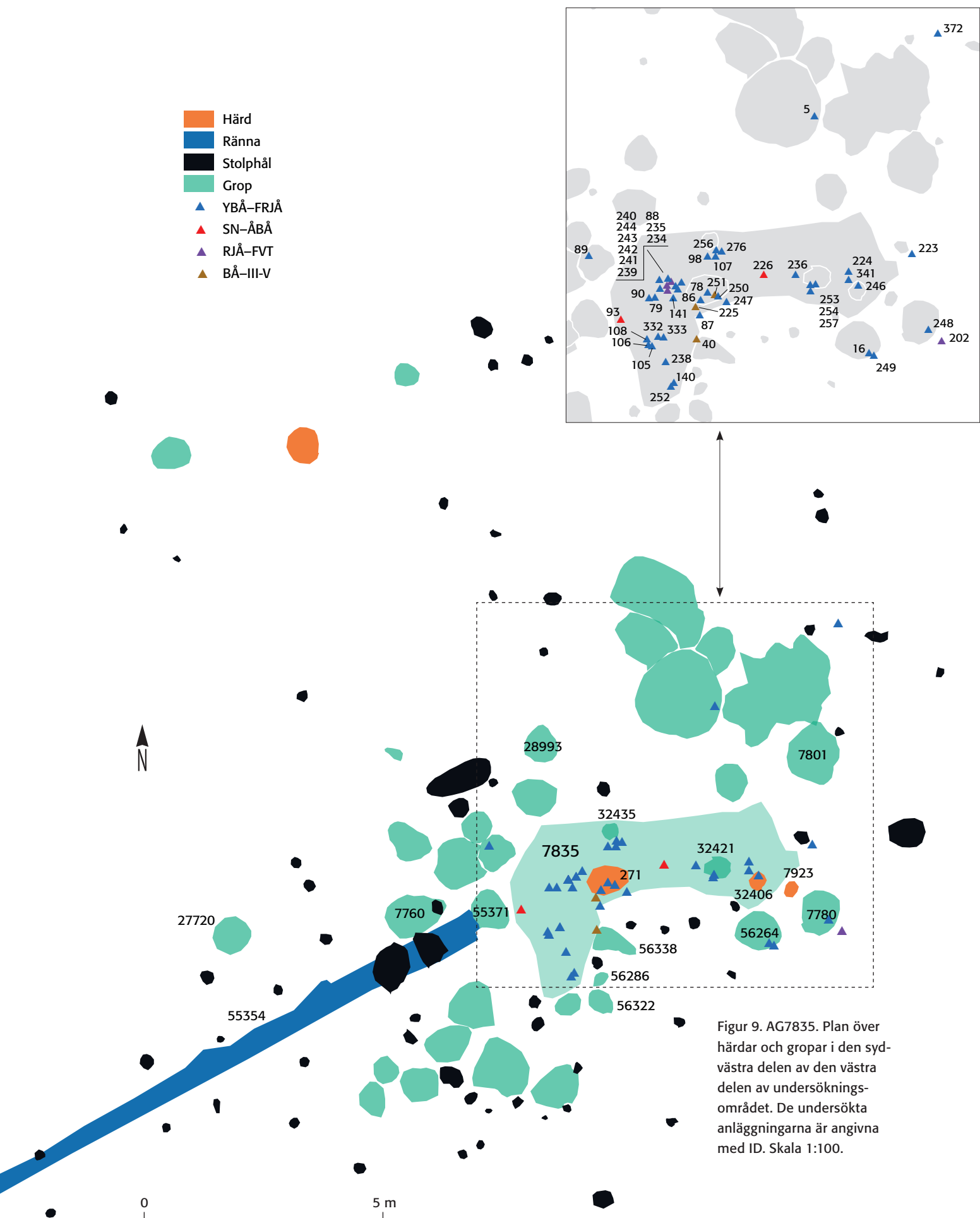
påträffades strådelar och en förkolnad skalkornskärna. Lagret innehåller troligen tröskningsrester och det är möjligt att ugnen använts vid hantering av säd (se Gustavsson, bilaga 3). En märkvärdig omständighet är den 13,5 meter långa ränna som löper ut ur AG7835 västra sida. Rännan löper in i anläggningen AG55371,

Figur 7. Profil på AG7835

Figur 8. Gropssystemet runt AG7835 mot nordväst. Foto: Ola Kadefors, (fotonr. 2017-62-300).

Figur 9. AG7835. Plan över hårdar och gropar i den syd-västra delen av den västra delen av undersökningsområdet. De undersökta anläggningarna är angivna med ID. Skala 1:100.

Figur 10. Fram till A55371 anlöpte en 12,5 meter lång ränna (AR55354). Funktionen hos denna är oklar. A55371 bestod av skörbränd sten i den övre delen av fyllningen, och var därunder kantad av en förvisso något sotig, men ändå obränd lera. Funktionen hos denna är oklar (Foto Hanna Gudmundsdottir. Foto nr 2017-62_259).

som är en grop som ligger mellan rännan och AG7835. Denna anläggning hade skörbränd sten i toppen, men var i övrigt bestående av hårt packad obränd lera. Inga fynd påträffades i AG55371. Vid undersökningstillfället kunde denna anläggning ej förklaras. AG55371 ¹⁴C-daterades till 1020 - 840 BC (2 sigma) och därvid har den en mycket samtida datering med den närliggande gropan AG7780 (vilken beskrivs nedan).

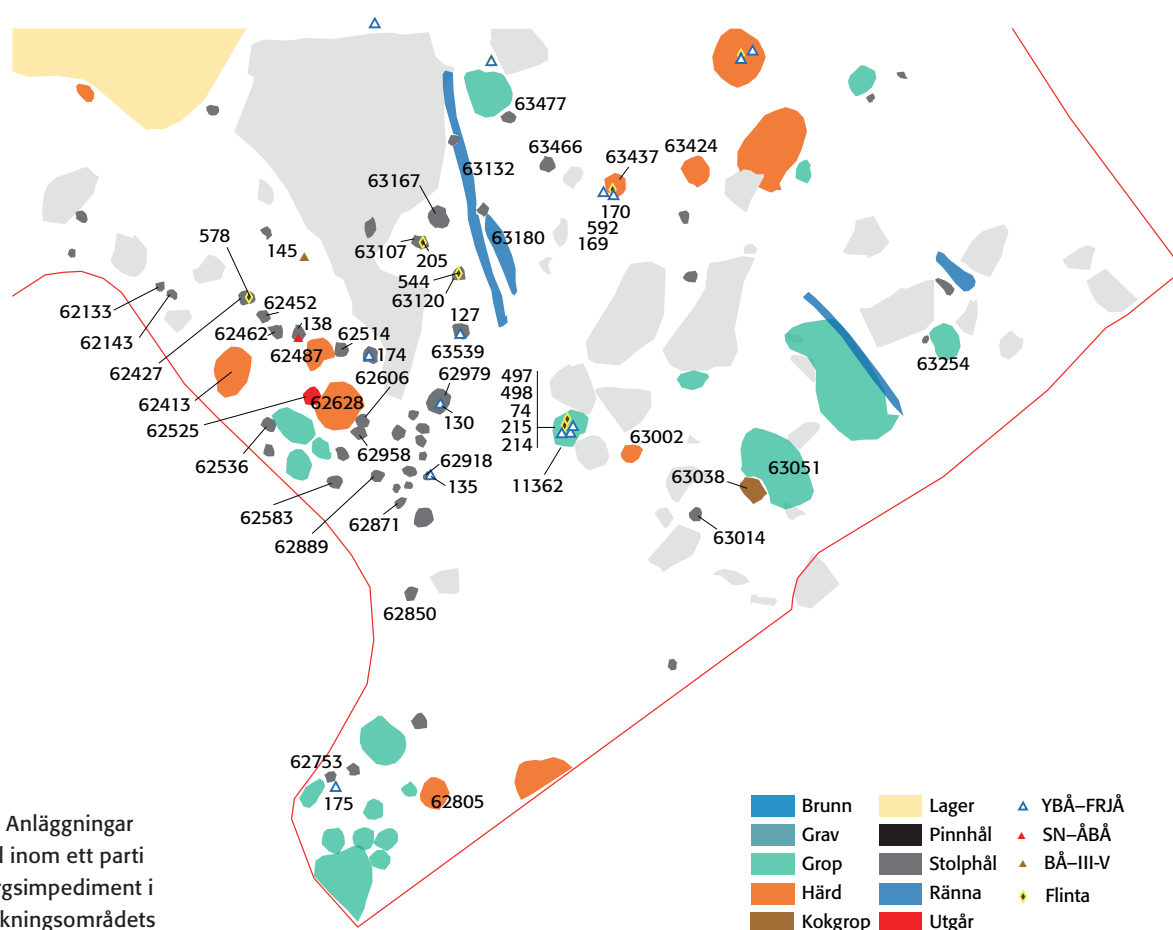
I AG7835 påträffades ett rikt fyndinnehåll. I anläggning påträffades totalt 856 gram keramik fördelat på 40 fyndposter. Denna keramik daterades typologiskt och kunde då bedömas till ett brett tidsspann. Den äldsta keramiken (f.nr 226) bedömdes härstamma från senneolitikum/ äldre bronsålder medan de yngsta till romersk järnålder/ folkvandringstid (f.nr 239, 240, 241). Utöver denna keramik fanns också en bit (f.nr 40)

från bronsålderns period II–IV samt två bitar (f.nr 225 och 250) från period IV–V. Den absoluta lejonparten av keramiken, hela 33 av de 40 fyndposterna, utgörs av keramik från period V till förromersk järnålder. Det är därför sannolikt att anläggningen som sådan bör dateras till perioden yngre bronsålder/ förromersk järnålder. En närmare bedömning av keramiken i anläggningen visade att flera bitar var från koppar. Tillsammans med dessa påträffades även keramik från stora kärl, vilka kan vara jäsningsskär. Möjligen kan detta vara spåren av öltillverkning eller hantering av jästa drycker. En ICP-analys av dessa visade på en lokal produktion (se bilaga 4). Utöver keramiken påträffades i AG7835 18 fyndposter flintor med en vikt av totalt 140,9 gram. Dessa flintor utgjordes helt av avslag och inget av objekten innehade daterande egenskaper.

AG7780 var placerad i undersökningsområdets sydvästra del en meter sydost om AG7835. Storleken på gropen var 1,2 x 0,8 meter och djupet var 0,5 meter. Tre olika fyllningar kunde urskiljas i gropen, mörkbrun humös sand, gul lera och svart sotig kolrik sand. Ett kolprov (PK32454) visade sig innehålla träkol från björk. Gropen tolkas som lerklädd i två omgångar. I gropen påträffades två fyndposter med keramik (f.nr 202 och 248) vilka bedömdes innehålla daterande egenskaper motsvarande romersk järnålder/ folkvandringstid respektive äldre järnålder. Träkol från anläggningen ¹⁴C-daterades till 1000–830 BC (2 sigma). ¹⁴C-dateringen rimmar dåligt med bedömningen av kerami-

ken. Det kan påpekas att den intilliggande anläggningen AG7835 hade en mycket stor andel keramik som bedömdes härröra från yngre bronsålder/ förromersk järnålder. Därvid stämmer dateringen av AG7780 med keramiken från AG7835.

Utöver de nämnda anläggningarna undersöktes ytterligare elva gropar i AG7835:s närhet. Dessa var i stort innehållslösa även om några flintavslag och någon keramikbit påträffades. Generellt hade dessa en likartad fyllning av mörk humös sand. Troligen är alla anläggningar i AG7835:s närhet lämningar från samma historiska händelse. Denna händelse kan sannolikt kopplas till hantering av säd eller tillverkning av keramik.

Gropar och övriga anläggningar i bergsimpediment i den sydöstra delen av den västra delen av undersökningsområdet

I den sydöstra delen av den västra zonen fanns ett område med flera bergsimpediment som kom i dagen vid schaktningen. Bland dessa impediment fanns flera anläggningar och initialt under undersökningen gjordes antagandet att det bland dessa kunde finnas gravar. Liknade områden med gravar i bergsimpediment har tidigare undersökts i Falkenbergs kommun (Kadefors 2016). Inom detta område påträffades en stor mängd stolphål jämte 14 härdar, 22 gropar och fem rännor. Stolphålen bildade ej någon synbar övergripande struktur, men tolkades till att de eventuellt ingått i hägnader. Av härdarna undersöktes åtta stycken och av groparna undersöktes tre stycken. De 5 rännorna var genomgående grunda och kunde ej relateras till någon sammanhängande struktur. Den initiala föresatsen, att det inom området kunde finnas gravar, baserades på att några av härdarna och groparna var små och rika på kol. Därvid gav de intryck av att kunna vara små brandgravar.

Ett par anläggningar vid impedimentet är värda att nämna. Bland härdarna undersöktes AH63450. Anläggningen låg i kanten av en berghäll och innehöll rikliga med skörbränd sten framförallt i botten av anläggningen. Det nedersta lagret utgjordes av svart sotig grusig sand och sannolikt är anläggningen en kokgrop. I AH63450 påträffades fynd av flinta (f.nr 580) och keramik (f.nr 504, 505 och 506). Den sistnämnda keramiken bedömdes vara från yngre bronsålder/förromersk järnålder. En keramikskärva från härden AH63437 bedömdes inneha samma datering.

Sammantaget påträffades 18 fyndposter keramik inom området. 16 av dessa fyndposter bedömdes vara från yngre bronsålder/förromersk järnålder, en fyndpost bedömdes vara från senneolitikum/äldre bronsålder och en fyndpost från mellersta bronsåldern. Vidare påträffades 15 flintor fördelat på 9 fyndposter. I detta fyndmaterial fanns 1 skrapa, 1 knacksten, 1 eldslagningsflinta och 13 avslag.

Övriga gropar och härdar i den västra delen av undersökningsområdet.

Utöver de gropar som grävdes kring gropsystemet kring AG7835 och kring bergsimpedimentet i den sydöstra delen av den västra delen av undersökningsområdet undersöktes ytterligare 49 gropar i den västra delen av undersökningsområdet. Huvuddelen av dessa undersöktes utmed det biotopskyddade områdets södra och östra sida. Ytterligare en stor andel gropar undersöktes norr om det biotopskyddade området. Vissa av de grävda groparna är värda att särskilt nämna. De gropar som beskrivs nedan är sådana som ej kopplats till något hus. Anläggningar som förmodas var en del av husens inre struktur beskrivs tillsammans med husen.

Bland härdarna undersöktes 24 stycken i det västra området utöver de härdar som fanns inom ytan för bergsimpedimentet eller gropsystemet runt AG7835. I den södra delen av den västra delen av undersökningsområdet fanns ett område med en stor mängd härdar. Dessa härdar var i huvudsak likartade. En fyllning av kol och sot och skörbränd sten i fyllningen. I fält bedömdes dessa vara så pass homogena att de förmodades härstamma från ungefär samma tid. En av dessa, AH894, ¹⁴C-daterades till 170 BC–10 AD. Denna datering är den yngsta på hela ytan och refererar till ett datum som är ett par hundra år yngre än lejonparten av husen. Det är därför sannolikt att området med härdar i den södra delen härrör från aktiviteter som ej är kopplade till den övriga bebyggelsen på ytan.

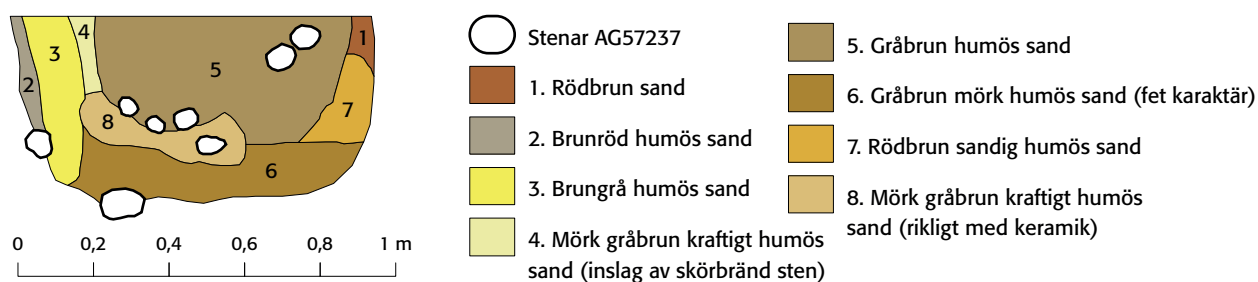
AG3946, grop invid hus 2. var beläget ca en meter väster om hus 2. Gropens längd var 1,6 x 1,4 meter och djupet 0,3 meter. Fyllningen bestod av gråbrun humös sand med ett mindre område av brunsvart sotig humös sand. I gropen hittades tre brända daggdjursben till en sammanlagd vikt av 1,4 gram, varav ett ben kunde identifieras som ett rörben. I gropen påträffades även fynd av flintavslag och två fyndposter keramik (f.nr 431

och 495) med en typologisk datering till yngre bronsålder/ förromersk järnålder. Dessa keramikskärvor har organisk krusta (matskorpa), vilket kan tyda på att de varit kärl för jäsning, eventuellt av öl (se bilaga 4). Möjligen härrör gropen från de aktiviteter som bedrivits i anslutning till hus 2 även om den ligger en bit utanför detta. Övriga gropar som undersöktes i anslutning till hus 2 redogörs i beskrivningen av detta.

AG57237. Gropen var cirkulär med en diameter på 0,90 meter och den hade ett djup

på 0,60 meter. Gropen kan ha använts vid keramiktillverkning alternativt som avfallsgrop av rester från keramiktillverkning. I gropen fanns en mycket god förekomst av krossad keramik. Gropen var täckt i botten med ett upp till 0,03 meter tjockt lerlager. Detta lager täckte hela gropen i ett sammanhängande lager utom i

den nordöstra delen, som skärs av en annan fyllning. I gropens centrala delar fanns flera skörbrända stenar. Ett relativt välbevarat kärl påträffades i gropens nordvästra del (f.nr 366). Kärlet stod med botten uppåt och inne i det fanns en knytnävsstor sten. Kärlet var inte komplett, det hade inte nedlagts helt. Kärlet hade ett bottenmått på 0,10 meter och höjden på den delen som gick att sätta samman uppgick till 0,10 meter. Ihoplimmat vägde kärlet 816,9 gram. Kärlet var rabbat upp till ett par centimeter innan mynningen och bedömdes vara från yngre bronsålder. I gropen påträffades ytterligare totalt 638 gram keramik som fördelades på 11 fyndposter. 7 av dessa fyndposter bedömdes utgöras av keramik från yngre bronsålder/ förromersk järnålder (f.nr 348, 349, 350, 351, 356, 357, 366), 2 fyndposter från period IV–V (f.nr 352 och 353) och 2 fyndposter från period

Figur 13. Profil på AG57237. Skala 1:20.

Figur 14. A57237 innan gropen grävs till botten. Det upp och nedvända kärlet syns tydligt i förgrunden. Mot öster. Foto: Olof Siljedahl (fotonr. 2017-62-299).

III–V (f.nr 354 och 355). Gropen är därvid med största sannolikhet brukad under den senare delen av bronsåldern. När det gäller kärtyper påträffades utöver det stora brukskärlet en mynningsbit från en skål. Vidare fanns bitar ornamenterade med nagelintryck, vilket är ovanligt på västkusten även om det förekommer. En ICP analys av mynningsbiten (f.nr 348) visade på lokal tillverkning (se bilaga 4). Förutom keramik hittades ett fynd av bränt ben (f.nr 325) med en vikt av 0,1 gram, bestående av ett rörben från däggdjur, tre flintavslag samt ett kvartsavslag (f.nr 547, 574 och 649).

Ett makrofossilprov från gropen, PM35414, gav endast träkol från hassel, tall, björk och vide.

AG16447. Gropen var 0,56 meter lång, 0,52 meter bred och 0,12 meter djup. Den var placerad sju meter norr om hus 7 och tio meter söder om hus 1. Fyllningen bestod av grå humös sand. I gropen hittades 0,2 gram av ett bränt benfragment från däggdjur (f.nr 154). I gropen påträffades även en skrapa (f.nr 597). Gropen ligger drygt sju meter nordväst om hus 7 och kan möjligen vara en av de fåtaliga anläggningar som kan relateras till den senneolitiska fasen inom undersökningsområdet då anläggningen är snarlik AG16635, vilken innehöll neolitisk keramik.

AG16635. Gropen var 0,97 x 0,66 meter och 0,11 meter djup. Fyllningen utgjordes av grå svagt humös sand. Anläggningen är belägen mellan hus 1 och hus 7 och innehåller två fyndposter med senneolitisk keramik (f.nr 68 och 136). Tillsammans med AG16447 utgör AG16635 några av de fåtaliga anläggningar som sannolikt härstammar från RAÄ 133:s äldsta fas.

AG34729. Gropen var en cirkulär kokgrop med en diameter på 1,3 meter och med 0,42 meters djup. Fyra fyllningar kunde identifieras. Den understa fyllningen bestod av svart sotig sand med skörbrända stenar. Ovan denna fyllning var sanden brun och svagt humös där också ett stolphål AS34715 kunde identifieras. Däröver följde gråbrun humös sand med småsten. I gropen hittades ett bränt ben (f.nr 320) bestående av ett rör-

ben från däggdjur till en vikt av 0,2 gram (se bilaga 5). Anläggningen är ett exempel på att det inom området även fanns en del kokgropar. Dessa kan sannolikt knytas till bronsålderfasen inom undersökningsområdet.

AG51048. Gropen var 1,4 meter lång, 0,9 meter bred och 0,32 meter djup. Det fanns tre fyllningar i gropen. Det övre lagret bestod av ljusbrun svagt humös sand ovan brun humös sand. Det nedre lagret bestod av ljusbrun humös sand med en koncentration av flinta i botten som bestod av 226 stycken avslag till en vikt av 661 gram (f.nr 604). I gropen påträffades också en bit glättad keramik till en vikt av tre gram daterad till äldre järnålder (f.nr 157) och ett oidentifierat rörben från ett däggdjur med en vikt av 0,1 gram (f.nr 189). Gropen skars av en yngre anläggning, AG51090, vilket var en flack grop som innehöll rester av en ugnsvägg.

AG51923. Gropens storlek var 0,5 x 0,4 meter och 0,15 meter djup. Fyllningen bestod av grå svagt humös sand ovan brun humös sand. I gropen hittades ett keramikfynd (f.nr 137) vilket bedömdes vara från äldre järnålder. Två fynd bestod av två bukdelar glättad keramik från ett kärl till en sammanlagd vikt av 15 gram, ej möjligt att datera närmare än till äldre järnålder (f.nr 137). Gropen innehöll också ett fynd av obränt mellanhandsben (f.nr 125) från häst med en vikt av 115 gram samt 1,6 gram av ett bränt rörben från ett större däggdjur (f.nr 156). Det obrända benet var jämte valbenen i hus 2 (se husbeskrivning nedan) de enda obrända ben som påträffades på ytan, men benets faktiska ålder är oklar med tanke på att bevarandeförhållandena på ytan kan betraktas som dåliga.

AG51631. En kokgrop som hade en diameter på 1,3 meter och ett djup på 0,35 meter. Tre fyllningar kunde urskiljas i kokgropen. Den översta fyllningen bestod av gråbrun sand ovan sotig och gråbrun svagt humös sand med en träkolslins. I gropen hittades 0,5 gram brända ben bestående av tre stycken delar av rörben från däggdjur (f.nr 321) samt två stycken flintavslag med en vikt på 1,5 gram (f.nr 563). Anläggningen lig-

ger centralt i den östra delen av hus 4, men sannolikt hör den inte till huset.

AG30635. En i sammanhanget märklig anläggning är AG30635 vilket är en 0,70 x 0,64 meter stor grop. Gropen innehöll hårt packad lera och rikligt med skörbränd sten i fyllningen. Därvid hade anläggningen stora likheter med AG55371, den anläggning som var belägen i gropsystemet runt AG7835, och som hade en lång ränna som i anslutning till sig. Medan AG55371 var tom på fynd, så innehöll AG30635 keramik från yngre bronsålder. Tolkningen av anläggningen var i fält att den utgjorde resterna av en ugn, vilket dock stämmer dåligt med den obrända leran. Möjligen kan det vara resterna av en ugn med en överbyggnad, vilken vilat på ett fundament av obränd lera, men haft ett skyddande skikt mellan leran och själva härden. De skörbrända

stenarna utgörs då av rester från själva konstruktionen runt ugnen. Detta är givetvis spekulativt, resterna av någon eventuell överbyggnad har ej påträffats i övrigt, men dock kan det vara en rimlig förklaring. (Se bild nästa sida).

AG50878. AG50878 var en anläggning med en diameter på 0,40 meter och ett djup av 0,34 meter. Anläggningen var mycket likt ett stolphål, men hade en speciell struktur, vilket gjorde att anläggningen i fält bedömdes som en grav. Centralt i anläggningen fanns ett sotigt sandlager innehållande mycket träkol. I fyllningen påträffades brända ben från däggdjur (f.nr 186) samt 50,8 gram flintavslag fördelat på 37 avslag. I botten av den sotiga fyllningen fanns flera släta runda, ca 5 cm stora stenar. Dessa var ej eldpåverkade och förefaller ha lagts ner i gropen. I fyllningen under den övre fyll-

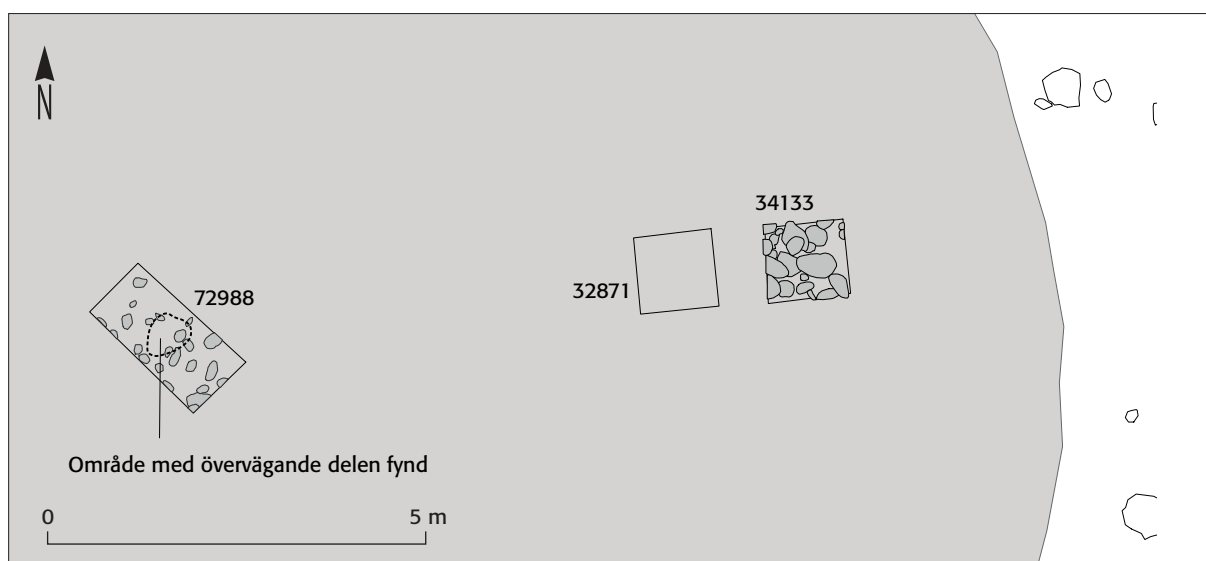
Figur 15. AG51631 under utgrävning. Mot N. Foto: Emma Maltin. (Fotonr. 2017-62_255).

Figur16. AG30635 innan undersökning. Keramik och skörbränd sten syns tydligt i ytan av anläggningen. Foto: Hanna Gudmundsdottir. (Fotonr. 2017-62-144).

Figur 17. Den förmodade brandgraven AG50878 hade ett för ytan ovanligt stenmaterial och avvek därvid från övriga grävda anläggningar på ytan. Foto: Emma Maltin. (Fotonr. 2017-62-144).

Figur 18. Grävenheter inom biotopskyddet där RAÄ 21:1 är belägen. Skala 1:100.

Figur 19. G72988. Stenpackningen uppe på RAÄ 21:1:s absoluta höjdläge var mycket gles. Inom den grävda ytan påträffades bl.a. brända människoben. Foto: Ola Kadefors. (Fotonr. 2017-62-108).

ningen fanns ett lager av fin grå sand och i botten av anläggningen fanns en lins av brun humös sand. De brända benen i fyllningen bedömdes vara däggdjur, men vid den osteologiska analysen gjordes bedömningen att det sannolikt ej var människa (se bilaga 5). Ett kolprov (kol från Hassel) daterades till 1210–970 BC (2 sigma), vilket placerar anläggningen kronologiskt i mellersta bronsåldern. Dateringen är äldre än dateringen från stolphålet AS51596 i det närliggande hus 4 och även äldre än dateringen från gropen AG50566 som låg inne i hus 4. Båda dessa dateringar är drygt från perioden kring yngre bronsålder / förromersk järnålder. AG50878 är således ej samtida med de aktiviteter som bedrivits kring hus 4. Dateringen på gropen är även något äldre än dateringen av benen i graven RAÄ 21:1 (se nedan).

Anläggningens struktur är avvikande gentemot övriga anläggningar på ytan. Att anläggningen inte innehöll ben från människa utan sannolikt från ett annat däggdjur gör att den inte kan tolkas som en grav (om det inte är frågan om en slags gravläggning av ett djur).

G32871. Överst under grässvålen fanns ett humöst sandlager (matjord) och under detta ett ljust humöst sandlager, ca 01 - 0,3 meter tjockt. Vid stick med geosond var detta lager minst 0,3 meter tjockt, men rutan grävdes ej i botten. I detta lager fanns fynd av flinta, slagg och keramik. Keramiken bedömdes vara från yngre bronsålder/ förromersk järnålder (f.nr 232 och 233). Bland flintfynden (f.nr 314 och 311) märks en skrapa (f.nr 312). Slaggen utgörs av järnslag (f.nr 300). En möjlig slipsten påträffades också (f.nr 230). Rutan grävdes ej i botten då matjordslagret vid stick med provsond föreföll vara mycket djupt. Därför bedömdes en ruta göra alltför stor åverkan på lämningen.

G34133. Överst under grässvålen fanns ett brunt humöst sandlager (matjord), drygt 0,1 meter tjockt. Under detta ett ljusbrunt humöst sandlager. I det översta lagret påträffades keramik (f.nr 231) vilken bedömdes

vara från äldre järnålder. Ytterligare fynd var flintavslag (f.nr 632) samt slagg (f.nr 299). I rutan framkom en kompakt stenpackning med en stenstorlek mellan 0,05 - 0,40 meter i diameter. Möjligen är det uppkastad röjningssten. Rikligt med järnslag, sammanlagt drygt 3 kilo påträffades. Kol från en bottenskålla daterades till 360-90 BC (2 sigma). Rutan grävdes ej i botten då det bedömdes kunna skada lämningen mer än det gav ytterligare information.

Gropar och härdar i den centrala delen av undersökningsområdet.

Anläggningarna i den centrala delen av undersökningsområdet koncentrerade sig till ytorna där hus 3, 6, 8, 9, 10, 14, 21, 22, 23 och 24 belägna. De härdar och gropar som är belägna inom det centrala området låg i likhet med husen i området med flera bergsimpediment. Totalt grävdes inom detta område 20 gropar och 6 härdar. Med tanke på den generella typologiska dateringen av det inom området påträffade keramikmaterialet kan lämningarna antas härstamma framförallt från perioden yngre bronsålder/ förromersk järnålder. Huvuddelen av de gropar och härdar som undersöktes inom detta område bedömdes höra till något av husen i området och beskrivs därför i husbeskrivningarna. Några av groparna och härdarna i den centrala delen av undersökningsområdet är värda att beskriva närmare.

AG80186. Gropen var placerad tre och en halv meter väster om hus tio. Gropens längd var 1,6 x 1,2 meter och djupet var 0,5 meter. Fyllningen bestod av gråbrun humös sand ovan ljusbrun humös sand och i den södra delen mörkbrun humös sand. I gropen hittades keramik typologiskt daterad till yngre bronsålder och äldsta järnålder, totalt 18 bitar (152 gram), varav 14 bitar bestod av rabbat gods (f.nr 275, 330 och 400). Fyra delar utgjordes av glättad keramik (f.nr 401, 402 och 403). Gropen innehöll också tre gram brända rörben från nötk- och däggdjur (f.nr 471 och 303), sex flintavslag till 28

gram (f.nr 628 och 636) samt ett fynd av en fossiliserad mussla på 11 gram (f.nr 458). Ur gropen togs även ett makrofossilprov (PM40764) som innehöll träkol från hassel, björk och tall samt två kärnor av skalkorn. Gropen förefaller vara en avfallsgrop med hushållsavfall.

AG104544. Gropen fanns cirka en och en halv meter väster om hus nio. Gropen var 1,2 x 1,0 meter bred och 0,25 meter djup. Fyllningen bestod av ett övre lager med brun fet humös sand med skörbränd sten ovan ett lager med svart sotig sand, skörbränd sten och kol. I gropen hittades tre flintavslag (f.nr 562) till en vikt av 14,7 gram och 15 stycken brända rörben (f.nr 328) från däggdjur med en vikt av 3 gram. Ur ett makrofossilprov (PM38828) från gropen kunde träkol och förkolnad bark från björk, vide, hassel och ask identifieras. Därutöver påträffades också skal från hasselnöt, två kärnor skalkorn, fragmenterad säd samt korn av obestämd sort. Fyndsammansättningen kan tyda på sekundärt deponerat hushållsavfall. Ett skalkorn daterades från gropen till 1380–1120 BC, en datering som överensstämmer med stolphus i det direkta närområdet.

Gropar och härdar i den östra delen av undersökningsområdet

Inom den östra delen av undersökningsområdet påträffades totalt 67 härdar och 78 gropar. Huvuddelen av dessa fanns på den västra sidan av den markbänk som lämnades för elkabeln som gick genom området. På den östra sida av bänken avtog anläggningsbeståndet i sin helhet och detta gäller även groparna och härdarna. Totalt undersöktes i den östra delen av undersökningsområdet 22 härdar och 31 gropar.

AG37412. Gropen är en stor kokgrop med en storlek på 3,7 x 2,0 meter. Djupet var 0,90 meter. Gropen grävdes ej i sin helhet utan profilen togs utmed gropens kortsida. Gropens fyllning bestod av tre fyllningar. I den översta fyllningen, som består av brun humös sand,

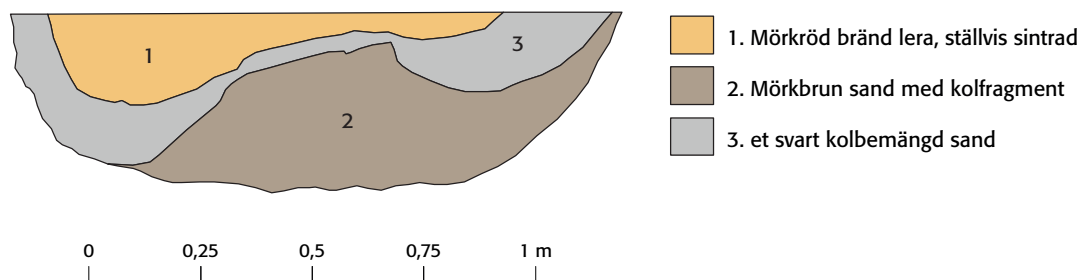
fanns också en härd (AH24900) som sannolikt var av senare datum än den stora gropen AG37412. Under dessa kommer ett tjockt lager av grusig humös sand med enstaka inslag av skörbränd sten. I botten kom ett kompakt sotigt lager rikligt innehållande skörbränd sten. I fynden påträffades flintavslag (f.nr 599) och keramik (f.nr 365). Den sistnämnda keramiken bedömdes vara från yngre bronsålder, p IV–V. Denna anläggning är en av de största på ytan och ingen ytterligare så pass stor kokgrop påträffades.

AG24666. Anläggningen var 1,30 x 1,30 meter stor och 0,18 meter djup. Denna anläggning hade två fyllningar, ett övre lager av gråbrun humös sand, och ett undre lager av gråbrun svart sotig sand. Anläggningen var speciell i det att det påträffades ett stort kollapsat kärl vilandes på den undre fyllningen. Detta stora kärl (f.nr 486) bedömdes vara ett utåtsvängt kärl från förromersk järnålder. Detta fynd utgjordes av 845 gram keramik. Ytterligare två fynd av keramik gjordes från samma grop (f.nr 501 och 502), två mindre bitar vilka bedömdes vara från samma period, men från andra kärl. I gropen påträffades även lerklining (f.nr 373) och flintavslag (f.nr 555). Med tanke på det större keramik-kärlet förefaller det inte osannolikt att gropen utgör resterna av en härd där keramik bränts, och att ett av dessa kärl gått sönder i processen och lämnats kvar. En alternativ tolkning är att kärlet utgör resterna av en misslyckad matlagning.

AG19140. Gropen var 1,66 x 16,0 meter stor och 0,10 meter djup. Fyllningen utgjordes av brun humös sotig sand. Eventuellt skulle anläggningen kunna vara en härd. Anläggningen avviker från huvuddelen av anläggningarna på ytan i det att flertalet av den i anläggningen påträffade keramiken utgörs av keramik från senneolitikum/ äldre bronsålder (f.nr 69, 70, 71, 371, 324, 379, 432). En fyndpost från samma anläggning utgörs av en skärva keramik som bedömdes vara från yngre bronsålder/ förromersk järnålder (f.nr 496). Det sannolika

Figur 20. Kollapsad kruka i AH24666. Foto Jan Zander. Foto nr 2017-62-121

Figur 20 b. A109852 i profil. Skala 1:20.

är dock att även denna är från senneolitikum/ äldre bronsålder. I fält bedömdes gropen innehålla keramik från ett enda kärl. I gropen påträffades även brända ben (f.nr 322 och 323) som bedömdes vara från däggdjur. Ytterligare fynd utgjordes av en liten bit slagg, vilket med tanke på övriga fynd sannolikt ej är samtida med anläggningen som sådan (f.nr 380). Slaggen förefaller

sakna järninnehåll och skall kanske snarare betraktas som en smälta av oklart ursprung. I gropen påträffades också flintavslag (f.nr 526 och 66).

AG109852. Anläggningen var 1,20 x 1,80 meter stor och 0,40 meter djup och är en ugn. Anläggningen hade tre fyllningar innehållande rikligt med sot och kol,

framförallt den översta fyllningen i anläggningen. I AG109852 påträffades ugnsvägg (f.nr 488 och 489). Därtill påträffades keramik som bedömdes vara från yngre bronsålder/ förromersk järnålder (f.nr 386), en knacksten (f.nr 476) samt flintavslag (f.nr 439). Det är dock oklart vilken slags ugn det är frågan om. Inga tecken på metallhantverk kunde spåras i anläggningen.

OS28430, den mindre, schaktade ytan i den östra delen av undersökningsområdet

Längs åt öster inom undersökningsområdet schaktades en mindre yta. Vid förundersökningen av området påträffades här bränd lera som tolkades som rester efter metallhantering. Här fanns också ett lager som daterades till förromersk järnålder (Berger 2012). Därför avtorvades här vid sluttundersökningen en 213 m² stor yta. Därefter togs rutor i det kvarliggande matjordslagret. Först grävdes sex rutor av arkeologer, och senare under Arkeologidagen grävdes ett antal rutor av allmänheten. Efter Arkeologidagen schaktades matjorden bort och anläggningar frilades. Inom det schaktade området påträffades totalt 41 anläggningar, 1 möjlig brunn (störning?), 5 gropar, 32 stolphål, 1 ränna och 2 anläggningar som utgick.

RAÄ 21:1, rutor grävda i stensättning inom det biotopskyddade området. RAÄ 21:1 undantogs i ett tidigt stadium ur undersökningsområdet då det bestämdes att området inom vilket fornlämningen är belägen skulle bevaras. Länsstyrelsen beslutade dock att en mindre förundersökning skulle utföras av fornlämningen i syfte att säkerställa fornlämningens vetenskapliga potential då det rädde oklarhet huruvida den alls fanns. Det biotopskyddade området utgjordes av en naturlig trädbevuxen förhöjning i landskapet med en storlek på cirka 53 x 33 meter och som i huvudsak bestod av berg med ett tunt lager humus över. På den norra sidan av kullen fanns ett stenbrott, sannolikt från 1800-talet. På toppen av kullen kunde en flack stensättning anas, men då

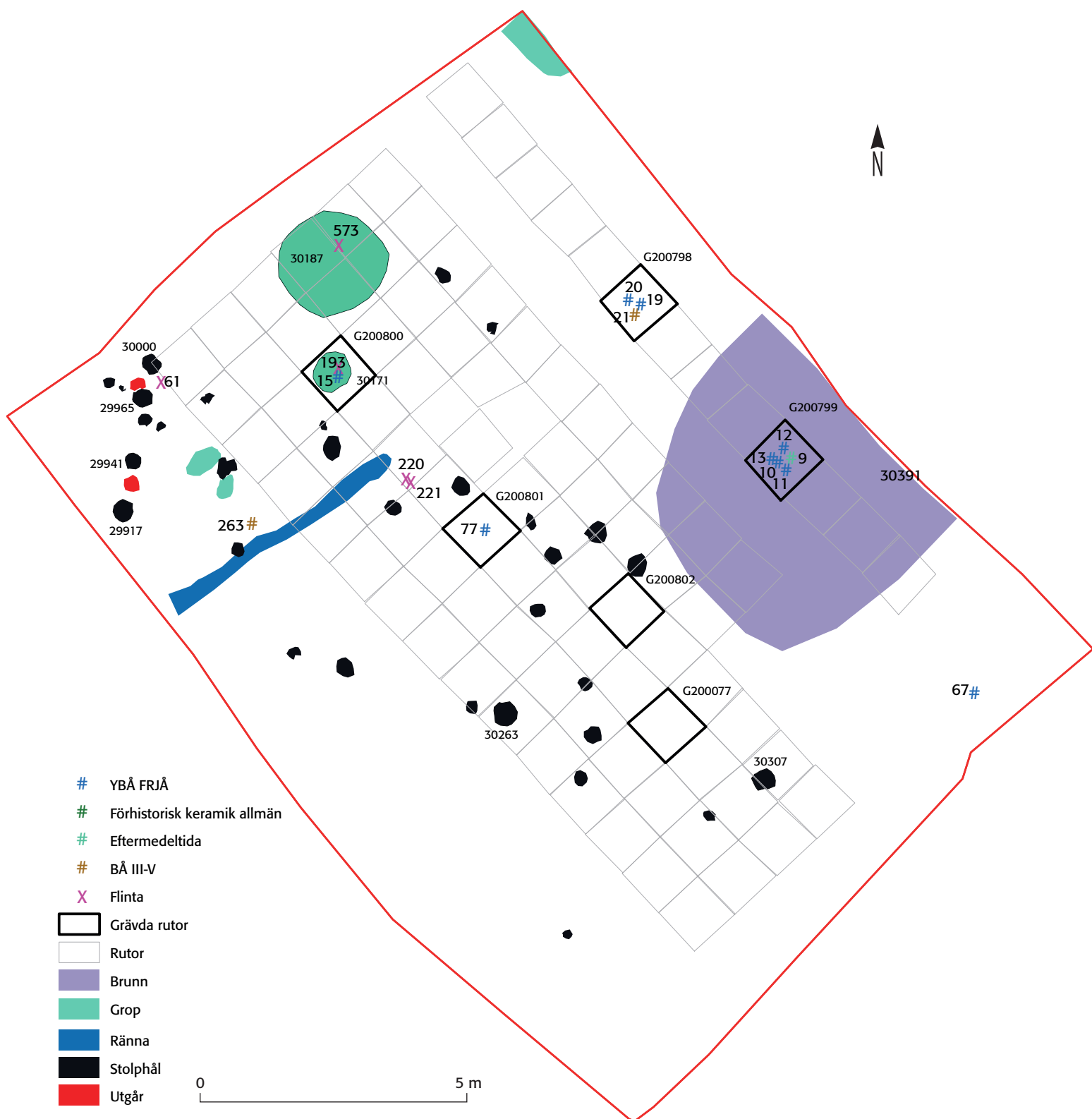
stenmaterialet var glest rädde osäkerhet huruvida det var frågan om naturlig sten eller placerad sten. För att säkerställa detta avtorvades en 2 x 1 meter stor ruta, G72988, på toppen av kullen. Matjordslagret bestod av brun humös sand och var mellan 0,1–0,23 meter tjockt. Under detta så fanns ett 0,06–0,08 meter tjockt lager av sotig sand i vilket det fanns en gles stenpackning över hälleberg. Centralt i rutan påträffades rikligt med brända ben och keramik. Keramiken daterades (typologiskt) till yngre bronsålder/ förromersk järnålder (f.nr 237, 310, 309). På platsen påträffades även flinta (f.nr 307) och järnslag (f.nr 308 och 298). Bland flintorna fanns bl.a. en skrapa (f.nr 306). I den glesa stenpackningen fanns även 36,7 gram brända ben fördelat på 245 benfragment (f.nr 667). Den osteologiska analysen visade att det var människoben, sannolikt från tonåring/vuxen. Könbestämning av benen var ej möjlig. Ett av benen ¹⁴C- daterades, PK200804, till 996 - 837 BC (2 sigma). Dateringen överensstämmer med den typologiska dateringen av keramiken.

Sammantaget kan konkluderas att RAÄ 21:1 är en grav innehållande människoben och gravgåvor. Då slaggen påträffades i samma lager som övriga fynd är det sannolikt att även denna är gravgåvor. Det kan dock påpekas att det i så fall är en mycket tidig datering för järnhantering.

Ytterligare två rutor togs inom det biotopskyddade områdets östra kant, G34133 och G32871. Syftet med rutorna var att undersöka om det fanns ytterligare gravar i kanten av området *Anläggningsgrävning inom OS28430*. De anläggningen som bedömdes som gropar inom ytan var ganska likartade. Genomgående är att de var flacka, nästan som lagerrester och de var utöver enstaka flintor innehållslösa sett till fyndmaterial.

Den stora anläggningen AG30391 var möjligen en brunn som fyllts med skärvig sten. Anläggningen grävdes delvis med maskin och innehöll rikliga mängder med skärvig sten. Anläggningen bedömdes som sentida.

Inom OS28430 grävdes 6 av de 32 inmätta stolphå-

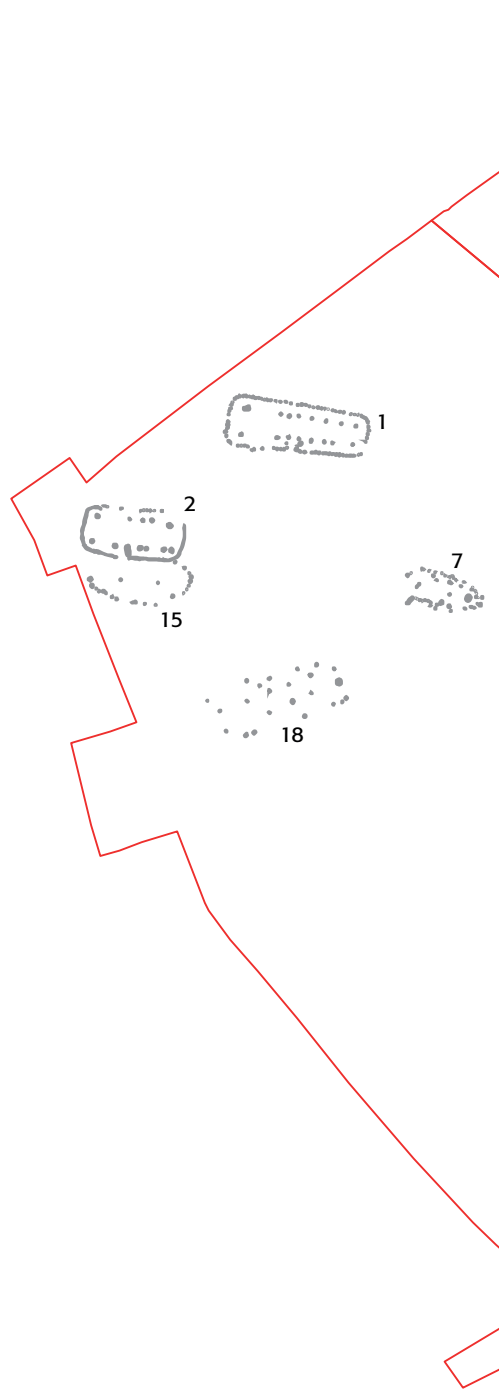
Figur 21. OS28430 med samtliga inmäta objekt. Fynden och de anläggningar som undersökts har identitet. Skala 1:100.

len. Till en början skedde arbetet utifrån hypotesen att det inom ytan fanns ett stolphus. Denna teori övergavs dock efter hand och arbetet med anläggningarna inom OS28430 prioriterades ner.

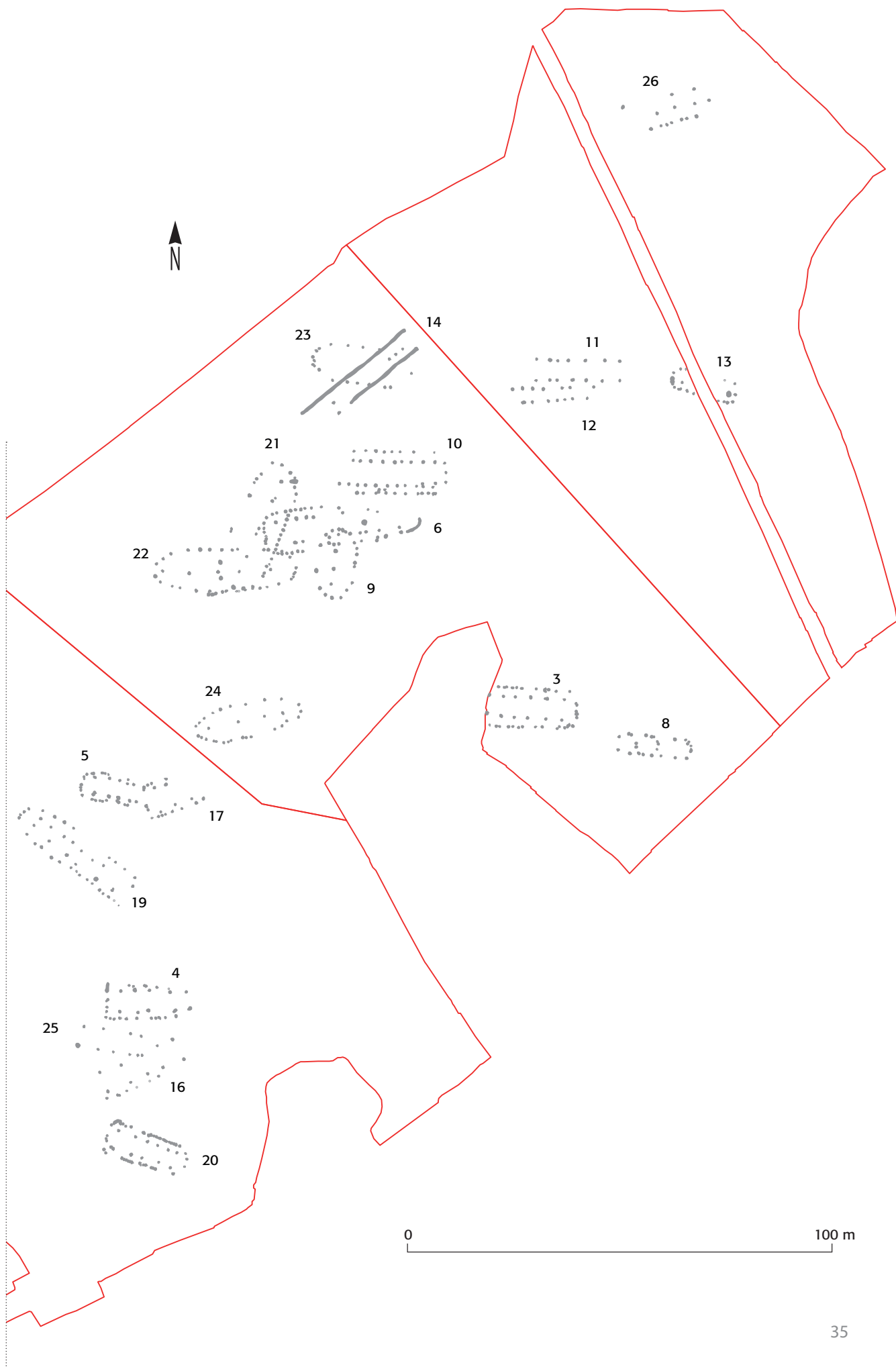
Rutgrävningen inom OS28430. Inom ytan grävdes sex rutor av arkeologer. Utöver dessa grävdes ett stort antal av allmänheten vid Arkeologidagen. En märklig omständighet i detta är att det av allmänheten ej påträffades ett enda relevant fynd, vare sig flinta eller av keramik. Trots ett stort antal fyndpåsar från Arkeologidagen fanns i dessa inget som var relevant för fyndregistrering. När arkeologerna grävde rutor, i början av undersökningen, påträffades dock i stort sett hela det samlade fyndinnehållet för hela OS28430. Huvuddelen av dessa fynd gjordes i fyra av de sex grävda rutorna. Totalt inom ytan påträffades 13 fyndposter keramik, 5 fyndposter flinta, 2 fyndposter odefinierat järn, 1 fyndpost CU-leg och 1 fyndpost bränd lera. Samtliga flintfynd var avslag eller avfall och metallfynden bedömdes som sentida. Keramiken utgjordes av en fyndpost 1600 – 1800-tal, två från bronsåldern allmänt och åtta fyndposter från perioden yngre bronsålder/ förromersk järnålder. Därvid överensstämmer keramikmaterialet i stort med den övriga ytans fyndmaterial sett till periodindelning då perioden yngre bronsålder/ förromersk järnålder även är överrepresenterad vid undersökningen i stort.

Stolphål och stolphus

Vid undersökningen av RAÄ 133 inmättes totalt 5349 stolphål. Av dessa undersöktes 428 stycken. Stolphålen var övervägande jämt spridda över ytan, dock med en viss koncentration i undersökningsområdets centrala delar. I de norra och nordöstra delarna av området avtog dock stolphålen betydligt. Bland stolphålen identifierades totalt 26 hus. Vid sidan av dessa förkastades en handfull möjliga hus som efter undersökning ej kunde verifieras. Det kan tilläggas att alla måttangivelser i husbeskrivningarna när det rör bockspann och bockbredd utgår från anläggningarnas mittpunkt.

Figur 22. Alla hus som påträffats på ytan. Skala 1:1000.

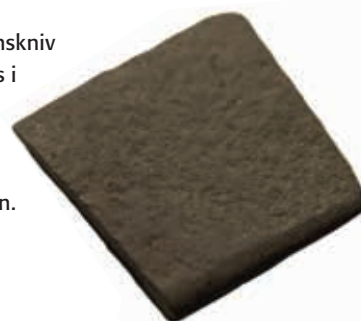
Hus 1

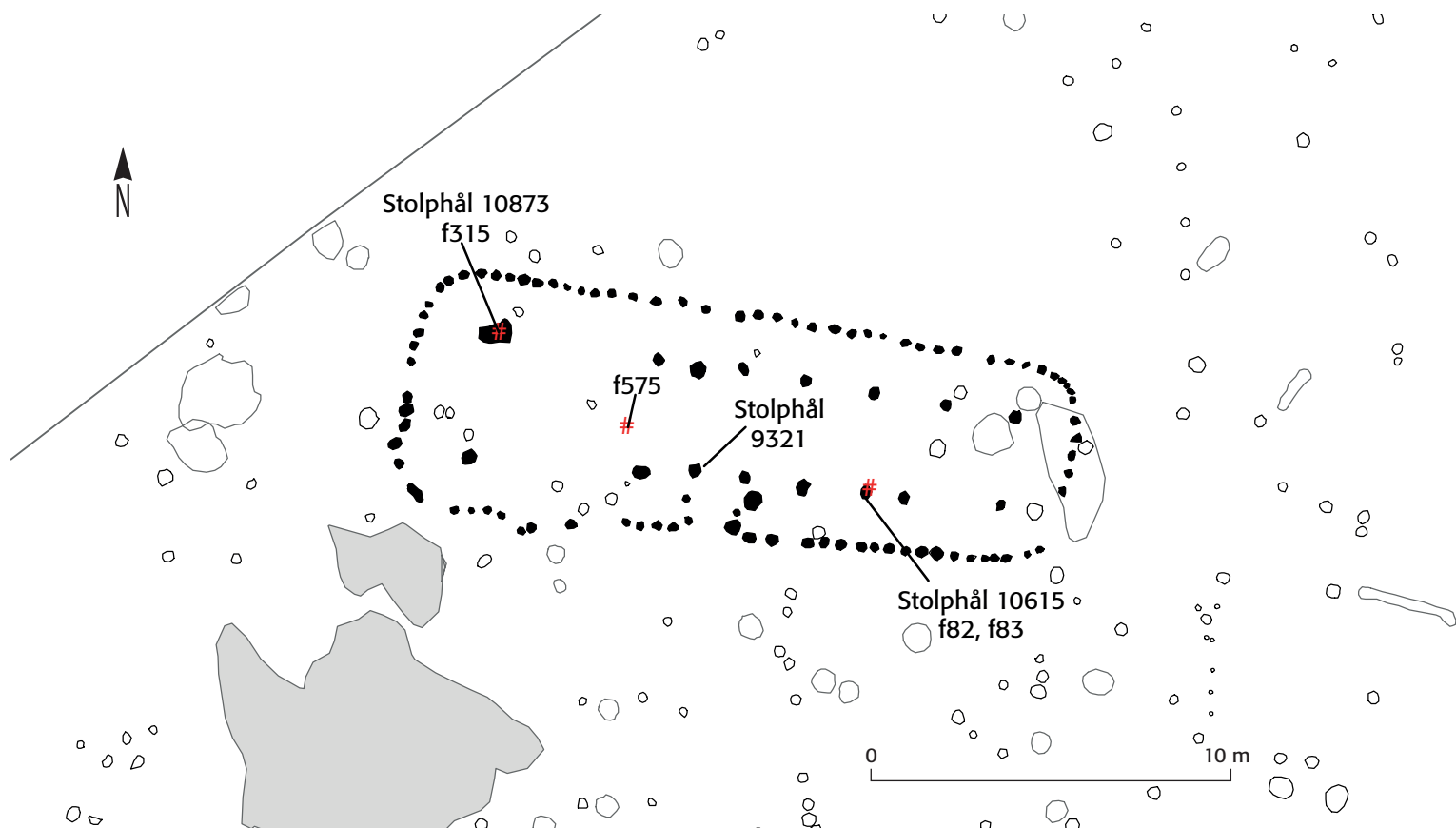
Typ:	Treskeppigt hus
Form:	Trapetsoid
Orientering:	V - O
Längd:	≥ 18,5 meter
Bredd:	6,3 meter (västra delen) 5,3 (östra delen)
Takbärande stolpar:	16 stycken
Bockbredd (Ö-V):	3,5, 3,1, 2,7, 3,0, 2,9, 2,7, 2,8, 2,4 meter
Spann mellan bockpar (Ö-V):	4,5, 1,1, 1,3, 1,7, 2,0, 2,0, 1,9 meter
Vägglinje:	86 stolphål
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	1,2 till 1,3 meter
Ingång:	4 stolphål centralt på södra sidan
Ingångsbredd:	1,2 meter
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	≥ 94 kvadratmeter
Fynd:	Fragment av sandstenskniv och keramik
Makrofossilanalys:	PM40540 i AS9321 träkol från ask, skalkorn, knylhavre samt obestämbara sädeskornsfragment
¹⁴ C-analys:	1107–915 BC 2 sigma, PK40540 i AS9321
Datering:	Period IV-V i bronsåldern

Hus 1 påträffades utmed den norra kanten av undersökningsområdets västra del. Stolphålen som utgjort husets vägglinje framträdde tydligt vid avbaningen. Huset är 18,5 meter långt och orienterat i riktning V-O. Det har haft en trapetsoid form och är 6,5 brett på sin nordvästra sida, samt ungefär 5 meter brett i sydost. Vägglinjens stolphål har varierad storlek mellan 0,12 meter till 0,3 meter i diameter och djupet varierar mellan 0,1 till 0,2 meter. Stolphålens fyllning bestod generellt av gråbrun siltig sand. Huset tolkas som att det har haft sexton stycken takbärande stolpar med en medeldiameter på 0,4 meter och med ett djup varierande mellan 0,4 till 0,6 meter. Centralt i husets sydvägg framträdde en indragen ingång mellan två takbärare. Att hus 1 var mycket välbevarat beror sannolikt på att stolparna övervägande var djupt nedgrävda och att undergrunden här ej utgjordes av ren sand, vilket i princip var genomgående inom undersökningsområdet i stort. Här var undergrunden generellt bestående av sandigt grus. Makrofossilprov togs ur stolphål AS9321 som var placerat i ingångens västra del. Provet innehöll träkol från

ask, en förkolnad kärna av skalkorn, en rotknöl av knylhavre och sädeskornsfragment som dock ej gick att artbestämma. I ett takbärande stolphål AS10615 i husets sydöstra del påträffades fynd av keramik bestående av tre rabbade bukdelar (f.nr 83) med en sammanlagd vikt på fyrtiotre gram. Keramiken dateras till yngre bronsålder- äldsta järnålder (f.nr 82). I husets nordvästligaste takbärande stolphål AS10873 hittades rester av en liten sandstenskniv (f.nr 315) med en vikt på 24 gram. Detta föremål har tolkats som ett redskap som kan sättas i samband med bronsstillverkning (se Mattsson 2011). I den västra delen av huset hittades också ett svallat flintavslag (f.nr 575) med en vikt av cirka tjugofem gram. Huset tolkas typologiskt som ett treskeppigt hus från yngre bronsålder.

Figur 25. Den lilla sandstenskniv (5 x 5 cm) som påträffades i AS10873. Föremålet har tolkats som ett redskap som används vid bronsgjutning. Foto: A Andersson. (fotonr. 2017-62-301).

Figur 23. Hus 1
Skala 1:200.

Figur 24. Hus 1 mot
väster. Foto: Ida Feltzin.
(Fotonr. 2017-62-071).

Hus 2

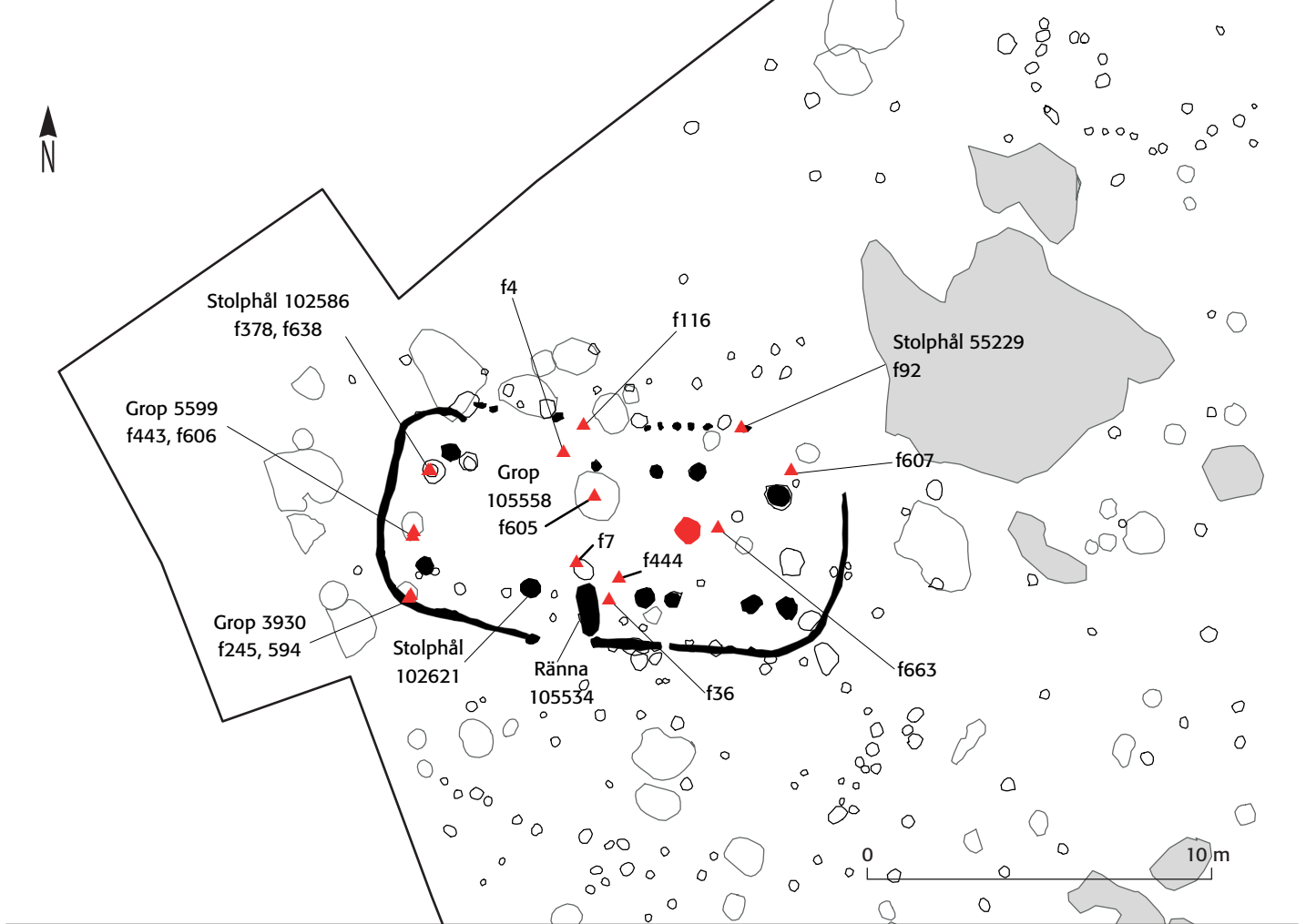
Typ:	Treskeppigt hus.
Form:	Svagt konvext.
Orientering:	VNV-OSO
Längd:	13,5 meter.
Bredd:	6 meter.
Takbärande stolpar:	> 11 stycken.
Bockbredd (V-Ö):	3,4, 4,0, 3,6, 3,7, 3,2 meter.
Spann mellan bockpar (V-Ö):	4,1, 1,8, 1,7, 2,4 meter.
Vägglinje:	19 stolphål samt väggrännor.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	0,8 till 1 meter.
Ingång:	2 stolphål.
Ingångsbredd:	1,3 meter.
Övriga anläggningar:	3 rännor.
Golvyta:	70 kvadratmeter.
Fynd:	Keramik och flinta.
Makrofossilanalys:	PM105597 i AG3930 naket korn, åkergräs och brudbröd. PM200782 i AS5261 Fragm. kornkärnor, träkol från björk och hassel. PM200790 i AS102621 träkol från björk och hassel. PM200791 i AR105534 träkol från hassel och vide.
¹⁴ C-analys:	974-813 BC 2 sigma, från PK200790 i AS102621, 843-408 BC 2 sigma, från PK105597 i AG3930
Datering (Typologisk datering):	Mellersta–yngre bronsålder

Hus 2 var beläget drygt tolv meter väster om hus 1 och trettio meter nordväst om hus 7. Huset var cirka 13,5 meter långt och drygt 6 meter brett. Huset var treskeppigt samt, svagt konvext till formen, och orienterat i VNV - OSO riktning. Husets vägglinjer markerades åt söder, öst och väst av rännor, cirka 0,25 meter breda. I spridda delar av rännorna kunde sammanlagt 10 stolphål ses, men dessa var mycket otydliga. Dock kunde utmed den norra sidan av huset en fragmentariskt bevarad stolprad skönjas. Denna bestod av 9 stolphål som bildade en oregelbunden vägglinje, vilket indikerar att det även i rännorna sannolikt stått stolpar, men att spåren efter dessa endast fragmentariskt bevarats. Huset bedöms ha 11 stycken takbärande stolpar. De takbärande stolparna hade ett djup som varierade mellan 0,1 till som mest 0,44 meter. Fyllningen i dessa utgjordes av en brun humös till svagt humös grusig sand. De tunna rännor som omger huset var endast någon centimeter djupa och utgjordes av en svagt humös sand. Inom husets

avgränsning och direkt norr om detta påträffades ett flertal antal anläggningar i form av stolphål och lagerliknande gropar som inte med klarhet kunde kopplas till huset eller dess användningsområde.

Spår av ingångar kunde ses centralt i husets norra och södra långsida. Särskilt vid den södra ingången var ingången tydlig då denna var markerad med stolphål i änden av två rännor. Innanför denna ingång i rät vinkel mot vägglinjen fanns en grund ränna av för huset annorlunda karaktär. Denna ränna, AR105534, hade en ljus sandig fyllning med mycket låg grad av humusitet. I denna ränna fanns stora vita klumpar av ben, vilket sannolikt hade gett anläggningen dess färg. Dessa klumpar kunde sedermera konstateras vara resterna av obränt valben. Troligen har således själva husets ingång kantats av valben, vilka vid tiden för husets brukandet sannolikt varit uppställda.

I husets norra vägglinje hittades två flintfragment till en vikt av tolv gram (f.nr 116) och 17 gram keramik

Figur 26. Hus 2. Skala 1:200.

Figur 27. Rännan AR105534 som låg i ingången till hus 2 vilken innehöll obrända ben från val. Foto: Carl Persson. (Fotonr. 2017-62-191.)

Figur 28. En bit från ett valben (18 x 13,5 cm) som påträffades i AR105534. Foto: Anders Andersson. (fotonr. 2017-62-302).

från bronsålder (f.nr 92) i stolphålet AS55229. Inom husets golvyta hittades i den östra delen två flintavslag med en sammanlagd vikt av 207 gram (f.nr 607) respektive ett halvt gram (f.nr 663). I den centrala delen påträffades två stycken keramikbitar till en sammanlagd vikt av 21 gram, typologiskt daterat till senneolitikum och bronsålder (f.nr 4 och f.nr 444). Centralt hittades också ett flintavslag med en vikt av 14 gram (f.nr 36), 67 gram keramik av yngre bronsålderstyp (f.nr 7). I gropen AG105558 hittades tolv stycken flintavslag med en sammanlagd vikt av 37 gram (f.nr 605). I den sydvästra delen av huset fanns gropen AG5599 som innehöll tre gram glättad keramik av en typ från yngre bronsålder och äldsta järnålder (f.nr 443), tre flintavslag till 44 gram (f.nr 606). Cirka två meter söder om gropen AG5599 fanns ytterligare en grop som tolkas som en offergrop (AG3930) med fynd av 43 bitar och 710 gram, tillhörande ett rabbat bronsålderskärl, daterat till

perioderna IV-V (f.nr 245). Detta fynd underkastades en ICP-analys, vilken resulterade i att kärlet var lokalt producerat (se bilaga 4). I samma grop hittades också sex flintavslag till en vikt av nio gram (f.nr 594). Vid makrofossilanalys av gropens innehåll hittades naket korn, åkerogräs och rotknölar av brudbröd. Inblandning av ogräsfrön i säden tyder på gödsling och att säden skurits nära marken. Gropens innehåll bedöms som sekundärt deponerat hushållsavfall (Gustavsson 2017 bilaga 3), men det är också möjligt att det är frågan om ett husoffer. I husets nordvästra hörn påträffades stolphålet AS102586 med tretton gram keramik som bedömdes vara från yngsta bronsålder till äldsta järnålder (f.nr 378) och ett flintknivsfragment samt en flintskrapa till en vikt av 44 gram (f.nr 638). Makrofossilanalys av jordprover i stolphålet AS102621 och i rännan AR105534 vid husets södra ingång visade sig innehålla kol av hassel och vide. I ränna AR105534

påträffades också stora mängder obrända ben till en sammanlagd vikt av 2,7 kg. Storleken på benen gör att det rör sig om en medelstor val, exempelvis vitval eller grindval. Benen har ej gått att närmare analysera (se bilaga 5). Huset dateras typologiskt till bronsålder. Arkeologiska anläggningar i form av gropar och hårdar kring husets anläggningar tolkas som rester både från en yngre och en äldre fas på platsen.

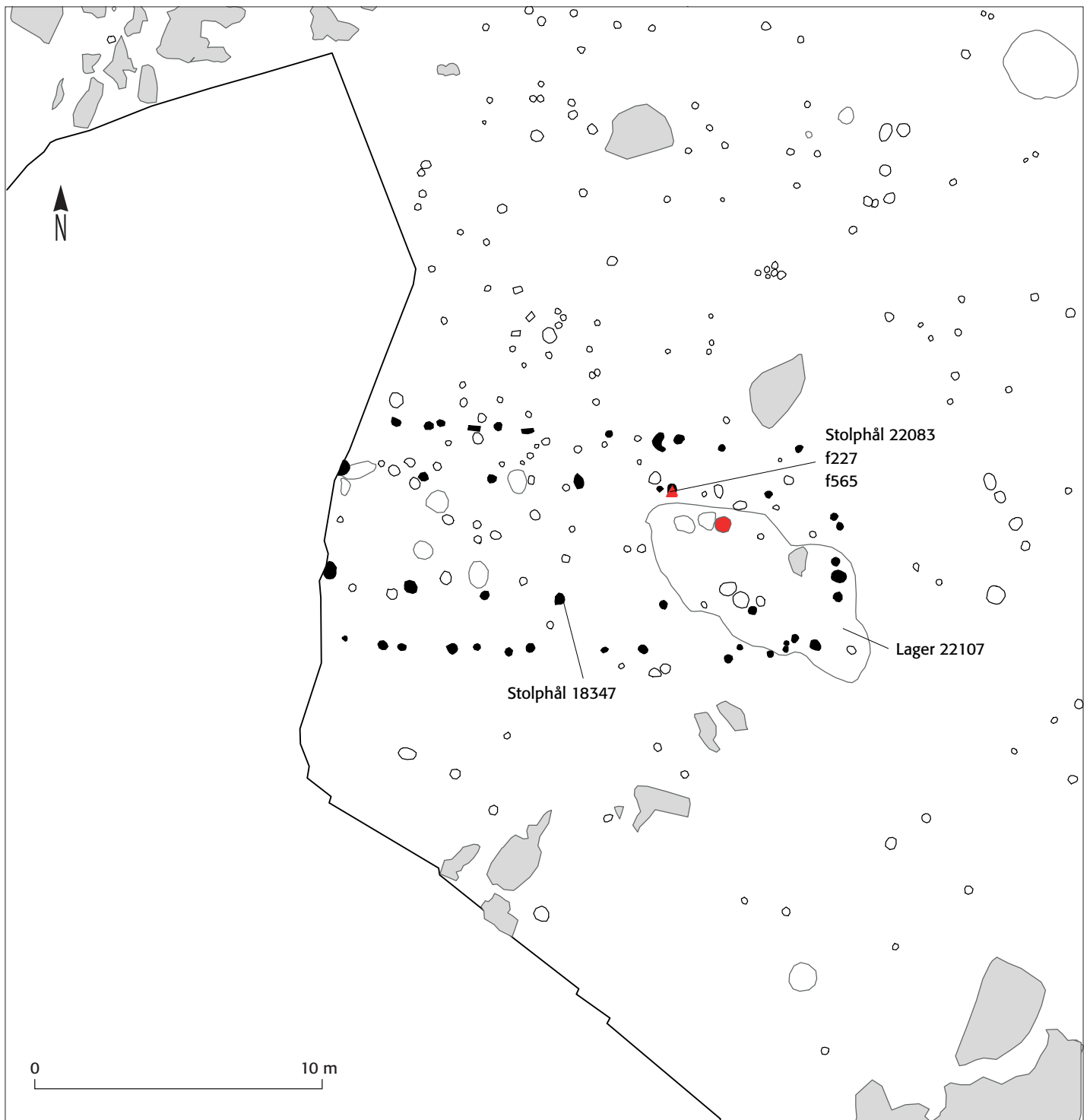
Husets storlek och struktur, i det att väggarna är markerade med rännor, gör det mycket likt två av de kulthus som påträffades inom RAÄ 124 i Skrea socken som undersöktes av Kulturmiljö Halland 2012 (Kadefors 2016). Med tanke på hus 2:s ovanliga fyndinnehåll (brudbröd och valben) gör att det ej är osannolikt att även hus 2 utgör resterna av en byggnad av sakral betydelse.

Hus 3

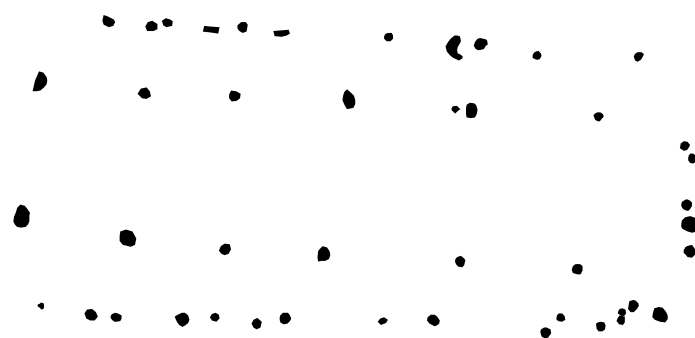
Typ:	Treskeppigt hus.
Form:	Svagt konvext.
Orientering:	Ö-V.
Längd:	> 18 meter.
Bredd:	7,9 meter.
Takbärande stolpar:	> 12 stycken.
Bockbredd (V-Ö):	3,6, 3,8, 4,0, 4,1, 4,0, 4,0 meter.
Spann mellan bockpar (V-Ö):	2,7, 2,3, 3,0, 3,2, 3,4, meter.
Vägglinje:	32 stolphål
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	1,4 till 1,8 meter.
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	> 117 kvadratmeter.
Fynd:	Keramik och flinta.
Makrofossilanalys:	PM64768 i AS18347 obest. Korn, fragm. Av sädeskorn samt gräart.
PM64765 i AL22107 obestm. Sädesfragment samt träkol av hassel.	
¹⁴ C-analys:	-
Datering (Typologisk datering):	Yngre bronsålder.

Hus 3 var beläget i centralt inom undersökningsområdet. Det krävdes mycket rensning för att stolphålen skulle kunna tydliggöras, då denna del av området bestod av grovt grus. Sammanlagt kunde endast cirka 18 meter av husets längd undersökas på grund av att lämningen fortsatte västerut in i ett område med biotopskydd där schaktning inte fick ske. Husets bredd var drygt 7,9 meter. Det tolkas som treskeppigt hus med nästan raka

väggar. Husets längd är oklar då den västra sidan går in under schaktkanten. De takbärande stolparna var nedgrävda mellan 0,10 – 0,38 meter under den schaktade ytan och fyllningen i anläggningarna var genomgående av gråbrun svagt humös sand. Centralt i huset fanns resterna av ett möjligt golvlager, AL22107, genom vilket den av de takbärande stolparna (AS27391) var nedgrävd i. Även delar av husets östra gavel var ned-

Figur 29. Hus 3.
Skala 1:200.

Figur 30. Hus 3 mot öster. Foto: Olof Siljedahl. (fotonr. 2017-62-12).

grävda i samma lager. I botten av AL22107 fanns ett tunt sotigt lager. I huset östra del fanns även ett djupt lager, AL22107, vilket undersöktes med profilsnitt. Lagret hade från den schaktade ytan ett djup på 0,26 meter och det är möjligt att det är resterna av ett till huset hörande golvlager, även om lagrets största djup möjligen motsäger detta. Rabbad keramik påträffades i lagret, vilken daterades typologiskt till yngre bronsålder/äldre förromersk järnålder (f.nr 159). Utöver keramiken påträffades även i gropan ett bränt ben från ett däggdjurs ledända (f.nr 655). Lagret AL22107 överlagrade inga anläggningar, men flera anläggningar var grävda ner i lagret. Då fynden från lagret påträffades i dess övre del är det möjligt att dessa fynd härrör från husets aktiviteter och att AL22107 är något äldre än hus 5. Makrofossilanalys från lagret innehöll träkol från hassel, vide och två små fragment av sädeskorn

I takbärare AS22083 påträffades två bukdelar rabbad keramik till en vikt av 2 gram (f.nr 227) samt ett patinerat flintavslag med en vikt av 11 gram (f.nr 565). I det takbärande stolphålet AS18347 som var placerat i husets södra ingång togs ett makrofossilprov som visade sig innehålla en kärna av obestämt korn, ett fragment av gråärt samt ytterligare två obestämbara sädeskornsfragment. Fynden tolkas som rester från matlagning. Makrofossilfynden tyder på att huset kan haft en bostadsfunktion (Gustafsson 2017 bilaga 3).

Hus 4

Typ:	Treskeppigt hus.
Form:	Svagt konvext.
Orientering	:Ö-V.
Längd:	> 16 meter.
Bredd:	6,7 meter.
Takbärande stolpar:	> 9 stycken.
Bockbredd (V-Ö):	4,1, 4,4, 3,9, 3,8, 3,3, meter.
Spann mellan bockpar (V-Ö):	2,8, 2,8, 4,0, 3,1 meter.
Vägglinje:	26 stolphål
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	0,4 till 1 meter.
Ingång:	2 stolphål?
Ingångsbredd:	1,5 meter?
Övriga anläggningar:	Centrala gropar
Golvyta:	> 91 kvadratmeter.
Fynd:	Keramik, flinta, bränd lera och brända ben.
Makrofossilanalys:	PM30420 i AS51596 träkol från ask och tall, PM32290 i AS50566 Skalkorn, naket korn, emmer-/spelvete och ogräs.
¹⁴ C-analys:	788-540 BC från PM30420 i AS51596, 760-680, 670-410 BC, från PM32290 i AS50566
Datering:	Yngre bronsålder

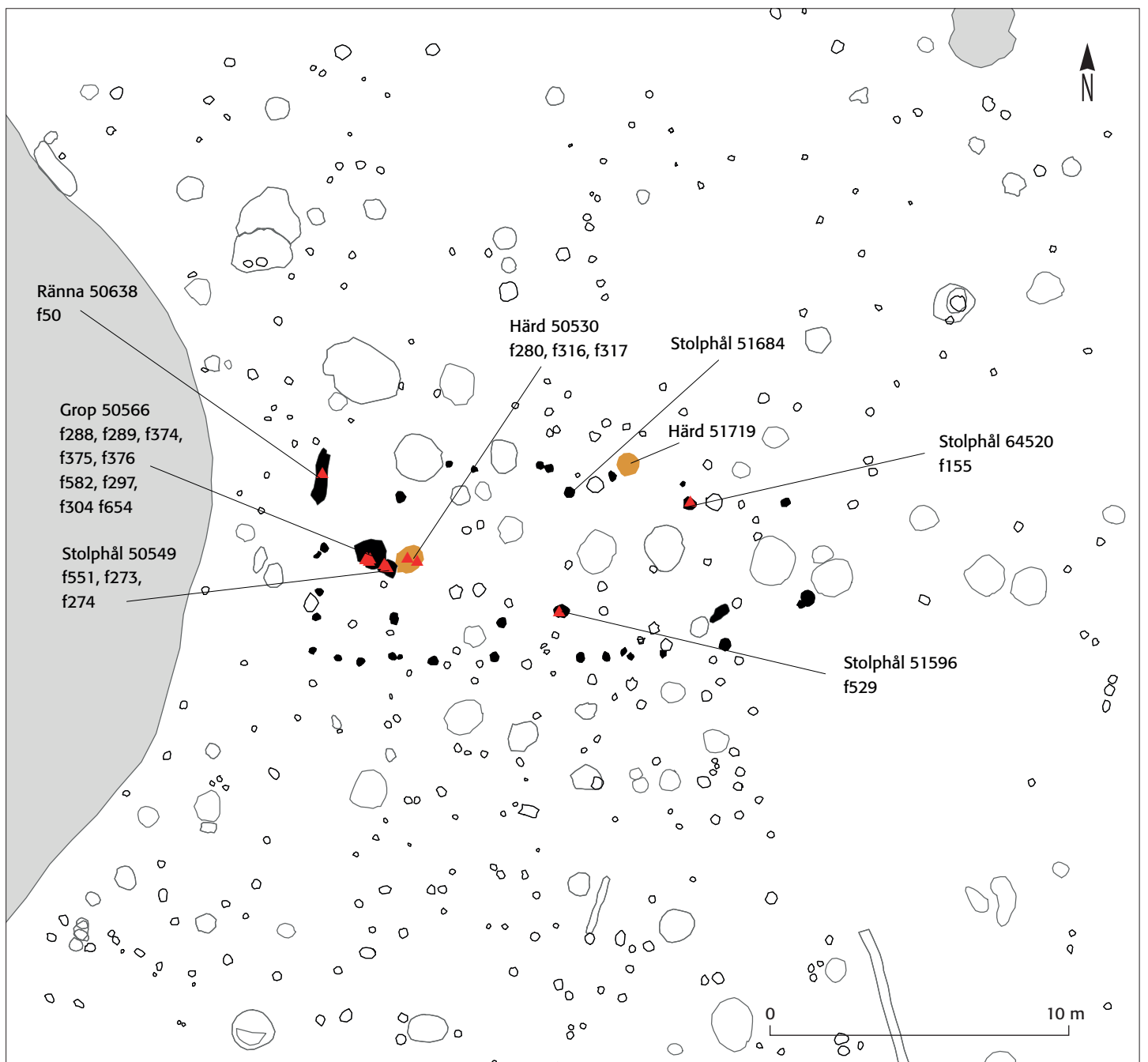
Hus 4 framträdde endast fragmentariskt öster om fornlämning Stafsinge RAÄ 21 och det biotopskyddade område på vilken RAÄ 21:1 är belägen. Hus 4:s konstruktionsdelar gick ej att definiera då anläggningarna var mycket urlakade och otydliga. Husets hela längd gick inte att avgöra då lämningen är svår att följa i östlig riktning. Husets bredd har uppgått till 6,7 meter och den del av huslämningen som kunde undersökas var cirka sjutton meter lång. Huset tolkas som ett treskeppigt hus av bronsålderskaraktär med 5 stycken bockpar och 26 väggstolpar. De takbärande stolphålen varierade i djup mellan 0,10 – 0,50 meter med ett medelvärde på 0,32 meter. Dessa takbärande stolpar står ej i ett symmetriskt förhållande tillvarandra, huset är mycket oprecist till sin karaktär.

Vid den sydliga vägglinjen framträdde rester av en ingång. Huset har en tydlig vägglinje utmed sin sydvästra sida, men denna är svår att följa vid husets övriga sidor. I husets sydvästra hörn kan man dock ana att huset haft en i det närmaste rektangulär form då sydväggen ligger i en 90° vinkel mot husets västra sida. I

dess nordvästra parti fanns en tunn ränna, AR50638, som möjligen kan ingå i husets konstruktion.

I huset fanns flera stora gropar som möjligen är rester efter de aktiviteter som bedrivits däri. Två av dessa stora anläggningar var kokgropar (AG51719 och AG51631). Noteras bör även AH51719 invid huset norra vägg, vilket var en anläggning som innehöll mycket rikliga mängder med bränd lera. En stor del av denna lera var sintrad.

I husets västra del påträffades fyndförande anläggningar i form av härden AH50530, gropen AG50566, stolphålet AS50549 och rännan AR50638. Härden AH50530 innehöll ett fynd av 9 gram rabbad bronsålderskeramik (f.nr 280) och 31 bitar brända däggdjursben med en vikt av 5 gram (f.nr 316 och f.nr 317). I stolphålet AS50549 påträffades 3 gram av ett flintavslag (f.nr 551), 5 gram bränd lera bestående av tre bitar (f.nr 273) och 1 gram sintrade lerbitar med järninnehåll (f.nr 274). I gropen AG50566 hittades vidare sjutton stycken keramikbitar till en sammanlagd vikt av 109 gram. Keramikfynden bestod av rabbade och glättade

Figur 31. Hus 4. Skala 1:200.

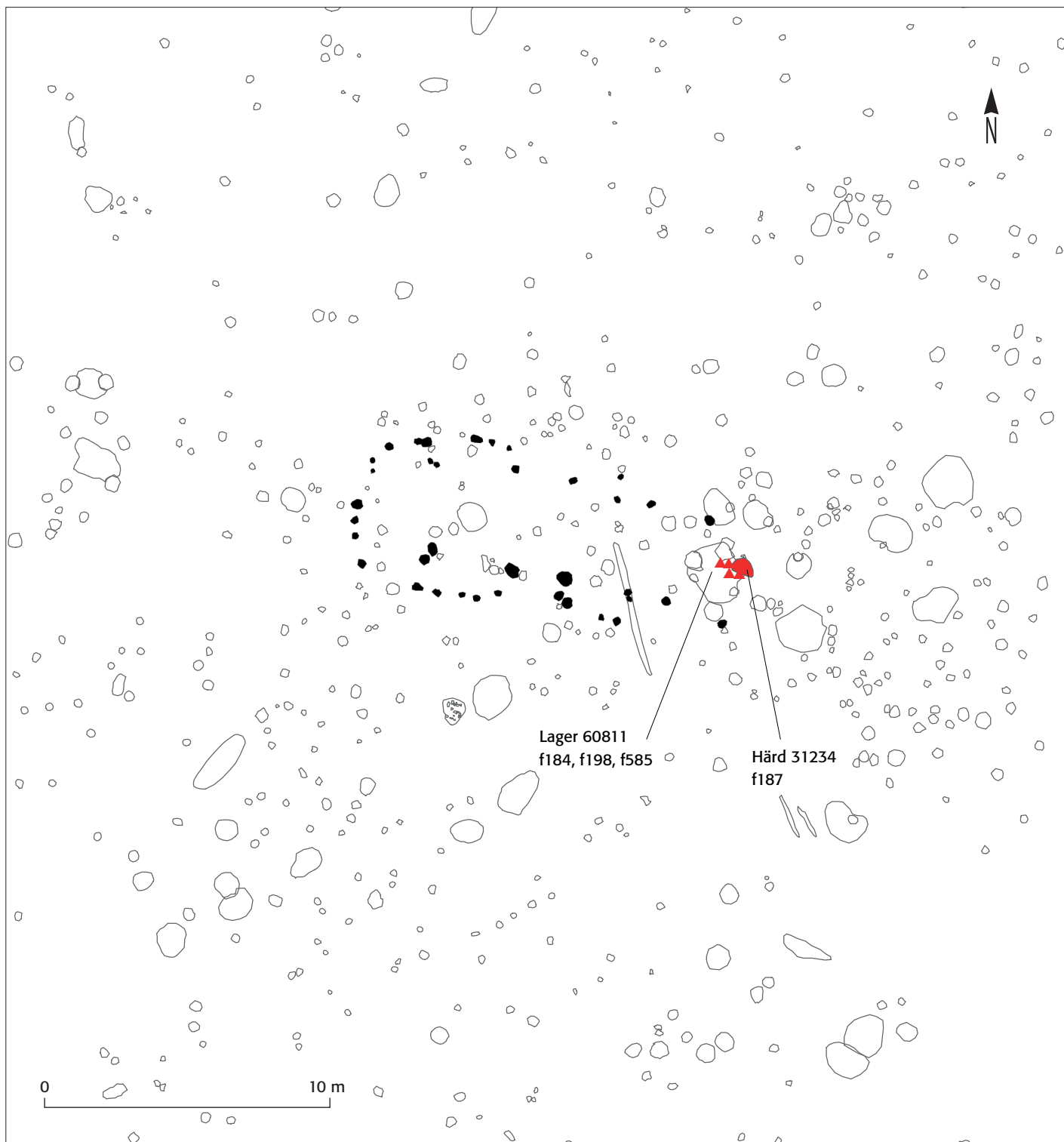
bukdelar. De dateras typologiskt till yngre bronsålder och förromersk järnålder (f.nr 288, 289, 374, 375 och 376). Gropen innehöll också ett flintavslag på elva gram (f. nr 582), två gram lågbränd lera (f.nr 297) samt tjuugoåtta brända benfragment med en sammanlagd vikt på 161 gram. Bland däggdjursbenen kunde identifieras ben från nötboskap, svin, får/get samt fiskben från en torskfisk (f.nr 304 och f.nr 654). Fynd av fiskben får betraktas som mycket ovanligt i ett bronsålderssammanhang. Enligt osteologen Emma Maltin är detta det hittills enda fyndet i Halland av fiskben från bronsåldern (Maltin, muntlig uppgift), vilket också bekräftas av en genomgång av halländska benfynd (Häggström 2014). Makrofossilanalys av gropens innehåll visade förkolnat växtmaterial av skalkorn, naket korn, emmer eller spelvete samt ogräs (Gustavsson, bilaga 3). En bit träkol från hassel från AG50566 (PK32290), daterades till 760–410 BC (2 sigma). Denna datering överensstämmer med dateringen av stolphålet AS51596 från själva huskonstruktionen. I rännan AR50638 påträffades en skivskrapa (f.nr 50) med en vikt på 129 gram.

Utöver AG50566 vedartsanalyserades två kolprover. Ett prov togs ur det takbärande stolphålet, AS51684, och innehöll träkol av ask, björk och tall. Det andra vedartsprovet togs ur det takbärande stolphålet AS51596 på östra sidan om husets ingång. Det innehöll fragment av hassel, björk och vide. I stolphålet påträffades också ett flintavslagsfynd (f.nr 529) med en vikt av 1,5 gram. I stolphålet AS64520 i husets östra del hittades sex brända ben (f.nr 155) till en vikt av 1,3 gram där ett mellanfotsben från får/get kunde identifieras.

Ytterligare en anläggning som är värd att nämna i sammanhanget är härden AH51719. Härden var 0,80 x 0,78 stor och 0,16 meter djup härd/grop som i hela sin fyllning innehöll hårt bränd lera. Anläggningen låg i kanten av hus 4:s norra vägglinje, men det är oklart om den hörde till själva huset. En stor del av den brända leran, vilken uppgick till en vikt av 1481,4 gram, var sintrad. Leran undersöktes noggrant för att finna spår efter eventuella spår efter gjutning eller annat metallhantverk, men inga sådana spår kunde påträffas.

Hus 5

Typ:	Treskeppigt hus.
Form:	Svagt konvext.
Orientering:	VNV-OSO.
Längd:	> 13,5 meter.
Bredd:	5,5 meter.
Takbärande stolpar:	≥ 14 stycken varav tre omsatta eller dubbla.
Bockbredd (V-Ö):	3,4, 3,5, 3,5, 3,3, 3,2 meter.
Spann mellan bockpar (V-Ö):	2,8, 2,0, 1,6, 1,2, 2,1 meter.
Vägglinje:	22 stolphål.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	0,6 till 0,8 meter.
Ingång:	2 stolphål.
Ingångsbredd:	1,4 meter.
Övriga anläggningar:	Härd, grop och fyndförande lager den i östra delen.
Golvtyta:	> 62 kvadratmeter.
Fynd:	Keramik, flinta och brända ben.
Makrofossilanalys:	-
¹⁴ C-analys:	-
Datering:	Yngre bronsålder–Förromersk järnålder.

Figur 32. Hus 5. Skala 1:200.

Hus 5 var mycket fragmentariskt. Huset kunde aldrig klargöras i hela sin omfattning och av vägglinjerna var endast den västra och delar av den södra sidans vägglinje tolkningsbar. Husets längd har dock varit över 13 meter och bredden har varit cirka 5,5 meter. 22 stolphål utgjorde vägglinje och 14 takbärande stolpar hittades, varav 3 stycken stolpar kan ha varit dubbla eller omsatta stolpar. Det är möjligt att huset byggts om en eller flera gånger, vilket i så fall kan vara en bidragande orsak till att det varit mycket svårt att tolka. Djupen på de takbärande är mellan 0,05–0,32 meter. Två av de dubbla stolphålen påträffades i den västra delen av huset, drygt två och en halv meter från västgaveln. Det tredje dubbelparet fanns cirka två och en halv meter öster om ingången i husets södra del. De dubbelsatta stolparna kan dock också tolkas som en rest av en rumsindelning.

Cirka 5,5 meter från den västra gaveln kunde rester av en ingång ses i husets södra långsida. Ingången markerades av en svag inbuktning av vägglinjen. Invid inbukt-

ningen finns två bastanta takbärande stolpar, AS57611 och AS57594. De takbärande stolparnas bockbredd var i medeltal 3,4 meter och spannet mellan takbocksparen var i genomsnitt drygt två meter. De fynd som hittades i huset påträffades inom den östra golvytan. I gropen AG60811, en större anläggning som eventuellt kan vara en rest av ett golvlag och som hade en storlek av 2 x 0,7 meter och ett djup på 0,2 meter, gjordes två flintfynd bestående av ett avslag med en vikt på 41 gram (f.nr 198) och två kärnliknande delar med en sammanlagd vikt på 249 gram (f.nr 585). I samma anläggning hittades 3 gram keramik daterad till yngre bronsålder–äldsta järnålder (f.nr 184). I den intilliggande härden AH31234 påträffades ett bränt ben med en vikt på 1 gram (f.nr 187). Det kan tilläggas att det i den västra kanten av AG60811 fanns en grop, AS59594, som innehöll klumpar av obränd lera. Denna grop tolkades som en depå av lera som kunnat användas till framställning av keramik.

Figur 33. De obrända lerklumparna i AS59594. Anläggningen, som snarare är en grop eller en lagerrest än ett stolphål, innehöll obrända klumpar av lera som möjligen kan vara insamlad lera för keramiktillverkning. Inom undersökningsområdet finns ingen naturlig lera. Foto: Gülbin Kulbay. (Fotonr. 2017-62-75).

Hus 6

Typ:	Treskeppigt hus.
Form:	Rektangulärt.
Orientering:	VSV-ONO.
Längd:	30 meter.
Bredd:	8,5 meter.
Takbärande stolpar:	18 stycken varav en dubbel eller omsatt.
Bockbredd (V-Ö):	4,3, 4,8, 4,7, 4,3, 3,6, meter.
Spann mellan bockpar (V-Ö):	3,4, 1,6, 5,3, 4,2, 1,9, 1,3, 2,6, 4,0 meter.
Vägglinje:	35 stolphål
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	1,2 till 1,6 meter.
Ingång:	2 stolphål?
Ingångsbredd:	2 meter?
Övriga anläggningar:	-
Golvtyta:	Centralt fyndförande grop, ränna i sydöstra vägglinjen.
Fynd:	Keramik YBRÅ/FRJÅ och flintavslag.
Makrofossilanalys:	PM41062 i AS104001 kol av hasselnötsskal, ask, ek samt en bit harts.
¹⁴ C-analys:	1042–894 BC 2 sigma, från PK41062 i AS104001
Datering:	Yngre bronsålder

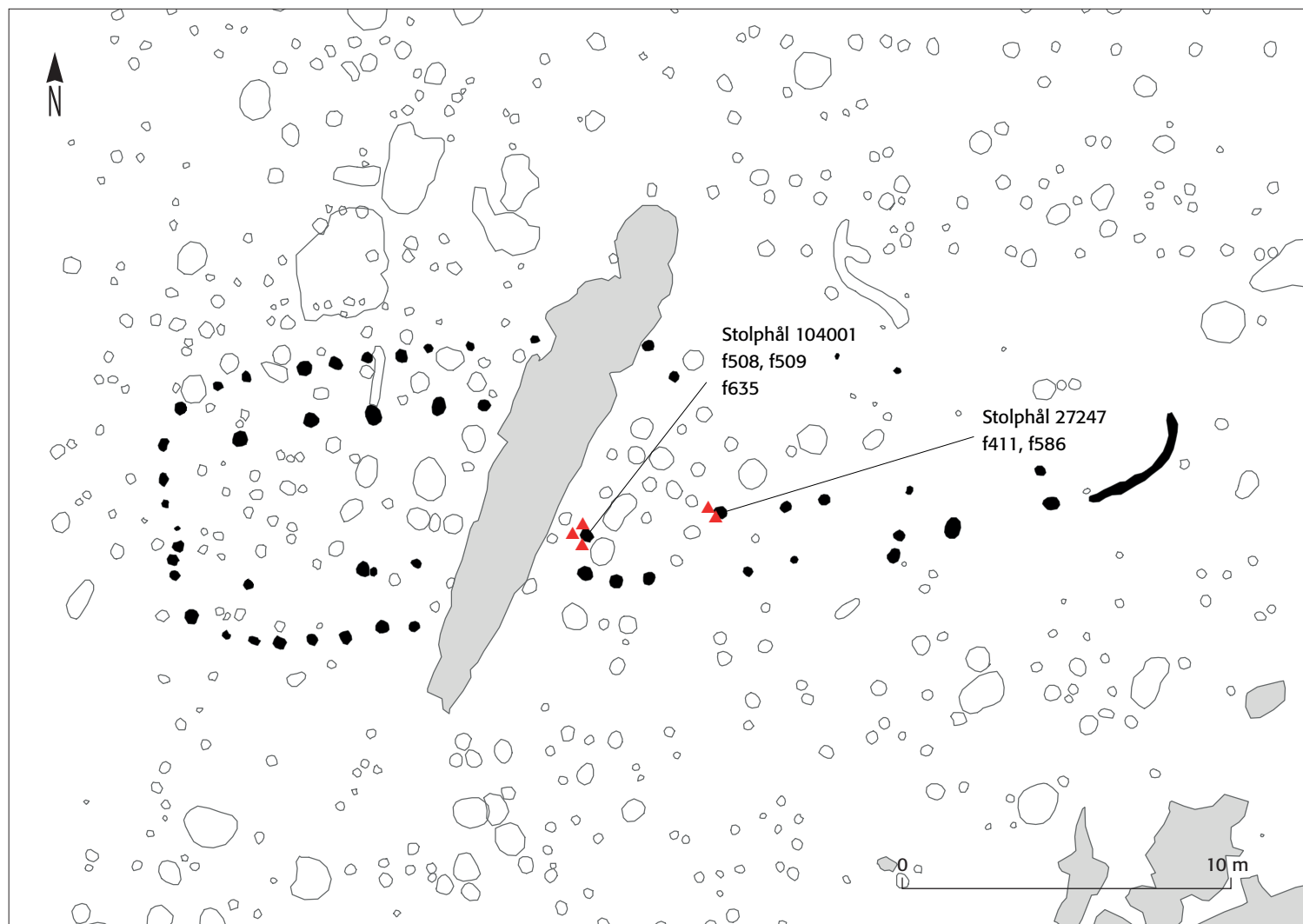
Hus 6 var beläget centralt inom undersökningsområdet i ett område med flera mindre bergsimpediment. Det var orienterat närmast i östvästlig riktning och beläget över ett bergsimpediment som före avbaning befunnit sig i jämnhöjd med matjorden och ej varit synligt ovan mark. Husets längd var 30 meter och bredden var ca 8,5 meter. Rester av en möjlig ingång kunde ses i den södra vägglinjen i kant med bergsimpedimentet. Den västra halvan av huset var mer bevarad än den östra och det kunde här konstateras att huset haft tätt mellan de takbärande bockparen med avstånd mellan 1,4 – 2,7 meter. Det korta avståndet mellan de takbärande bockparen har hus 6 gemensamt med det intilliggande hus 10 och man kan därvid anta att husen ligger varandra nära i tid. Vidare var vägglinjen här mycket tydlig även om en stor rikedom av stolphål i området till en början förvirrade tolkningen. På den östra sidan om bergsimpedimentet blir huset svårare att tolka. Rester av såväl takbärare som vägglinjer blev här otydligare och huset kunde endast sporadiskt följas i hela sin längdriktning. Vid husets sydöstra gavel markerades husets avslut av en ränna, AR101901. Det är oklart om det i rännan fun-

nits några stolphål. Den nordöstra vägglinjen gick inte att uttolka utöver några spridda stolphål. Sammanlagt utgjorde 35 stolphål husets hela vägglinje. 18 stycken stolphål tolkades som husets takbärare. Dessa takbärare hade ett djup på mellan 0,02–0,32 meter. Genomgående bestod fyllningen i takbärarna av gråbrun humös sand. Huset är daterat till yngre bronsålder, period IV-V genom en ¹⁴C-datering från stolphålet 104001. Huset har typologiska likheter med ett hus (hus 1) som påträffades vid Tjärby norra, RAÄ 68 i Tjärby socken (Wranning 2009). Även detta hus daterades till period IV-V i bronsåldern.

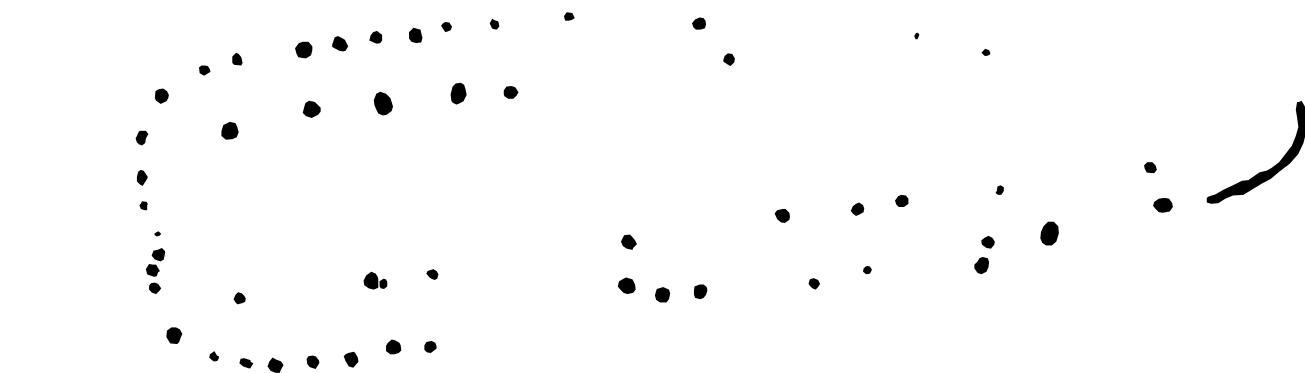
I takbäraren AS104001, som låg öster om den förmodade ingången, påträffades 50 stycken rabbade och glättade keramikskärvar till en vikt av 390 gram, tillhörande ett bronsålderskärl från period IV-V, samt en skål daterad till sen bronsålder eller förromersk järnålder (f.nr 508 och f.nr 509). I detta material finns keramik där rabbningen går hela vägen upp till mynningskanten och som även har ornerade knoppar. Detta är keramik som brukar dateras till period III-V i bronsåldern. En ICP-analys av denna keramik visade på en lokal pro-

duktion av keramiken (se bilaga 4). Med tanke på att fyndet kommer från ett stolphål invid ingången är det sannolikt frågan om ett husoffer. I stolphålet hittades också ett flintavslag på 45 gram (f.nr 635). Ur samma stolphål togs ett makrofossilprov som innehöll förkol-

nade skalfragment från hasselnöt, träkol från ask och ek samt en mindre bit harts. Ytterligare ett flintavslag på 5 gram (f.nr 586) och 2 gram keramik (f.nr 411) bestående av en bit från yngre bronsålder eller äldsta järnålder påträffades i stolphålet AS27247.

Figur 34. Hus 6. Skala 1:200.

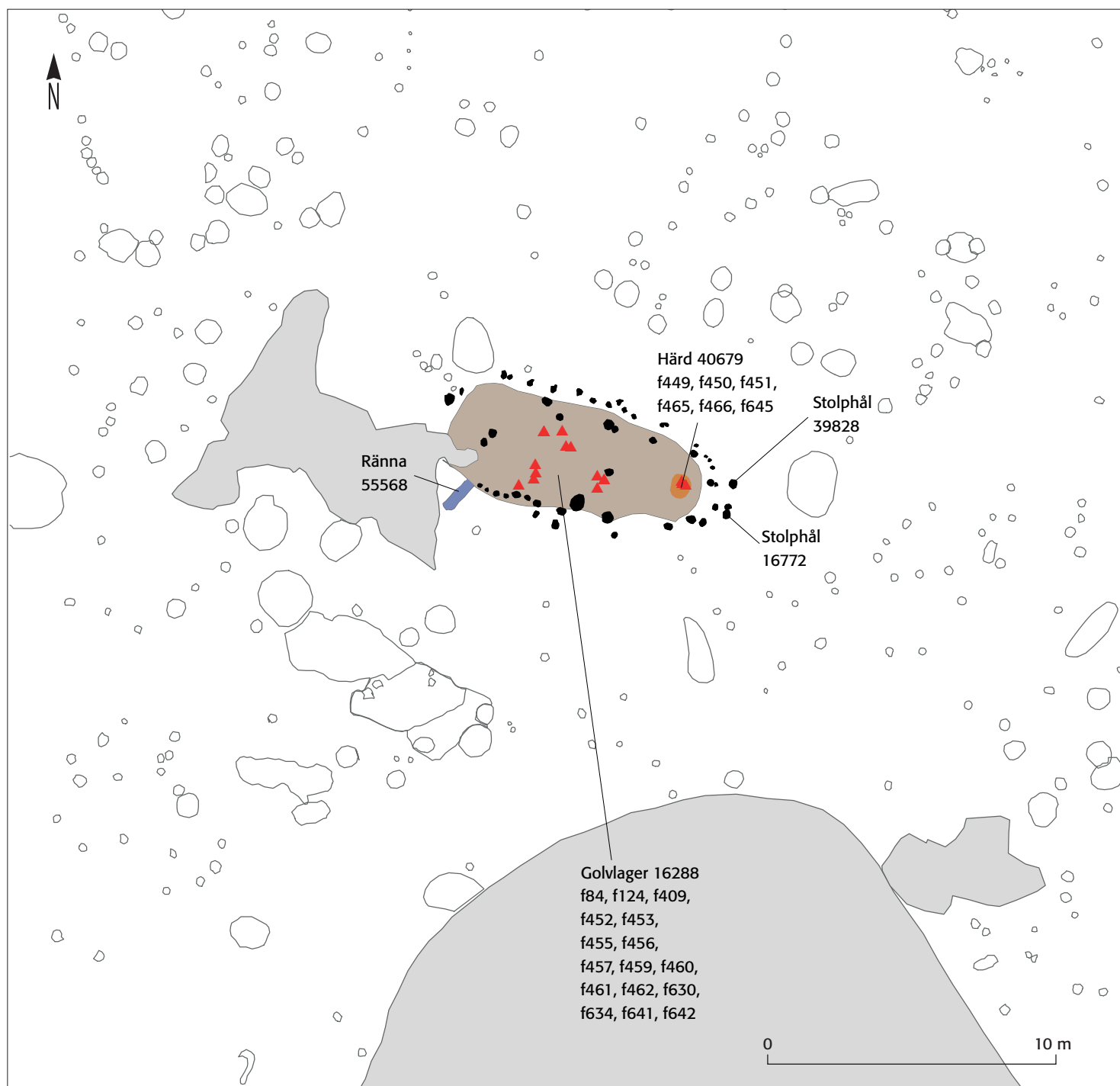
Hus 7

Typ:	Tvåskeppigt hus med nedsänkt golv.
Form:	Konvext.
Orientering:	VNV-OSO.
Längd:	≥ 10 meter.
Bredd:	≥ 4,8 meter.
Takbärande stolpar:	3 stycken i mittlinjen.
Vägglinje:	26 stolphål.
Övriga stolpar:	11 stolphål i den inre konstruktionen
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	0,15 till 0,4 meter.
Ingång:	2 stolphål.
Ingångsbredd:	1,7 meter.
Övriga anläggningar:	1 härd.
Golvyta:	≥ 35 kvadratmeter.
Fynd:	Keramik TN, SN, ÄBRÅ, flintavslag från eldslagning.
Makrofossilanalys:	PM39846 i AL16288 (västra delen) två obestämbara sädeskornsfragment. PM40354 i AL16288 (östra delen) träkol från ask, hassel, tall och björk.
¹⁴ C-analys:	1886-1734, 1718-1694 BC 2 sigma, från PK39846 i AL16288, 1746-1609, 1577-1564 BC 2 sigma, från PK40694 i AH40679
Datering:	Senneolitikum/ äldre bronsålder (period I)

Hus 7 var beläget norr om det större biotopskyddade område som innehöll RAÄ 21:1 i undersökningsområdet västra del. Huset låg intill ett mindre bergsimpediment på sin västra sida. Huset tolkas som en tvåskeppig konstruktion med nedsänkt golv. Dess längd har uppgått till cirka 10 meter och bredden till cirka 5 meter. Vid avbaning framträdde huset endast som ett mörkgrått humöst lager, AL16288, i riktning VNV-OSO. Initialt grävdes två meterrutor i lagrets sydvästra kvadrant för att fastställa lagrets djup. Efter rensning påträffades stolphål som bildade vägglinjer kring det mörkfärgade lagret. Stolphålen var i medelstorlek 0,15 meter i diameter och knappt 0,1 meter djupa. Samtliga stolphål var mycket urlakade och i några av dem var fyllningen endast något avvikande i nyans gentemot omgivande sand. Den norra vägglinjen var oregelbunden med omväxlande mindre pinnhål, cirka 0,08 meter i diameter och som vid undersökning endast var upp till 0,04 meter djupa. Den södra vägglinjen var otydlig och hade glesare placerade stolphål. Detta kan tolkas som att huset kan ha haft en ingång åt syd-

öst. Den nordvästra gaveln var ej möjlig att definiera.

I området för den sydöstra gaveln fanns stolphålen AS16772 och AS39828. Dessa tolkas som att de kan ha tillhört en annan byggnadsfas eller en möjlig yttre gavelkonstruktion. Vid undersökning av det nedsänkta golvet visade sig fyllnadslagret AL16288 vara 0,18 meter djupt. Makrofossilprov ur detta innehöll träkol från ask, hassel, tall och björk. Dessutom hittades två obestämbara sädeskornsfragment i anläggningens västra del. I den nordvästra delen av huset fanns en ränna AR55568 som vid undersökning var lika djup som det nedsänkta golvet. Möjligen kan rännan tolkas som en ventilationskonstruktion. I fyllnadslagret hittades 24 stycken brända ben till en vikt av 6,7 gram bestående av däggdjursben, vissa av dem identifierade som rörben (f.nr 124, 459, 460, 461 och 462). Fynd av keramik och flinta var jämnt fördelat i huset. I lagret påträffades också keramikfynden bestående av 30 stycken fragment till en vikt av 394 gram. Godset är tjockväggigt och grovmagrat med magringskorn upp till 6 millimeter. Keramiken utgörs av botten, buk och mynningsbitar typologiskt daterade från neolitisk tid till

Figur 35. Hus 7. Skala 1:200.

Figur 36. Hus 7 under utgrävning. Härden AH40679 syns i profilen längst till höger. Mot norr. Foto: Mats Nilsson. (fotonr. 2017-62-146).

yngre bronsålder (f.nr 84, 409, 452, 453, 455, 456 och 457). En ICP-analys av en skärva som bedömdes som senneolitisk (f.nr 457) visade att kärlet är lokalt framställt (se bilaga 4). Fyra fyndposter utgjordes av flinta påträffades i golvlagret. De består av tjugosju stycken avslag till en vikt av 219 gram, (f.nr 630, 634, 641 och 642). Husets härd AH40679 var placerad i den sydöstra delen av det nedsänkta golvlagret. I härden påträffades 67 gram av keramikfynden (f.nr 449, 450, 451) och 62 stycken brända ben till en vikt av 24 gram, varav två stycken går att bestämma som rörben från däggdjur (f.nr 465 och 466). En av keramikbitarna i härden (f.nr 449) bedömdes vara trattbäggarkeramik. En ICP-analys av denna visade att även detta kärl sannolikt är lokalt framställt. I härden hittades också 39 stycken flintavslag (f.nr 645) med en sammanlagd vikt av 207 gram, vilka tolkas som eldslagningsavslag. Från härden togs ett av de daterade kolproven från huset. Hus 7 har likheter

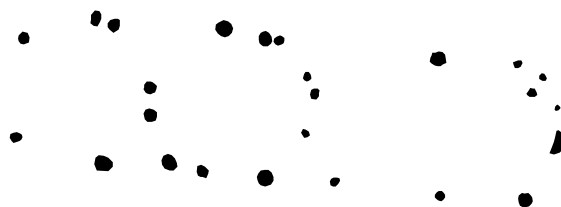
med hus 25, i Trottaberg RAÄ 108, Söndrums socken (Nordvall 2015), samt hus 1 och 3 i Gödastorp, RAÄ 223, Skrea socken (Westergaard 2009).

Hus 8

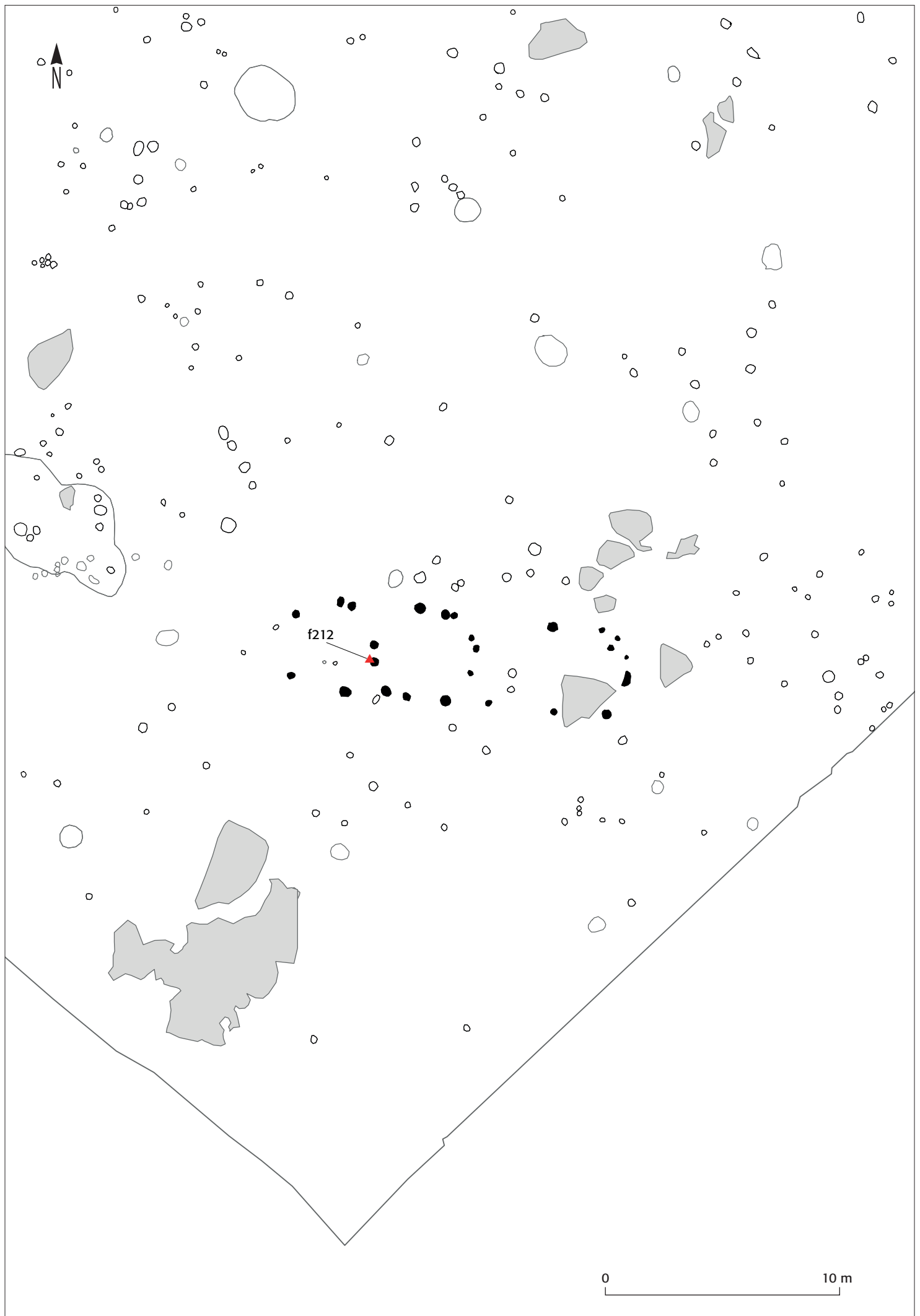
Typ:	Treskeppigt.
Form:	Rakt.
Orientering:	OSO-VNV.
Längd:	14,5 meter.
Bredd:	4,5 meter.
Takbärande stolpar:	12 stycken (exklusive eventuellt omstolpningar).
Bockbredd (V-Ö):	2,5, 3,9, 3,8, 3,7, 3,6, 2,8 meter.
Spann mellan bockpar (V-Ö):	2,3, 2,8, 1,4, 4,2, 2,6 meter.
Mellanvägg:	Möjligen totalt 5 stolphål
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	-
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	-
Fynd:	Flintavslag.
Makrofossilanalys:	-
¹⁴ C-analys:	-
Datering (Typologisk datering):	Yngre bronsålder/förromersk järnålder?

Hus 8 framträdde fragmentariskt i undersökningsområdet sydöstra del, cirka tjugo meter öster om hus 3. Husets var orienterat i östvästlig riktning. Dess längd var 14,5 meter och bredden mellan takbärarna var mellan 2,8–3,8 meter. I huset kunde inga delar av en eventuell vägglinje skönjas, men möjligen fanns spår av mellanväggar. De takbärande stolparna har sannolikt satts om vid något tillfälle, vilket gör att det är oklart exakt vilka stolphål som stått parställda med varandra.

Totalt undersöktes elva stolphål i huset. Dessa var likartade i fyllning, i huvudsak bestående av grå humös sand, och djupen varierade mellan 0,1–0,4 meter. En fyndpost påträffades i huset, f.nr 212, bestående av ett flintavslag. Huset har likheter med hus 11 inom samma område sett till bredden mellan de takbärande stolparna och avsaknaden av väggstolpar. Hus 11 daterades till yngre bronsålder/ förromersk järnålder och det är därför möjligt att även hus 8 har samma datering.

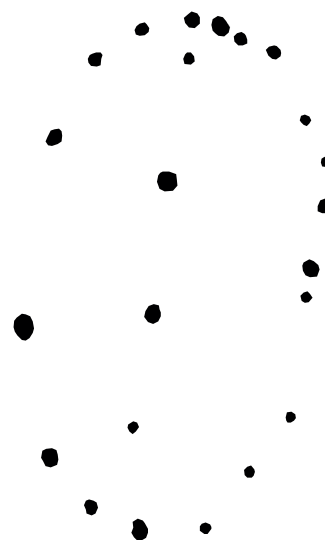
Figur 37. Hus 8. Skala 1:200.

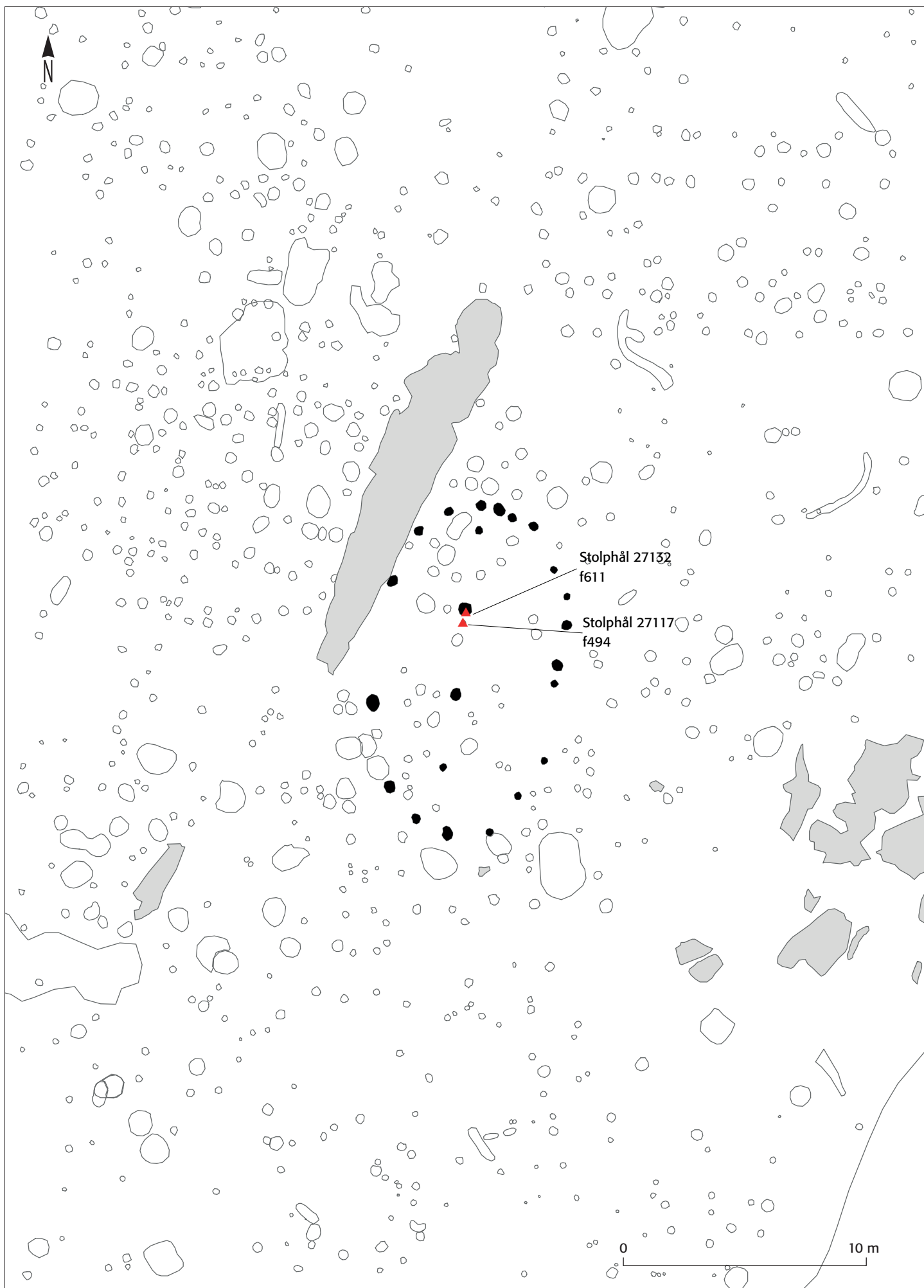
Hus 9

Typ:	Tvåskeppigt hus.
Form:	Konvext.
Orientering:	NNO-SSV.
Längd:	14 meter.
Bredd:	7,5 meter.
Takbärande stolpar:	4 stycken i mittlinje.
Bockbredd:	-
Spann mellan takbärare (N-S):	3,5: 3,5: 3,3 meter.
Vägglinje:	19 stolphål.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	1,8 till 3 meter.
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	≥ 72 kvadratmeter.
Fynd:	Flinta
Makrofossilanalys:	-
¹⁴ C-analys:	?
Datering (Typologisk datering):	Osäker datering

Hus 9 var placerat i nordsydlig riktning. Det tolkas som ett tvåskeppigt hus med en konvex form. Husets längd var 14 meter och bredden 7,5 meter. Den norra gaveln av huset låg delvis inom hus 6. Nitton stolphål utgjorde vägglinjen och fyra takbärande stolpar centralt i husets mittlinje. Dessa takbärare har ett djup mellan 0,15–0,28 meter och hade fyllningar genomgående av brun svagt humös sand. I ett centralt stolphål, AS27132, påträffades ett flintavslag på 3 gram (f.nr 611). En knapp halvmeter söder om stolphål AS27132 fanns stolphål AS27117 där 2 gram keramik från äldre järnålder hittades (f.nr 494). Huset dateras typologiskt till neolitikum. Huset är dock mycket osäkert och fynden av järnålderskeramik stör den typologiska dateringen. Vidare torde ett hus från tidigneolitisk tid innehålla något mer flinta än vad som här påträffats. En möjlighet är att huset egentligen är en mindre hägnad. Huset har i storlek och form likheter med ett så kallat mossbyhus som undersöktes vid RAÄ 117, Stafsinge sn 2008 (Mattson 2010a). Detta hus bedömdes vara från tidigneolitikum.

Figur 38. Hus 9. Skala 1:200.

Hus 10

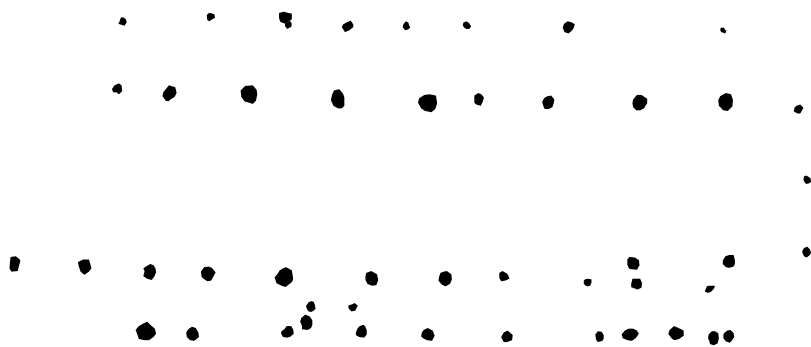
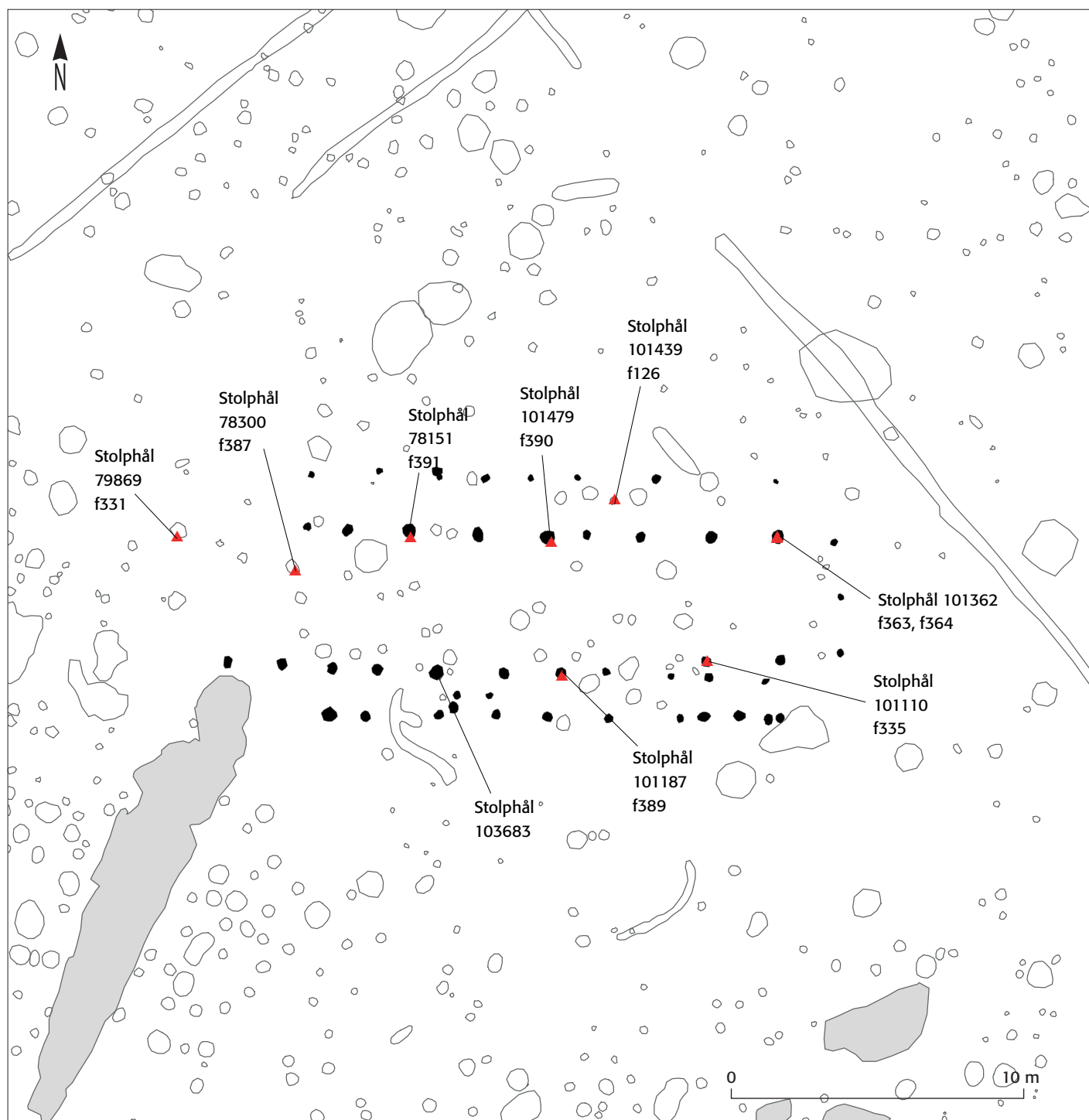
Typ:	Treskeppigt hus.
Form:	Rakt.
Orientering:	Ö-V.
Längd:	21 meter, takbärande stolpar.
Bredd:	8,5 meter.
Takbärande stolpar:	20 stycken.
Bockbredd (V-Ö):	4,9, 4,9, 4,9, 5, 4,9, 4,9, 4,8, 4,8, 5 meter.
Spann mellan bockpar (V-Ö):	1,9, 1,7, 1,6, 2, 2,3, 1,9, 1,6, 2,2, 1,3, 1,9 meter.
Vägglinje:	24 stolphål.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	1,6 till 2 meter.
Ingång:	4 stolphål, varav två indragna.
Ingångsbredd:	1,1 meter.
Övriga anläggningar:	Grop A80186 väster om huset.
Golvyta:	> 160 kvadratmeter.
Fynd:	Keramik YBRÅ/FRJÅ, ÄJÅ.
Vedartsanalys:	PM40530 från AS103683 träkol från tall och hassel.
¹⁴ C-analys:	-
Datering (Typologisk datering):	Yngre bronsålder

Hus 10 var ett treskeppigt hus med raka långsidor och östgavel, orienterat i östvästlig riktning och placerat cirka tre meter norr om hus 6 centralt inom undersökningsområdet. Husets längd gick ej att avgöra mer än till 21,5 meter, då den västra gaveln av huset inte kunde uttolkas. Bredden var 8,5 meter. I husets södra långsida kunde en ingångsöppning på drygt en meter ses. Tjugo takbärande stolpar påträffades och vägglinjen bestod av 24 stolphål. De takbärande bockparens bredd varierade, medelavståndet var cirka 4,8 och medelavståndet mellan bockparen var 1,8 meter. Djupet på de takbärare som undersöktes varierade mellan 0,14–0,58 meter och fyllningarna utgjorde generellt av gråbrun humös sand.

I tre av husets nordliga takbärande stolphål hittades keramik av yngre brons- och äldre järnålderstyp samt bränd lera. Dessa var AS101362 med 9 gram keramik och 1 gram bränd lera (f.nr 363 och f.nr 364), AS101479 med 3 gram bränd lera (f.nr 390) och AS78151 med 3 gram keramik (f.nr 391). I den norra delen av huset, mellan takbärare och vägglinje, innehöll stolphål AS101439 6 gram keramik av senneolitisk- till äldre bronsålders-typ (f.nr 126). Ett lösfynd bestående av ett flintavslag

påträffades i den norra delen av huset (f.nr 569). I stolphål AS101110 i den södra delen av huset påträffades 34 gram keramik av yngre bronsålder- äldre järnålderstyp (f.nr 335). Ett gram av samma typ av keramik (f.nr 389) hittades i ett sydligt takbärande stolphål AS101187. Ur ett annat takbärande stolphål, AS103683, till vänster om husets ingång togs ett makrofossilprov (PK40530) som innehöll träkol från tall och hassel. I husets tänkta västliga förlängning påträffades stolphål AS78300 med ett keramikfynd bestående av två delar keramik av yngre bronsålder och äldre järnålderstyp (f.nr 387) till en vikt av sex gram samt stolphål AS79869 med fynd av en bit och fyra gram keramik av yngre bronsålder och förromersk järnålderstyp (f.nr 331). Huset tolkas typologiskt till yngre bronsålder.

Figur 39. Hus 10. Skala 1:200.

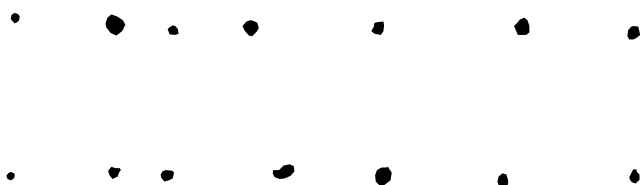
Hus 11

Typ:	Treskeppigt hus.
Form:	Rakt.
Orientering:	Ö-V.
Längd:	16,6 meter, takbärande konstruktion.
Bredd:	4,0 meter, takbärande konstruktion
Takbärande stolpar:	14 stycken.
Bockbredd (V-Ö):	4,2: 3,9: 3,9: 3,9: 4: 4,1: 3,9 meter.
Spann mellan bockpar (V-Ö):	2,7: 1,6: 2,1: 3: 3,2: 3 meter.
Vägglinje:	-
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	-
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	Grop A72259 och A73083 inom husets avgränsning.
Golvyta inom takbärande konstruktion:	> 70 kvadratmeter.
Fynd:	Keramik YBÅ, FRJÅ och ÄJÅ.
Makrofossilanalys:	PM40829 i AG73083 träkol från ek, tall och björk. PM40827 i AS72672 skalkorn sädeskornsfragment gråärt och ogräs.
¹⁴ C-analys:	750 - 680, 600 - 400 BC 2 sigma, från PK40872 i AS72672
Datering (Typologisk datering):	Yngre bronsålder

Hus 11 var placerat cirka 30 meter nordost om hus 10 i undersökningsområdets nordöstra del och var orienterat i östvästlig riktning. Husets vägglinjer gick ej att tyda men fjorton takbärande stolphål påträffades fördelat på sju bockpar. Av de fjorton takbärande stolphålen undersöktes åtta vilka hade ett djup mellan 0,04 – 0,40 meter. Fyllningarna bestod av brun till brungrå svagt humös sand.

Inom ytan för de takbärande stolparna påträffades en grop, AG72259, i den östra delen av huset, vilken innehöll en mynningsbit på 3 gram av fint glättad keramik från yngre förromersk järnålder (f.nr 182). I den västra delen av huset påträffades gropen AG73083 innehållande 22 bitar och 124 gram glättad keramik från förromersk järnålder (f.nr 338). Här påträffades

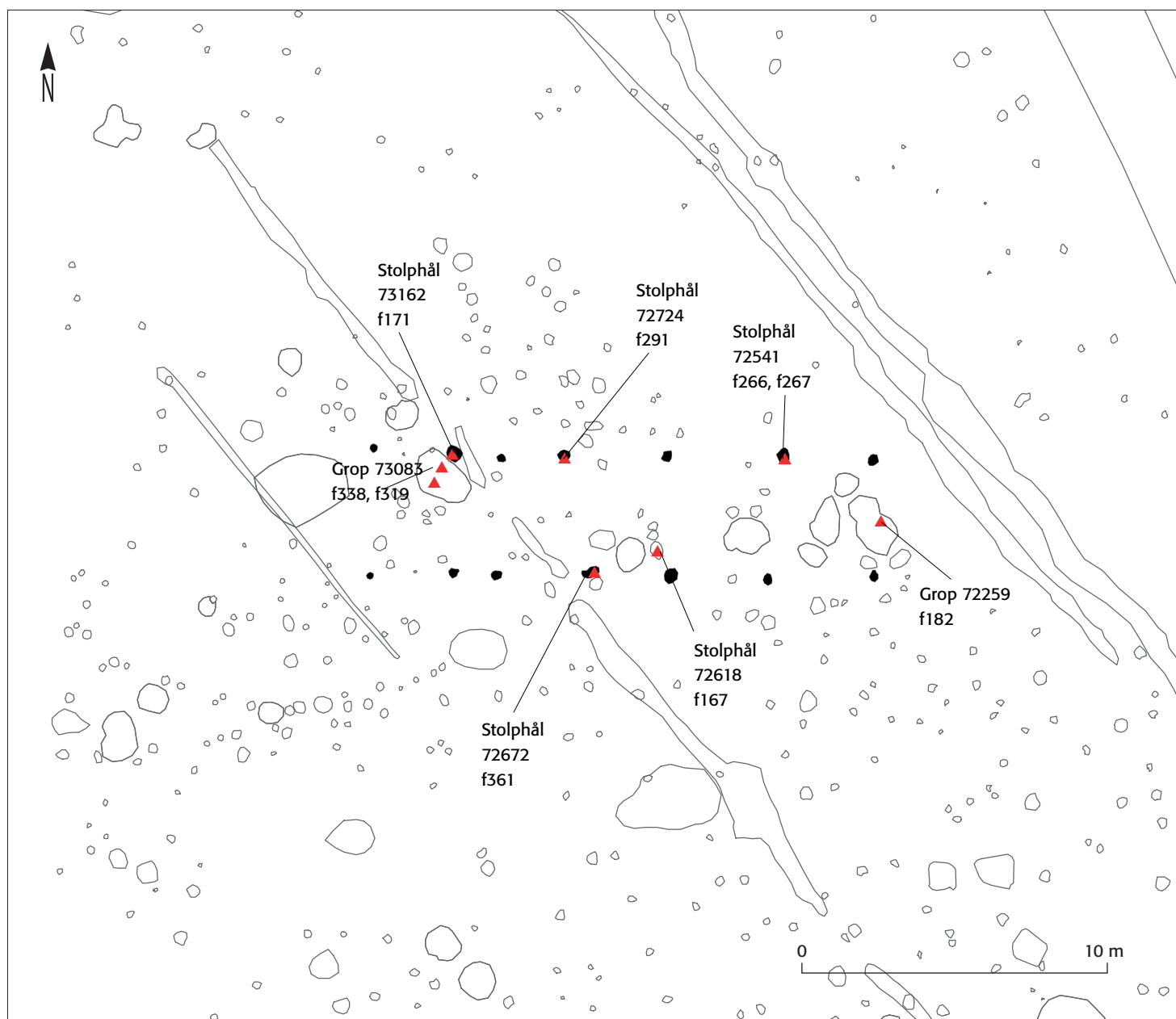
även ett bränt benfragment (f.nr 319) med en vikt av 0,1 gram, som dock ej var möjligt att artbestämma närmare än till däggdjur. I samma grop togs ett jordprov som visade makrofossil av skalkorn och fragmenterad säd. Jordprovet i gropen (PM40827) innehåller makrofossilfynd som kan kopplas till hushållsavfall. Sannolikt kan gropen tolkas som att den tillhört en köksdel i huset (Gustafsson 2017, bilaga 3). Träkol från provet bestod av ek, tall och björk. Direkt norr om grop AG73083 var takbärande stolphål AS73162 placerat. I detta hittades keramik med en vikt på 36 gram från ett glättat kärl av äldre järnålderstyp (f.nr 171). I stolphål AS72724 centralt i den norra takbärande stolpraden påträffades fynd (f.nr 291) som bestod av 3 gram keramik daterad till yngre bronsålder och äldsta järn-

Figur 40. Hus 11. Skala 1:200.

ålder. I husets östra del i den norra takbärande stolpraden påträffades två keramikbitar med rabbning i stolphål AS72541, med en vikt av 8 gram. Dessa daterades typologiskt till yngre bronsålder och äldsta järnålder (f.nr 266 och f.nr 267). I stolphål AS72672, centralt i den södra takbärande stolpraden hittades en fint glätad keramikbit, vilken kan dateras till yngre bronsålder och förromersk järnålder. Fyndet hade en vikt av 3 gram och kommer troligen från en keramikskål eller en kopp (f.nr 361). I stolphålet AS72672 togs även ett

jordprov som visar makrofossil av skalkorn, fragmenterad säd och gråärt. Provet innehåll också kol från ek, tall och björk. Resultat från jordprovernas makrofossilanalys med ogräsinslag tyder på att åkerbruket bedrivits på gödslad möjligen något sandig åkerjord (Gustavsson 2017, bilaga 3). Den typologiska dateringen av keramikmaterialet som är påträffat i samband med huset utgör sannolikt husets datering, vilket således är yngre bronsålder/ förromersk järnålder.

Hus 12

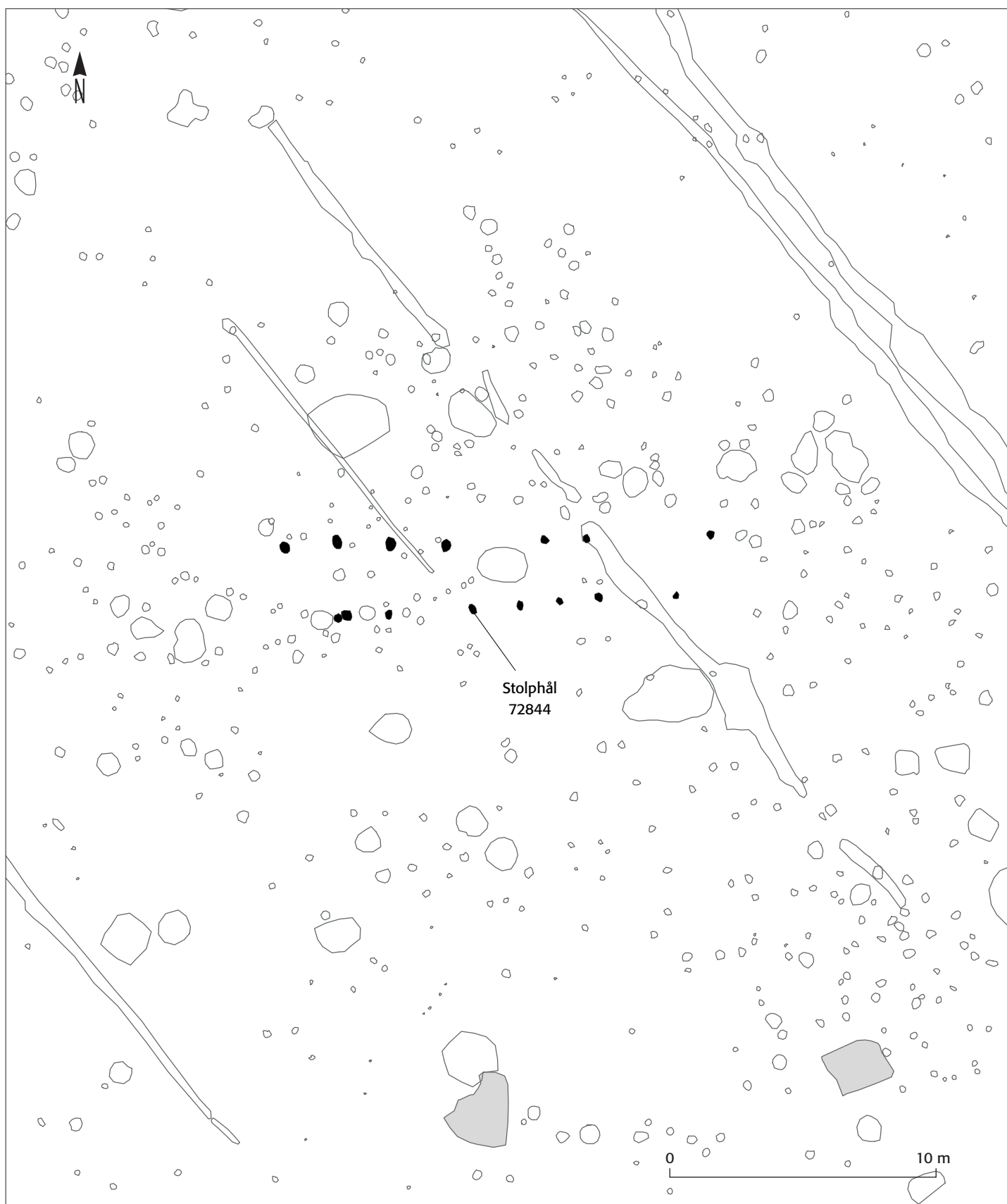
Typ:	Treskeppigt hus.
Form:	Rakt.
Orientering:	Ö-V.
Längd:	17 meter, takbärande konstruktion.
Bredd:	> 3,3 meter, takbärande konstruktion
Takbärande stolpar:	15 stycken.
Bockbredd (V-Ö):	2,8, 2,7, 2,5, 2,4, 2,2, 2,6 meter.
Spann mellan bockpar (V-Ö):	2,0, 2,0, 3,7, 1,4, 4,6 meter.
Vägglinje:	-
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	-
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	> 42 kvadratmeter inom den takbärande konstruktionen.
Fynd:	-
Makrofossilanalys:	PM41042 i AS72844 träkol från tall och björk samt obestämt lövträd. Emmer- eller spelvete.
¹⁴ C-analys:	1050-890 BC 2 sigma, från PK41042 i AS72844
Datering:	Yngre bronsålder–Förromersk järnålder

Hus 12 var placerat cirka sex meter söder om hus elva i undersökningsområdets nordöstra del och var orienterat i östvästlig riktning. Huset var fragmentariskt med endast femton av de takbärande stolparna bevarade. Huslämningens längd uppskattas till över 16 meter och bredden till mer än 3,3 meter. Totalt undersöktes åtta av de takbärande stolphålen och dessas djup varierade mellan 0,06 – 0,20 meter. Fyllningarna utgjordes i huvudsak av brungrå svag humös sand. Generellt föreföll stolphålen vara urlakade. Ett jordprov för makroanalys togs ur stolphål AS72844 centralt i husets

södra stolplinje. Resultatet av analysen visade att provet innehöll träkol från tall och björk samt ett lövträd av obestämd art. Utöver träkol hittades tre kärnor av emmer- eller spelvete. I provet kunde inga spår av ogräsfrön ses vilket kan tolkas som att säden repats. Vid repning av axen följer inte ogräs med från åkern utan detta sker först när stråna skärs vid jorden (Gustafsson 2017, bilaga 3). Inga fynd påträffades i anslutning till det tämligen oprecisa huset, vilket gör att det är svårt att datera typologiskt.

Figur 41. Hus 12. Skala 1:200.

Hus 13

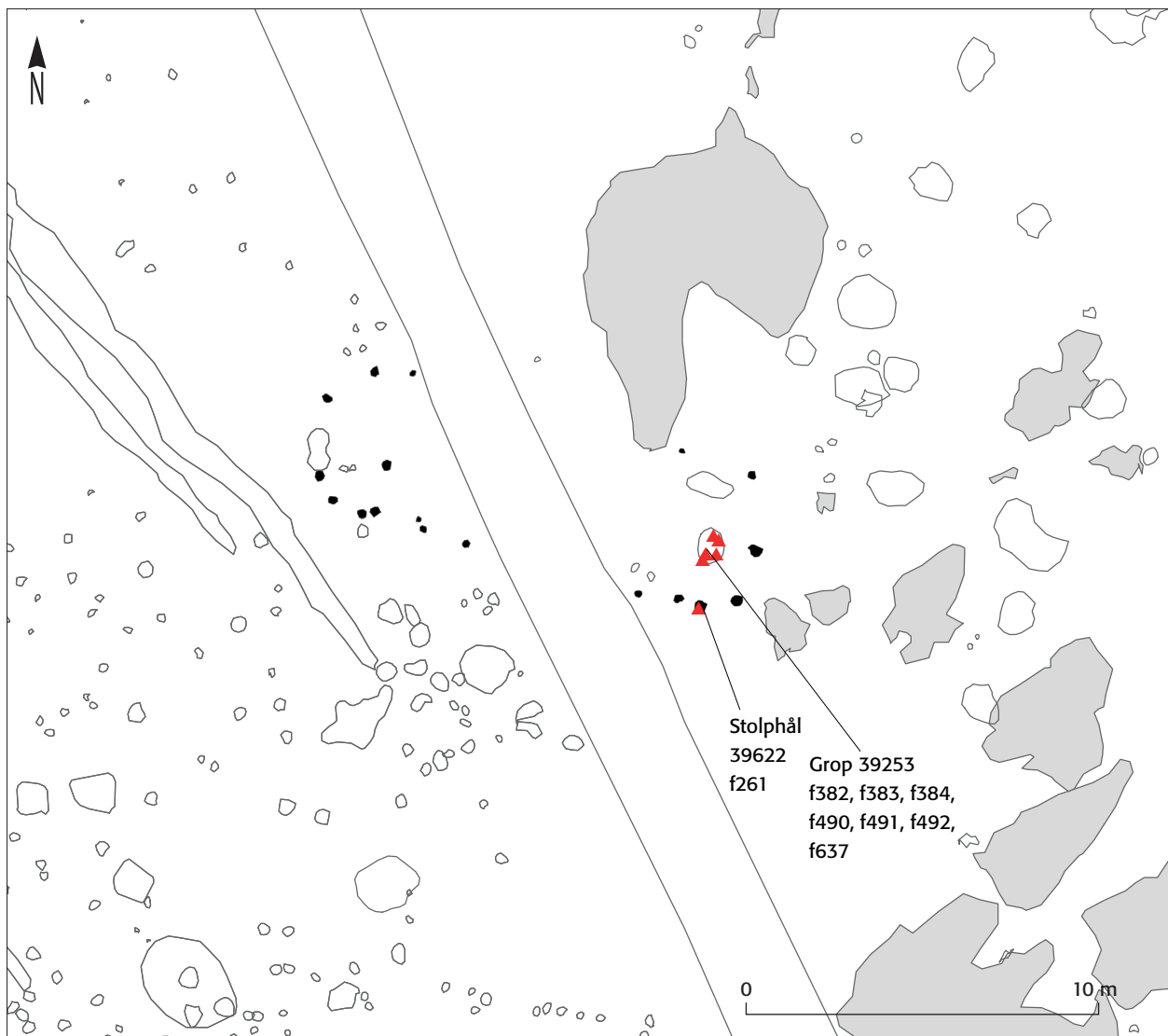
Typ:	-
Form:	Svagt konvext.
Orientering:	VNV-OSO.
Längd:	13 meter.
Bredd:	4,6 meter.
Takbärande stolpar:	-
Bockbredd (V-Ö):	-
Spann mellan bockpar (V-Ö):	-
Vägglinje:	17 stycken
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	-
Ingång:	En ingång i den sydvästra delen
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	Grop A39253.
Golvyta:	48 kvadratmeter.
Fynd:	Pärla, bränd lera med gjutform och flintavslag.
Makrofossilanalys:	PM39634 i AG58822 träkolsfragment av björk och al.
¹⁴ C-analys:	370-110 BC 2 sigma. Från PK40674 i AG39253
Datering:	Förromersk järnålder

Hus 13 påträffades cirka sexton meter öster om hus 11 och 12 i undersökningsområdets östra del. Undersökningen av huset begränsades av att en telekabel korsade huslämningen i nordsydlig riktning. Med anledning av detta lämnades en matjordsbank som skyddsavstånd genom huset. Hus 13 tycks sakna takbärare och framträdde endast med fragmentariska vägglinjer. Dess längd var tretton meter och bredden uppskattas till knappt fem meter. I huset identifierades endast ett stolphål som kunde tolkas som en takbärare. Denna stolpe fanns i den västra delen av huset. En ingång till huset var synlig vid den sydvästra delen av husets vägglinje. I husets östra del påträffades en cirka en meter stor och en decimeter djup grop. AG39253 som innehöll en pärla av bränd lera, med en vikt av ett gram (f.nr 382), en lerklump på 13 gram (f.nr 384) och ett flintavslag på 2,7 gram (f.nr 637). I gropen hittades även 39 bitar av lerklining till en sammanlagd vikt av 110 gram (f.nr 383). Gropen innehöll dessutom ytterligare 150 bitar av bränd lera till en vikt av drygt 2, 2 kilo, vilka tolkas som rester av ugnsväggar vilka utsatts för temperaturer mel-

lan 600 till 800 grader (f.nr 490, 491 och 492). Initialt tolkades denna anläggning som en rest efter bronsgjutning, men inga indikationer utöver den brända leran påträffades som kunde verifiera detta. I ett makrofossilprov som togs ur gropen hittades kol av björk och tall (PM40674). I stolphålet AS39622, i den sydöstra delen av husets vägglinje hittades en rabbad keramikskärva med en vikt av 3 gram, typologiskt daterad till yngre bronsålder och förromersk järnålder (f.nr 261).

Figur 42. Hus 13. Skala 1:200.

Figur 43. Den brända leran i AG39253 efter framrensning. Den brända leran "slingrar" sig i gropen och skapar små fack mellan de brända lerväggarna. Detta förefaller vara en konstruktionsdetalj snarare än en kollapsad konstruktion, att "facken" har haft en funktion. Dock oklart vilken. Foto: Jan Zander. (Fotonr. 2017-62-164).

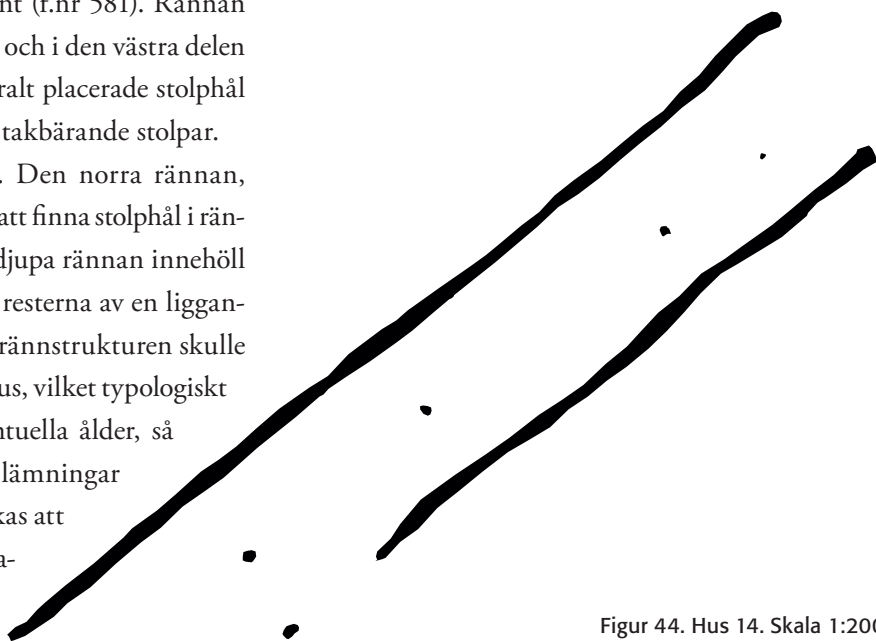
Hus 14

Typ:	Tvåkeppigt hus?
Form:	Rakt.
Orientering:	NO-SV.
Längd:	26 meter.
Bredd:	5 meter.
Takbärande stolpar:	4.
Bockbredd (V-Ö):	-
Spann mellan bockpar (V-Ö):	-
Vägglinje:	2 stycken rännor.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	Cirka 2 meter.
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	120 kvadratmeter.
Fynd:	Flintskarapa.
Makrofossilanalys:	-
¹⁴ C-analys:	-
Datering:	-

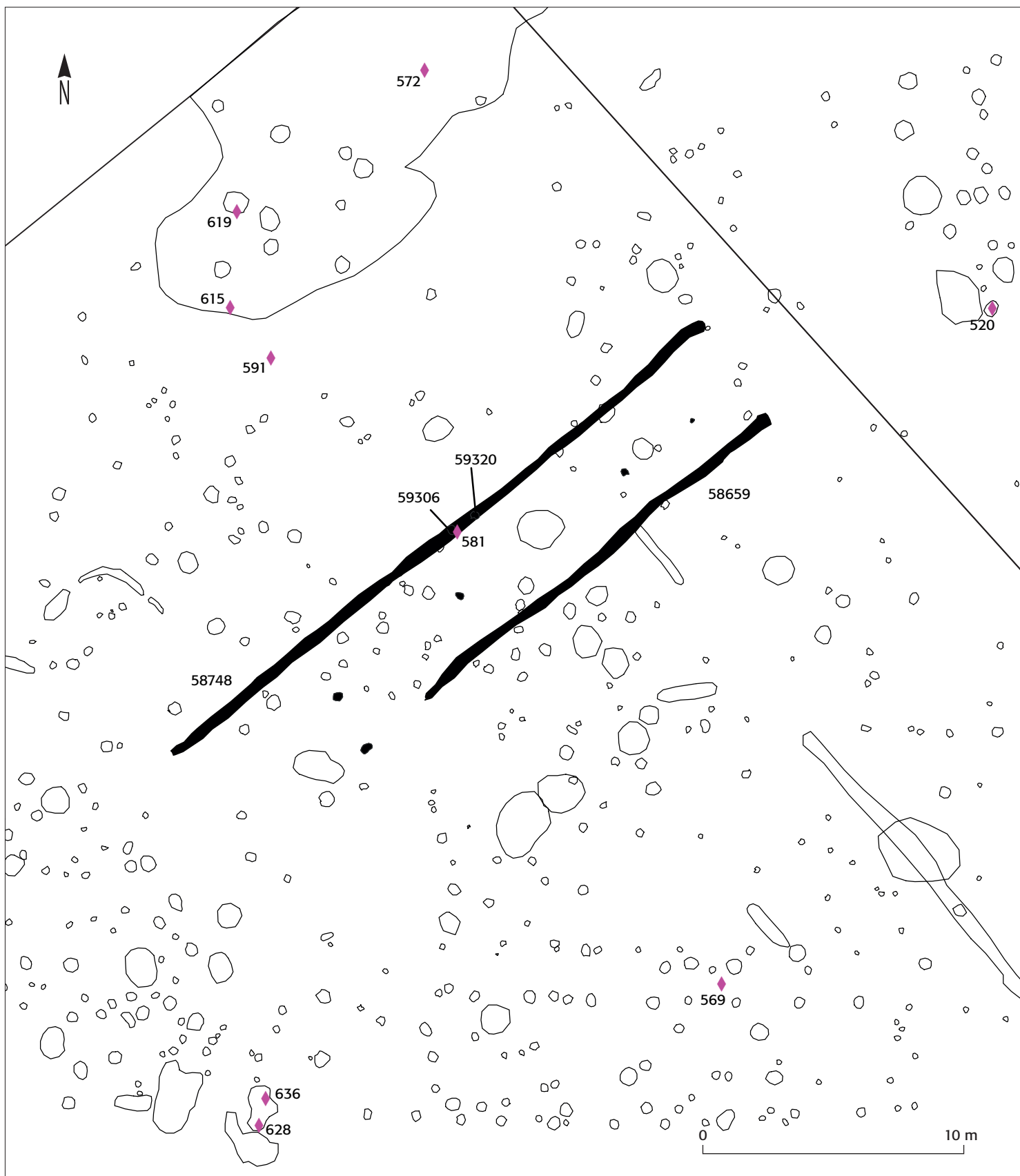
Hus 14 påträffades cirka 20 meter norr om hus 10. Det framträdde som två nordost-sydvästligt orienterade rännor. Ränna AR58659, 26 meter lång respektive ränna AR58748, 16 meter lång. Bredden mellan rännorna var cirka fem meter. I ränna AR58659 påträffades två stolphål AS59320 och AS59306. I stolphål AS59306 hittades en flintskrapa med fasad kant (f.nr 581). Rännan AR58748 var mer fragmentarisk och i den västra delen endast bitvis bevarad. Fyra centralt placerade stolphål mellan rännorna kan ha utgjort takbärande stolpar.

I fält var huset svårbedömt. Den norra rännan, AR58659, skottades delvis i syfte att finna stolphål i rännan. Den som mest 0,12 meter djupa rännan innehöll inga stolphål utan tolkades som resterna av en liggande syll. Det kan påpekas att om rännstrukturen skulle utgöra resterna av ett medeltida hus, vilket typologiskt skulle stämma med husets eventuella ålder, så finns inga ytterligare medeltida lämningar inom ytan. Vidare kan det påpekas att hus 14:s södra ränna har en utlöpare i form av en ränna som utgår

i rät vinkel mot den möjliga huskroppen. Denna ränna, AR58807, ingår i ett dikessystem där flera diken löper i samma riktning och som finns i undersökningsområdets östra del. Det är således ganska troligt att även hus 14 ingår i detta system av diken och således är en del av ett odlingssystem snarare än ett hus.

Figur 44. Hus 14. Skala 1:200.

Hus 15

Typ:	Tvåskeppigt hus.
Form:	Konvext.
Orientering:	Ö-V.
Längd:	13,5 meter.
Bredd:	6,5 meter.
Takbärande stolpar:	2
Bockbredd (V-Ö):	-
Spann mellan takbärare (V-Ö):	5 meter.
Vägglinje:	21 stycken stolphål.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	Cirka 2,5 meter.
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	60 kvadratmeter.
Fynd:	-
Makrofossilanalys:	-
¹⁴ C-analys:	-
Datering (Typologisk datering):	Odaterad

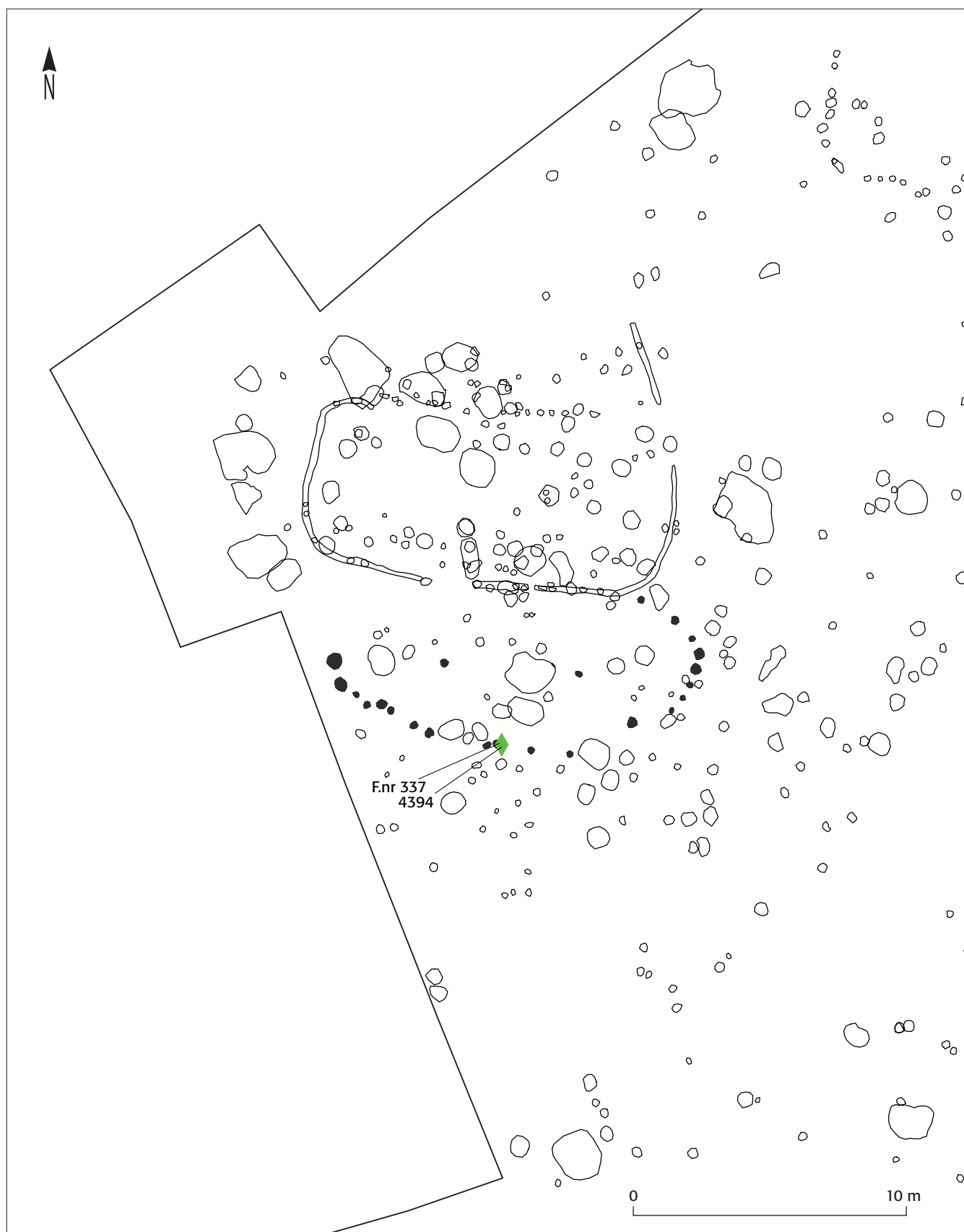
Hus 15 påträffades cirka tre meter söder om hus 2 och överlgrades delvis av detta. Hus 15 tolkas som ett tvåskeppigt hus med en längd på 13,5 meter och en bredd på 6,5 meter. Husets form var konvext och vägglinjen bestod av 21 stycken stolphål. Huset har en rundoval form. Inom husets tänkta golvyta kunde eventuellt två takbärande stolpar urskiljas. Vid undersökningen av huset uppstod dock en viss tvekan. Av de totalt tretton anläggningar som undersöktes var sex stolphål, två gro-par, två härdar och tre anläggningar som helt utgick. Detta gjorde att det uppstod en viss tvekan till huruvida det alls var frågan om ett hus utan kanske snarare en yta innehållande spår efter en mängd aktiviteter. Det kan också påpekas att huset har en ovanlig form som i det närmaste för tankarna till ett mossbyhus från tidigneo-litikum. Det är möjligt att det är frågan om ett ovan-ligt hus som eventuellt är en föregångare till det intil-liggande hus 2. En annan möjlighet är att det är frågan om resterna av en hägnad där flera aktiviteter bedrivits.

Även det i anslutning till huset påträffade fyndma-teriet var disparat. Fynd gjordes av keramik från yng-re bronsålder/ äldre järnålder, men även keramik från

senneolitikum. Ingen av dessa fynd påträffades dock i någon av de anläggningar som bedömdes ingå i husets konstruktion. Därtill påträffades flintavslag och en pilspets med urnupen bas i AG4394 (f.nr. 337). Även en bit valben påträffades, men detta hör med största sannolikhet ihop med valbensfyndet i hus 2.

Figur 45. Hus 15. Skala 1:200.

Hus 16

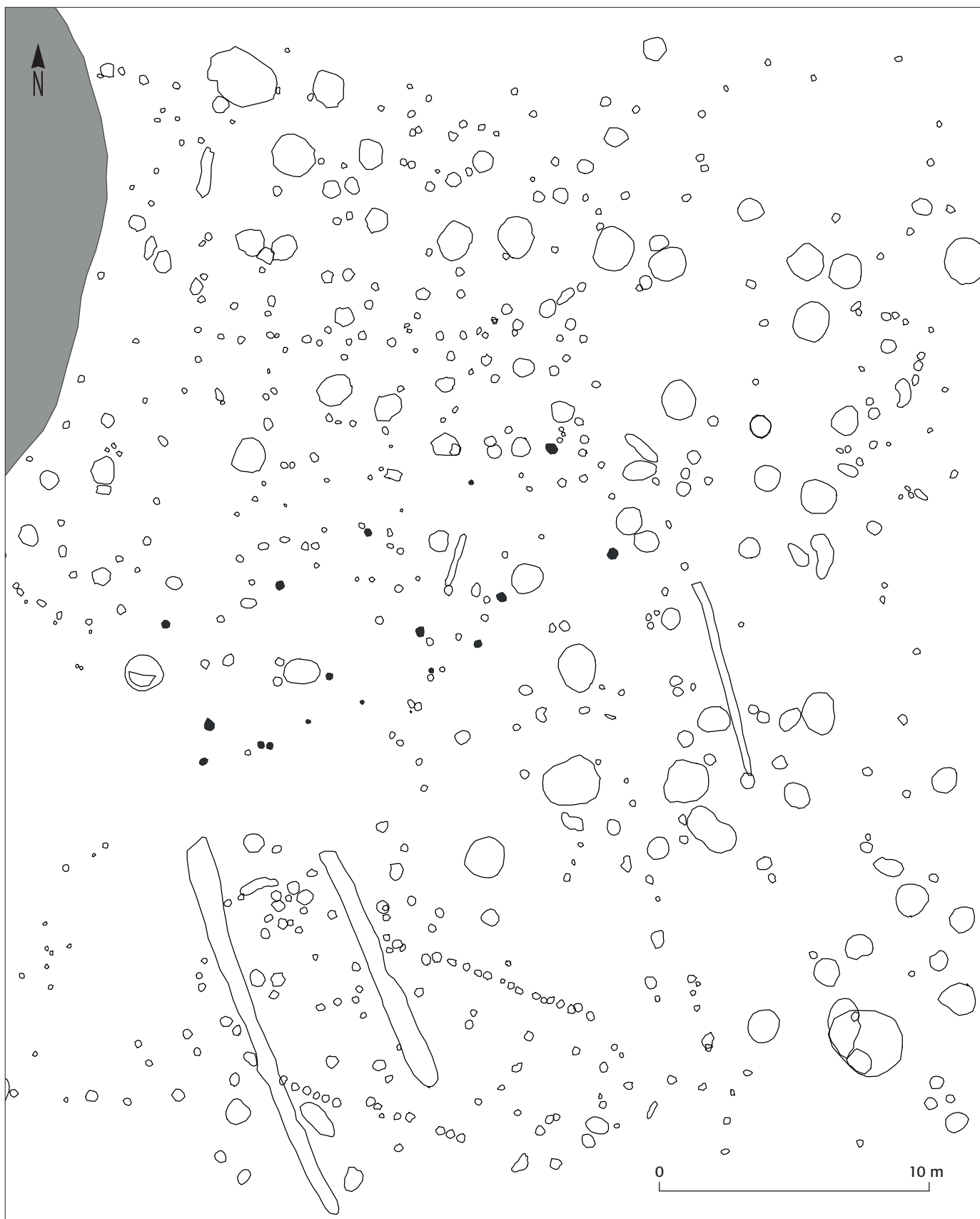
Typ:	Treskeppigt hus.
Form:	Rakt.
Orientering:	NO-SV.
Längd:	16 meter, takbärande stolpar.
Bredd:	> 5,5 meter.
Takbärande stolpar:	10 stycken.
Bockbredd (V-Ö):	4,1, 3,8, 4,1, 4,3, 4,5 meter.
Spann mellan bockpar (V-Ö):	4,7, 3,7, 3,5, 4,4 meter.
Vägglinje:	7 stycken stolphål.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	1,4 meter.
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	>84 kvadratmeter inom den takbärande konstruktionen
Fynd:	-
Makrofossilanalys:	-
¹⁴ C-analys:	-
Datering (Typologisk datering):	Bronsålder

Hus 16 var beläget på den östra sidan om det biotop-skyddade området i undersökningsområdets sydvästra del. Huset var fragmentariskt och bestod av tio takbärande stolphål samt sju stycken stolphål i den södra vägglinjen. Av dessa undersöktes fem takbärare och två i vägglinjen. De takbärande stolparna hade ett djup mellan 0,06 -0,28 meter. Fyllningarna var urlakade och bestod av grå svagt humös sand. Huset uppskat-

tas till att ha varit mer än sexton meter långt och bör varit kring 6,8 meter brett. Med tanke på att husets bockpar hade närmare 4 meter mellan takbärarna och sedan en dryg meter ut till vägglinjen bedöms husets datering på typologisk grund till bronsålder, sannolikt äldre bronsålder. Inga fynd påträffades i någon av anläggningarna i huset.

Figur 46. Hus 16. Skala 1:200.

Hus 17

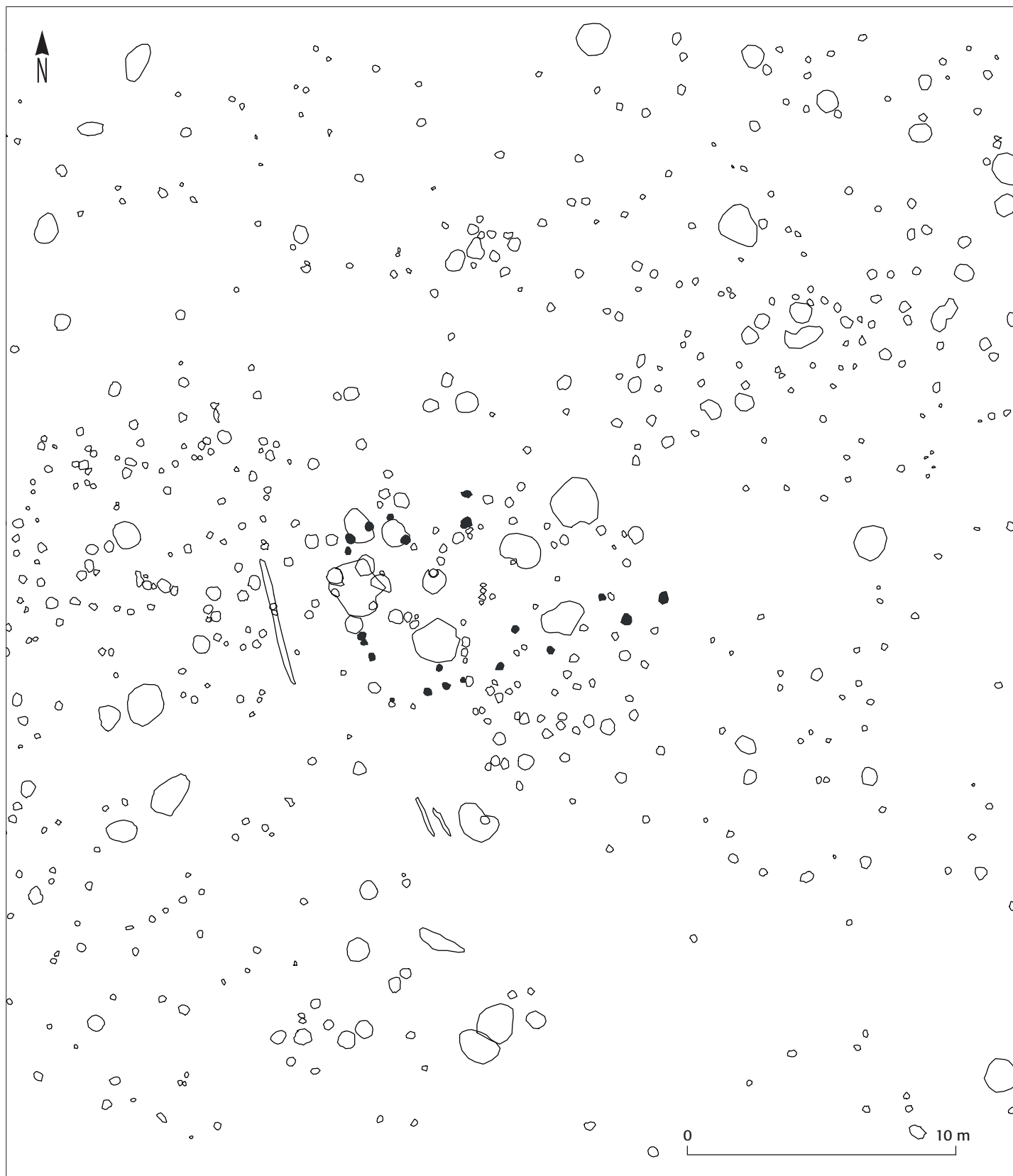
Typ:	Treskeppigt hus.46
Form:	-
Orientering:	ONO-VSV.
Längd:	≥ 11 meter
Bredd:	Cirka 7 meter.
Takbärande stolpar:	5 stycken.
Bockbredd (V-Ö):	5,0, 4,5 meter.
Spann mellan bockpar (V-Ö):	2,4, 3,2, 3,5 meter.
Vägglinje:	16 stycken stolphål.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	Cirka 1 meter.
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	-
Fynd:	-
Makrofossilanalys:	-
¹⁴ C-analys:	-
Datering (Typologisk datering):	Yngre bronsålder

Hus 17 var beläget centralt inom undersökningsområdet. Huset var mycket diffust och svårbedömt då det låg i ett område med ett stort antal svårtolkade anläggningar. Därtill led analysen, i likhet med undersökningsområdet i stort, av den konstanta sandflykt som den torra och blåsiga väderleken gav upphov till. Endast den västra gaveln av huset framträdde med 16 stolphål som bildade vägglinje och med 5 stolphål som utgjorde takbärande stolpar. Av dessa stolphål undersöktes 7 stycken, vilka hade ett djup mellan 0,01–0,16 meter. Fyllningen i stolphålen var urlakad och bestod av brun

humös sand. Bredden på den bevarade delen av huset uppgick till cirka sju meter och de takbärande stolparnas bockbredd var cirka 5 meter. Delvis överlagras eller överlagras huset av hus 5. Vilket av husen 5 och 17 som är äldst är dock omöjligt att säga. På typologisk grund dateras huset till bronsålder. Huset har likheter med hus 2 på Stafsinge RAÄ 118. Detta hus daterades till yngre bronsålder och hus 17 bör ha en likartad datering (Johansson, Rosén, Streiffert 2001).

Figur 47. Hus 17. Skala 1:200.

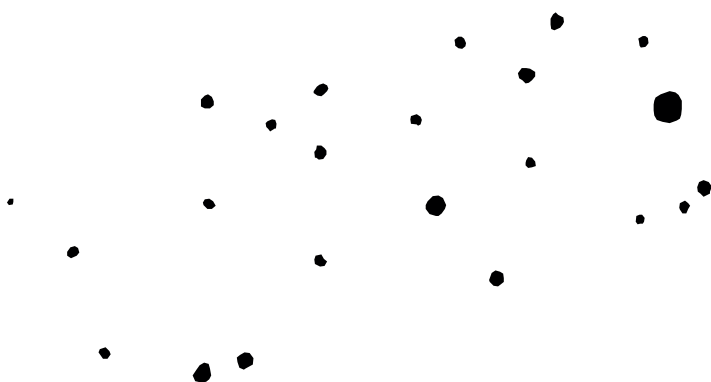

Hus 18

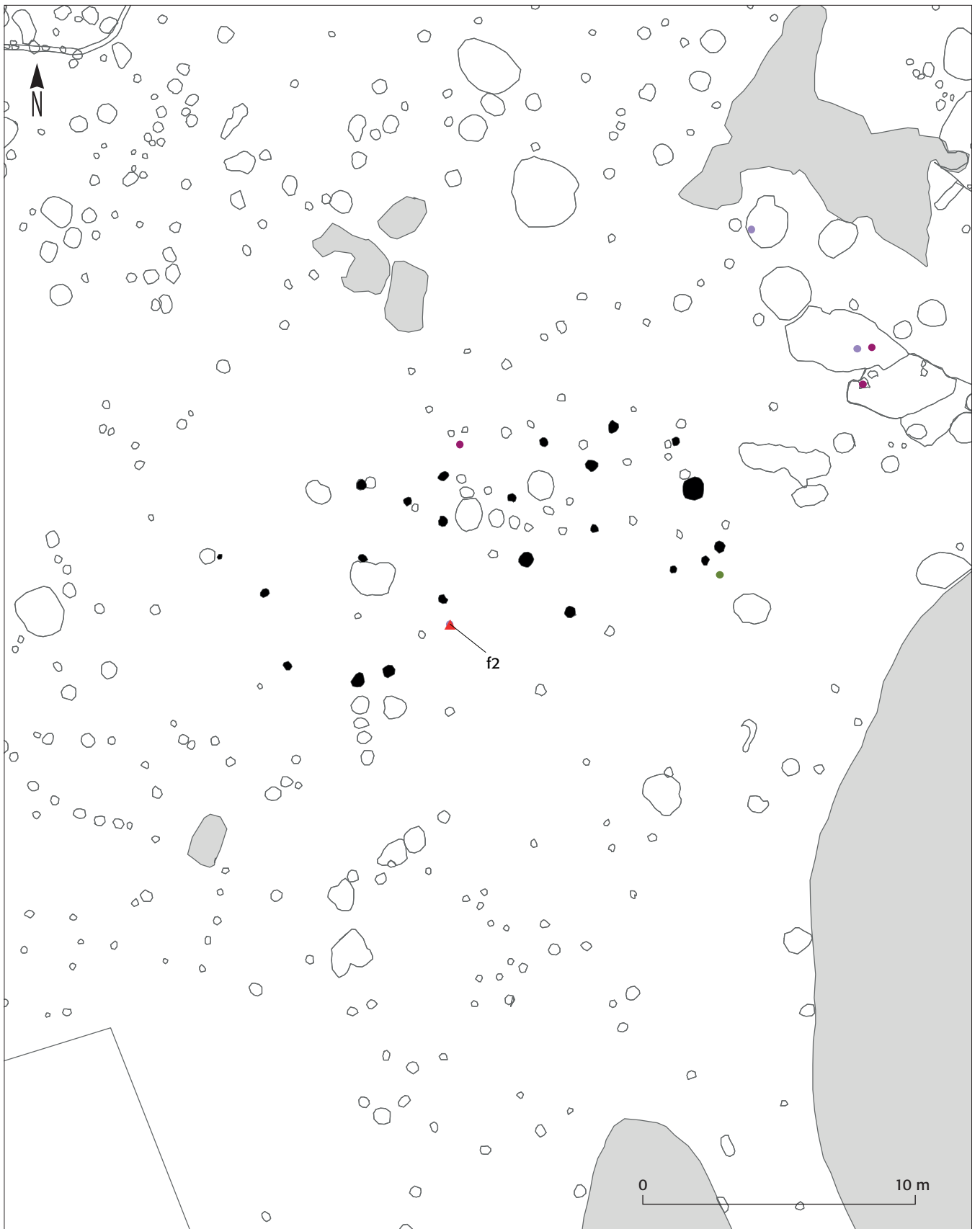
Typ:	Treskeppigt hus.
Form:	Rakt.
Orientering:	ONO-VSV.
Längd:	18 meter.
Bredd:	Cirka 7 meter.
Takbärande stolpar:	11 stycken.
Bockbredd (V-Ö):	2,8: 3,3: 3,3: 3,3 meter.
Spann mellan bockpar (V-Ö):	3,8. 3,3: 2,7. 3,2: 3,2 meter.
Vägglinje:	11 stycken stolphål.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	Cirka 2 meter.
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	100 kvadratmeter.
Fynd:	-
Makrofossilanalys:	-
¹⁴ C-analys:	-
Datering (Typologisk datering):	Yngre bronsålder

Hus 18 var beläget i undersökningsområdets västra del. Huset var mycket fragmentariskt, men strukturen bedömdes ändå utgöra resterna av ett hus. tio takbärande stolphål framträdde i två rader som gör att huset kan tolkas som ett treskeppigt hus. Av dessa tio takbärare undersöktes nio, vilka hade ett djup mellan 0,04 – 0,34 meter. Fyllningen utgörs av brun grusig humös sand. Möjligen är stolparna i huset placerade i vinkel mot husets längdriktning och inte i raka par.

Undergrunden i området utgörs av grusig sand, vilket endast fanns fläckvis inom undersökningsområdet. En otydlig rak vägglinje bildades av tolv stolphål. Av dessa undersöktes tre, vilka hade ett djup mellan 0,15–0,35 meter. Husets längd var cirka 18 meter och bredden var 7 meter. I den södra delen inom husets avgränsning påträffades en glättad keramikskärva med en vikt av 5 gram (f.nr 2) och som typologiskt dateras till yngre bronsålder och äldre järnålder.

Figur 48. Hus 18. Skala 1:200.

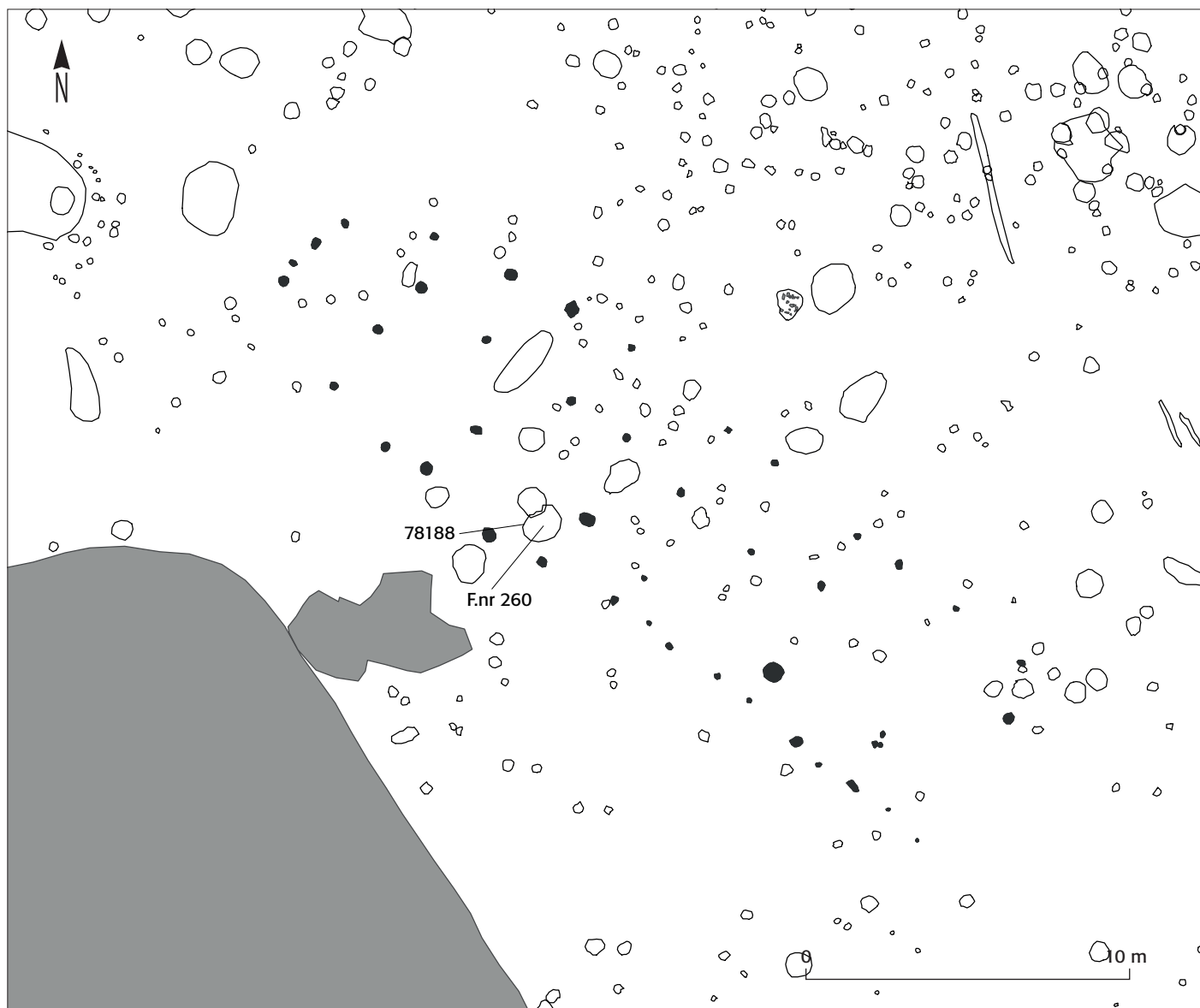
Hus 19

Typ:	Treskeppigt hus.
Form:	Rakt.
Orientering:	NV-SO.
Längd:	27 meter.
Bredd:	Cirka 7 meter.
Takbärande stolpar:	12 stycken.
Bockbredd (V-Ö):	1,9, 2,8, 2,8 meter.
Spann mellan bockpar (V-Ö):	2,8, 3,1, 2,0, 2,4, 2,8, 2,4 meter.
Vägglinje:	27 stycken stolphål.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	Cirka 1,7 meter.
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	150 kvadratmeter.
Fynd:	-
Makrofossilanalys:	-
¹⁴ C-analys:	-
Datering (Typologisk datering):	Förromersk järnålder

Hus 19 var beläget på den nordöstra sidan av det biotopskyddade området i undersökningsområdets västra del. Huset var mycket fragmentariskt och svårbedömt. Det var 27 meter långt och cirka sju meter brett. Vägglinjen bestod av 27 stolphål och inom husets avgränsning kunde rester av tolv stycken takbärare uttolkas. Av takbärarna undersöktes sex stycken, vilka hade ett djup mellan 0,04 – 0,40 meter. I vägglinjen undersöktes fyra stolphål, vilka hade ett djup mellan 0,01 - 0,26 meter. Fyllningen i anläggningarna utgjordes genomgå-

ende av mörkbrun till gråbrun humös sand. Den takbärande konstruktionen är således underbalanserad. Avståndet mellan takbärare och vägglinje var drygt 1,7 meter, vilket innebär att det treskeppiga husets minsta bredd återfinns i mittskeppet. Inga fynd påträffades i något av stolphålen. I groppen AG78188 som var belägen inom huset påträffades 10 gram keramik (f.nr 260) med taggtrådsornamentik. Denna kan dock typologiskt bestämmas till senneolitikum.

Figur 49. Hus 19. Skala 1:200.

Hus 20

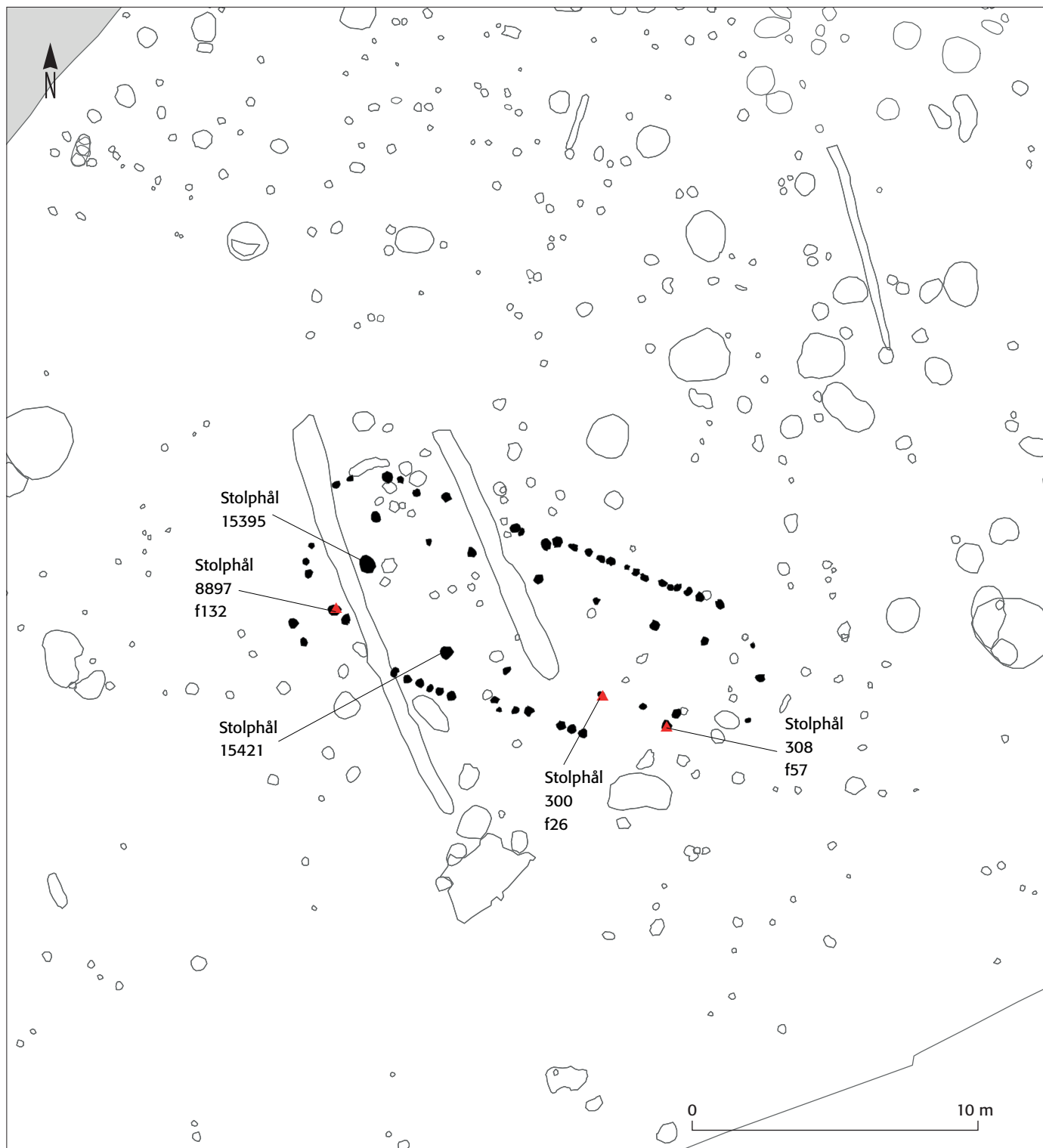
Typ:	Treskeppigt hus.
Form:	Rak.
Orientering:	VNV-OSO.
Längd:	16,5 meter.
Bredd:	6,5 meter.
Takbärande stolpar:	12 stycken.
Bockbredd (V-Ö):	3,5, 3,6, 3,4, 3,1, 3,2 meter.
Spann mellan bockpar (V-Ö):	3,5, 2,5, 2,1, 2,2, 1,8 meter.
Vägglinje:	44 stycken stolphål.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	1 meter.
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Golvyta:	85 kvadratmeter.
Fynd:	Keramik FRJÅ, knacksten i bergart och flintavslag.
Makrofossilanalys:	PM30841 i AS15421 träkol från ek samt av obestämt lövträd och korn.
¹⁴ C-analys:	786- 522 BC 2 sigma. Från PK30839 i AS15421
Datering (Typologisk datering):	Yngre bronsålder

Hus 20 var beläget i undersökningsområdets sydvästra del. Huset var 16,5 meter långt och 6,5 meter brett. Tolv takbärande stolpar kunde definieras inom husets avgränsning och vägglinjen bestod av 44 stycken stolphål. Av de tolv takbärarna undersöktes nio stycken. Dessa hade ett djup som varierade mellan 0,04 till 0,47 meter, vilket således är en betydande variation. Huvuddelen var dock kring 0,30 meter djupa. Även fyllningen varierade, men i huvudsak utgjordes denna av brun humös sand i olika grad av urlakning. I tre av stolphålen kunde anas stolphålsfärgning. I det sista bockparet i väster har troligen en stolpe satts om. Mot öster blir huset otydligare och det blir svårt att avgöra exakt vilka stolpar som hör till konstruktionen. Vägglinjerna i huset är dock tydliga utmed den norra, södra och västra sidan. I öster är dock vägglinjen mycket otydlig. Av stolparna i väggarna grävdes fem stycken, vilka hade ett djup mellan 0,20–0,30 meter. Fyllningarna var de samma som hos takbärarna. Utöver stolphålen fanns i det nordvästra hörnet av huset en liten ränna som sannolikt är en del av konstruktionen. Bredden inom bockparen är drygt 3,5 meter och avståndet mellan takbärarna och vägglinjen ligger på drygt 1,2 meter. Dessa mått överensstämmer

med flera hus inom undersökningsområdet och huset bedöms vara från yngre bronsålder. Det kan påpekas att det gick två diken igenom huskonstruktionen. Dessa diken var sannolikt rester av parcelldiken vilka är av betydligt yngre datum än huskonstruktionen.

I den sydöstra delen av huset påträffades en knacksten (f.nr 57) av bergart i stolphålet AS308. I samma del av huset hittades även ett flintavslag på 9 gram (f.nr 26) i stolphål AS300. I husets västra del påträffades keramik i form av en glättad mynningsbit från ett kärl, typologiskt daterad till förromersk järnålder (f.nr 132) med en vikt på elva gram. Keramikfyndet hittades i ett stolphål AS8897 i husets vägglinje. Ur ett takbärande stolphål, AS15421, i den västra delen av huset togs ett makrofossilprov, PM30841, som efter analys visade sig innehålla träkol från ek och träkol från ett obestämt lövträd samt tre kärnor av obestämt korn. Ur samma stolphål analyserades ett kolprov, PK30839, av ett sädeskorn. Kornet daterades till 786–522 BC 2 sigma.

Figur 50. Hus 20. Skala 1:200.

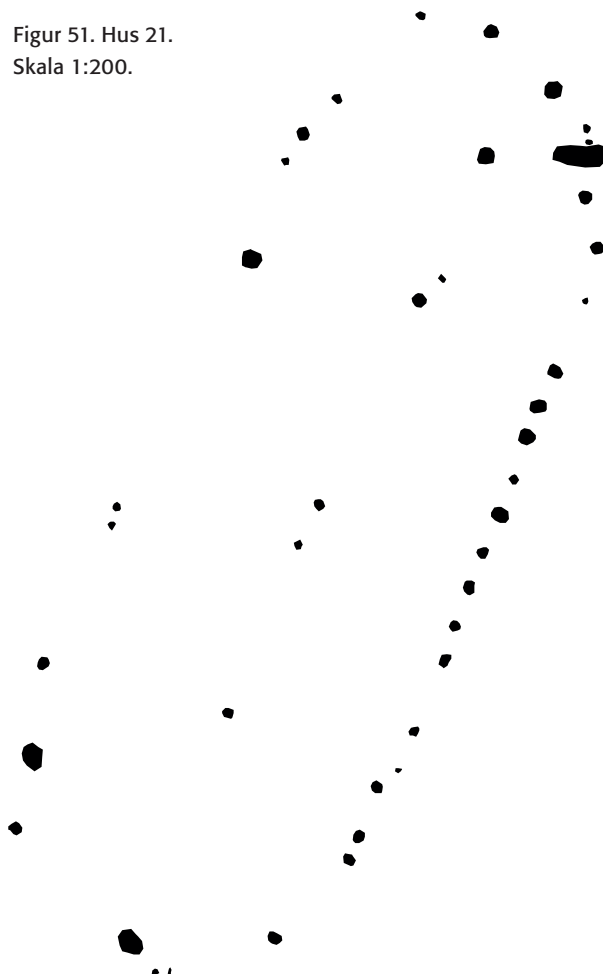
Hus 21

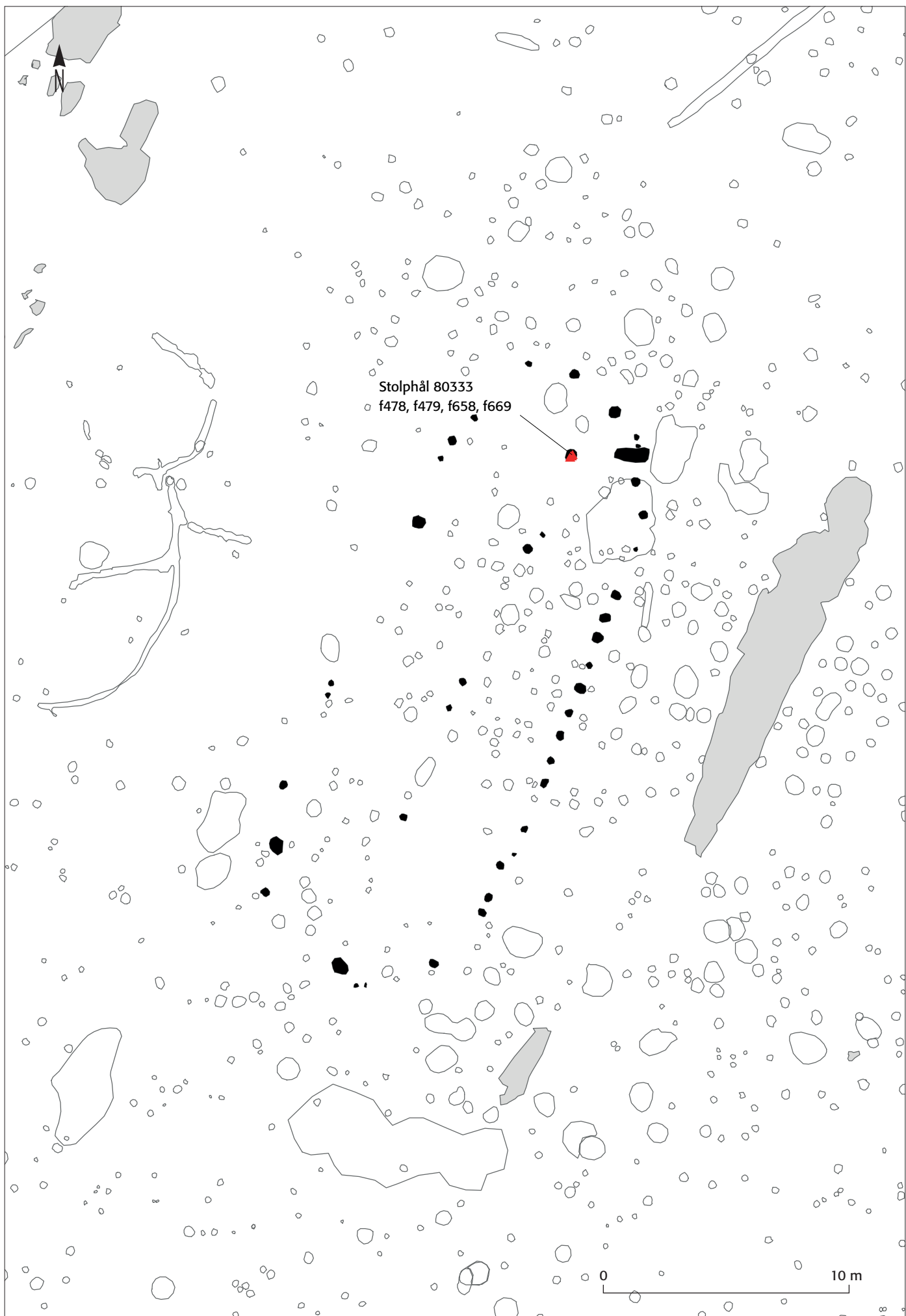
Typ:	Tvåskeppigt hus
Form:	Svagt konvext.
Orientering:	NNO-SSV.
Längd:	27 meter.
Bredd:	9,5 meter.
Takbärande stolpar:	6 stycken.
Spann mellan takbärare (S-N):	4,8, 1,2, 6,0, 0,7, 3,4 meter.
Vägglinje:	34 stycken stolphål.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	4 meter.
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	200 kvadratmeter.
Fynd:	Keramik FRJÅ.
Makrofossilanalys:	PM200789 i AS80333 träkol från bland annat ask, björk, hassel samt kärnor av skalkorn samt en kärna av emmer/ spelvete.
¹⁴ C-analys:	380-204 BC 2 sigma. PK200789 (skalkorn) från AS80333
Datering:	Förromersk järnålder

Hus 21 var beläget centralt inom undersökningsområdet. Huset bedömdes som ett 27 x 9,5 meter stort tvåskeppigt hus som var orienterat i nordnordost – sydsydvästlig riktning. Husets form var rundovalt. Husets östra sida var mycket tydlig med en tätt sittande vägglinje där stolparna stod med ett avstånd av en dryg meter mellan stolparna. Den västra sidan av huset var däremot mycket otydlig, och den måste betraktas som oprecis. Centralt i huset påträffades sex takbärande stolpar. Dessa ligger i ett område rikligt med stolphål så även i detta fall är de centralt belägna stolparna osäkra huruvida de hör till konstruktionen eller inte. Av de totalt 38 stolphålen i hus 21 undersöktes fyra stycken, två takbärare och två stolphål i den östra vägglinjen. De undersökta stolphålen hade djup mellan 0,18 – 0,36 meter och fyllningen utgjordes av brun till brungrå humös sand.

I det nordligaste takbärande stolphålet AS80333 påträffades keramikfynd bestående av nio stycken kärldelar i form av mynnings- och bottendelar, typologiskt daterade till förromersk järnålder (f.nr 478, 479 och 669). Den sammanlagda vikten av keramiken var 256 gram. Stolphålet innehöll också två bitar slagg till en

Figur 51. Hus 21.
Skala 1:200.

vikt av 2,2 gram (f.nr 658). I samma stolphål togs ett makrofossilprov (PM200789) som vid analys visade sig innehålla träkol från ask, björk, hassel, tall samt kol från ett obestämt träslag. Två kärnor av skalkorn samt en kärna av emmer- eller spelvete hittades också i provet. Innehållet påträffat i makrofossilprovet tolkas som att det utgjort hushållsavfall (Gustafsson 2017 bilaga 3). Tilläggas kan även att det i stolphålet fanns sektioner av förstelnad sand. Denna sand var så pass hård att den initialt tolkades som keramik. En möjlig tolkning av detta fenomen är att stolphålet har innehållit nån form av fett. Keramiken (f.nr 478) i stolphålet har tolkats som delar från ett förvaringskärl eller möjligen ett jäskar. En ICP-analys av denna keramik visade att kärlet inte var lokalt tillverkat, men det gick dock inte att säga var kärlet tillverkats. Det kan påpekas att detta kärl är ett av de få ICP-analyserade kärnen på ytan som inte är lokalt tillverkade (se bilaga 4). Fynden i stolphålet är sannolikt ett husoffer. Vid undersökningen av Brogård, Snöstorp RAÄ 71:2, i Halmstad kunde konstateras att alla stolphål som innehöll mer än hundra gram keramik, var takbärare i hus. Vidare kunde noteras att fynden för det mesta var belägna i den ena änden av huset (Carlie 1999).

Hus 21 ser till formen ut som ett möjligt neolitiskt hus. Liknande rundovala hus har bl.a påträffats i Danmark och i Mossby i Skåne (Larsson 1995) och de har då bedömts vara neolitiska. I hus 21 finns dock fyndmaterial som kan dateras till förromersk järnålder samt en datering som stödjer denna datering. I Halland finns exempel på tvåskeppiga hus från förromersk järnålder. Dessa exempel är dock alla från Laholms kommun och inget i närheten av Stafsinge. En av dessa platser är Ysby RAÄ 56 där det fanns två stycken tvåskeppiga hus från förromersk järnålder (Westergaard 1993). Ytterligare exempel är Laholms lsf RAÄ 203, där ett tvåskeppigt hus daterades till förromersk järnålder (Fors, Viking 1995a), samt Skummeslöv RAÄ 26 där ytterligare ett sådant hus påträffats (Fors, Viking 1995b).

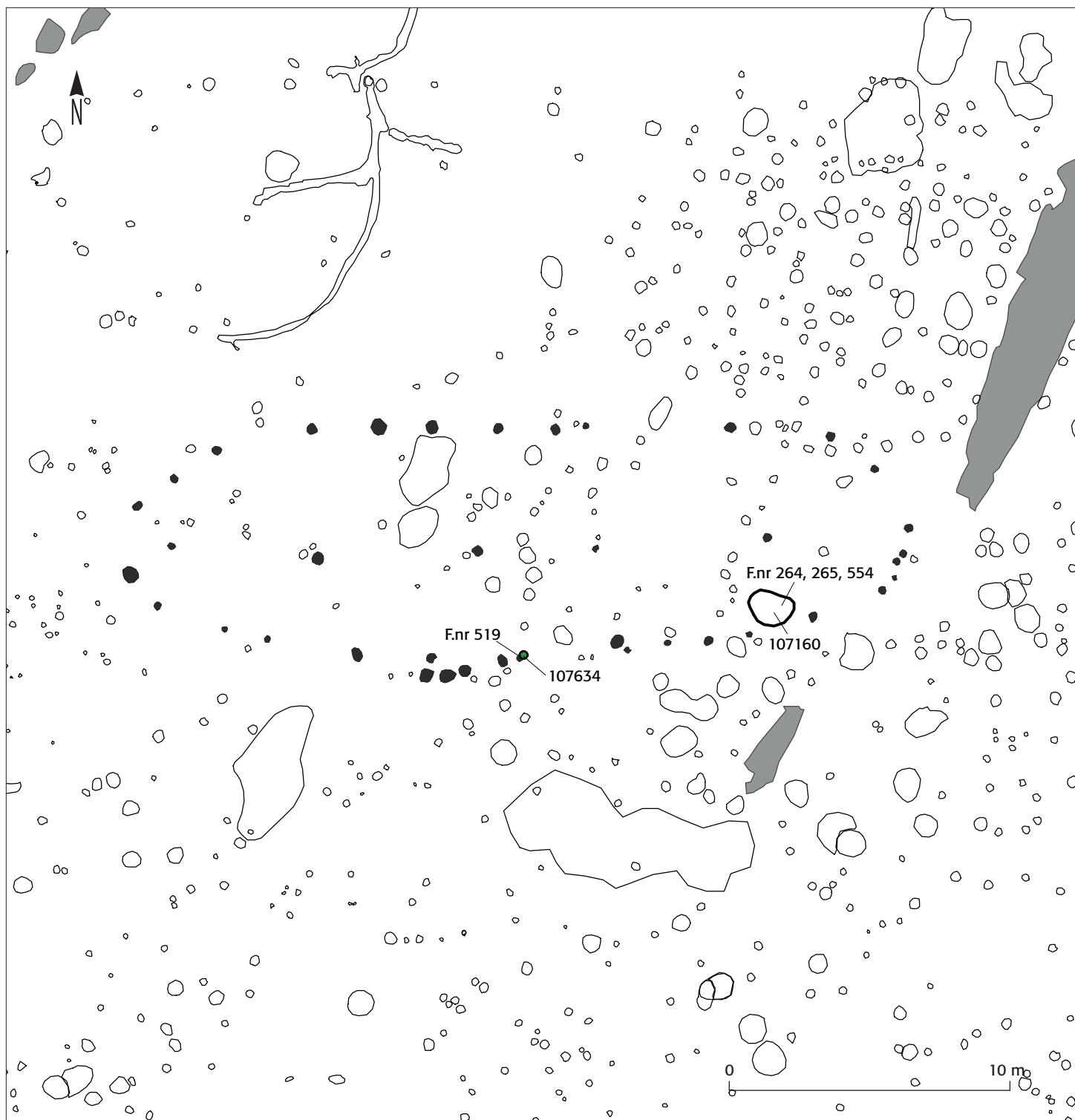
Hus 22

Typ:	Tvåskeppigt hus
Form:	Svagt konvext.
Orientering:	Ö-V.
Längd:	28 meter.
Bredd:	8,4 meter.
Takbärande stolpar:	5 stycken
Spann mellan takbärare (V-Ö):	5,2, 5,6, 4,2, 6,1 meter
Vägglinje:	34 stycken stolphål.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	-
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	184 kvadratmeter.
Fynd:	-
Makrofossilanalys:	-
¹⁴ C-analys:	-
Datering (Typologisk datering):	-

Hus 22 tolkas som en ett tvåskeppigt hus. Huset var tjugioctta meter långt samt knappt åtta och en halv meter brett. Det var orienterat i östvästlig riktning och korsade cirka tio meter av den södra delen på hus 21. Totalt bedömdes finnas 39 stolphål i konstruktionen, varav 34 bedömdes vara väggstolpar och fem takbärare. Av dess stolphål undersöktes tre, samtliga i vägglinjen, vilka hade ett djup mellan 0,12–0,15 meter och med en fyllning av brun humös sand. Inga prov togs i konstruktionen.

I ett av stolphålen i hus 22, AS107634 utmed den södra väggen, påträffades ett borrlignande flintredskap med bruksretuscher (f.nr 519). I den sydöstra delen av hus 22 undersöktes en grop, AG107160, vilken innehöll keramik från yngre bronsålder/förromersk järnålder (f.nr 264 och 265) samt flintavslag (f.nr 554). Det är dock oklart om gropan hör till hus 22. Hus 22 har en morfologisk likhet med hus 21, 23 och 24. Likhet finns även med hus 9 även om detta är mindre i storlek.

Figur 52. Hus 22. Skala 1:200.

Hus 23

Typ:	Tvåskeppigt hus?/ hägnad.
Form:	Svagt konvext.
Orientering:	ONO-VSV.
Längd:	20 meter.
Bredd:	7,5 meter.
Takbärande stolpar:	-
Bockbredd (V-Ö):	-
Spann mellan bockpar (V-Ö):	-
Vägglinje:	19 stycken stolphål.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	-
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	110 kvadratmeter.
Fynd:	-
Makrofossilanalys:	-
¹⁴ C-analys:	400-200 BC 2 sigma. Från PK39634 (hassel) i AH58822
Datering (Typologisk datering):	-

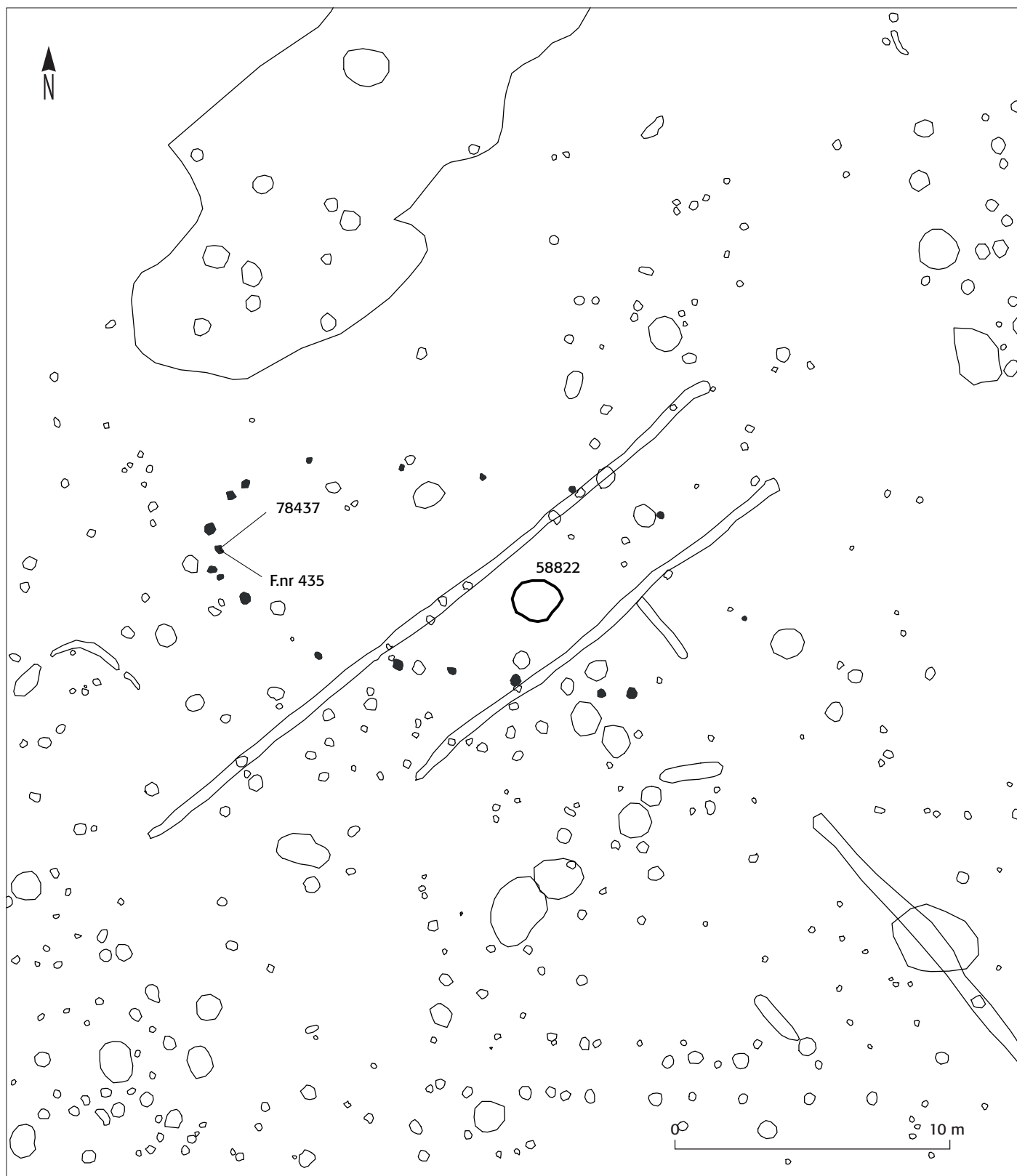
Hus 23 framträdde endast som en ovalt formad avgränsning av stolphål. Husets var 20 x 7,5 meter. Inga takbärande konstruktioner framträdde. Huset hade likheter hus 22. Totalt innehöll konstruktionen nitton stolphål. Av dessa undersöktes tre, vilka hade ett djup mellan 0,12–0,15 meter och hade fyllningar av brun humös sand.

Det är mycket oklart om hus 23 verkligen är ett hus. Formen är, i likhet med hus 21, 22 och 24, rundoval.

I den östra delen av hus 23 fanns härden AH58822, vilken daterades till förromersk järnålder. Denna datering överensstämmer väl med ¹⁴C-dateingar och fyndmaterial från de andra rundovala husen som påträffades på ytan. Utöver ett mindre fynd av bränd lera (f.nr 435) i AS78437 påträffades inga fynd i anslutning till konstruktionen.

Figur 53. Hus 23. Skala 1:200.

Hus 24

Typ:	Tvåskeppigt hus.
Form:	Konvext.
Orientering:	Ö-V.
Längd:	21 meter.
Bredd:	7 meter.
Takbärande stolpar:	5 stycken (takbärare i östra delen av huset sannolikt omsatt).
Spann mellan takbärare (V-Ö):	Mellan 3,7 – 6 meter
Vägglinje:	27 stycken stolphål.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	3 meter.
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	100 kvadratmeter.
Fynd:	-
Makrofossilanalys:	-
¹⁴ C-analys:	-
Datering (Typologisk datering):	-

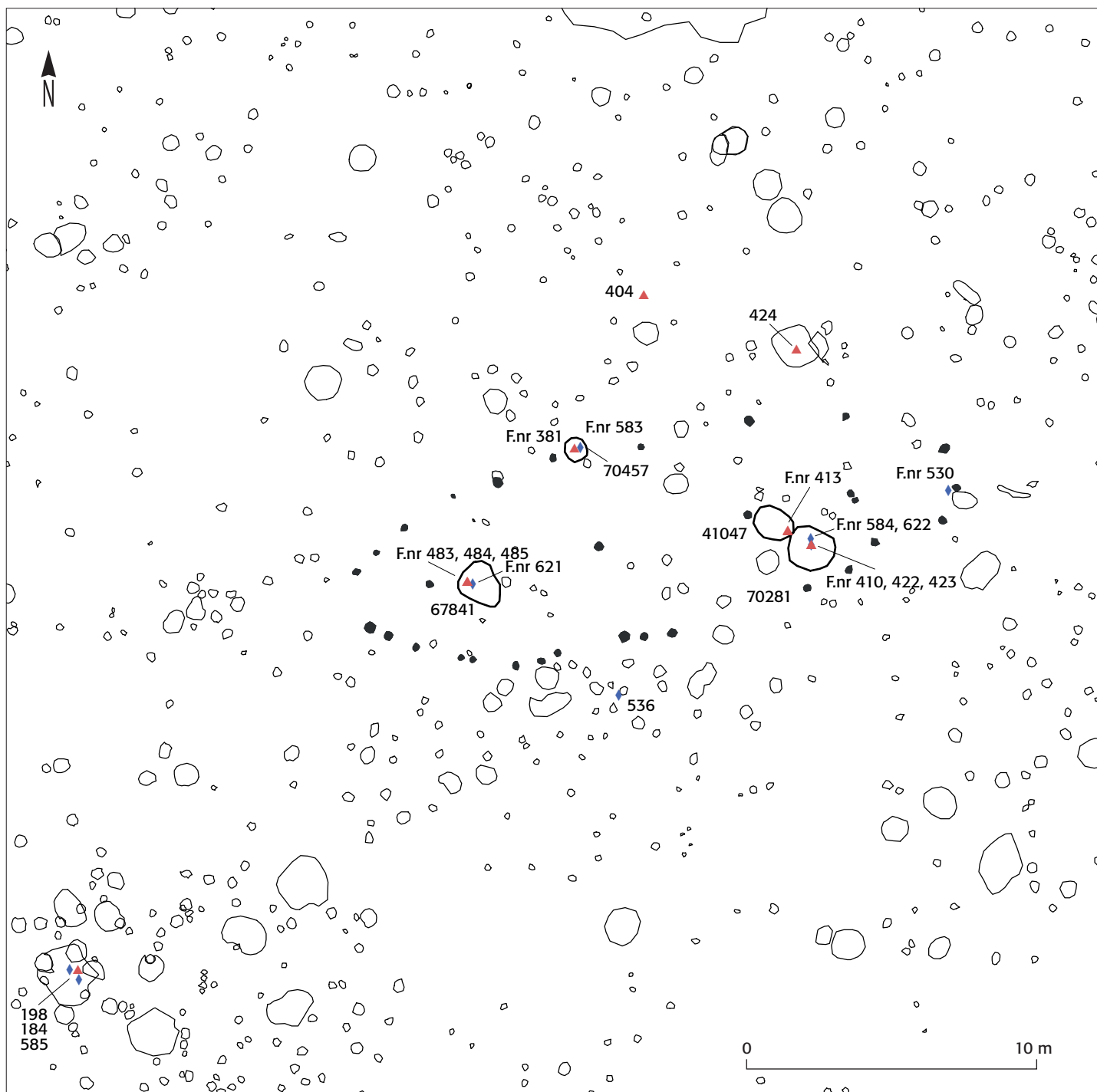
Hus 24 var placerat cirka 20 meter öster om hus 5, 9, 21 och 22. Huset var 21 x 7 meter stort. En enkelrad med fem takbärande stolpar kunde ses centralt i huslämningen vilket gör att den kan tolkas som tvåskeppig. Avstånd mellan vägg och takbärare var cirka tre meter. Av husets totalt 27 stolphål undersöktes åtta stycken. Dessa hade ett djup mellan 0,06–0,28 meter och fyllningen i dessa utgjordes av en brun humös till svagt humös sand. Husets ovanliga form gör att det är morfologiskt likt hus 21, 22 och 23.

Inga fynd gjordes i något av stolphålen men däremot i gropar och härdar som låg inom själva huskonstruktionen. I den västra delen av huset låg härden AH67841 vilken innehöll flintavslag (f.nr 621) samt keramik som daterades typologiskt till yngre bronsålder (f.nr 483, 484, 485). I den östra delen av huset undersöktes även härden AH70281 vilken innehöll flintavslag (f.nr 622) och en flintskrapa (f.nr 584). Vidare fanns i anläggningen keramik som typologiskt daterades till yngre bronsålder / förromersk järnålder och äldre järnålder (f.nr 422 och 423). Direkt norr om AH70281 undersöktes även gropen AG41047 vilken innehöll fynd av keramik som typologiskt bestämdes till yngre brons-

ålder/ förromersk järnålder (f.nr 410 och 413). I den norra vägglinjen fanns ytterligare en grop, AG70457. I denna påträffades flintavslag (f.nr 583) samt keramik som typologiskt daterades till yngre bronsålder/ förromersk järnålder (f.nr 381). Om dessa fyndförande anläggningar har samtidighet med hus 24 så bör huset dateras till förromersk järnålder.

I den östra änden av huset påträffades ytterligare ett flintavslag (f.nr 530), vilket dock ej kunde knytas till en anläggning.

Figur 54. Hus 24. Skala 1:200.

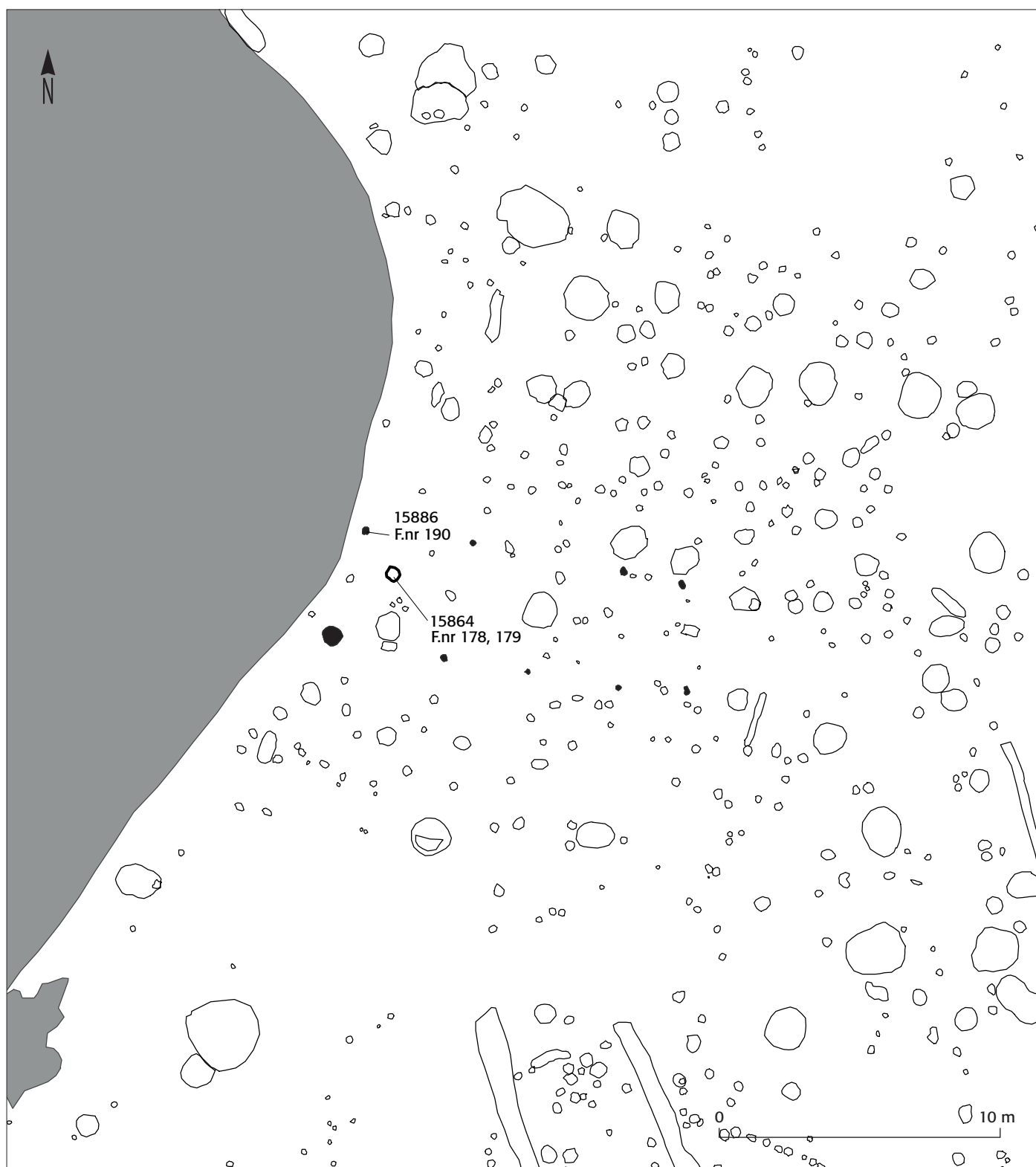
Hus 25

Typ:	Treskeppigt hus.
Form:	
Orientering:	OSO-VNV.
Längd:	13 meter takbärande stolpar.
Bredd:	> 4 meter takbärande stolpar.
Takbärande stolpar:	9 stycken.
Bockbredd (V-Ö):	3,9, 4,1, 4,1, 3,9 meter.
Spann mellan bockpar (V-Ö):	3,8, 5,6, 2,1 meter
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	-
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	60 kvadratmeter.
Fynd:	-
Makrofossilanalys:	-
¹⁴ C-analys:	-
Datering (Typologisk datering):	Äldre bronsålder

Hus 25 framträdde endast fragmentariskt i form av nio stycken takbärare i östvästligt orienterade (en av de takbärande stolparna saknade motstående stolpe). Huset var beläget på den östra sidan av det biotopsskyddade området i undersökningsområdets västra del, invid det bergsimpediment där Stafsinge RAÄ 21 är belägen. Husets storlek uppskattas till 13 x 4 meter. Inga spår av väggstolpar kunde iaktas. Av de nio takbärarna undersöktes fem stycken. Dessa var mellan 0,20–0,46 meter djupa och deras fyllningar bestod av gråbrun humös till svagt humös sand. I stolphålet AS15886 påträffades ett flintspån (f.nr 190). Det är oklart om huset är ett bostadshus eller endast ett uthus. Med tanke på att bredden mellan bockparen är förhållandevis stort, kring 4 meter, bedöms att huset typologiskt kan bestämmas till äldre bronsålder. Bredden förekommer förvisso genom hela bronsåldern men husets otydlighet i fält gav det ett äldre intryck än övriga hus från yngre bronsålder inom undersökningsområdet. I husets västra ände undersöktes en grop, AG15864, i vilken keramik som typologiskt bestämdes till yngre bronsålder/ förromersk järnålder (f.nr 178 och 179). Det är dock inte klarlagt om gropan hörde till huskonstruktionen. Med tanke

på bredden mellan de takbärande stolparna (kring 4 meter) bedöms huset dock vara från äldre bronsålder. Det kan tilläggas att huset var mycket otydligt i fält.

Figur 55. Hus 25. Skala 1:200.

Hus 26

Typ:	Tvåskeppigt
Form:	Rakt.
Orientering:	Ö-V.
Längd:	16 meter.
Bredd:	5,5 meter.
Takbärande stolpar:	4 stycken.
Bockbredd (V-Ö):	-
Spann mellan bockpar (V-Ö):	3,7: 4: 3 meter.
Vägglinje:	10 stycken stolphål.
Avstånd – vägg och takbärande stolpar:	2,5 meter.
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	80 kvadratmeter.
Fynd:	-
Makrofossilanalys:	-
¹⁴ C-analys:	-
Datering (Typologisk datering):	Neolitikum

Hus 26 påträffades i det nordöstra hörnet av undersökningsområdet och bedömdes vara ett tvåskeppigt stolphus. Huset är mycket fragmentariskt, men med tanke på att det i området jämfört med undersökningsområdet i stort finns mycket få anläggningar förefaller det osannolikt att dessa stolphål inte hör ihop till en enhet. Avståndet mellan vägglinjerna var 5,5 meter, men husets längd är okänd då det ej fanns några markerade avslut vare sig i husets östra eller västra sida. De centrala stolphålen i huset markerar takbärarna i en enkel stolprad.

Denna rad var 10,7 meter, men husets hela längd med tanke på vägglinje och takbärare är 16 meter. Av husets totalt 14 stolphål undersöktes sju stolphål. Dessa var mellan 0,16–0,34 meter djupa. Fyllningen utgjordes av brun humös sand i olika grad av urlakning. Inom huskroppen påträffades inga fynd. Det sannolika är att huset är resterna av ett tvåskeppigt senneolitiskt hus. Några fynd påträffades ej i närheten av huset, varför dess tolkning förblir oklar.

Figur 56. Hus 26. Skala 1.200.

Sammanfattning husen inom RAÄ 133

Inom RAÄ 133 påträffades 26 stolpkonstruktioner som bedömdes vara resterna efter stolphus. Med tanke på att det inom ytan inmättes 5348 objekt som stolphål är det ingen vågad gissning att det bland de inmätta anläggningarna döljer sig ytterligare hus. Totalt ingår 847 stolphål i identifierade huskonstruktioner.

Något om de tvåskeppiga husen inom RAÄ 133

Flera av de påträffade stolphusen var svårbedömda, dels för att den torra markmiljön gjorde att ytorna fick rensas upprepade gånger varvid grunda anläggningar riskerade att försvinna, samt dels för att flera hus var ofullständiga eller typologiskt svårbedömda. Det sistnämnda gäller särskilt de rundovala tvåskeppiga hus som påträffades på ytan. Dessa rundovala hus (hus 9, 13, 15, 21, 22, 23 och 24) är av något olika i form och storlek men genomgående är de tvåskeppiga hus (om några mittstolpar alls påträffades) och har runda gavlar, något som ger dem en oval form. Två av dessa hus (hus 9 och 15) har konvexa ytterväggar och båda dessa är något mindre i storlek än de övriga (båda strax över 13 meter), medan de övriga har raka väggar. Spontant vill man tillskriva tvåskeppiga hus en datering till antingen neolitikum eller tidig medeltid. Då medeltid är helt uteslutet som datering i det här fallet (inget medeltida material påträffades alls på ytan) så återstår neolitikum. Dock kan det då påpekas att neolitiska hus generellt har raka väggar och även raka gavlar. Undantaget är de s.k. Mossbyhusen, vilka dateras till tidigneolitikum (Larsson 1995, Artursson 2005). Hus 9 och hus 15 är till form och storlek mycket lika Mossbyhus. Dock påträffades inget som kunde antyda en äldre datering av dessa hus. Exempelvis påträffades mycket lite flinta i anslutning till dessa hus. I en tidigneolitisk kontext kan man förvänta sig ett flintmaterial. I hus 15 påträffades ett daterbart flintföremål, en pilspets med urnupen bas, vilket ej är samtida med mossbyhusen utan snarare med senneoli-

tikum/ äldre bronsålder. I hus 9 påträffades keramik i anläggningar i anslutning till huset (men som ej ingick i husets konstruktion). Denna keramik daterades typologiskt till yngre bronsålder/ förromersk järnålder. Hus 9 och 15 blir därvid odaterade då tillgängliga variabler som skulle kunna ge en datering antingen spretar åt olika håll eller helt enkelt är otillräckliga.

Det som i det här fallet ytterligare rör till dateringen av de tvåskeppiga husen inom RAÄ 133 är att de är kronologiskt atypiska, att tre av dem har fått dateringar till förromersk järnålder, samt att de till övervägande delen innehåller fyndmaterial från förromersk järnålder. Utifrån föreliggande undersökningsdata borde husen således i första hand dateras till förromersk järnålder. När det gäller tre av husen torde faktiskt en sådan datering vara säkerställd. Det första av dessa hus är hus 13, vilket i sin östra del hade en härd som daterades till 361–120 BC. Detta hus har tolkats som resterna av ett verkstadshus och inte som ett bostadshus. Härden i huset innehöll en mycket stor mängd bränd lera och även om huset ej kunde schaktas i sin helhet så kunde ändå en antydan till takbärare iakttas. Även när det gäller hus 23 torde en datering till förromersk järnålder vara säkerställd. Även detta hus har en härd, AH58822, vilken daterades till 402–211 BC. Detta hus tycks helt sakna takbärande stolpar och kan således vara resterna av ett enkelt vindskydd. Det sista av de tvåskeppiga husen som kan dateras till förromersk järnålder är hus 21. Detta hus är betydligt större än hus 13 och 23 och har en tydlig mittlinje av takbärande stolpar. I det takbärande stolphålet AS80333 påträffades rikligt med keramik, vilken typologiskt daterades till förromersk järnålder. Därtill analyserades ett ¹⁴C-prov av ett skalkorn från stolphålet till 380–204 BC. Detta gör att huset med viss säkerhet kan dateras till förromersk järnålder. Ytterligare två av de tvåskeppiga husen kan med viss säkerhet föras till förromersk järnålder. Ett av dessa är hus 24. Detta hus är odaterat med naturvetenskapliga metoder, men i huset fanns flera härdar och gropar som möjligen kan kopplas till de aktiviteter

som bedrivits i huset. I två härdar och en grop inne i huset påträffades keramik som typologiskt bedömdes till yngre bronsålder/ förromersk järnålder. Detta torde ge själva huset en likartad datering. Huset har en ovanlig form i det att det väggarna i huset gavlar krökte in i en V-form. I Halland har tidigare ett hus med en liknade form påträffas i Kårarp (RAÄ 76, Övraby socken) där ett liknade hus grävdes. Huset i Kårarp, vilket benämndes ”propellerhus” p.g.a. sin märkliga form, var dock treskeppigt istället för tvåskeppigt och daterades till yngre romersk järnålder (Carlie 2011). Ytterligare ett hus av de tvåskeppiga husen som kan föras till förromersk järnålder är hus 22 vilket har en likartad storlek som hus 21. Hus 22 var också något ”propellerformat” då den västra kortsidan på huset är avsmalnade i en V-form. I huset togs inga prov. Ej heller påträffades några daterbara fynd som kunde knytas till huset. Husets datering baserar sig på att det liknar både hus 24 och hus 21, vilka i sin tur bedöms vara från förromersk järnålder. Hus 22 överlagras eller överlagras av hus 21. Det är dock omöjligt att säga vilket av husen som är äldst då ingen stratigrafisk läsning förekommer.

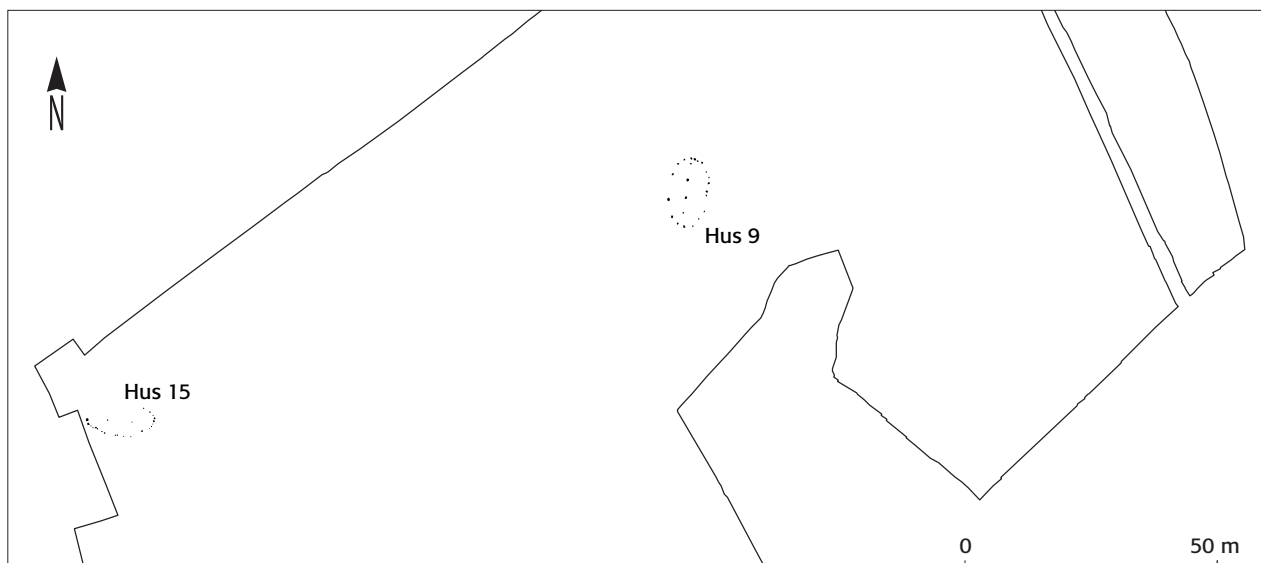
Vid en plats i Halland har vid en större undersökning påträffats tvåskeppiga hus från förromersk järnålder. Denna plats är Hov i Ysby socken (Ysby 56) där två gårdskomplex från förromersk järnålder och från äldre romersk järnålder undersöktes. Båda dessa gårdar hade tvåskeppiga boningshus. Husen är i det här fallet något olika de påträffade tvåskeppiga husen inom RAÄ 133 i det att de har raka väggar och raka gavlar (Westergaard 1993). En senare genomgång av fyndmaterialen från husen visar att keramiken i stolphålen är från både förromersk järnålder och neolitikum, men det förromerska materialet bedöms som mest relevant för husens datering. I det här fallet förefaller en lokal byggnadstradition levt vidare opåverkad av samtida trender fram till början av romersk järnålder (Carlie 1999).

Sammanfattningsvis när det gäller de tvåskeppiga husen så förefaller hus 13, 21, 22, 23 och 24 vara hus som kan dateras till förromersk järnålder. Hustypen är

oklar och märklig. Möjligen är det frågan om en lokal hustyp som tidigare ej iakttagits och som ej har haft någon större geografisk spridning i sin samtid. När det gäller hus 9 och 13 så finns här inget daterande material varför dessa bedöms som odaterade.

Husens kronologi inom RAÄ 133

Hustypologi är ingen exakt vetenskap. Varje huskonstruktion som påträffas innehar en eller flera detaljer i sin konstruktion som kan tillskrivas flera olika tidsperioder. I vissa fall är det tämligen enkelt, ett huskonstruktion överensstämmer med flera andra väldaterade hus och kan därvid med en hög sannolikhetsgrad tillskrivas en viss period. I andra fall innehar en huskonstruktion konstruktionsdetaljer som visar mot flera olika tidsperioder. Det är då upp till arkeologen att bedöma vilken av detaljerna som är mest signifikant för husets datering, ett val som i de flesta fall utgår från ett logiskt resonemang men som trots det alltid är subjektivt. Följande kronologiska bedömning av husen vid RAÄ 133 lider i varierande grad av detta förhållande. I vissa fall kan kronologin stödjas av ¹⁴C-dateringar, men då alla hus ej kan dateras av ekonomiska skäl så återstår endast en typologisk datering. Som stöd för den typologiska bedömningen av husen inom RAÄ 133 har i huvudsak Magnus Arturssons genomgång av hus från neolitikum och bronsålder använts som stöd (Artursson 2005). Andra verks som framförallt använts som stöd i bedömningarna är *Hus och gård* (Kyhllberg 1995), Per Wrannings rapport om Tjärby södra, RAÄ69 i Tjärby socken (Wranning 2011), Linn Nordvalls undersökning av Albinsro, RAÄ 108, Söndrums socken (Nordvall 2015), samt Lennart Carlies undersökningar i Brogård, RAÄ71:2 i Snöstorps socken, och i Kårarp, RAÄ 76 i Övraby socken (Carlie 1992 och 2011).

Figur 57. Alla odaterade hus. Skala 1:1500.

Hus som bedöms som odaterade

Två hus inom ytan bedöms som så svårdaterade att frågan lämnas. Det är de rundovalade husen 9 och 15 som antingen innehåller för lite information för att kunna dateras eller har evidens som pekar åt disparata dateringsmöjligheter. Båda husen ser ut som mossbyhus och det är möjligt att de helst bör dateras till tidigneolitikum, men husen har fynd från senneolitikum (pilspets i hus 15) och förromersk järnålder (keramik i hus 9). Då det på ytan finns tvåskeppiga hus som sannolikt är från förromersk järnålder är det en möjlighet att husen även kan vara från förromersk järnålder, men dom är både mindre och har en något annan form i det att vägglinjen hos hus 9 och 15 är mer välvd än hos de andra tvåskeppiga husen.

Hus hörande till perioden neolitikum–äldre bronsålder

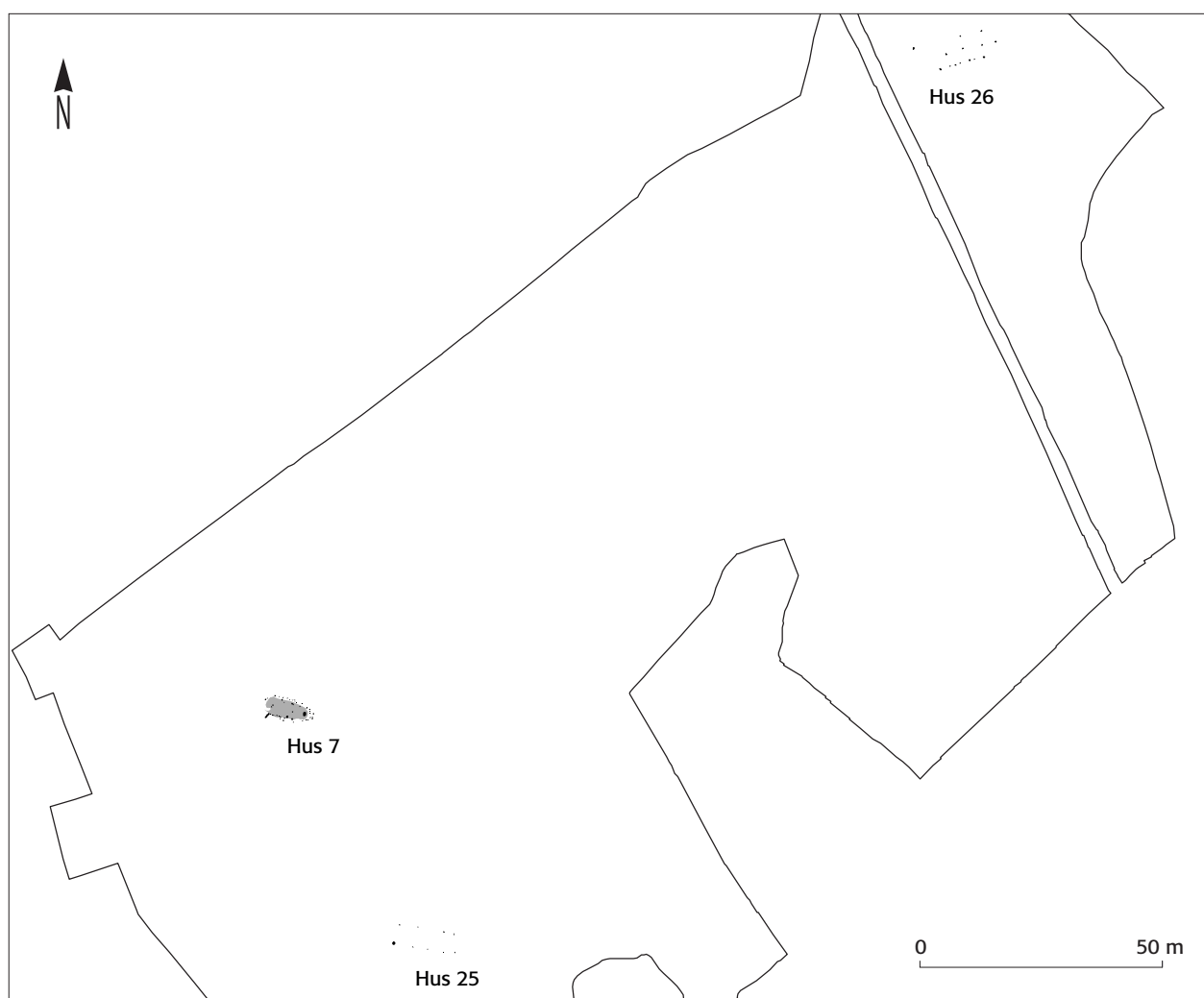
Till denna period bedöms hus 7, 25 och 26 tillhöra. Dessa hus är av olika typ och karaktär. Det äldsta av dem är hus 26, vilket är ett mycket fragmentariskt hus. Dock, med tanke på avståndet mellan vägglinjerna (drygt 5,5 meter) så kan det röra sig om ett senneolitiskt

stolphus (se Artursson 2005). Nästa hus i denna grupp är det mycket väldaterade hus 7. Två dateringar i huset ger dateringarna 1877–1694 BC och 1748–1577 BC, vilket placerar huset i äldsta bronsålder. Det tredje huset i den här gruppen är hus 25. Dateringen baserar sig på den stora bredden mellan takbärarna, vilka är över 4 meter. Denna bredd mellan takbärare förekommer förvisso under hela bronsåldern, men husets ”otydlighet” i fält gav huset ett gammalt intryck.

Hus hörande till perioden 1100–500 BC, yngre bronsålder

De hus inom RAÄ 133 som antingen genom ^{14}C -prov eller genom typologi bedöms härröra från yngre bronsålder är totalt elva till antalet. Dessa är hus 1, 2, 3, 4, 6, 10, 11, 12, 16, 17 och 20. Av dessa är sju stycken daterade genom ^{14}C -prov och fyra utifrån typologisk bedömning. När det gäller kronologin inom den här gruppen hus visar ^{14}C -dateringarna att hus 1, 12 och 6 hör till den äldre delen av den yngre bronsåldern, medan hus 4, 20 och 11 daterar sig närmare övergången mot förromersk järnålder. Hus 2 har två dateringar och hamnar mellan de båda grupperna.

När det gäller de typologiska dateringarna av de

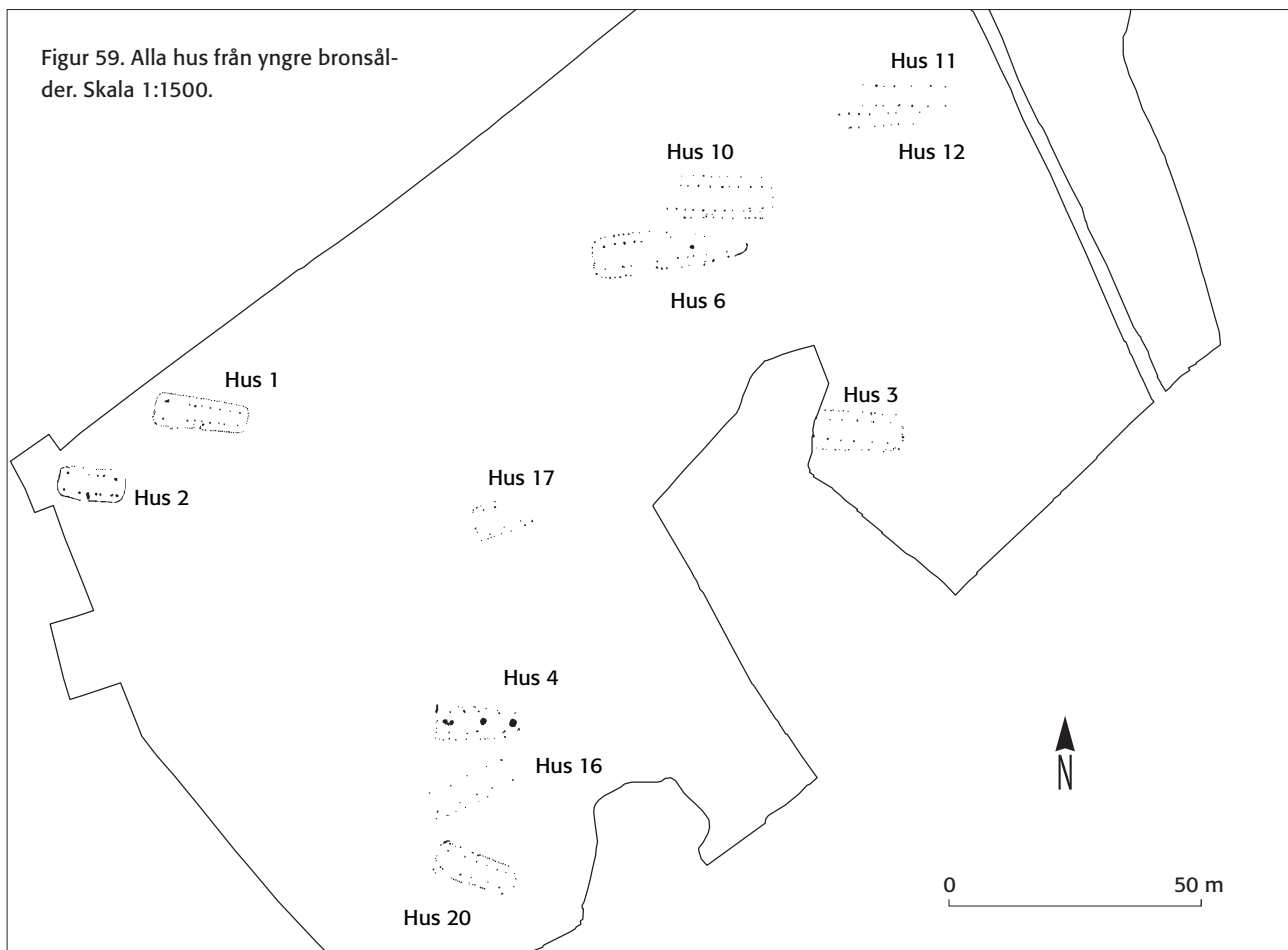
Figur 58. Hus från neolitikum och äldre bronsålder. Skala 1:1500.

övriga fyra husen, hus 3, 10, 16, och 17, så bedöms hus 17 typologiskt ligga närmare den äldre delen av yngre bronsålder i och med att huset har en bockbredd kring 4,5 meter och endast en dryg meter mellan takbärare och ytterväggar. Hus 10 är något atypiskt i och med de tätt sittande bockparen, men å andra sidan gör både bockbredd (kring 4 meter) avståndet mellan bockpar och ytterväggar (kring 1,6 meter) att huset nog bör placeras till yngre bronsålder. Samma resonemang kan tillföras både hus 3 och 16, där avståndet mellan takbärare och vägglinjen är kring 2 meter i hus 3 och 1,5 meter i hus 16. Båda dessa hus har en bockbredd på kring 4 meter.

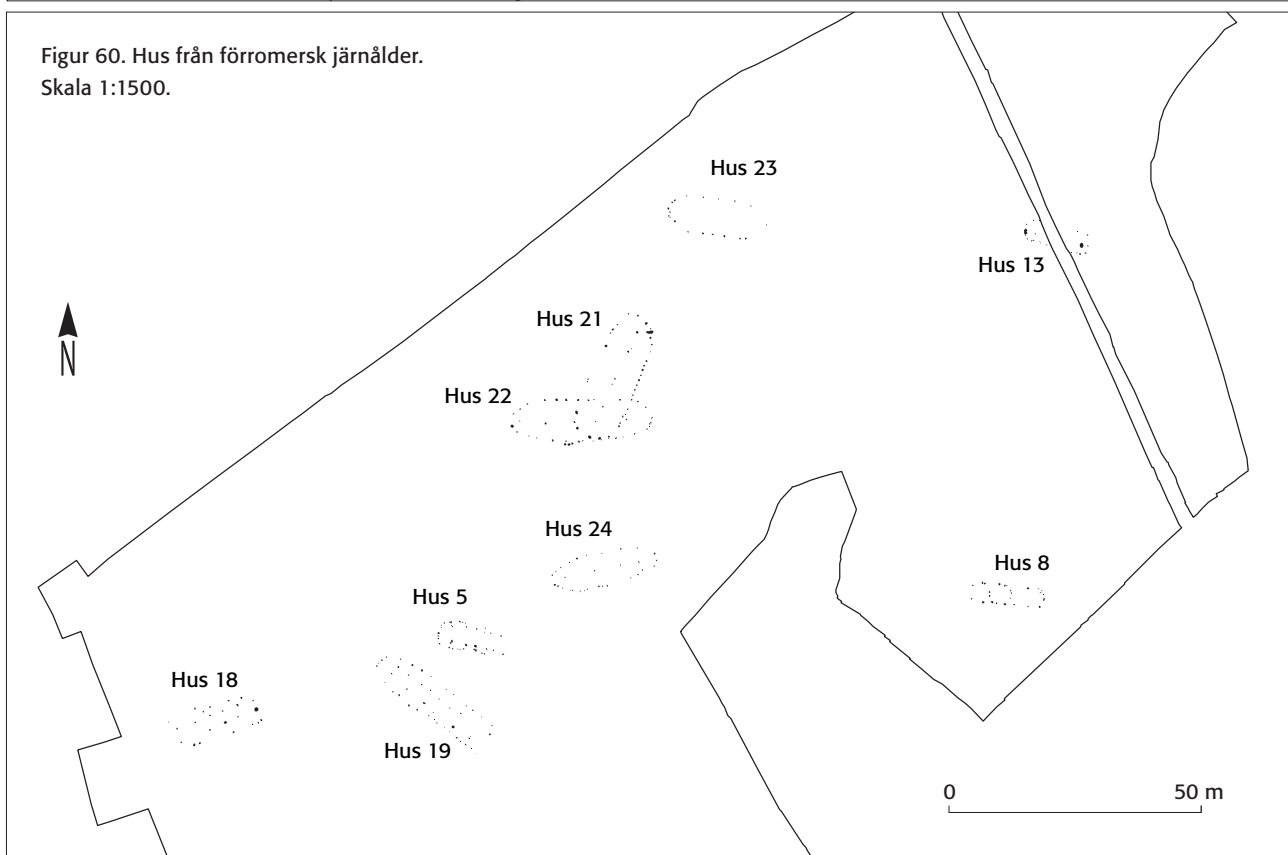
Hus hörande till perioden 500–0 BC, förromersk järnålder

De hus inom RAÄ 133 som kan tillskrivas förromersk järnålder är totalt nio till antalet. Dessa är hus 5, 8, 13, 18, 19, 21, 22, 23 och 24. Av dessa är tre daterade genom ¹⁴C-prov och de resterade är typologiskt bedömda. De tre daterade husen i den här gruppen hör alla till de tvåskeppiga huskonstruktionerna, vilka tidigare beskrivits. De övriga sex husen är i huvudsak bedömda utifrån faktorer som bockbredd samt avstånd mellan takbärare och vägglinje. Det kan tilläggas att inget av dessa hus är typiska hus från förromersk järnålder. De innehar i flera fall konstruktionsdetaljer som likaväl

Figur 59. Alla hus från yngre bronsålder. Skala 1:1500.

Figur 60. Hus från förromersk järnålder. Skala 1:1500.

kan ge dem en bronsåldersdatering och de är i samtliga fall tämligen ofullständiga. I huvudsak är det det mindre avståndet mellan takbärarna i bockparen som fällt avgörandet, eftersom de alla avviker på den punkten gentemot de övriga husen från bronsåldern.

Provresultat

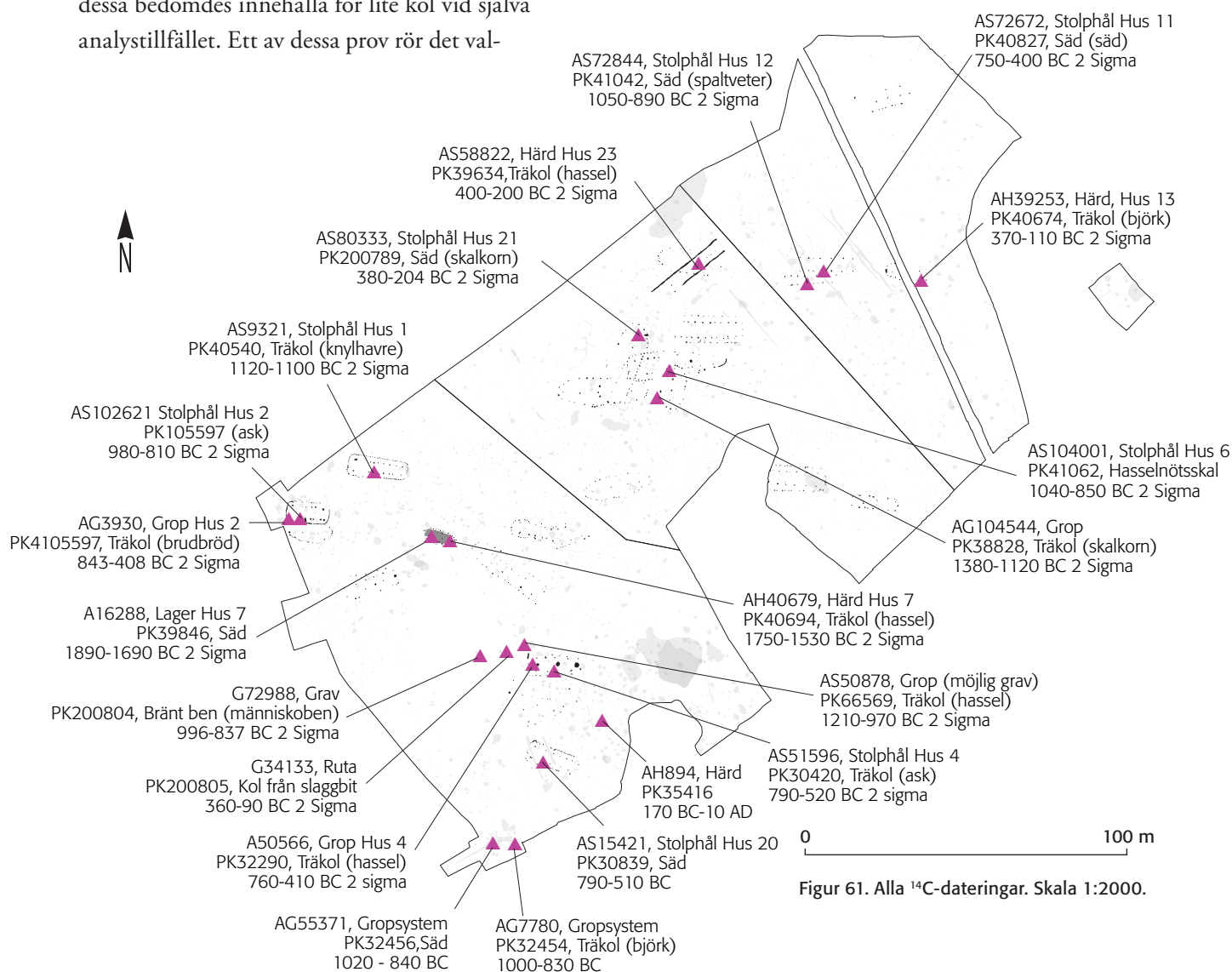
¹⁴C- dateringar.

Vid undersökningen av RAÄ 133, 148 och 132 togs totalt 31 ¹⁴C-dateringar fördelat på 23 stycken inom RAÄ 133, sju inom RAÄ 132 och en inom RAÄ 148.

Av de 22 dateringarna inom RAÄ133 utgick två då dessa bedömdes innehålla för lite kol vid själva analystillfället. Ett av dessa prov rör det val-

ben som påträffades i rännan AR105534 (PK200767). Detta ben visade sig innehålla för lite kol för att vara möjligt att datera. Den andra datering som misslyckades var PK40530 från AS103683, en takbärare i hus 10, som även det innehöll för lite kol för datering.

En generell översikt av ¹⁴C-dateringarna ger en samlad bild av platsens tidsdjup. Två av dateringarna sen-neolitikum/ äldre bronsålder och ytterligare två från mellersta bronsålder. Hela tolv dateringar av de totalt tjugo dateringarna är från yngre bronsålder, alltså perioden från ca 1000 BC till 500 BC. Därtill finns fyra datering som ligger i förromersk järnålder. Dateringarna är gjorda på Ångströmlaboratoriet i Uppsala och dateringarna är kalibrerade i Oxcal version 4.3.2 . (bilaga 6)

Figur 61. Alla ¹⁴C-dateringar. Skala 1:2000.

RAÄ 133	P.nr.	Anl. Nr	Lab nr	Kontext	Typ
Kolprov	30420	A51596	Ua-56065	Hus 4	Takbärare hus 4
Kolprov	30839	A15421	Ua-56074	Hus 20	Takbärare hus 20
Kolprov	32290	A50566	Ua-56075	Hus 4	Grop inne i hus
Kolprov	32454	A7780	Ua-56066	-	Grop invid ugn
Kolprov	32456	A55371	Ua-56076	-	Ugnsanläggning
Kolprov	38828	A104544	Ua-56077	-	Grop med djurben
Kolprov	39634	A58822	Ua-56068	Hus 23	Härd i hus 23
Kolprov	39846	A16288	Ua-56078	Hus 7	Golvlager i neolitiskt hus västra delen
Kolprov	40530	A103683	-	Hus 10	Takbärare hus 10
Kolprov	40540	A9321	Ua-56079	Hus 1	Takbärare vid ingången hus 1
Kolprov	40674	A39253	Ua-56069	Hus 13	Gjuterianläggning i hus 13
Kolprov	40694	A40679	Ua-56070	Hus 7	Härd i hus 7
Kolprov	40827	A72672	Ua-56080	Hus 11	Takbärare hus 11
Kolprov	41042	A72844	Ua-56081	Hus 12	Takbärare hus 12
Kolprov	41062	A104001	Ua-56071	Hus 6	Takbärare hus 6
Kolprov	66569	A50878	Ua-56072	-	Möjligen en grav
Kolprov	105597	A3930	Ua-56082	Hus 2	Grop med husoffer
Kolprov	200789	A80333	Ua-56083	Hus 21	Grop med mycket keramik, ben och vad som ev är förstelnat fett
Kolprov	200790	A102621	Ua-56073	Hus 2	Takbärare hus 20
Br ben	200804	G72988	Ua-56084	Grav	Från grav RAÄ 21:1
Ben	200767	AR105534		Hus 2	Ränna med valben
Kolprov	200805	G34133	Ua-57843	-	Ruta med slagg. Prov taget från slaggbit.

RAÄ 148	P.nr.	Anl. Nr	Lab nr	Kontext	Typ
Kolprov	35416	AH894	Ua56067	Härd	Härd

RAÄ 132	P.nr.	Anl. Nr	Lab nr	Kontext	Typ
Kolprov	8504	A8491	Ua-56058	Mesolitisk härd	Härd
Kolprov	8535	A8521	Ua-56059	Mesolitisk härd	Härd
Kolprov	9041	A6010	Ua-56060	Ungsområdet	Röse 4
Kolprov	50083	A50069	Ua-56061	Husränna	Härd
Kolprov	50111	A8316	Ua-56062	Ungsområdet	Röse 3
Kolprov	50113	A9106	Ua-56063	Ungsområdet	Röse 1
Kolprov	50109	A9074	Ua-56064	Ungsområdet	Röse 2

Tabell 2. Alla ¹⁴C-dateringar, samt daterat material.

Arkeobotanisk analys

Från RAÄ 133 analyserades totalt 23 makrofossilprov. Proven som analyserades togs i såväl kontexter hörande till hus, som från gropar eller härdar av boplatskaraktär. I samtliga prov påträffades träkol och i vissa fall utvaldes träkol, efter vedartsbestämning, från makrofossilproven till ¹⁴C-analys. Den makrofossila analysen utfördes av arkeobotaniker Stefan Gustavsson.

Av de totalt 23 makrofossilproven innehöll 11 prov,

utöver träkol, även makrofossilmaterial i form av sädeskorn, hasselnöt, knylhavre, gråärt och brudbröd. När det gäller brudbröd är detta en växt som understundom förekommer i boplatsmiljö, men även i rituella sammanhang. Rotknölarna från växten kan malas till mjöl och har traditionellt använts i nödbröd (se bilaga 3).

Provämne	Datering	cal 2 sigma	cal 1 sigma	Kommentar
Ask	2506±30	790-520 BC	770-550 BC	
Säd	2498±30	790-510 BC	770-540 BC	
Hassel	2464±30	760-410 BC	760 -510 BC	
Björk	2769±30	1000-830 BC	980-840 BC	
Säd	2794±31	1020 - 840 BC	995-905 BC	
Skalkorn	2990±32	1380-1120 BC	1300-1130 BC	
Hassel	2278±30	400-200 BC	400-230 BC	
Säd	3473±32	1890-1690 BC	1880-1740 BC	
Hassel	-	-	-	För lite kol för att kunna analyseras
Knylhavre	2838±29	1120-1100 BC	1040-930 BC	
Björk	2174±30	370-110 BC	360-170 BC	
Hassel	3370±31	1750-1530 BC	1730-1620 BC	
Säd	2438±28	750-400 BC	730-410 BC	
Emmer -Spaltvete	2810±28	1050-890 BC	1000-925 BC	
Hasselnöt	2803±30	1040-850 BC	1000-915 BC	
Hassel	2891±31	1210-970 BC	1120-1010 BC	
Brudbröd	2553±89	843-408 BC	808-541 BC	
Skalkorn	2225±28	380-204 BC	363-210 BC	
Ask	2743±31	980-810 BC	910-835 BC	
Ben	2768±28	996-837 BC	960-849 BC	
Valben	-	-	-	kunde ej dateras
Okänd	2160±37	360-90 BC	360-120 BC	

Provämne	Datering	cal 2 sigma (post)	cal 1 sigma (post)	Kommentar
Vide	2062±30	170 BC-10 AD	160-30 BC	

Provämne	Datering	cal 2 sigma (post)	cal 1 sigma (post)	Kommentar
Hassel	3530±30	1950-1750 BC	1920-1771 BC	
Hassel	6975±35	5980-5750 BC	5970-5950 BC	
Hassel	1081±29	890 - 1020 AD	890-1010 AD	
Hassel	3678±30	2150-1960 BC	2140-1980 BC	
Al	3627±30	2130-1890 BC	2030-1945 BC	Anl med stor flisa
Hassel	537±28	1310-1440 AD	1325-1430 AD	Botten av stenpackning
Säd	3632±46	2140-1880 BC	2120-1920 Bc	

Vedartsanalys

I samband med makrofossilanalysen gjordes även en vedartsanalys av såväl träkolet från de inskickade makrofossilproven samt från kolprov. De vedartsanalyserade proven visade på förekomsten av åtta olika träslag som kunde säkerställas (se tabell 3). De tre vanligaste träslagen var björk, hassel och tall. Detta är intressant. Vid en genomgång av vedarter från fem sydhalländska lokaler från brons och järnålder utgjordes de överlägset

vanligaste vedarterna av al, björk och ek. Däremot var det tämligen få fynd av hassel och mycket få fynd av tall (Carlie 2010). Vid RAÄ 133 är det få fynd av ek och al, men rikligt med tall och hassel.

Om man skall säga något om vad de förkommande vedarterna på RAÄ 133 kan indikera så kan man börja med att konstatera att alla träslag går att elda med. Är bara veden torr så fungerar den som värme-källa. Däremot är den i olika grad lämplig att elda med. Hassel är exempelvis ofta smala kvistar som tor-

de utveckla en låg temperatur, medan björk, al och ask brinner med god värmeutveckling. Däremot är hassel mycket lämpligt för flätverk och korgar då det är segt och smidigt (Häggström 2007). Tall är ett träslag som är dåligt som vanlig ved, men däremot fungerar som byggnadsmaterial. Möjligt är att ett av de träslag som används vid husbyggnation på RAÄ 133 tall. Den låga förekomsten av ek indikerar möjligen att det träslaget ej varit det övergripande träslaget vid husbyggnation, vilket annars är ett mycket lämpligt träslag för husbyggnation då det är starkt och har en god beständighet mot röta. Ask är ett vedart som är lämplig för skaft och redskap, men även som värmekälla.

Art	Antal
Ask	8
Björk	14
Hassel	13
Vide	4
Tall	9
Ek	2
Obestämt lövträd	2
Al	1
Ek	1

Tabell 3. Sammanställning av vedarter inom RAÄ 133.

FYND

Totalt inom RAÄ 133 påträffades 3 549 fynd fördelat på 667 fyndposter. Den sammanlagda vikten av dessa

Fyndkategori	Antal fyndposter	Total vikt	Totalt antal
Bergart	17	2443,9	18
Brons	1	3	1
Bränd lera	41	5792,2	535
Bränt ben	45	251,3	525
Flinta GAM	221	6380,2	759
Harts	1	5,3	2
Järn	11	3778,5	42
Keramik	317	13212,7	1635
Kvarts	4	45	6
Obränt ben	4	2790,4	10
Organiskt Material	2	28,1	11
Slagg	3	17,7	5
Totalt	667	34748,3	3549

Tabell 4. Sammanställning av fynden inom RAÄ 133

fynd uppgick till 34 748,3 gram. Fynden fördelades tämligen jämt över ytan, även om vissa koncentrationer förekom. Framförallt förekom dessa koncentrationer i de centrala, södra och västra delarna medan fyndmängden avtog i de östra delarna av undersökningsområdet.

Keramik

Inom RAÄ 133 påträffades 1640 keramikskärvor fördelade på totalt 317 fyndenheter. Den totala vikten av dessa fynd uppgick till drygt 13,2 kilo. Keramikfynden har typologiskt bestämts och klassificerats av keramikexperten Torbjörn Brorsson.

Keramikmaterialet dominerades av glättad keramik med 100 fyndposter, jämfört med 33 fynd av rabbad keramik och ett fynd av polerad keramik. När man ser till tidsbestämningen av keramiken så har en stor del av dessa klassificerats som yngre bronsålder, förromersk/ äldre järnålder, yngre bronsålder/ förromersk järnålder eller yngre bronsålder/ äldre järnålder. Sammantaget kan man utifrån denna bedömning se att lejonparten av keramiken kan kopplas till perioden yngre bronsålder– förromersk järnålder. Det finns även ett inslag av keramik från senneolitikum–äldre bronsålder närvarande inom RAÄ 133. Mellan dessa perioder finns ett inslag av keramik från mellersta bronsåldern, men dessa är i sammanhanget av en liten mängd.

Man kan notera den låga mängden keramik från senare tider än förromersk järnålder, liksom att endast mycket få indikationer på keramik från perioderna innan senneolitikum förekommer. Detta överensstämmer ganska väl med den generella bilden av platsens tidsdjup som kan ses i ¹⁴C-dateringarna, samt i den typologiska bedömningen av stolphusen. I det sistnämnda fallet skaver möjligen bilden något då flera hus bedöms vara från mellersta bronsålder, medan bedömningen av keramikmaterialet drar mer mot yngre bronsålder - förromersk järnålder.

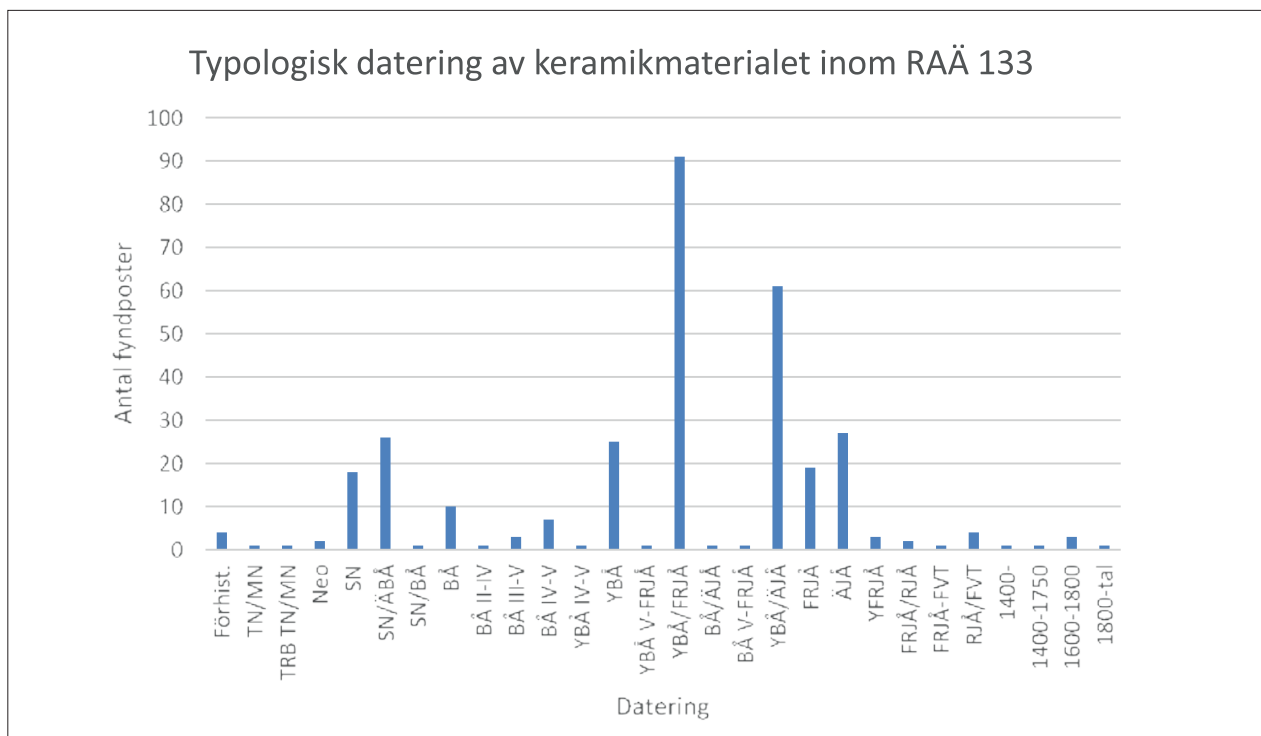
Ett urval av keramikmaterialet utvaldes till en ICP-analys i syfte att ge klarhet i keramikens proveniens.

Totalt underkastades 34 skärvor från yngre bronsålder och förromersk järnålder denna analys. Resultatet av analysen gav att i princip samtliga analyserade skärvor var lokalt tillverkade med lokalt förekommande leror. Ett kärl, f.nr 478 från stolphålet AS80333 i hus 23, hade en annan okänd proveniens än övriga skärvor, dock oklart vilken. Vidare visade en skärva från en kopp, f.nr 369 i AG2146, på att vara tillverkad av ett råmaterial

från södra Halland. Skärvformen var rak och ytan fint glättad, vilket gör att objektet avviker något mot det övriga keramikmaterialet på platsen. Ytterligare ett objekt som ej var lokalt tillverkat var f.nr 407, en bit glättad keramik som daterades till yngre bronsålder /äldre järnålder från stolphålet 40485, men även i detta fall var proveniensen oklar. Dock har detta kärl sannolikt tillverkats utanför Halland (se bilaga 4).

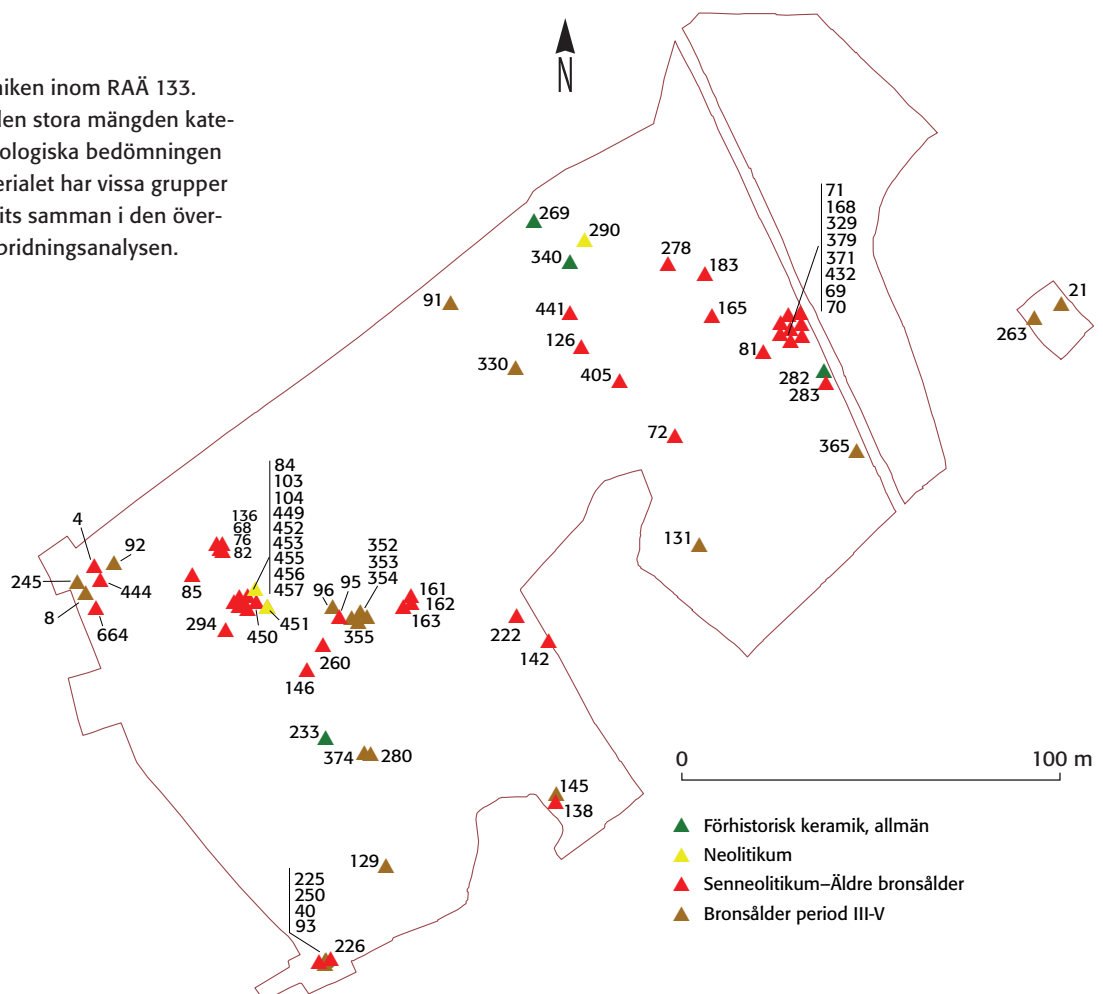

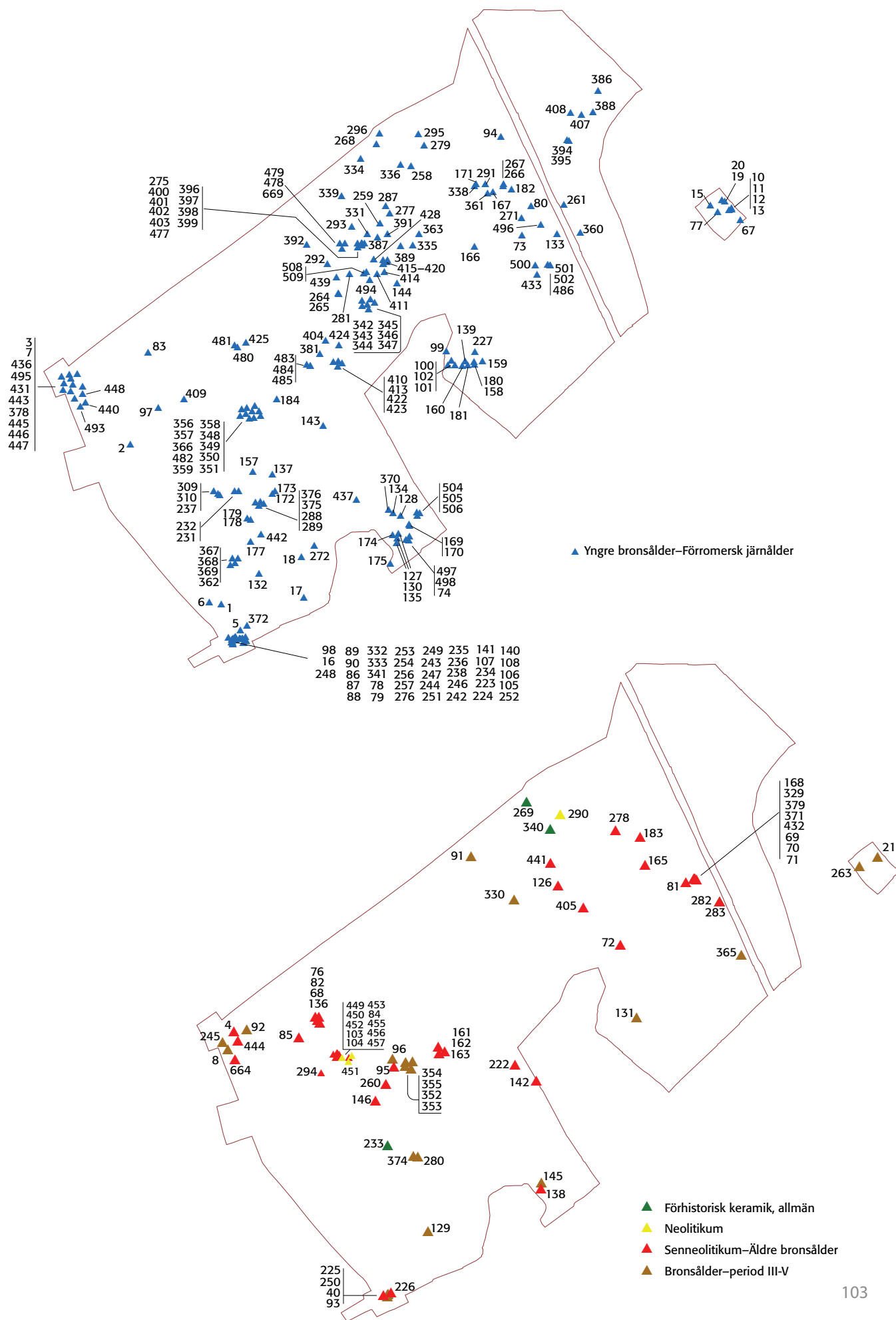
Figur 62. F482, ett rabbat kärl från A 57237. Foto: Anders Andersson. (fotonr. 2017-62-303).

Figur 62. Den typologiska dateringen av keramiken på RAÄ 133 enligt Torbjörn Brorsson.

Figur 63. Keramiken inom RAÄ 133. Med tanke på den stora mängden kategorier i den typologiska bedömningen av keramikmaterialet har vissa grupper av keramik slagits samman i den övergripande fyndspridningsanalysen. Skala 1:2000.

Flinta

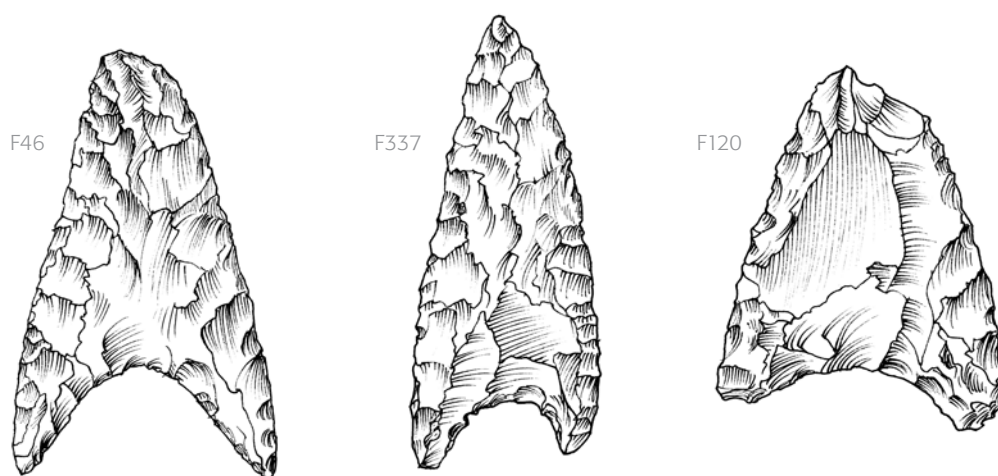
Typ	Antal
Avslag/avfall	189
Eldslagningsflinta	2
Knacksten	1
Kärna	5
Mikrospån	1
Pilspets	3
Skrapa	14
Spån	6
Totalt	221

Tabell 4. Flinta inom RAÄ 133 fördelat på fyndposter.

Totalt påträffades 759 flintobjekt fördelat på 221 fyndposter. Den totala vikten av dessa objekt uppgick till drygt 6,4 kilo. Med tanke på att undersökningsområdet var stort bör man nog betrakta den intagna mängden flinta som låg. Det skall dock tilläggas att det fanns en del naturlig flinta på ytan, vilket gjort att en ansevärd mängd naturlig flinta kasserats i registreringsprocessen. Med tanke på att en del av keramikmaterialet har daterats till neolitisk tid torde det finnas mer flinta som kunnat knytas till neolitisk tid. Av de registrerade flintorna finns sex spån och tre pilspetsar med urnupen bas (f.nr 46, 120, 337) som kan knytas

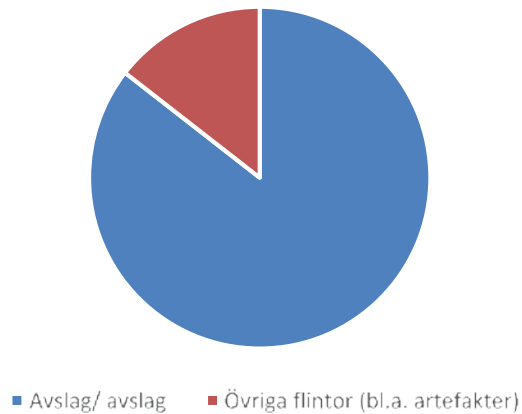
till neolitisk tid. De påträffade kärnorna utgörs uteslutande av avlagskärnor, vilka således är svåra att med säkerhet knyta till någon specifik tidsperiod. Några yxor eller yxfragment (eller för den delen slipade avslag) påträffades exempelvis inte. Ej heller kunde i avlagsmaterialet påträffas någon flinta som kunde vara rester av flathuggning, vilket är en teknik som förekommer under senneolitikum och äldre bronsålder. Med tanke på flintmaterialets beskaffenhet, v.s. avsaknaden av artefakter som kan inpassas i antingen en typologi eller som innehar tekniska attribut som kan knytas till specifik tid, så är det sannolikt att huvuddelen av den påträffade flintan härrör från bronsålder eller kanske till och med förromersk järnålder. Flinta från denna tid kan vara svår att klassificera då tillverkningen av vissa redskapskategorier som efterlämnar ett lätt igenkänningsbart avslagmaterial (som exempelvis avslag från yxtillverkning) tycks upphöra ganska tidigt i bronsåldern (Knarrström 2000). Endast ett objekt kunde knytas till äldre tid än neolitikum, ett mikrospån.

Det kan tilläggas att den övervägande delen av alla insamlade flintor påträffades i anläggningar. Övergripande är fördelningen av fynden ganska jämt spridd över ytan, men det finns koncentrationer kring hus 2, hus 4 och kring gropsystemet i den sydvästra delen av undersökningsområdet. Hus 2 och 4 är båda bronsål-

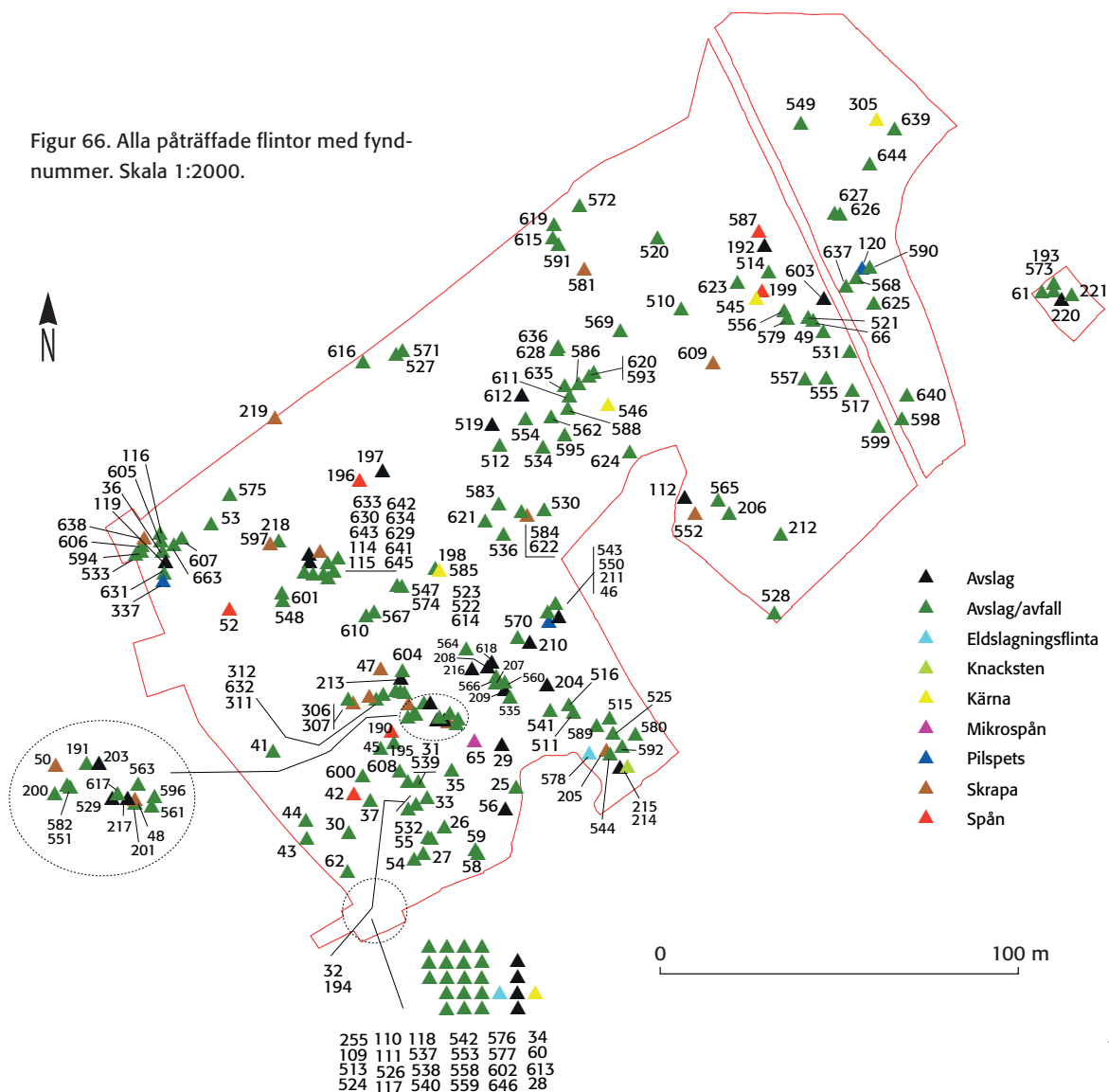
Figur 64. Tre senneolitiska pilspetsar med urnupen bas påträffades inom undersökningsområdet. Skala 2:1. Teckning: A Andersson.

Förhållandet mellan avslag/ avfall och övriga flintor inom RAÄ 133

Figur 65. Förhållandet mellan avslagsmaterial och övriga flintor baserat på antalet fyndposter. I procent utgörs flintmaterialet av drygt 83% avslag/avfall och 13% övriga flintobjekt.

Figur 66. Alla påträffade flintor med fynd-nummer. Skala 1:2000.

dershus. Ytterligare en plats som innehöll en viss koncentration av flinta är det centrala området runt hus 6, 9, 10, 21 och 22. Även här fanns en något större mängd flintor jämfört med genomsnittet för undersökningsområdet i stort.

Brända och obrända ben

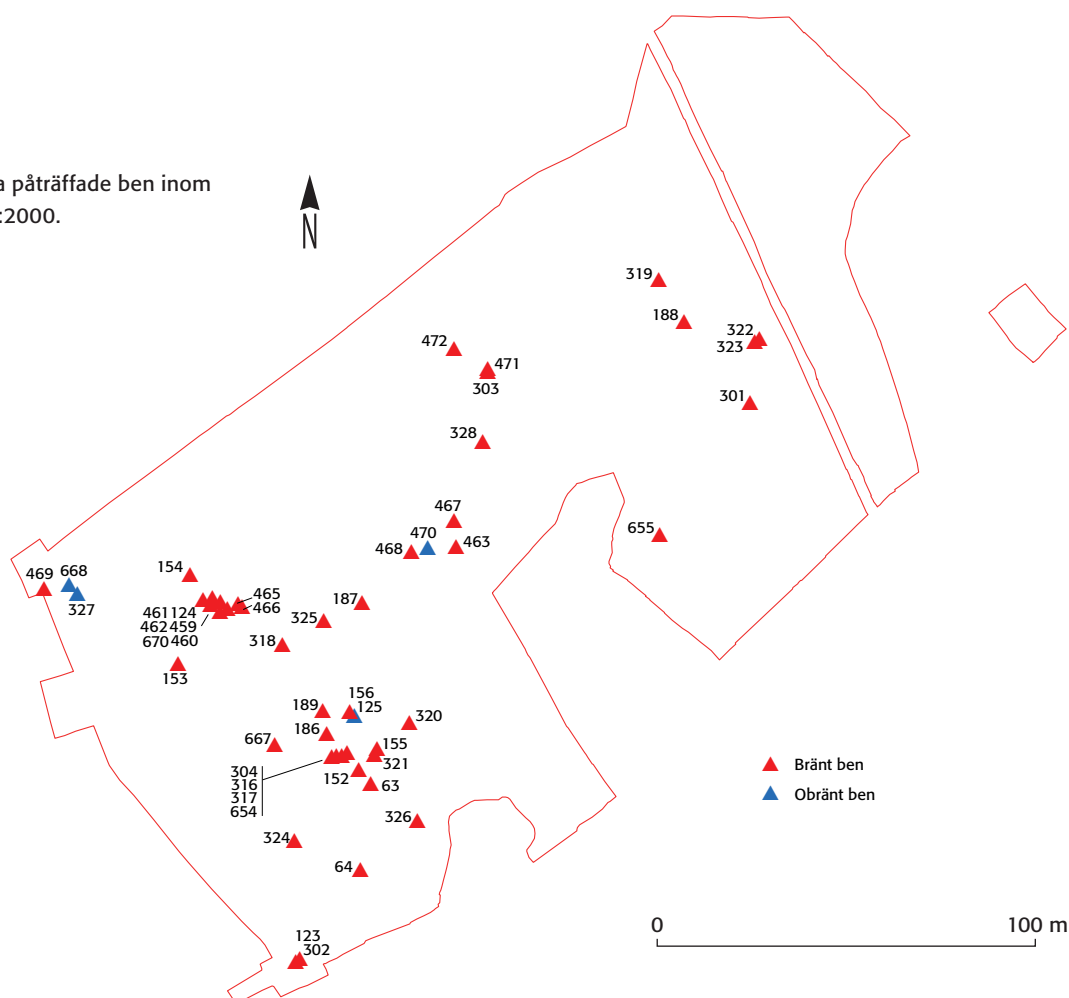
Inom undersökningsområdet påträffades totalt 535 fragment av brända ben på fördelat på 45 fyndposter. Den totala vikten uppgick till 5792,3 gram. De obrända benen uppgick till totalt tio stycken fynd fördelat på tre fyndposter. Den totala vikten av dessa uppgick till 2790,4 gram. En närmare genomgång av benen finns i bilaga 5.

I den osteologiska analysen bedöms i princip alla de brända benen såsom tillhörande däggdjur. Huvuddelen

av de analyserade benen bedömdes vara från däggdjur, men endast ben från fyra fyndposter innehöll ben som var bestämbara till någon specifik art. I f.nr 155 från AS64520 i hus 4, påträffades ben från get/ får. I f.nr 303 från AG80186, en grop med ett rikt fyndmaterial av flinta och keramik, fanns ben från nötboskap. I f.nr 304 från AG50566, en grop belägen centralt i hus 4, påträffades ben från nötboskap, svin och torskfisk. Det sistnämnda fyndet är det enda bronsåldersfyndet i Hal- land av fiskben (Maltin, muntlig uppgift). Ytterligare ett fynd som innehöll bestämbar material var f.nr 667 från graven 21:1. Detta fynd innehöll ben från människa. Troligen härrör benen från en tonåring eller en vuxen individ. Närmare än så var ej möjligt att komma individen i graven (se bilaga 4).

Sammanlagt påträffades cirka 2,8 kilo obrända ben fördelat på tio fynd i tre fyndposter. Ett fynd från en

Figur 67. Samtliga påträffade ben inom RAÄ 133. Skala 1:2000.

grop bestod mellanhandsben från häst (f.nr 125) med en vikt av 115 gram. Detta ben var ganska välbevarat och det är därför oklart om den verkligen hör till själva fornlämningen. Benet låg på toppen av en anläggning, AG51923, men det är inte säkert att benet hör till anläggningen.

De övriga två fynden av obrända ben är valben som påträffas i hus 2 (f.nr 668) eller strax utanför hus 2 (f.nr 327). Dessa ben var ej möjliga att närmare diagnostisera annat än att det är en stor val (exempelvis sillval, kaskelott).

Övriga fynd

Bränd lera

Inom undersökningsområdet påträffades totalt 535 objekt som registrerades som bränd lera. Dessa objekt fördelades på totalt 41 fyndposter och hade en sammanlagd vikt av 5797,2 gram. Bränd lera är en ibland besvärlig fyndkategori i det att den för det mesta är mycket fragmenterad. Fynden är så sönderdelade att de innehåller få eller inga attribut som kan ge en bild av funktionalitet eller typologi. Vid RAÄ 133 påträffades exempelvis en mindre grop, AG51719, som innehöll mycket stora mängder hårt sintrad bränd lera (f.nr 671). Trots en noggrann genomgång av det 1481,4 gram tunga fyndet bestående av hundratals fragment, så påträffades inte ett enda objekt som kunde ange någon ytterligare information om fyndet än att leran utsatts

Figur 68. F382, en lerpärla (ca 6,5 mm). Foto: A. Andersson. (fotonr. 2017-62-304).

Figur 69. AG51719 innehöll stora mängder mycket hårt bränd lera. Funktionen för anläggningen är dock oklar. Foto: Ola Kadefors. (fotonr. 2017-62-179).

för en mycket hög värme.

Inom denna kategori påträffades dock två fynd som är värda att nämna. Den första är en lerpärla (f.nr 382) från härden AH39253, en härd som låg i den östra änden av hus 13. Den mycket lilla pärlan är ett unikt fynd från platsen och kommer i en härd som daterats till förromersk järnålder. Härden innehöll även stora mängder hårt bränd lera och tolkades som en plats där man möjligen gjutit brons. Det andra fyndet som är värt att nämna är ett fragment av en vävtyngd (f.nr 499) från AG11362, en anläggning som låg i ett område med flera uppstickande berg i undersökningsområdets södra del. Vävtyngden påträffades tillsammans med keramik som i huvudsak daterades till yngre bronsålder/ förromersk järnålder.

Bergart

Femton bergartsfynd påträffades till en vikt av 2,4 kilo. De bestod av fem avslag, sju knackstenar, två bearbetade/slipade stenar och en defekt sandstenskniv. Det fynd i denna kategori som är värd att nämna är den sandstenskniv som påträffades i ett stolp-

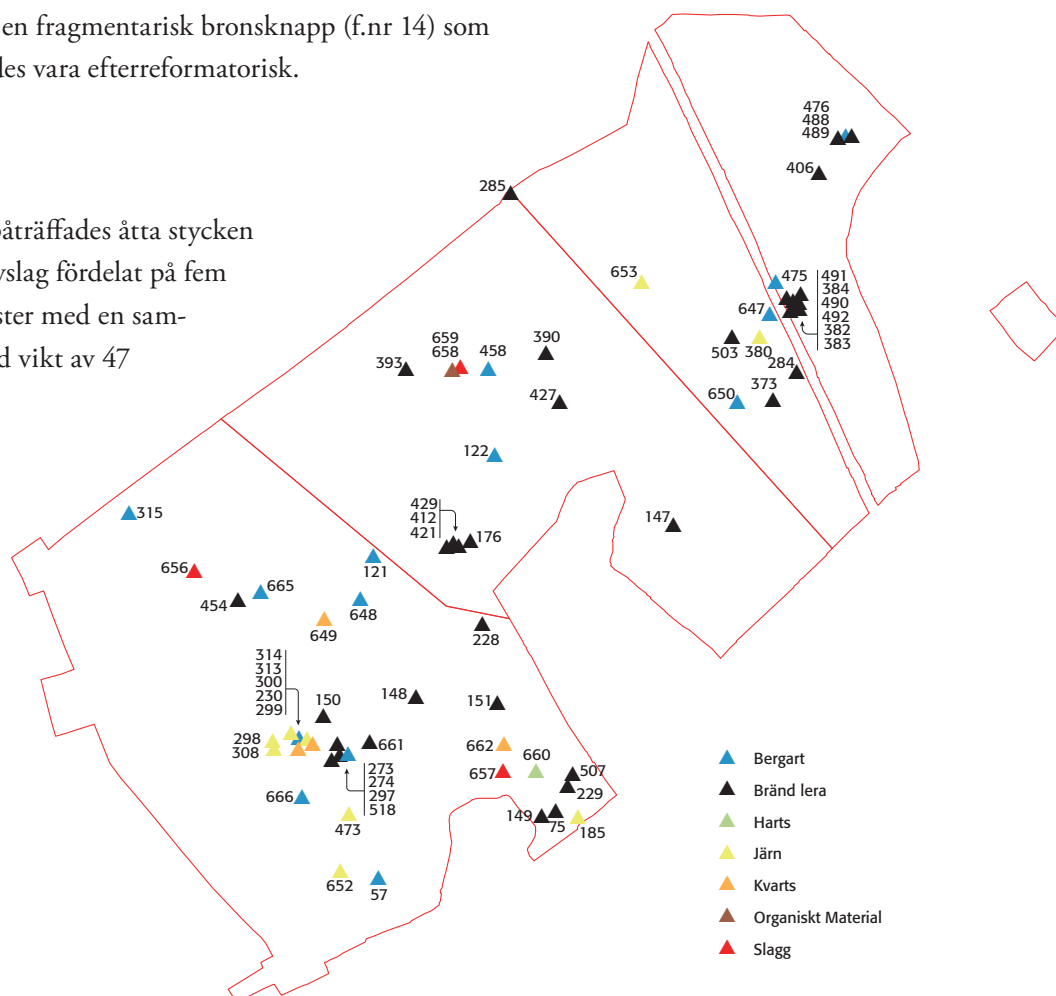
hål i hus 1, f.nr 315 i stolphålet AS10873 (se fig. 25). Detta fynd, som är att betrakta som ett fragment av ett större föremål, är ett redskap som tidigare bedömts vara en redskapskategori som kopplats till bronshantverk. Något brons eller andra spår efter bronshantverk (deglar, skörbränd sten etc) påträffades dock ej, varken i hus 1 eller på annan plats inom undersökningsområdet. Föremålstypen har tidigare påträffats vid en boplatz i Kvibille, RAÄ 137, och i danska fyndsammanhang har föremålskategorin bl.a. påträffats som gravgåvor samt i sammanhang kopplade till bronsgjutning (Mattsson 2010, 2011)

Brons

Ett fynd av brons gjordes inom RAÄ 133. Detta fynd är en fragmentarisk bronsknapp (f.nr 14) som bedömdes vara efterreformatorisk.

Kvarts

Totalt påträffades åtta stycken kvartsavslag fördelat på fem fyndposter med en sammanlagd vikt av 47 gram.

Figur 70. Fynd av bergart, kvarts, bränd lera, harts, slagg och organiskt material. Skala 1:2000.

Fossil

Ett fossiliserat musselskal (f.nr 458) påträffat i den mycket fyndrika gropan AG80186. Keramiken i gropan bedömdes utgöras av keramik från yngre bronsålder/ förromersk järnålder. Värt att notera är att det emellanåt förekommer fossiler i sammanhang som kan kopplas till förromersk järnålder. Två exempel på detta är dels den kittel som påträffades vid Skrea backe (Skrea 29:1) vilken jämte brända ben och järnredskap också innehöll fossiliserade sjöborrar, dels vid gravfältet vid Skrea kyrkbjär (Skrea 224) där ett mindre, fossillikande föremål påträffades i en brandgrav från förromersk järnålder (Berglund 2010. Kadefors 2016)

Slagg och järn

Fem objekt av järn påträffades inom RAÄ133. Inget av dessa fynd påträffades i ett sammanhang som bedömdes som förhistoriskt varför järnföremålen bedöms som recenta. När det gäller den slagg som påträffades så fanns huvuddelen inom graven RAÄ 21:1. Slaggen här bedömdes vara järnslag. Två av dessa fynd, f.nr 299 i G34133 och f.nr 300 i G32871, påträffade i två rutor på östsidan om själva graven. Fynden av slagg i dessa båda rutor uppgick sammantaget till ca 4,5 kilo. I den ruta som grävdes på själva toppen av RAÄ 21:1, rutan G72988 i vilken själva graven påträffades, hittades även slagg (f.nr 298 och 308). Dock var det betydligt mindre mängd, sammantaget uppgick vikten på detta fynd till 105 gram. Ett ¹⁴C-prov taget från en inbränd kolbit i en bottenskålla från G34133 gav en datering till 360-90 BC. Slaggen bedöms därvid inte vara samtida med gravläggningen.

Övrig slagg som är värd att nämna är exempelvis f.nr 380 i AG19140. Slaggen i denna grop, vilken bedöms som järnslag (där finns ett magnetiskt innehåll), påträffades i en grop där keramiken i huvudsak bedömdes som senneolitisk. Slagg som bedömdes som smidesslagg påträffades i AG16434 (f.nr 656) och i AS63799 (f.nr 657). Ingen av dessa anläggningar fanns dock inom någon övergripande struktur såsom ett stolphus.

Organiskt material och harts

Tre fynd registrerades såsom antingen harts (f.nr 660 och 464) samt som organiskt material (f.nr 659). Det sistnämnda fyndet utgörs av organiskt material som påträffades i stolphål AS80333, vilket är en av takbärarna i hus 21. I anläggningen påträffades keramik från förromersk järnålder. Initialt bedömdes fyndet som keramik, men det visade sig att det var ett sammanpressat material av någon slags organisk struktur. Dock har det förblivit oklart vilken slags material som det är fråga om.

En av hartsbitarna, f.nr 464, påträffades i en av de takbärande stolparna i hus 10, AS103683. Den andra hartsbiten, f.nr 660, var ett lösfynd som påträffades i området med klippor i området södra del.

RAÄ 133 och 21:1 – sammanfattning av undersökningsresultaten

Det totala undersökningsområdet inom RAÄ 133 uppgick till 29 555 m². Inom denna yta påträffades en ansevärd mängd förhistoriska lämningar. Markmiljön utgjordes i huvudsak av sand eller grusig sand, varvat med partier av markfast hälleberg. I den västra delen av undersökningsområdet var ett bergsimpediment beläget, på vars topp stensättningen RAÄ 21:1 var belägen. Denna lämning infattades i projektet såsom en förundersökning i syfte att fastställa fornlämningens status.

Inom RAÄ 133 påträffades en stor mängd förhistoriska anläggningar, framförallt av boplatsskaraktär. Den absoluta huvuddelen av anläggningsbeståndet utgjordes av stolphål, det totala antalet uppgick till 5348 stycken, och ur detta material kunde totalt 26 stolphus upptäckas. Den stora mängden stolphål visar att det med största sannolikhet fanns fler husstrukturer inom ytan, men att dessa förblev oupptäckta. De identifierade husen utgjordes i huvudsak av hus från mellersta bronsålder till förromersk järnålder. Endast ett av husen, hus 7, fick en äldre datering till tidig bronsålder (period I-II) och några hus från perioderna efter förromersk järnålder påträffades inte alls. Därvid torde en tämligen enkel slutsats kunna dras, boplatserna befolkas i huvudsak under mellersta bronsålder och bebos under ca 1500 år.

Bland husen kan iakttas ett par ovanliga byggnader. Värt att nämna är exempelvis hus 7, som är ett hus från äldre bronsålder, vilket är en ganska ovanlig tidsperiod vid arkeologiska undersökningar i södra Halland. Ytterligare ett hus som särskiljer sig är hus 2, som är ett rännhus från senare delen av bronsåldern. I ingången

till detta hus påträffades obrända ben från en större val. Benen var förvisso i dåligt skick, men fyndet måste betraktas som unikt. Vidare påträffades inom undersökningsområdet tvåskeppiga hus med en ovanlig form. Husen daterades, såväl med ^{14}C -dateringar som med fyndmaterial, till förromersk järnålder. Hus liknande dessa har ej tidigare påträffats och det är möjligt att de utgör en lokal hustyp med få motsvarigheter på andra platser under förromersk järnålder.

Det kan konstateras att det efter förromersk järnålder ej byggs några ytterligare hus inom RAÄ 133. Bortsett från några enstaka skärvor av keramik från århundradena efter år 0 (kring gropsystemet i den sydvästra delen inom undersökningsområdet) så avsätts inget arkeologiskt igenkänningsbart material. ^{14}C -dateringarna påvisar det samma. Av de totalt 22 ^{14}C -dateringarna så finns ingen som är yngre än århundradet före Kristi födelse och ingen som är äldre än p. I-II i bronsåldern och dateringarna koncentrerar sig kring övergången mellan yngre bronsålder och förromersk järnålder. Det kan därvid konstateras att RAÄ 133:s tidsdjup är väl koncentrerat till mellersta bronsålder – förromersk järnålder. Under denna tid är platsen nyttjad intensivt. Det kan förvisso tilläggas att det i fyndmaterialet finns fynd som är från perioderna innan mellersta bronsålder. Framförallt utgörs dessa fynd av keramik från senneolitikum (enstaka fynd finns av keramik från mellanneolitikum, men det utgörs av enstaka objekt) samt fynd av pilspetsar med urnupen bas. Man kan därvid misstänka att det inom fornlämningen torde finnas äldre skikt i form av huslämningar, men inga sådana kunde konstateras.

Inom undersökningsområdet påträffades även en riklig mängd gropar och hårdar. Ett flertal av dessa undersöktes och där fanns i detta material en samstämmighet som motsvarade det generella tidsdjupet hos stolphusen. Även groparna och hårdarna innehöll med få undantag material från perioden mellersta bronsålder – förromersk järnålder.

Vid undersökningen av RAÄ 133 företogs också en

mindre undersökning av RAÄ 21:1. Undersökningen syftade till att klargöra RAÄ 21:1s antikvariska status då lämningen var otydlig. En 1x2 meter stor ruta togs på lämningens krönläge och det kunde då konstateras att det fanns en gles stenpackning innehållande brända ben från människa tillsammans med keramik. Benen daterades till 996–837 BC (2 sigma) vilket motsvarar bronsålderns period V. Graven är därvid samtida med flera av de påträffade stolphusen. Graven innehöll en vuxen individ, men tyvärr var fyndet för fragmentariskt för att ge ytterligare information. Inom RAÄ 21:1 påträffades rikligt med järnslag i rutor som togs på sluttningen nedanför själva graven.

RESULTAT

RAÄ 132

Sammanfattning av undersökningen av RAÄ 132

Fornlämningen Stafsinge RAÄ 132 var efter förundersökningen en svårbedömd yta. Vid förundersökningen påträffades mycket få fynd och endast sex fyndposter registrerades från platsen. Dessa fynd utgjordes uteslutande av flinta. Dock påträffades även boplatslämningar och bl.a. anläggningar som bedömdes som härdar. Vidare påträffades en rännformad huslämning, vilken daterades till neolitikum. Området hade en diffus karaktär och var inför slutundersökningen svårbedömd. Markmiljön på platsen var tämligen genomgående av vår karaktär, med fuktig siltig sand som generell jordart. I områdets sydöstra kant fanns en liten sträcka, upp mot kanten av ett skogsparti, som bestod av grusig sand. Vid slutundersökningen bedömdes att flera av de koncentrationer av anläggningar som påträffats under förundersökningen i själva verket var fickor av torv eller andra former av försumpningar. Strax under den schaktade ytan fanns körtlar av torv som understundom stack upp och såg då ut som fyllningen i gropar. Ett stort flertal av de grävda anläggningarna utgick efter undersökning och det kan således tilläggas att det sannolikt bland de anläggningar som mättes in finns en stor andel som är naturliga bildningar. De bitvis diffusa lämningarna gjorde att avschaktningen av ytan fick karaktären av en förundersökning i det att de tänkta ytor som skulle schaktas enligt undersökningsplanen fick prioriteras bort, medan ytor som varit lågprioriterade fick prioriteras upp allteftersom lämningar påträffades.

De ytor som innehöll förhistoriska lämningar kunde avgränsas till tre separata ytor som med olika funktioner och är från olika tidsnitt. Dessa områden benämns här som *röseområdet*, *stenåldersboplatsten* och *hyddbott-*

nen. Utöver dessa tre ytor fanns ytterligare en yta som innehöll boplatslämningar som dock var av sådan disparat natur att de inte gick att närmare bestämma. Initialt bedömdes här finnas ett stolphus, men detta blev ej möjligt att verifiera.

Undersökningsresultat

Inom området inmättes totalt 217 anläggningar. Av dessa anläggningar undersöktes 141 anläggningar vilket är 65 % av det påträffade anläggningsbeståndet. Av de 141 undersökta anläggningarna utgick 55 stycken, vilket är 39% av de undersökta anläggningarna. Detta måste betraktas som en mycket hög andel och speglar illustrativt de rådande markförhållandena inom fornlämningen, innehållande blöta partier med sumphålor och torvfickor av nedbrutet organiskt material. Andelen icke arkeologiska lämningar är dessutom högre i praktiken då flera av de rännor som påträffades (om inte alla) utgjordes av moderna dräneringar. Det objekt som blivit inmätt som en störning utgörs av resterna efter en rotvälta.

Inför slutundersökningen av RAÄ 132 beslutades att fornlämningen skulle vara av låg prioritet och att den skulle undersökas extensivt. Detta präglade givetvis ambitionsnivån vid fältarbetet.

Anläggningstyp	Antal
Grop	49
Hydda	1
Härd	53
Lager	6
Ränna	18
Skärvstenshög	1
Stenpackning	1
Stolphål	29
Störning	1
Ugn	3
Utgår	55
Summa	217

Tabell 5. Anläggningsbeståndet inom RAÄ 132

Figur 71. RAÄ 132. Skala 1:1000.

Figur 72. Södra delen av undersökningsområdet mot syd. Foto: Carl Persson. Foto nr 2017-96_18

Stenåldersboplatsen

I undersökningsområdets sydöstra del påträffades en del flintor som bedömdes vara av mesolitiskt ursprung. Vid schaktningen rensades en del ytor i detta område för hand och därvid framkom en del flintor i koncentrationer. Ett av de fynd som gjordes var en konisk

spånkärna (f.nr 46), sannolikt tillhörande Maglemosekultur (Carl Persson, muntlig uppgift). Denna kärna påträffades invid resterna av fyra kraftigt urlakade härdar, AH4123, AH4117, AH8521, AH4100 samt en tunn och urlakad ränna, AR4130. Härdarna innehöll knappt något kol alls utan bestod av koncentrationer av skörbränd sten. Invid dessa härdar gjordes endast

Figur 73. De kraftigt urlakade härdarna AH4123, AH4117, AH8521, AH4100 var knappt urskiljbara i den torra väderleken. Foto: Carl Persson. *fotonr. 2017-9619

ytterligare ett fynd av flinta, ett patinerat avslag. En av dessa härdar daterades med ^{14}C -prov, AH8521, vilket gav en datering till 5980–5750 BC (2 sigma), vilket är en datering som motsvarar mellersta Kongemosekultur.

Figur 74. Bild på Spånkärna.
Foto: A. Andersson. (fotonr. 2017-62-305).

Drygt tretton meter rakt norr om dessa härdar fanns ett lager, AL6809, invid en berghäll invid schaktkan-
ten. Lagret var drygt 7 x 4 meter stort och inom detta

fanns två kraftigt urlakade härdar, AH8491 och AH 8505, vilka bedömdes som samtida med lagret. Även de närliggande härdarna AH4175 och de söder om liggande AH4161 och AH4150 är alla likartat urlakade och hör sannolikt till samma tid som lagret. Lagret innehöll slagen flinta av mesolitisk karaktär (Carl Persson, muntlig uppgift) men det kan tilläggas att inga ledartefakter påträffades i flintmaterialet. Lagret karaktäriserades framförallt av en koncentration av skärvsten snarare än i en avvikande fyllning gentemot den omgivande markmiljön. Området handrensades och fynden punktinmättes. Totalt påträffades i anslutning till lagret 38 flintor fördelade på 24 fyndposter. Den absolut övervägande delen av dessa flintor var avslag, men där fanns även tre skrapor på platsen. Flintornas karaktär var sådan att avslagen ej kom från en och samma kärna utan det var snarare frågan om mindre avslag från flera olika råämnen. Kol från hassel från en av härdarna, AH8491, daterades med ^{14}C -prov till 1950–1750 BC (2 sigma), vilket motsvarar senneolitikum. Därvid kan man möjligen hävda att fynden också motsvarar den perioden, men i flintmaterialet finns inga spår av den flintteknologi som brukar föras till senneolitisk tid (såsom flathuggning eller avslag från yxor)

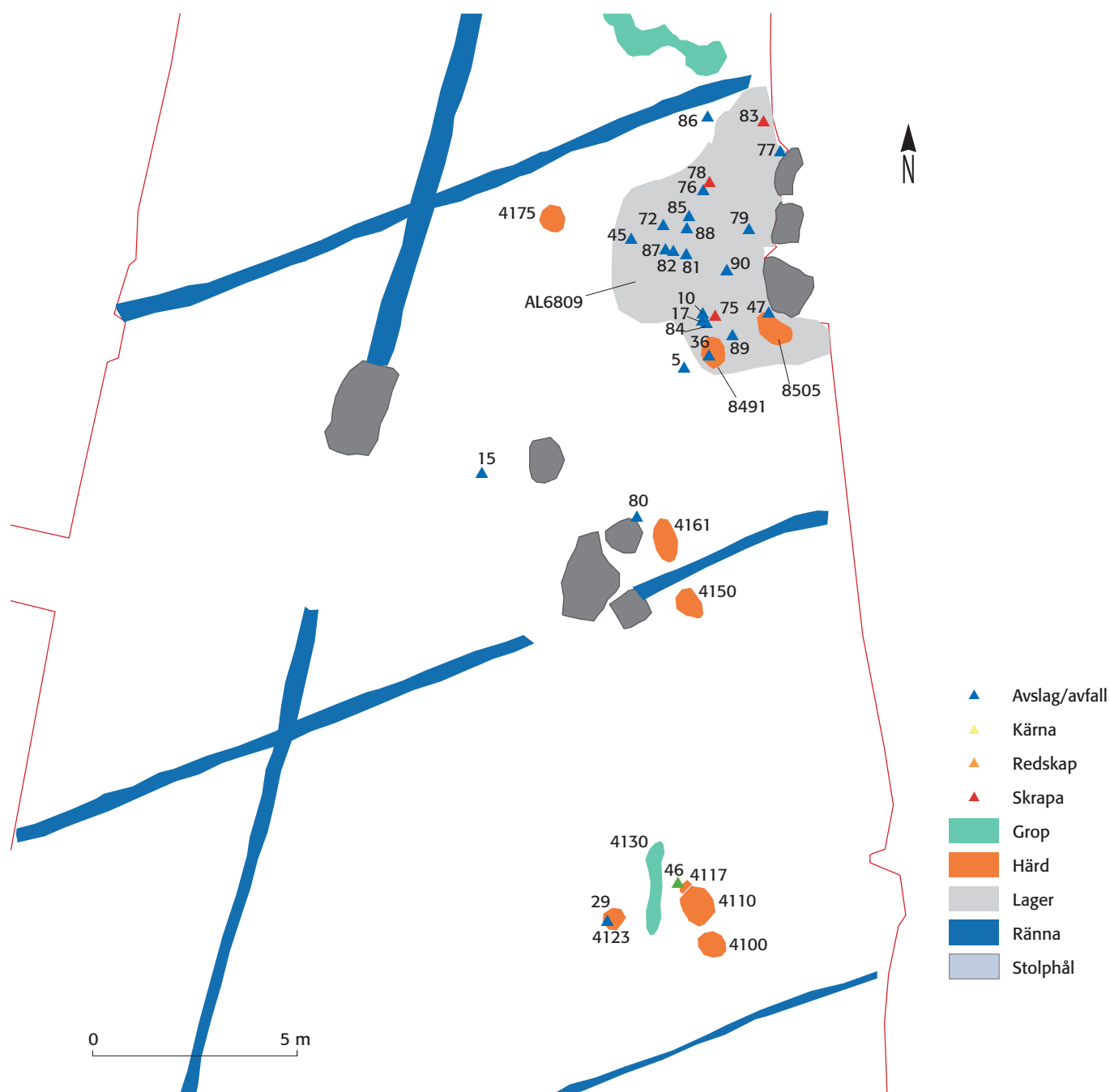
Platsen är sannolikt ej en boplats i klassisk mening

Figur 75. AL6809. Mot öster. Foto: Carl Persson. (fotonr. 2017-96-12).

i betydelse att den använts under en längre tidsperiod med spår efter flera olika aktiviteter. Spåren efter redskapstillverkning borde i så fall varit mer omfattande. Dessa flintor är snarare resterna efter en hantering av små flintmoduler för tillfälliga redskap. Platsen som

sådan är sannolikt resterna av ett kortare stopp på vägen, ett tillfälligt uppehåll under en eller ett par dagar då man på platsen byggt ett vindskydd eller en mindre hydda och där man vistats under en kortare period. Man har sedan dragit vidare och aldrig återvänt.

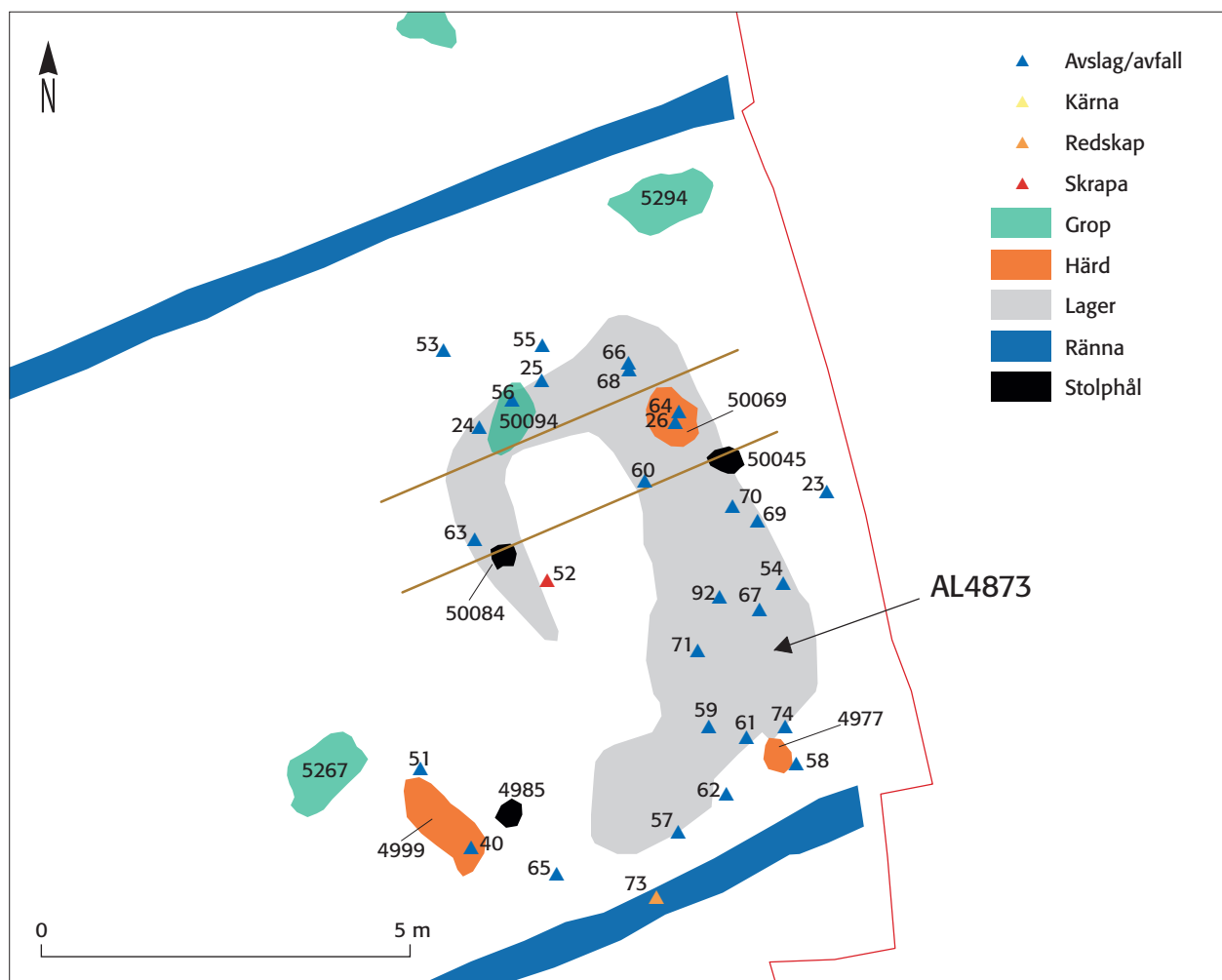
Figur 76. Fynd och anläggningar vid stenåldersboplatsen. Skala 1:150.

Hyddbottnen

En helt annan typ av lämning är den runda rännkonstruktion som här benämns som *hyddbottnen*. Anläggningen påträffades under förundersökningen och det spekulerades då i huruvida det kunde vara resterna av en enklare hydda. Konstruktionen bestod av en cirkulär ränna/ lager som vid förundersökningen schaktades fram till ungefär hälften. En profil upprättades genom anläggningen och man kunde då även konstatera ett stolphål inne i konstruktionen. Ett hasselnötsskal som påträffades i rännan daterades till 3960–3760 BC (Berger 2012). Denna datering till tidigneolitikum bedömdes datera anläggningen.

Vid slutundersökningen avschaktades hela ytan och

den cirkelformade anläggningen framkom. Anläggningen, AL4873, hade karaktären av ränna i den västra änden, men ”flyter ut” i den norra och östra delen och liknar där mest ett lager. Anläggningen blev inmätt som ett lager. Ytan schaktades försiktigt och handrensades sedan. En stor del av de överliggande lagren visade sig vara torv i svackor och som inte ingick i själva anläggningen. Likartade torvfickor fanns på flera håll på ytan. När anläggningen sänkts till en nivå där den framträdde gav den norra delen av anläggningen ett kantigt intryck. Anläggningen var bäst bevarad i sin norra del. Den västra delen som framschaktats under förundersökningen blev otydlig efter en andra schaktning och den sydöstra delen av anläggningen var skadad av en större rotvälta, A8442.

Figur 77. Hyddbottnen. Skala 1:100.

Hyddbotten bedömdes utgöras av en oval ränna/ lager som mätte drygt 7,38 x 3,85 meter i storlek. Inom anläggningen påträffades två stolphål, AS50084 och AS50045, vilka båda var i själva rännan. Vidare fanns i den nordöstra delen en härd, AH50069, och strax söder om hyddans södra kant fanns ytterligare en härd, AH4977. Utanför själva konstruktionens sydvästra del fanns ytterligare ett stolphål, AS4985, samt en härd, AH4999, vilka båda bedömdes höra till hyddkonstruktionen eller åtminstone vara samtida med den. Det bör påpekas att hela konstruktionen var diffus och svåravgränsad.

Som nämnts handrensades anläggningen och därvid inmättes alla fynd på plats. Totalt påträffades 65 fynd av flinta fördelat på 29 fyndposter. Den något sneda fördelningen mellan antalet fynd och de inmätta fyndposterna beror på att ett fynd innehåller 21 flintor och är klassat som rensningsfynd. Flintorna som påträffades inom hyddan utgörs till absolut största delen av avslag/ avfall. Hela 93% eller 27 fyndposter är kategoriserade som sådana. Bland dessa finns två avslag, f.nr 61 och f.nr 40, som har bruksretusch varför de med litet vilja kan klassas som redskap. Dock är denna polish inte välmarkerad utan snarare ganska diffus, varför deras status är oklar. I övrigt kan man notera att tio objekt var patinerade och att fem var svallade. De svallade och de patinerade flintorna var ej de samma utan finns i olika fyndposter. Detta antyder att flintmaterialet torde innehålla delar som är äldre än själva hyddlämningen. Det svallade materialet härrör från när havet senast befann sig på platsen. Höjden vid hyddan är 22,5 meter över havet vilket ger ett datum för senaste strandlinje på platsen till drygt 11 500 BP (Påsse 2004). Det skulle då röra sig om senpaleolitisk tid. Det skall dock påpekas att dessa avslag är tämligen oprecisa och av låg kvalité, varför det finns en möjlighet att det rör sig om mindre, frostsprängda bitar som svallats av havet snarare än bitar som bearbetats av människor. När det gäller de patinerade bitarna är dessa korrekta avslag.

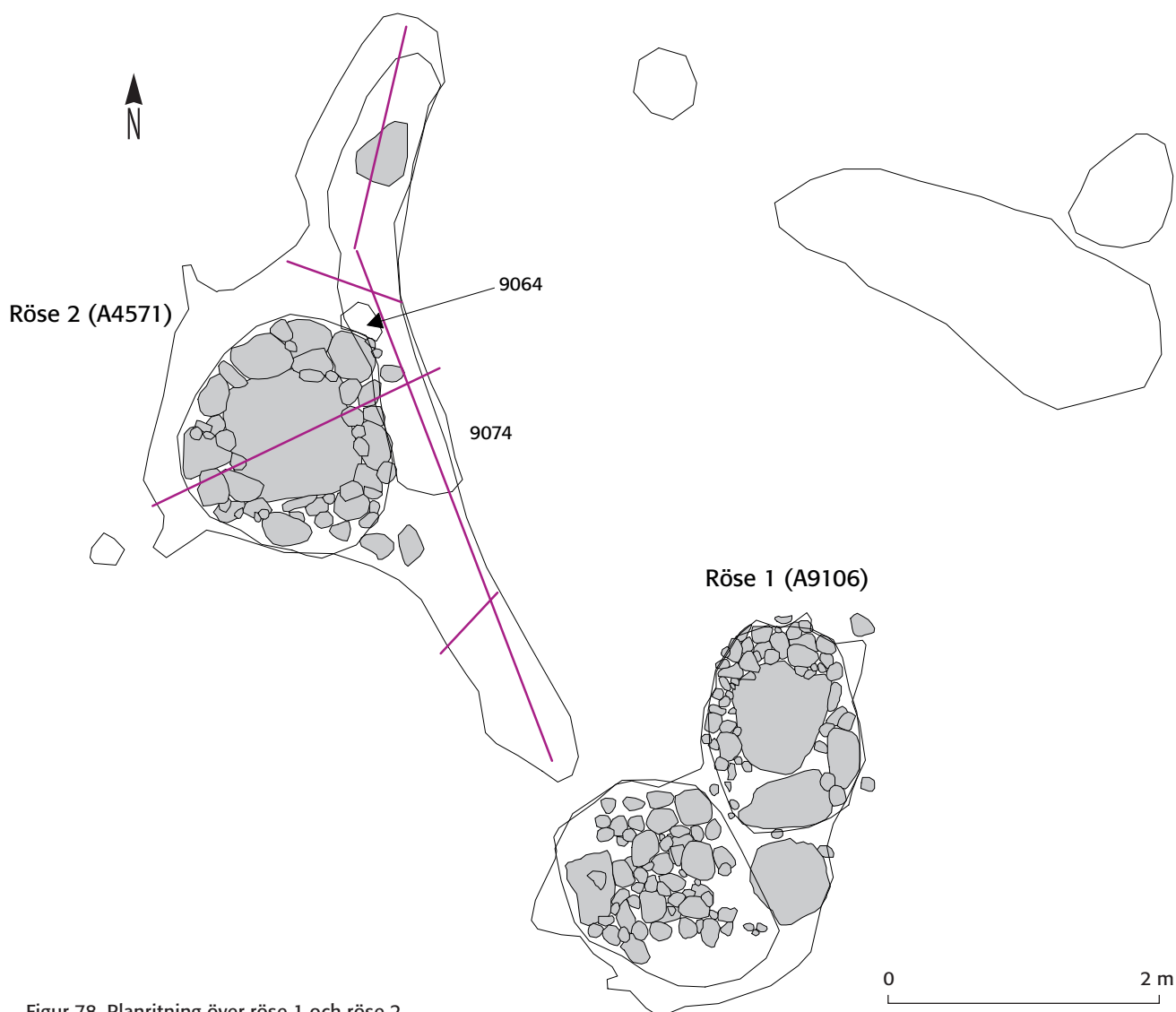
En av de påträffade flintorna, f.nr 52, är en skrapa och

ytterligare en, f.nr 73, är en del av en flathuggen skära, vilket är ett redskap som dateras till senneolitikum. Skäran, som är ett fragment, påträffades i anslutning till ett dräneringsdike strax söder om själva hyddlämningen, varför det är oklart om den hör till lämningen eller inte. Det är osäkert om den är samtida med hyddlämningen då inga av de övriga fynden antyder en senneolitisk datering. Vidare är den datering från hyddlämningens västra kant som gjordes i samband med förundersökningen från tidigneolitikum. Ett ¹⁴C-prov, PK50083, av härden AH50069 som låg i husrännans östra kant daterades till 2140–1980 BC, vilket är en datering som överensstämmer med den typologiska dateringen av skäran. Diskrepansen mellan dateringen från förundersökningen och dateringen från slutundersökningen av vad som tillsynes bedöms vara samma lämning är naturligtvis problematisk. Skillnaden i tid är drygt 1800 år mellan de båda dateringarna. Möjligen kan man hävda att dateringen från AH50069, tillsammans med fyndet av skäran, ger den mest sannolika dateringen av lämningen som sådan. Dateringen från förundersökningen är i så fall från ett hasselnötsskal från tidigneolitisk tid som inlagrats vid tiden för hyddlämningens uppförande för drygt 4000 år sedan.

Det togs två makrofossilprover från anläggningar i hyddlämningen, i AH50069 och AG50094. Ingen av dessa innehöll annat makrofossil än träkol efter hassel, björk och tall.

Röseområdet

Den norra delen av undersökningsområdet avvek något från den södra delen av området i det att markmiljön här var något torrare och ej heller hade lika stor mängd torvhålor och försumpningar som i den södra delen. Markmiljön bestod även här av siltblandad sand. Vid förundersökningen påträffades här diffusa anläggningar, vilka bedömdes som diffusa nedgrävningar. I en av nedgrävningarna grävdes en ruta från vilken kol daterades till senneolitikum/ tidig bronsålder (Berger 2012). Området bedömdes vid förundersökningen som

Figur 78. Planritning över röse 1 och röse 2.

innehållande förhistoriska lämningar, men att dessa var svårbedömda.

Vid slutundersökningen schaktades ytan inom röseområdet från norr mot söder i syfte att frilägga de lämningar som påträffats under förundersökningen. Om det härvid ej påträffades relevanta lämningar skulle schaktningen avbrytas. Vid schaktningen framkom, i likhet med på den södra delen av undersökningsområdet, en hel del anläggningar som vid närmare undersökning visade sig vara mycket tveksamma. Av de 77 anläggningar som inmättes på den norra ytan utgick 18 stycken. Inom området undersöktes 60 anläggning-

ar totalt, men ett flertal av dessa undersöktes extensivt i den mening att man spadade sig ner i anläggningen för att konstatera om det var en anläggning eller inte. En betydande del av de gropar, härdar och rännor som påträffades på ytan var tveksamma även om de sedan registrerades som anläggningar, och i princip alla var tomma på vägledande fynd. Sannolikt är mängden anläggningar som egentligen är ett resultat av geologiska processer större än de 18 som utgick.

Dock påträffades inom ytan fem förhistoriska anläggningar som var intressanta att undersöka. Dessa fem anläggningar var fyra stensättningar/ ugnar

Figur 79. Röse 1. Mot norr. Foto: Carl Persson. (fotonr. 2017-96-13).

Figur 80. A4782, friliggande ugnsbotten strax norr om röse 2. Foto: Carl Persson. (fotonr. 2017-96-17).

(hädanefter kallade röse 1–4). Dessa anläggningar utgjordes av koncentrationer av skörbränd såväl som obränd sten. Några av dem hade rester av ugnskonstruktioner i det att där fanns rännor in i anläggningen och/eller bränd lera. Sammanfattningsvis kunde konstateras att de ugnsbottnar som påträffades ej indikerade järnframställning då temperaturen i ugnarna varit för låg. Ej heller torde det vara frågan om keramikugnar då det ej påträffades något keramiskt material alls på platsen, samt att det även för keramikbränning sannolikt varit för låg temperatur (Torbjörn Brorsson, muntlig uppgift). De ugnsbottnar som påträffades var även så spröda och fragmentariska att de ej ens gick att ta in i ett för fyndhantering relevant skick.

Röse 1 (A9106). Storlek: ca 2,8 x 1,3 meter. Stenröset är förmodligen två tätt liggande rösen där den södra delen utgörs av en cirkulär fint lagd stenpackning och den norra delen är koncentrerad runt en stor markfast sten. Den södra cirkulära stenpackningen bestod i huvudsak av 0,1–0,3 meter stor sten. Stenpackningen gick ner till ett djup av 0,25 meter och hade något större sten mot botten, varav några var flata. De sistnämnda gav en antydning till att vara ett fundament av något slag. Den norra delen av röse 1 gav intryck av att bestå av sten lagd kring en större sten. På östra sidan av anläggningen fanns ett tunt lager som föreföll vara något sotigt, möjligen ett nedtrampat skikt, men i övrigt utgjordes fyllningen av svagt humös siltig sand. Ett makrofossilprov togs från anläggningen, men detta gav endast kol från hassel och björk. Ett ¹⁴C-prov, PK50113 togs från anläggningen och gav en datering till 1310–1440 AD (2 sigma). Konstruktionen skulle därvid vara medeltida och det finns inget i fyndmaterialet som motsäger en sådan datering. En 3D-bild av röset finns i bilaga 9.

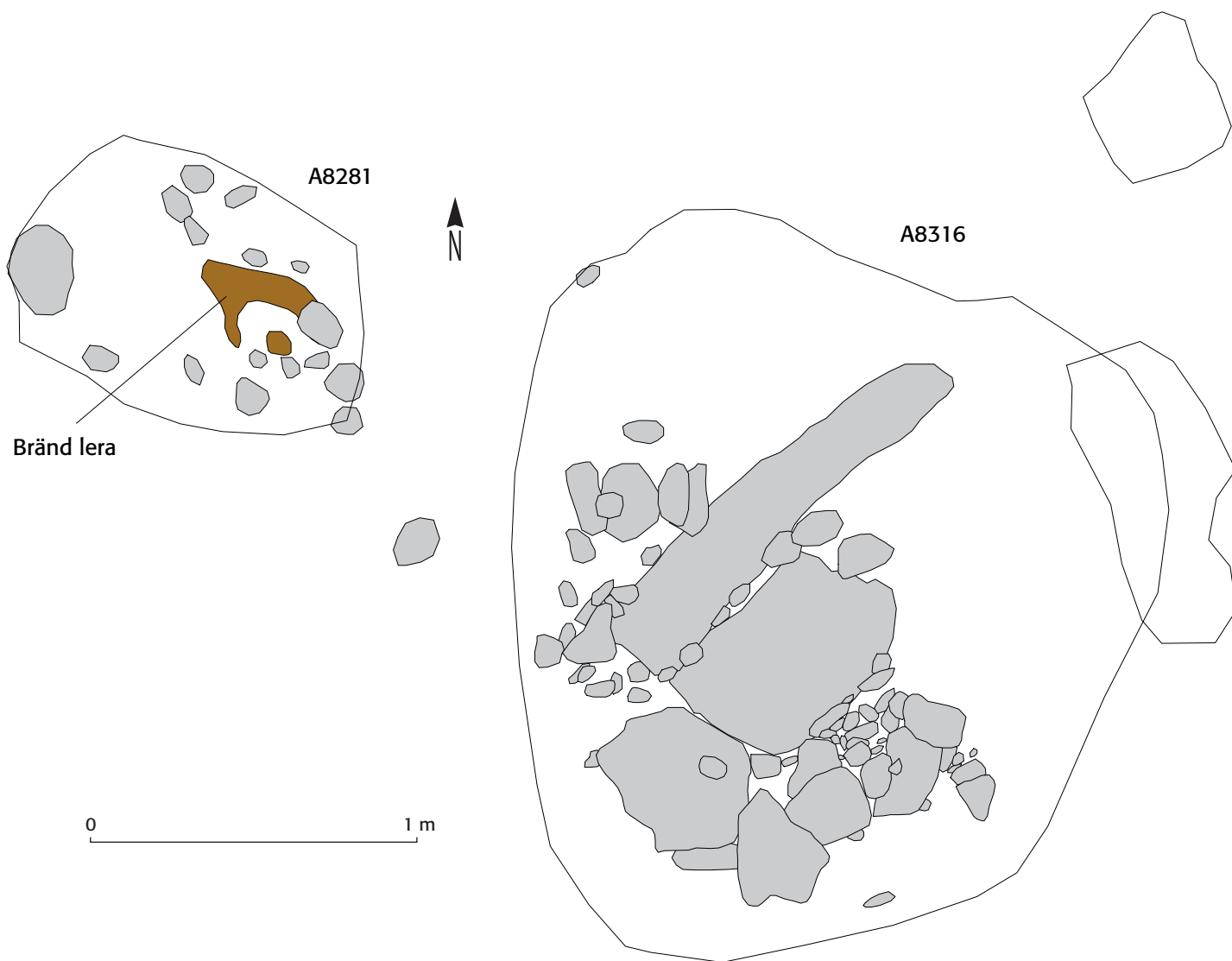
Röse 2 (A4571). Storlek 5,80 x 2,18 meter (själva stenpackningen, A9145, mäter ca 1,70 x 1,60 meter i diameter). Röset utgörs av en mindre cirkulär stenpackning koncentrerad runt en större sten men anläggningen som

sådan utgörs också av en drygt 3,3 x 0,5 meter halvmån-deformad ränna, AR9074, utmed den nordöstra sidan av anläggningen. Vidare finns ett tunt svagt humöst lager av sandig silt runt själva stensättningen och rännan. Stenpackningen bestod av stenar av 0,10–0,40 meters storlek som föreföll vara nedstoppade runt den större stenens kanter. Rännan, AR9074, är en drygt 5,60 meter lång, 0,50 meter bred och som mest 0,50 meter djup anläggning med raka kanter. Fyllningen utgörs i huvudsak av brun sotig sand. I den norra delen av anläggningen fanns enstaka bitar av svagt bränd lera. I den norra delen av rännan finns en stor sten. Rännan är en tydlig konstruktion som har med själva röset att göra, men funktionen är oklar. Centralt i rännan fanns en nedgrävning, AG9064, och i anslutning till den påträffades bränd lera, vilket kan tolkas som delar av en ugnsbotten. Ett makrofossilprov togs från AR907 och i detta prov påträffades sju korn av skalkorn och några sädeskornsfragment jämte träkol från al och björk. Ett av skalkornen ¹⁴C-daterades, PK50109, och gav en ålder på 2140–1880 BC (2 sigma). Frågan är om denna datering verkligen representerar anläggningen.

Ca en halvmeter norr om röse 2 påträffades en platta av bränd lera liggandes ensam i en mycket grund anläggning, A4782. Denna platta tolkades som en ugnsbotten. Fyndet föll samman när det försöktes lyftas trots att den var kring 3 centimeter tjock. Initialt tolkades fyndet som ett lerblock, men därefter förmodades även denna brända lera vara resterna av en ugnsbotten (Torbjörn Brorsson, muntlig uppgift).

Röse 3 (A8316 och grop med bränd lera A8281). A8313 i vilket själva röset finns, var ca 2,20 x 2,10 meter stort och 0,15 meter djupt. Fyllningen utgjordes av brunsvart humös sand.

Röset består av ett blandat stenmaterial där det minsta stenarna var kring 0,10–0,20 meter stora medan de största var 0,50–0,70 meter stora. Det mindre stenmate-

Figur 80. Röse 3. Skala 1:20.

rialet utgörs till stor del av skärvsten. Centralt i anläggningen låg därtill en stor 1,30 meter lång stenflisa. I början spekulerades i om flisan en gång stått upp och att röset varit ett fundament för detta. I så fall skulle det finnas en möjlighet att anläggningen var en grav. Detta bedömdes dock senare som osannolikt. I röset påträffades bränd lera, flinta och en bit järn. Järnet var mycket fragmenterat och kunde inte närmare bestämmas. Ett makrofossilprov togs från anläggningen och detta innehöll träkol från björk, al och hassel. Ett kolprov (al) PK50111, från anläggningen daterades och gav en datering på 2130–1890 BC (2 sigma).

Strax intill A8316 låg en grop, A8281, vilken bedömdes vara en anläggning som kunde vara samtida med

A8316 då det i ytan på denna fanns bränd lera som tolkades som resterna av en ugnsbotten. Dock kan det påpekas att denna lera var så pass lågbränd att den ej togs in som fynd. I fyllningen fanns även en knytnävsstor klump med bränd lera. A8281 var 1,0 x 0,78 meter stor och 0,22 meter djup.

Röse 4 (A6010). Röset bestod av glest liggande sten spritt över en yta om 3,15 x 2,40 meter. Fyllningen bestod av gråbrun något humös sand. Röset saknade nästan helt djup, utan stenarna låg i en fyllning som endast var några cm djup. Stenmaterialet består av 0,10–0,50 meter stor skärvig sten, vilket antyder att stenarna varit eldpåverkade. I röset fanns resterna av ugnsbottnar med bränd lera. Leran var så pass lågbränd att det knappast

Figur 81. Den förmodade ugsbotten i A8281. Foto: Gülbin Kulby. (fotonr. 2017-96-16).

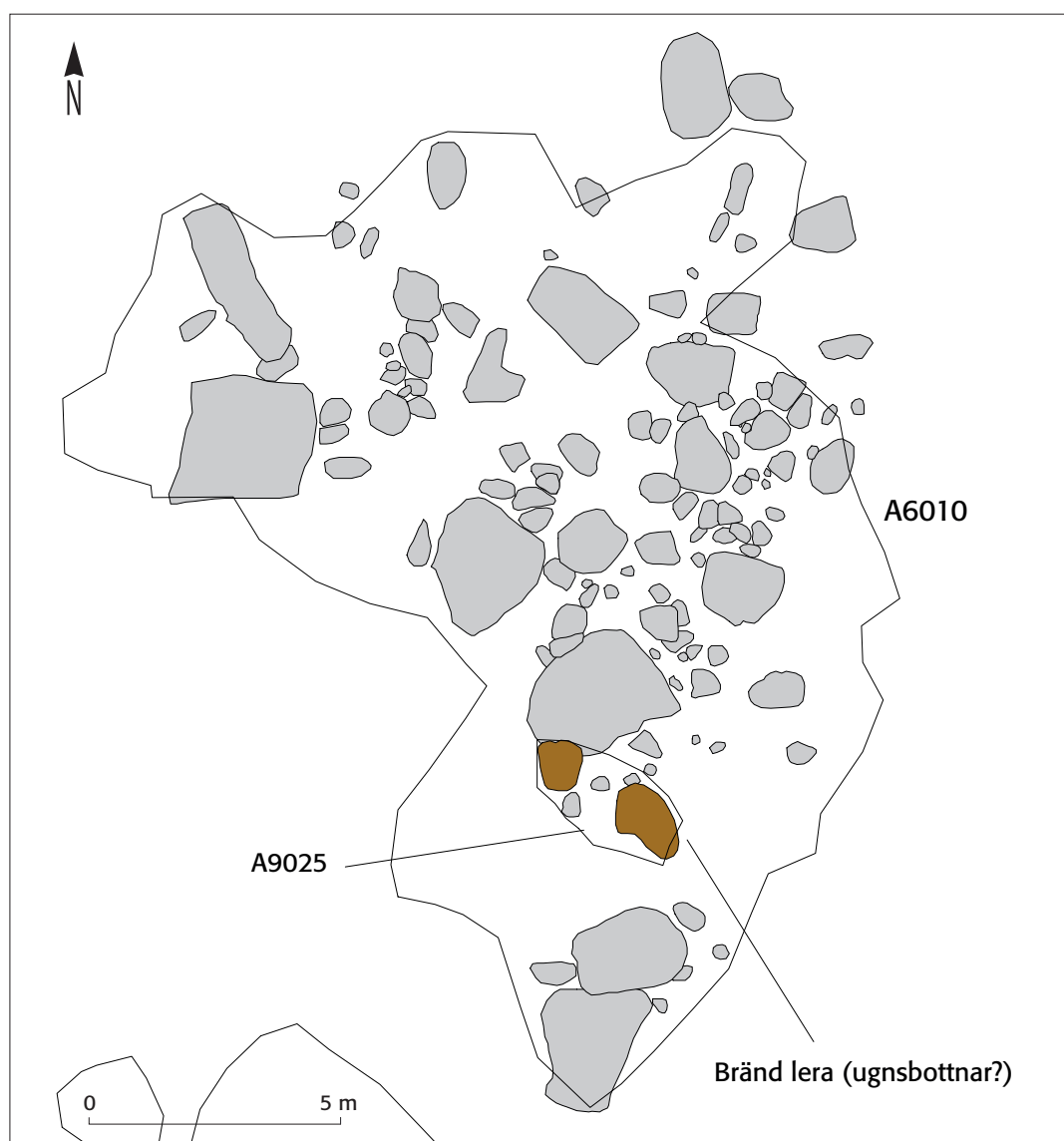

Figur 82. Ugsbotten i A6010. Fotograf Carl Persson. (fotonr. 2017-96-02).

kan ha varit frågan om vare sig en keramikugn eller en järnframställningsugn (Brorsson, muntlig uppgift). Den brända lera var så fragmentarisk att den ej togs inför fyndregistrering då den sönderföll när den skulle plockas upp. Under fyndet för ugnsbotten fanns en grop, AG9025. Gropen var 0,80 x 0,34 meter stor och 0,41 meter djup, och innehöll flera flata stenar kring 0,10–0,15 meter i storlek. Fyllningen i gropen bestod av svart sotig sand med svagt bränd lera samt grågul varvig sand mot botten.

Röset var mycket glest och det kan i det närmaste beskrivas som resterna av en konstruktion vars former

ej är skönjbara idag. I anslutning till fyndet av ugnsbotten togs ett makrofossilprov som gav fynd av träkol från hassel och ett frö av våtarv. Den sistnämnda växten är en våtmarksväxt, men också vanligt förekommande i kväverika, kulturpåverkade miljöer (virtuella floran).

Figur 83. Röse 4. Skala 1:150.

Ett kolprov, PK9041, ¹⁴C-daterades och gav en ålder på 890–1020 AD (2 sigma).

RAÄ 132 – sammanfattning av undersökningresultaten

Fornlämningen inom RAÄ 132 var av en mångsidig men samtidigt disparat natur. I den södra delen av fornlämningen fanns ett område med kraftigt urlakade härdar i vars anslutning det påträffades flintavslag. Här fanns även en konisk spånkärna vilken på plats bedömdes vara av mesolitisk karaktär. En av härdarna daterades också till sen Kongemositid. Strax norr om dessa härdar fanns invid en berghäll ett tunt lager som innehöll flinta. I detta flintmaterial fanns inga fynd av ledartefakter som kunde datera materialet. Dock påträffades här tre skrapor. En datering från en mindre härd inom ytan till senneolitisk tid motsägs inte direkt av fyndmaterialet då inga tydliga flinttyper alls påträffades.

Centralt inom undersökningsområdet påträffades en större anläggning som under förundersökningen daterats till tidigneolitikum och tolkats som en hyddbotten. Vid slutundersökningen kunde konstateras att det inom området fanns en ca 7,38 x 3,85 meter stor rännkonstruktion. I anslutning till denna lämning, som bestod av en hästskoformad, sammanhängande ränna, påträffades totalt 65 flintor. Alla dessa, bortsett från en skrapa och ett fragment av en flathuggen skära, var avslag. En härd, A50083, som låg inom anläggningen daterades till 2140–1980 BC, vilket är en datering som överensstämmer med den typologiska dateringen av skäran. Det kan dock tilläggas att skärfragmentet påträffades utanför själva hyddkonstruktionen. Anläggningen var mycket otydlig och svårtolkad och det kan tilläggas att tolkningen inte är självklar. En bidragande orsak till att tolkningen blir osäker var att en del av hyddan hade en stor störning, vilken tolkades som resterna av en rotvälta. Dateringen från förundersökningen överensstämmer ej med undersökningresultaten från slutundersökningen som visar på en konstruktion från senenolitisk tid.

Ytterligare en härd, A8491 som daterades till 1950 – 1750 BC, i den södra delen av undersökningsområdet befäster den neolitiska närvaron i området.

Det kan här tilläggas att det inom RAÄ 133 fanns 45 fyndposter keramik som bedömdes vara från senneolitikum/äldre bronsålder, något som indikerar att det finns en neolitisk fas i närområdet. Inom RAÄ 132 påträffades ett sädeskorn, PK50109 från röse 2, vilket daterades till 2140 – 1880 BC och visar att det bedrivits odling i området under neolitisk tid. Denna datering är något äldre men överlappar med dateringen av hus 7 inom RAÄ 133, vilket även det har en datering på sädeskorn till senneolitikum/ äldre bronsålder.

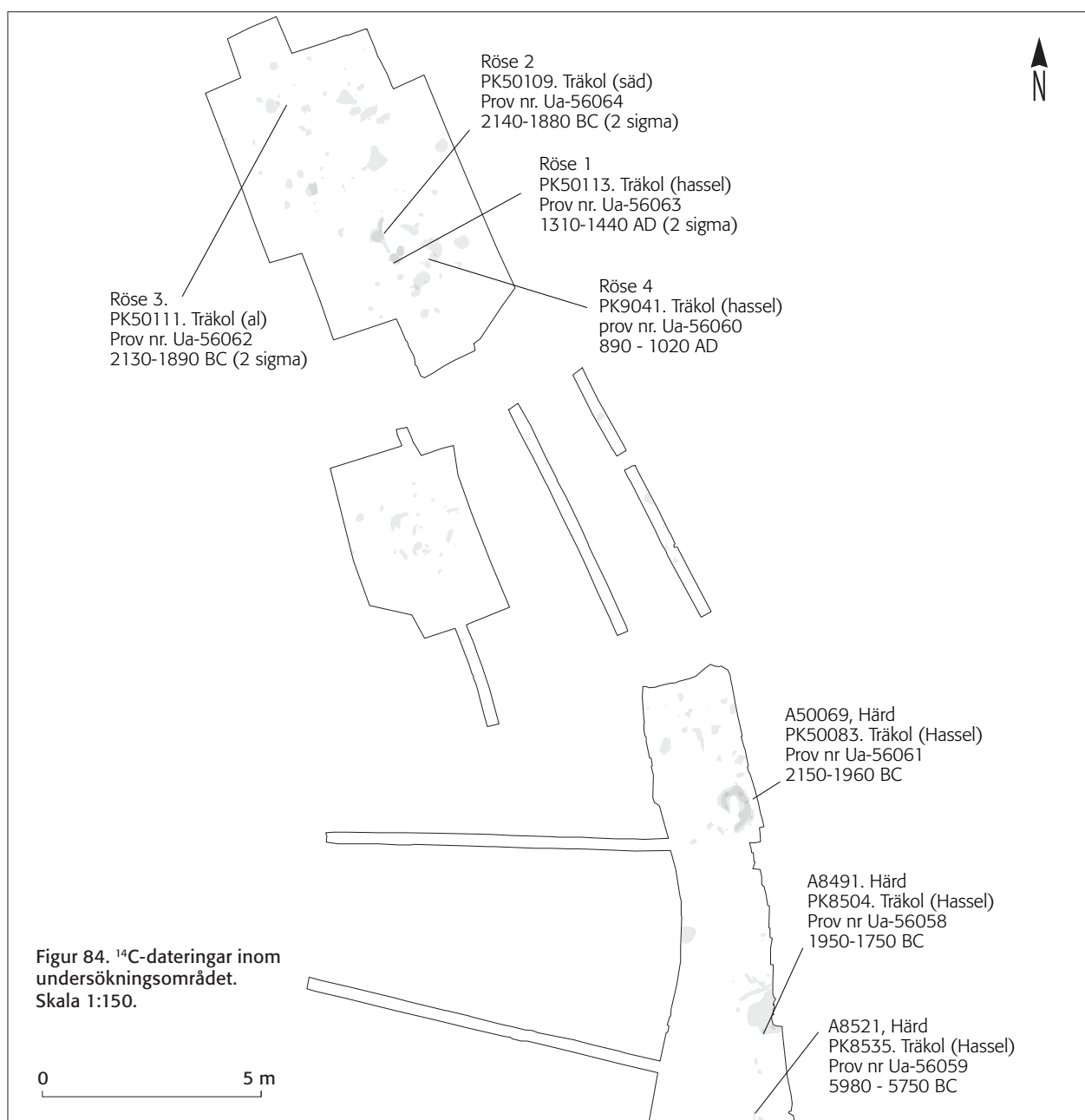
Det kan också nämnas att det inom RAÄ 133 påträffades tre pilspetsar med urnupen bas, vilket typologiskt brukar dateras till senneolitikum. Om man skall försöka bringa nån klarhet i vad man som hänt vid RAÄ 132 under senneolitisk tid så förefaller det troligt att det funnits odling i området. Dateringen av härden i hyddlämningen visar också att det finns någon form av byggnad uppförd i området, men detta är sannolikt ej frågan om något bostadshus, utan snarare ett enklare vindskydd eller dylikt.

De stensättningar, eller mindre rösen, som påträffades inom fornlämningens norra del tolkades som rester av ugnar. Dessa ugnar var ej keramik- eller järnframställningsugnar, då den brända lera som påträffades i anslutning till dessa var bränd i mycket låg temperatur. Ugnarnas funktion är oklar. I en av de fyra konstruktioner som undersöktes påträffades säd i ett makrofossilprov, men det kan tilläggas att det är mycket osäkert om detta fynd verkligen hör till anläggningen. Två av de undersökta ugnarna daterades till vikingatid och högmedeltid, medan två daterades till senneolitisk tid. Det förefaller uppenbart att båda dateringssekvenserna inte kan vara korrekta samtidigt, att samtliga prov verkligen skulle datera de respektive anläggningarna korrekt känns orimligt. I så fall skulle fyra svårtolkade ugnskonstruktioner uppstå på samma plats med drygt 3000 års mellanrum och avsätta ett likartat material. Det san-

nolika är att dateringarna från vikingatid/högmedeltid är de dateringar som daterar ugnarna och att kolet som daterats till senneolitisk tid utgörs av material som funnits i jorden vid tiden då ugnarna anlagts och brukats. Detta material har sedan hamnat i anläggningarna.

Vad dessa fyra anläggningar egentligen är för något är ännu oklart. De innehåller alla i varierande grad bränd lera, vilken dock i samtliga fall är bränd i låg temperatur. Å andra sidan innehåller samtliga skärvsten, vilket vittnar om en ganska hög bränningstem-

peratur. En av anläggningarna innehåller fragment av järn, men denna anläggning dateras till senneolitikum. I övrigt finns inga relevanta fynd påträffade i ugnarna. Den enda av anläggningarna som har någon identifierbar konstruktionsdetalj är röse 2, vilket har en lång ränna utmed sin östra kant. Funktionen för denna är dock oklar och säden som påträffades i den daterades till senneolitikum. En möjlighet kan vara att rännan inte har med själva röset att göra, att deras samhörighet är en missuppfattning.

Stafsinge RAÄ 148

Fornlämningen var belägen åttio meter väster om fornlämning RAÄ 133. Sammanlagt avbanades cirka 2590 m² av den tänkta ytan på 3000 m². Anledningen till att en mindre yta avbanades var att ungefär 410 m² av undersökningsområdet utgjordes av bergsimpediment samt biotopområden som skall bevaras till kommande bostadsområde. Matjordslagret var drygt 0,2–0,3 meter

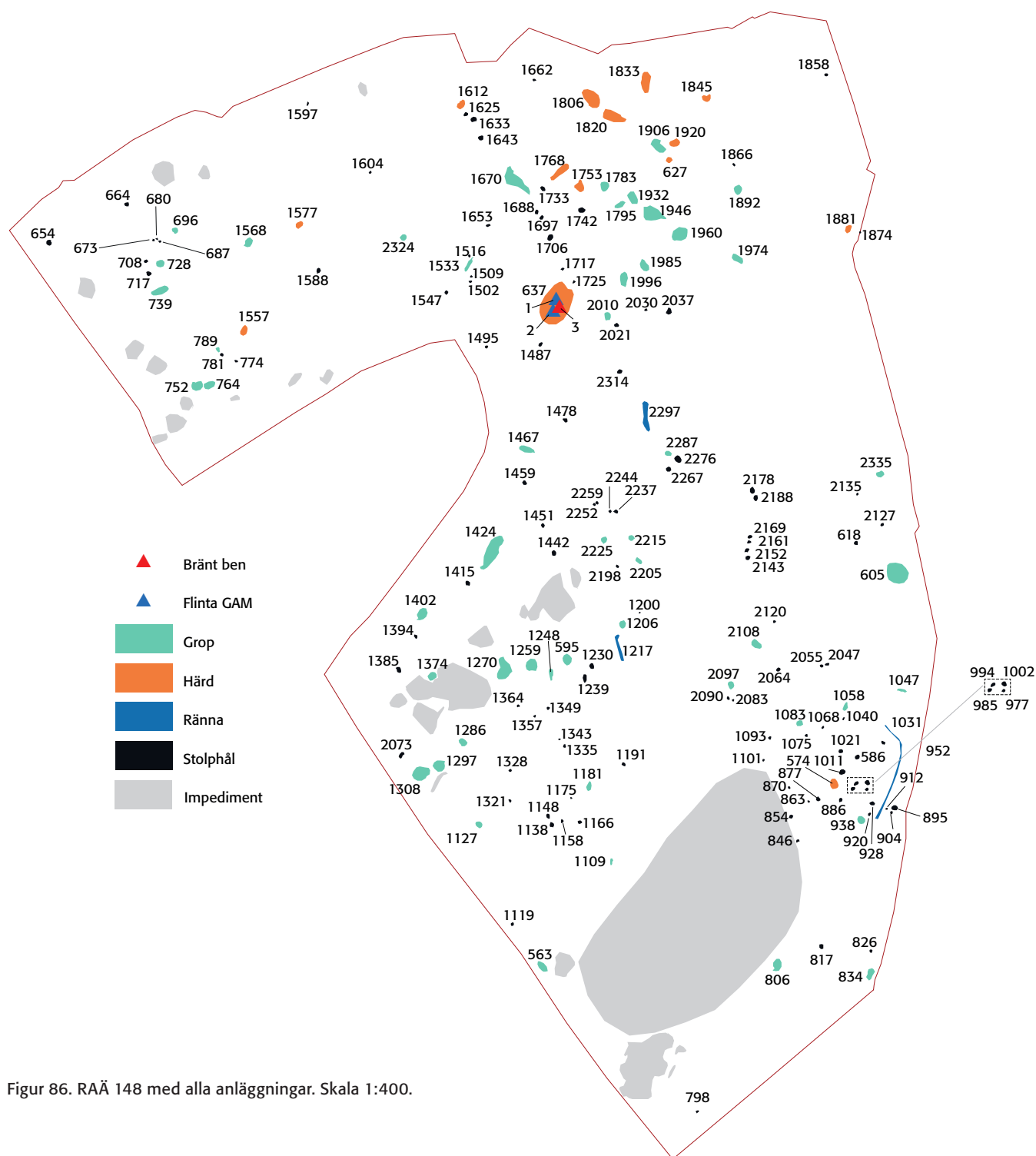
tjockt. Under matjorden bestod jordarten av svallsediment i form av grus med inslag av rikligt med sten i storlek mellan 0,1 till 0,5 meter i diameter. RAÄ 148 undersöktes extensivt i det att fornlämningen efter avbaning ej bedömdes innehålla lämningar med ett högt informationsvärde.

Figur 85. Norra delen av RAÄ 148. Mot öster. Foto: Ola Kadefors. (fotonr. 2017-97-02).

Initialt mättes 179 anläggningar in fördelat på 111 stolphål, 51 gropar, 14 härdar och 3 rännor. Vid en närmare granskning av dessa visade det sig däremot att den större delen av anläggningarna utgjordes av stenlyft eller recenta nedgrävningar där också spår av dräneringar

kunde ses. Anläggningarna var starkt urlakade och med otydliga avgränsningar. Inga konstruktionsdetaljer i form av huslämningar eller gravar kunde identifieras ur anläggningarna. Sammanlagt undersöktes elva anläggningar; två härdar (AH574 och AH637), fyra stolphål (AS586, AS618, AS1031 och AS1725) och fem

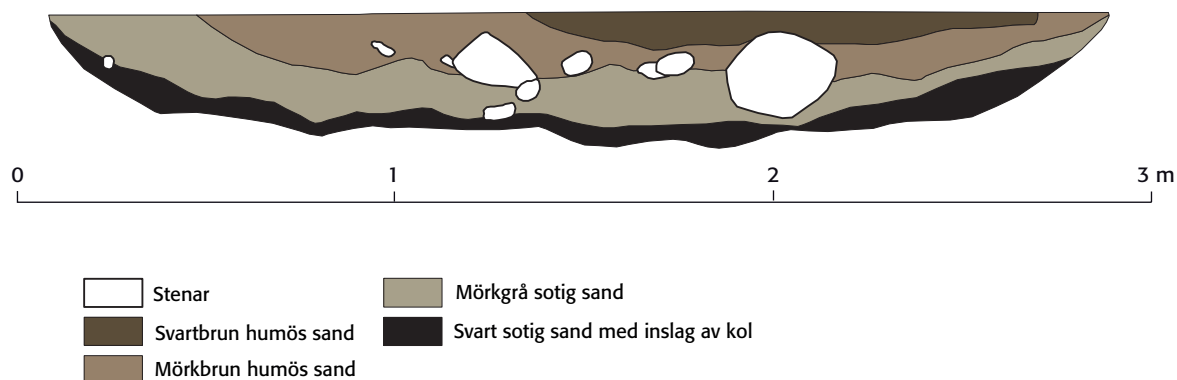
Figur 86. RAÄ 148 med alla anläggningar. Skala 1:400.

gropar (AG563, AG595, AG605, AG789 och AG1127).

Den mest framträdande anläggningen inom forn-lämningen var en oval härd, (AH637) i den norra delen av undersökningsområdet. Vid undersökning visade sig härdens vara 2,8 meter lång, 1,9 meter bred och 0,35 meter djup. Genomgående i härdens fyllning påträffades kol. Dock förekom mest kol i anläggningens mitt. Fyllningen i härdens övre del bestod av svartbrun jord ovan underliggande mörkgrå sandfyllning med skörbränd sten. I härdens hittades tre flintavslag med en vikt på 19 gram (f.nr 1) och ett bränt flintavslag med en vikt

på 13 gram (f.nr 2). Ett makrofossilprov från härdens, PM100008, visade att träkolet i anläggningen huvudsakligen bestod av björk men även vide och tall kunde identifieras. Den andra påträffade härdens (AH574) var placerad i undersökningsområdets södra del. Härdens mått var 0,62 x 0,56 meter och 0,08 meter djup. Fyllningen bestod av mörkbrun till svartfärgad sand med skörbränd sten. Inga fynd påträffades i härdens. Ett kolprov från träkol (vide), PK35416, daterades till 170 BC-10 AD.

Den största gropen (AG605) var placerad i undersök-

Figur 87. AH637 i profil. Mot väster. Skala 1:20.

Figur 88. AH637 efter undersökning. Mot väster. Foto: Gülbin Kulbay. (fotonr. 2017-97-03).

ningsområdets sydöstra del och hade måtten 1,76 x 1,62 meter och ett djup av 0,28 meter. Fyllningen bestod av mörkbrun humös sand. Centralt i gropen påträffades stenar i storlek mellan 0,05 till 0,1 meter. Inga fynd påträffades i gropen. De övriga fyra groparna var mindre och hade en medelstorlek av 0,55 x 0,44 meter i bredd och 0,13 meter i djup. Inga fynd påträffades i groparna. Ej heller kunde groparnas funktion uttolkas.

Av de stolphål som undersöktes var ett stolphål (AS618) i undersökningsområdets östra del stenskott. Det hade måtten 0,28 x 0,26 meter och ett djup av 0,07 meter. I undersökningsområdets södra del påträffades två stolphål (AS586 och AS1031) med ett avstånd på två meter från varandra. Stolphål AS586 hade en storlek av 0,39 x 0,43 meter och ett djup av 0,25 meter. Det andra stolphålet, AS1031 som var placerat två meter nordost om stolphål 586, hade måtten 0,28 x 0,26 meter och ett djup av 0,25 meter. Stolphålens likartade karaktär gör att de kan ha ingått i en möjlig huskonstruktion. Detta gick däremot ej att uttolka under fältarbetet. Det fjärde undersökta stolphålet (AS1725) var placerat cirka en halvmeter nordost om hård AH637. Stolphålet var runt med en diameter på 0,15 meter och med ett djup av 0,08 meter. Stolphålet tolkas som möjlig konstruktion i anslutning till den intilliggande hård.

Fynd

Totalt inhämtades fyra fynd fördelat på två fyndposter. De tre flintorna (f.nr 1 och 2) utgjordes av en bit slagen flinta och en bränd flinta. Inom undersökningsområdet påträffades fler flintor, men dessa kunde kastas redan i fält eller vid registreringen av materialet då de i huvudsak utgjordes av frostsprängd moränflinta. Utöver flintfynd påträffades tre brända ben (f.nr 3). Dessa var dock ej möjliga att ytterligare analysera.

RAÄ 148 – sammanfattning av undersökningsresultaten

Efter avbaning av RAÄ148 gjordes bedömningen att lämningen hade ett lågt informationsvärde. Inga hus påträffades och även det magra fyndmaterialet visade att platsen ej innehållit förhistoriska aktiviteter som avsatt analyseringsbara spår i någon större mängd, varför området prioriterades ner efter avslutad avbaning.

Referenser

- Berger, Åsa. 2012. *Stafsinge-Arvidstorp. Arkeologisk förundersökning, RAÄ 132, 133 och 148, Stafsinge socken. Falkenbergs kommun, Hallands län*. Rapporter från Arkeologikonsult 2012:2471
- Berglund, Lena. 2010. En gravkittel från förromersk järnålder i Skrea backe. *Utskrift 10*. Stiftelsen Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland
- Carlie, Lennart. 1999. *Bebyggelsens mångfald. En studie av södra Hallands järnåldersgårdar baserad på arkeologiska och historiska källor*. Acta Archaeologica Lundensia series in 8°. No. 29
- Carlie, Lennart. 2010. Vedartsanalyser – en kunskapskälla med flera dimensioner. *Utskrift 10*. Stiftelsen Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland
- Carlie, Lennart. 2011. *Kårarp. Hus och gårdar under brons- och järnålder*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2011:4
- Connelid, Pär. 2004. Byarna kring Falkenberg – Jordbrukslandskapet i Stafsinge, Tröinge och Skrea socknar från vikingatid till ca 1800. *Landskap i förändring. Hållplatser i det förångna. Volym 6*. Hallands läns museer och riksantikvarieämbetet 2004.
- Fors, Tina. Viking, Ulf. 1995a. *Från stenålder till medeltid på fem månader*. Arkeologisk undersökning 1991. Stiftelsen Hallands läns museer, Landsantikvariet.
- Fors, Tina. Viking, Ulf. 1995b. *Förromerska boplatslämningar vid smedjeån*. Arkeologisk undersökning 1991. Stiftelsen Hallands läns museer, Landsantikvariet.
- Häggström, Leif. Eld! Om den äldre järnålderns mångfasetterade bruk av eld. Öggestorp & Rogberga – vägar till småländsk förhistoria. Jönköpings läns museum. Kristianstad 2007.
- Häggström, Leif. 2014. *Djur, vatten och ägande i Hallands historia*. Utskrift 13. Kulturmiljö Halland.
- Johansson, Nils. Rosén, Christina. Streiffert, Jörgen. 2001. Arkeologiska undersökningar 1996 och 1998 vid RAÄ 118. I: Johansson, Nils, Streiffert, Jörgen, Wranning, Per (Red.). *Landskap i förändring. Teknisk rapport från de arkeologiska undersökningarna av RAÄ 116, 118, 120 och 122. Stafsinge socken, Halland. Volym 3*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2001:5
- Kadefors, Ola. 2013. *Under vägen i Stafsinge. Vikingatida grophus och hantverkslämningar*. Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland, Uppdragsverksamheten, Halmstad 2013:2.
- Kadefors, Ola. 2016. *Möten mellan tider. Om rännhus och gravar från brons och järnåldern samt något om en medeltida gård*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2016:1
- Knarrström, Bo. 2000. *Flinta i sydvästra Skåne. En diakron studie av råmaterial, produktion och funktion med fokus på boplatsteknologi och metalltida flintutnyttjande*. Acta Archaeologica Lundensia, Series in 8, No 33.

- Larsson, Mats. 1995. Förhistoriska och tidigmedeltida hus i södra Sverige. En morfologisk och kronologisk studie. *Hus och gård i det förurbana samhället*. Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska undersökningar. Skrifter nr 14.
- Mattsson, Linn. 2010a. *Från mesolitikum till tidig medeltid på 100 meter*. Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland. Uppdragsverksamheten, Halmstad 2012
- Mattsson, Linn. 2010b. Spår av en smed – brons-hantverk i Kvibille? *Utskrift 10*. Stiftelsen Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland
- Mattsson, Linn. 2011. *Förskola med förhistoria – en plats med historia och framtid*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2011:5, Arkeologisk undersökning.
- Nicklasson, Pål. 2001. Arkeologisk undersökning vid RAÄ 116. I: Johansson, Nils, Streiffert, Jörgen, Wranning, Per (Red.). *Landskap i förändring. Teknisk rapport från de arkeologiska undersökningarna av RAÄ 116, 118, 120 och 122. Stafsinge socken, Halland. Volym 3*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2001:5
- Nordin, Petra. 2016. *Sten- och bronsålder på en ås i Stafsinge. Boplatslämningar och en husgrund väster om Stafsinge kyrka*. Arkeologerna. Statens Historiska Museer. Rapport 2016:30
- Nordvall, Linn. 2015. *Albinsro. Bebyggelseutveckling från senneolitikum till idag*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2015:3.
- Runer, Johan & Connelid, Pär. 2010. Stafsinge. *Inför kommunal detaljplanläggning. Stafsinge socken Falkenbergs kommun, Halland. Arkeologisk utredning etapp 1–2*. Rapporter från Arkeologikonsult 2010:2294.
- Streiffert, Jörgen. 2012. *Spår från förhistoriska verksamhetsytor*. UV rapport 2012:93
- Svensson, Magnus. 2017. *Vid gränsen – Utsikt mot senneolitikum och äldre bronsålder i Stafsinge*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2017:1. Halland
- Westergaard, Bengt. 1993. *Ysby socken, Hov 3:5, RAÄ 56*. Arkeologisk undersökning 1991. Uppdragsverksamheten Halmstad 1993.
- Westergaard, Bengt. 2009. *Klockbägare i N-bygd? Senneolitiska hus i mellersta Halland*. UV Väst Rapport 2009:14
- Wranning, Per. 2009. *Tjärby norra – ett förromerskt gravfält och gårdar från romersk järnålder*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2009:6
- Wranning, Per. 2012. *Arkeologisk förundersökning inför detaljplanläggning i Stafsinge och Falkenbergs socknar*. Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland
- Uppdragsverksamheten, Halmstad 2012.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer: 431-9307-14

Eget diarienummer: 2015-182

Uppdragsgivare: Falkenbergs kommun, Stadsbyggnadskontoret

Utförandetid: 8 aug – 7 okt 2016

Personal: Projektledare: Ola Kadefors. Bitr. projektledare: Mats Nilsson.

Amanuenser: Hanna Gudmundsdottir, Lina Håkansdotter, Gülbin Kulbay, Olof Siljedahl, Rickard Tovesson, och Jan Zander.

Externa experter: Torbjörn Brorsson och Carl Persson.

Inlånade antikvarier från andra museer: Emma Maltin (Bohusläns museum),

Arwo Pajusi (Blekinge Museum) och Anna Ödeén (Jönköpings länsmuseum).

Koordinatsystem: Sweref 99 TM

Höjdsystem: RH 2000

Läge: Halland, Stafsinge socken, Stafsinge 2:194, 2:204, RAÄ 132, 133, 148. Koordinater X:6310766, Y:346174.

Undersökt: RAÄ 132: 5 098 m², RAÄ 133: 29 555 m², RAÄ 148: 2 766 m².

Dokumentation: Provgropar, schakt, anläggningar samt lager mättes in med totalstation samt med GPS med nätverks-RTK. Digital information finns tillgänglig i Intra-sisprojektet Stafsinge2015182_raä132 (Stafsinge 132), Stafsinge2015182_148 (Stafsinge 148), Stafsinge2015182s (Stafsinge 133) Sektioner och planer dokumenterades på millimeterpapper. Ritningar har nummer HMAK 4470:1–59 och digitala fotografier har fotonummer 2017-62:1–305, 2017-96:1–19, 2017-97:1–3.

Fynd: Fynden förvaras på Hallands kulturhistoriska konstmuseum och allt övrigt material är arkiverat i Kulturmiljö Hallands arkiv. I väntan på fyndfördelning har fynden har preliminärt tilldelats HM28877: 1–671 (RAÄ 133), HM28943:1–95 (RAÄ 132), HM28878:1–3 (RAÄ 148).

Prover: Ej analyserade prov är kastade.

Datering: Senneolitikum, bronsålder, förromersk järnålder

KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035-19 26 00
E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se